

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Principium Libri

Reuchlin, Johannes

Phorce, 1506

VD16 -R1252

Liber – Primus

[urn:nbn:de:bsz:31-271740](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-271740)

LIBER

& nota & nobilis.

תָּוִן Tunica. camisia. sagulum. id quod greci chiton uocant. Genesis xxxvij. Nudauerunt eum tunica talarī & polymita.

הֹמֶר Humerus. scapula. latus. Zacharię. vij. Auerterunt scapulam recedentes. et Numeri vij. Et onera propriis portant humeris. significatur etiam orę uestimentorum circa humeros hoc uocabulo. ut Exodi. xxvij. Duas oras iunctas habebit quasi scapularia.

כִּתְרִי Corona. diadema. Ester. ij. Et posuit diadema regni in capite eius. et a rotunditate coronę circumductę deriuat de se uerbum quod significat circumdare atq; complecti. ut ps. xxij. Tauri pingues obsecderunt me. quod Hiero. traduxit. vallauerunt me. hoc est circūdede-
runt me uel coronauerunt me. et Iudicum. xx. ubi iterę sicut sepe alias dimissis uerbis sola sententia traducta est. ait enim. atq; ita factum est ut ex utraq; parte ab hostibus cederentur neq; erat ulla requies morientium. pro quo hebraica ueritas ita legit uerbum e uerbo. Circumueniebant seu circūplexi sunt Benjamin et persequuti sunt eum usq; ad mālionem. cōculcauerunt eum usq; prope Gabaa ab ortu solis. & Habacuk. i. Quia impius preualet aduersus iustum. ueritas hebraica sic. Quoniam impius circumuenit iustum. significat etiam aliquando sustinere uel expectare. uel morari. ut Iob. xxxvi. Sustine me paululū.

בִּטָּח Tutudit uel contriuit. Prouerbiorum. xxvij. Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas. et inde dens molaris. ut Iudicum. xvi. Aperuit itaq; dominus molarem dentem. Inde mola tunsilis quę dicitur pila. ut Sophonię. i. Vlulate habitatores pile.

Nunc quoniam satis huius uoluminis magnitudo creuit. commodius est in altero libro de ceteris uocabulis deinde exponere.

FINIT LIBER
PRIMVS

vel tunsis. uel sectis. et inuenitur per apocopen ultime literę. Ioelis. iij. Concidite aratra uestra in gladios. quod rectius transtulissent contū dite. sicut Deutero. ix. Et in frustra cōminuens. ubi textus hebraicus de uerbo ad uerbum sic stat. Et peccatum uestrum quod feceratis scilicet uitulum sustuli et cōbussi ipsum in igne. et contudi ipsum molēdo omnino quoad extenuabatur usq; in puluerem. simili quo supra modo cōuertit nostra trāslatio. Numeri. xiiij. Concidēs eos usq; horma. & ps. lxxxix. Et concidam a facie ipsius inimicos eius. quod et Hiero. ita transtulit similiter Zacharię. xi. Et concident terram.

כתב Scripsit. Exodi. xxxij. De libro tuo quem scripsisti. & Ieremię xxxvi. Tolle uolumen libri et scribes in eo. et Ezechielis. ij. Et erat scriptura ante et retro. pro quo legimus. Et erat scriptus intus et foris. & scriptum erat in eo lamentationes &c. et ps. lxxxvij. Dominus narrabitur in scripturis populorū. et p̄positione mem literę. ut Exodi. xxxij. pro eo quod nos legimus. Scriptura quoq; dei erat sculpta in tabulis. veritas hebraica sic habet. Et scriptura. scriptura dei erat. quod et sine mem inuenitur in eodem significato. ut Ester. iij. summa epistolarum hęc fuit. pro quo uerius legunt. Instructio scripturę.

פתיח Paries. ut Canticorum secundo. Stat post parietem nostrū.

בתם Auri massa. quod nostra translatio habet aurum optimum. Canticorū. v. Caput eius aurum optimū. quod hebraice duobus uoculis describitur. quasi diceret aurum sublimatissimū seu purissimū. quod prisci aurum obrizum quasi ophirizum dixere. vnde trāslatio nostra sic habet Iob. xxxi. Et obrizo dixi fiducia mea. quod tamē alias improprie colorem uertit. threnorū. iij. Mutatus est color optimus. ubi Nicolaus de lyra recte docet q; hebraice ponat massa bona. Inde quidam uolunt ducere titulum et dignitatem militarem ipsius Dauid qui dicebat michtam quasi deauratus. sicut nos appellamus equites auratos. ut extat in titulis quinq; psalmorū a. lvi. inclusiue ad. lxi. exclu siue. uel secundum alios Dauid michtam hoc est insignis uel notatus. nam **בתם** etiam notam uel signum significat. et accipit quandoq; in malum et pro macula exponit. ut Ieremię. ij. Maculata es in iniquitate tua coram me. idest notata. sicut et apud latinos utrumq; anceps est

quonia corruiſti in iniquitate tua. ſic Iſaie. xxxi. Et corruet auxiliator.
& eiufdem. lix. Impegimus meridiem quaſi in tenebris. et infra eodẽ.
Quia corruit in platea ueritas. inde nomen p̃s. cv. Et nõ erat in tribu-
bus eorum infirmus. paſſiuũ uerbi ponitur Zacharie. xij. Et erit qui
offenderit in die illa. id eſt offendetur uel offenſus fuerit. Sophonie. i.
Et ruine impiorum erunt. Nahum. iij. Et corruet in corporibus ſuis.
Inde dicitur nomen offendiculum iuxta quod aliquis ledit uel in ani-
mo uel in corpore. Iſaie. lvij. Auferte offendicula de uia populi mei.
qd̃ greci ſchandalon uocant. & Ezechiel. iij. Ponã offendiculũ corã eo.

שׁוּר Securis. p̃s. lxxiij. In ſecuri et aſcia deiecerunt eam.

שׁוּר Incantauit ſeu magicauit. uel ueneficiis uſus eſt. Deuterono.
xviij. Ne ſit maleficus. ſub quo nomine latino tres illic ſpecies malefi-
corum in hebraico continentur. Item Exodi. xxiij. Maleficos nõ patie-
ris uiuere. qd̃ in ſceminino genere ponit hebraice ſcilicet ſic. malefica
non uiuat. ſuper quo ſcribũt magiſtri hebreorum quod potius in ſce-
minino ponat quam maſculino. quia plus lamiarũ eſt quã magicorũ.
hoc enim genus maleficij in uetulis et ſceminis crebrius inuenitur. In
maſculino ponitur pluraliter Danielis. ij. Vt conuocarentur arioli et
magi et malefici et chaldei.

שׁוּר Contuenit. congruebat. Eccleſi. xi. Neſcis quid magis oriatur.
pro quid magis conueniat. & Eſter. viij. pro eo quod traſlator noſter
circumlocutus eſt dicens. Et deprecatio mea non ei uidetur eſſe con-
traria. ueritas hebraica habet. E conueniens ſeu congruens res erit co-
ram rege. quaſi dicat. et rectum erit ſeu acceptabile. ſic pro eo quod
Eccleſiaſtis. x. legitur. poſt induſtriam ſequet ſapientia. tenet hebraica
ueritas. Et abundans congruentia eſt ſapientia. nomen inde deriuatũ
translatio noſtra fortitudinem interpretata eſt. p̃s. lxxv. Qui educit
vinctos in fortitudine. ſed hebrei rectius legunt. in congruentiis. ſic
ſcribit Rabi Salomon quod congruentiſſimo ad iter capiendum tem-
pore deus eduxit filios Iſrael ex egypto. nec in eſtu nec in frigore. Et
cum nos legimus Prouerbiorum ultimo. Manũ ſuam miſit ad fortia.
hebrei exponunt. ad recta et congrua.

כָּחַל Contudit. contriuit ſeu compressit. Leuitici. xxij. Contritis

fio eius in carmelo.

בְּרַס Exterminauit. eruit more porcorum et uastauit. ps. lxxx. Ex

terminauit eam aper de sylua. quod Hieronymus transtulit uastauit.

בָּרַע Incuruatus est. genuflexit. curuauit genua. accubauit. Nume

ri. xxiij. Accubans dormiuit ut leo. & Isaię. x. Ne incuruemini sub uin

culo. & Iudicij. vij. Qui autem curuatis genibus biberint. item reliqua

multitudo flexo poplite biberat. & iij. Regij. i. Curuauit genua cōtra

Heliam. et uerbū graue quod est curuari facere quasi curuifacere. pro

quo translatio nostra interpretata est supplantauit. ps. xviij. Et supplā

tasti insurgētes in me subtus me. Inde dicuntur crura pecorū quę latine

dicimus suffragines. ut Amos. iij. Duo crura aut extremū auriculę.

בְּרַפַּס Color carbasinus. Ester. i. Tētoria aerei coloris et carbasini.

בֶּרֶשׁ Venter. Ieremię. li. Repleuit uentrē suum teneritudine mea.

בְּרַת Pepigit. fixit. firmauit. tulit leges. percussit fœdus. excidit. ex

terminauit. repulit. Gen. xv. In illo tempore pepigit dominus fœdus

cum Abram dicens. & eiusdem. xxi. Percusserūtq; ambo fœdus. Inde

excisio repulsa seu repudiū. Ieremię. iij. Et dedissem ei libellū repudiij.

& in passiuo ponitur Exodi. xxxi. pro eo quod legimus. peribit anima

illius de populo suo. hebrei habēt. Excideť uel exterminabitur anima

illius. similiter Numeri. xv. et Numeri. xij. Absciderunt palmitem cū

vua sua. & iij. Regum. xix. Et succidi sublimes cedros eius. & Amos. i.

Et disperdā homīes a facie terrę. p excidā uel extminabo. Inde nomē

Amos. ij. Gens perditorū. pro q legendū esset Gētes abscissione dignę.

בֶּשֶׁב Agnellus minor anniculo. per metathesin sic dictus. Leuitici

tertio. Si agnum obtulerit coram domino.

בֶּשֶׂה Obleuit. ebetauit. obduxit multa pinguedine. Deuterono.

xxxij. In crassatus impinguatus dilatatus. quod ultimū magistri hebre

orum exponunt obduxisti et cooperuisti cor tuum pinguedine quo

minus possit uerum intelligere. Sic Rabi Salomon uerbum hoc pro

operire et obducere accipit. quasi mutatione samech in schin.

בֶּשַׁל Impegit. nutauit. corruit. lapsum est. infirmatū est. Osee. xiiij.

בְּרָחָה Emit. ut Deuterono. ij. Aquam emptam haurietis et bibetis.

quod uerbum e uerbo sic legūt. Etiā aquas emetis et bibetis eas. unde melius hebrei exponunt uersiculum Osee. ij. Et emi eam mihi. xv. argenteis. pro quo nos legimus. Et fodi eam mihi. xv. argenteis. nam & lxx. sunt interpretati. Et conduxī eam mihi. xv. argenteis. & Nicolaus de lyra similiter asserit sic in hebraico esse. q̄ aut caph per dagges scribitur non indicat passiuum. sed euphonie causa ponit. inde nomē uenditio uel precium preposita litera mem. Numeri. xx. Dabimus quod iustum est. idest uerbum de uerbo. dabo precium earum. & Amos. ii. Vendiderunt pro argento iustum. idest super uenditione eorum. secundum huius uerbi significationem melius intelligitur iuxta hebreos uersiculum quem nos legimus sic Gen. i. In sepulchro meo quod fodi mihi. quod rectius transferetur. In sepulchro meo quod emi mihi. ut patet perspicacius intuenti.

בְּרִיחָה Inuoluit. amicit. induit seu insuit. Ester. viii. Et amictus serico pallio atq; purpureo.

בְּרִיחָה Girus. ambitus uel circuitus. sic Onkelus chaldeus interpretatur id quod legimus Exodi. xxvii. Quos pones subter arulā altaris. scilicet subter circuitum altaris. quod et Nicolaus de lyra hoc modo transfert. scilicet. quos pones subter ambitum altaris.

בְּרִיחָה Crocus. quod arabice safran nominatur. Canticorum quarto. Nardus et crocus.

Safran arabice

בְּרִיחָה Vineā. Gen. ix. Et plantauit uineā. & i. Regum. viii. Et uineas et oliueta optima tollet. & Canticor. i. Posuerunt me custodē uineis. vineam meam non custodiui.

בְּרִיחָה Frumentum e spica tritum atq; præcox. quod pultem ex segete nostra translatio uertit. Leuitici. xxiii. Et pulles nō comedetis ex segete. Item campus siluestris. Isaie. xxix. Cōuertēt libanus in carmel. idest sublimia mutabuntur in humilia. Item carmil significat colorem coccinum. ut. ii. Paralippomenon. ii. Purpura coccino et hyacintho. Item absq; iod significat montem carmelum. i. Regum. xxv. Et posses-

illo agnus spacioſe. qđ rectius. lxx. trāſtulerūt. Et paſcent iumēta tua in die illa locū pingue et ſpacioſum. hinc exponunt magiſtri hebreore verſiculum pſ. lxxv. Induti ſunt arietes ouium. ſic. Induti ſunt campi paſcuorū ouibus. ut Rabi Salomon cum ait. Induuntur cāpi et paſcua de ouibus quę ueniunt ad paſcendum gramē qđ germinare facit pluuia.

בָּרַבַּר

Saltauit. chorizauit. ij. Regū. vi. Dauid ſaltabat totis uiribus

ante dñm. inde gradarij equi incedentes pporcione tripla eo nomie ſceminini generis uocant. hebrei aut hoc uocabulo designāt camelos et cetera animalia uecturę apta quibus ferimur. quas noſtra trāſlatio carruchas interpretata eſt. Iſaie. lxxvi. Et in mulis et in carruchis. ſed uerius intelligunt animalia ſup quę ponunt dormitoria cū umbraculis, quę dicuntur lecticę opertę pellibus ſeu baſternę. iuxta translationem Aquile & lxx. & Symmachum.

בָּרַבַּר

Stramentum. reclinatio iumentorum. Genetiſ. xxxi. Subter ſtramenta cameli.

בָּרַבַּל

Inuoluit. induit. ut. i. Paralippomenon. xvi. Porro Dauid erat indutus ſtola biſſina. ideſt inuolutus pallio.

בָּרַבַּב

Volucris. Exodi. xxv. Cherub unus ſit in latere uno et alter in altero. et infra. Et erunt cherubim expandētes alas. per cherub aut Rabi Abraham aben ezra itelligit genus ad omnē formā ſeparatam. ueluti hominis aut bouis ut in uifione Ezechielis.

בָּרַח

Incidit. aperuit. excidit. abſtulit uel eradicauit. fodit. pſ. vij. La cum aperuit et effodit eum. & i. Regū. xx. Non auferes miſericordiā tuā. itē quando eradicauerit dñs inimicos Dauid. & pſ. xl. p eo quod nos legimus. aures aut pfeciſti mihi. hebraica ueritas teſte Hiero. habet. aures aut pfodiſti. Gen. i. In ſepulchro meo qđ fodi mihi. Inde nomē foſſio ſeu fodina. ut Sophonię. ij. Et acerui ſalis. quod hebrei exponunt. Et exciſio ſeu fodina ſalis. Inde dicuntur loca quę excidūtur pro ouibus quas caulas dicimus. ut Sophonię. ij. Et caulę pecorum.

בָּרַח

Ordinauit. diſpoſuit. parauit. ſeu apparauit. ut. iij. Regū. vi.

Appoſita eſt eis ciborū magna preparatio. qđ hebrei uerbum e uerbo ſic rectius legunt. Et fecit apparare eis apparatus magnum. hoc modo etiam Onkelus chaldaice exponit **אֶתְקַן**

כפיר Catulus leonis. ps. xvij. Sicut catulus leonis habitās in abditi-
tis. & ps. ciiij. Catuli leonū rugientes. alio in loco translatio nostra
vertit leonē. ut Ezechielis. xxxij. Leoni gentiū. assimilatus es. qđ Io-
thas chaldaice sententiā ex sententiā traduxit. Robustus in populo fa-
ctus es. inde robur et fortitudo.

כפר Pruina. Exodi. xvi. Apparuit in solitudine minutū et quasi pi-
lotusum in similitudinē pruinę super terrā. & ps. cxlvij. pro eo quod
nos legimus. Nebulam sicut cinerem spargit. multo rectius Hiero. de
hebraica ueritate sic uertit. Pruinam sicut cinerem spargit.

כפר Peluis siue crater. Ezrę. viij. Et crateras aureas. xx.

כפש Euertit. idest partem summam uertit ad imum. ut caput ad
loca pedum et contra. threnorum. iij. Cibauit me cinere. qđ Iudei sic
transferunt. Versauit me in cinere. et non reperitur alibi.

כפח Sciphus in modū nucis uel nodi. uel iuxta formā mali gra-
nati superne effracti. Exodi. xxv. Tres sciphi i nucis modū p calamos
singulos. i. sicut malogranata superne fissa. ad quorū similitudinē dicūt
eo nomine retinacula cardinū in quibus ianuę uoluunt. quia sunt in
modū pomorū perforatorū. ut Amos. ix. percutite cardinē. i. nodū in q
uoluit cardo. super quo sepe uolucres nidificant. Sophonię secundo.
In liminibus eius morabuntur.

כפר Agnus. Deute. xxxij. Cū adipe agnorū. et Ieremię. li. Deducā eos
quasi agnos ad uictimā. et singulariē Isaię. xvi. Emitte eū agnū domi-
natorē tē. qđ Rabi Ioseph kihi exponit. mittite tributū regi Ezechię
dnatori terrę. scilicet agnū. Sed Ionethas chaldaice de Messia expōit.

כפר Capitaneus. seu secundū Ionethā chaldeū potētiō in pplō. iij.
Regū. xi. Tulitq; cēturiones et carithi et pheleti legiones. dicūt etiam
cari cohors ut paulo superius. & assumēs cēturiones et milites. Intelli-
git Ionethas pualentes uiros et pfectos cohortis. et utrūq; intelligūt
eodem uocabulo tam pfectū cohortis quam cohortem ipsam.

כפר Campus pascuis. siue locus pascuorū secundū Dauid kimhi in
cōmentariis super maiores. Isaię. xxx. Pasce in possessione tua in die

בֶּמֶן Esuriit uel fame periit. quomodo quidam hebreorū hunc uersiculū quē nos legimus Ezechielis. xviij. Et ecce uinea ista quasi mittēs radices ad eam. uerius interpretant. Ecce uinea ista famelica. radices eius supra eam. Inuenitur enim caphan idest fames. Iob. v. In uastitate & fame ridebis.

בִּמְסֵ Tignum seu laquearium. nostra translatio interpretať lignū quod inter iuncturas edificiorū est. quod vulgo ligamen uocāt. Habacuk. ij. Et lignū quod inter iuncturas edificiorū est respondebit. quod Ixx. interpretes uerterunt scarabeus de ligno loquit. Symmachus iunctura edificij lignea. Theodotion laqueariū ligneum. sic teste Hiero. quinta editio qui etiam scribit se alias translationes huius uersiculi uidisse, quarum altera vermis in ligno loquens. et altera uerterit Scolix de ligno loquitur. quod idem est. sed ipse idem Hieronymus determinat in commentariis minorum. qđ casis significet lignum quod ad cōtinendos parietes in medio structure ponitur. communiter autem Iudei putamentum lignorum cesorum intelligunt.

בִּמְרֵ Bituminauit seu picauit. Gen. vi. Et bitumine linies intrinsecus & extrinsecus. ubi tam nomen quam uerbum inuenies.

בִּמְרֵ Expiāuit. placauit. propiciāuit. Gen. xxxij. Dixit enim placabo illum muneribus. Inde ppiciatoriū. Exodi. xxv. Facies et ppiciatoriū de auro mundissimo. & Iſaie. xlvij. Quam non poteris expiare. & Pro uerbiorum. xvi. Vir sapiens placabit eam. Inde dicuntur dies expiationum qui hebraice nominantur kipurim sicut apud nos est tēpus quadragesimale. ut Leuitici. xxij. Decimo die mēsis huius septimi dies expiationum erit celeberrimus affligetisq; animas uestras in eo. & sequit. Quia dies propiciationis est ut propicietur uobis dñs deus uester.

בִּמְרֵ Villa. i. Regum. vi. Ab urbe murata usq; ad uillam. & Canticorum. vij. Commoremur in villis.

בִּמְרֵ Species aromatis redolētis. qđ alij camphorā appellant. alij herbā cyperū. alij qđlibet florēs et bene olens. ut Canticorū. i. Botrus cypri dilectus meus. quasi cyprizusa qđ grēce florens dicit. alij legūt botrus cyperi. sicut sequit eiusdē ca. iij. Cyperi cum nardo.

Caphar.

*Ps quadragesime
Dies propitiations.*

tem. quod secundum hebraicam ueritatem legendum esset ramum & iuncum. et iuxta Dauid kimhi in commentariis Isaie significant fortes et imbecilles. unde Ionathas chaldaice papam & regem eo loci uoluit notari. & Iob. xv. Et manus eius arescent. ubi debuit uerbum e uerbo interpretari. & surculi eius non uirescent. quod alio in loco traduxit spatulas. Leuitici. xxiij. Spatulasque palmarum & ramos ligni.

כף Pugillus. interior pars manus aut pedis. uola. Ecclesiasticis. iij. melior est pugillus cum requie. quod ita ponitur. melior plena uola getis. & Isaie. i. cum dicitur a planta pedis. legi deberet a uola pedis. hoc est ab interiore parte pedis. & declinatur heteroclitice. nam in plurali numero cum secundum aliorum regulas dissyllabum esse deberet, usu uenit trissyllabum. ut Iob. xxxv i. In manibus abscondit lucem. solet etiam poni pro uestigio. ut. iij. Regum. xviij. Ecce nubecula parua quasi uestigium hominis. Isaie. lx. Et adorabunt uestigia pedum tuorum. & ab eius similitudine solent nubes appellari. ut threnorum. iij. Leuemus corda nostra cum manibus. quod hebrei transferunt sic. Leuemus corda nostra uersus nubes ad deum in celis. teste Dauide kimhi in libro de radicibus. sicut scribitur Isaie. xlix. ecce in manibus meis descripsi te. quod rabi Ioseph filius kimhi et rabi Sadias intelligunt sic. Ecce supra nubes ordinavi te. quamuis Ionathas cum nostra translatione sentiat. significat etiam os concuum in quo foemur uoluitur. quem nostra translatio neruum vocat. Gen. xxxij. Tetigit neruum femoris eius. significat etiam cochleam uel concam uel cochleare. quod translatio nostra uertit mortariolum. Numeri. vij. Mortariolum aureum appendens. x. siclos plenum incenso. & ij. Paralip. xxiiij. Phiale quoque et cetera uasa. rectius dicitur cyphus uel cupa. et hoc est generis foemini. ut patet ex sequentibus. mortariola aurea. xij.

כפה Coercuit. extinxit seu restrinxit. Prouer. xxi. Munus absconditum extinguit iram. aliquid ut rabi Iuda exponunt secundum uersiculum Michae vi. curuabor deo excelsio sic. munus in abscondito flectit uel reuertit iram.

כפל Duplicauit. Exodi. xxvi. ut sextum sagum in fronte tecti duplices. passuum eius ponitur Isaie. xxi. Et duplicetur gladius ac triplicetur. Inde nomen duplex uel duplicatum. ut Genesis. xxiiij. Det mihi spelum cam duplicem.

betur Leuitici.iiij. Cum adipe quo teguntur ilia.

ססס Totondit. Ezechielis.xliij. Sed tondentes attondēt capita sua.

ססמ Far. triticum. Exodi.ix. Triticum autem et far nō sunt lefa. alias uicia. Ezechielis.iiij. Milium et uiciam. dicitur autem vulgo spelta secundum rabi Dauid kimhi.

ססס Concupiuit. desyderauit. ps.xvij. Sicut leo paratus ad predā. quod Hiero. in psalterio suo traduxit rectius. Similitudo eius quasi leonis desyderantis predam. cui etiam astipulatur expositio rabi Salomonis. et ps.lxxxiiij. Cōcupiscit et deficit anima mea in atria domini. & Gen. xxxi. Et desyderio erat tibi domus patris tui. pro quo uerbum e uerbo interpretabimur. & desyderio desyderasti ad domū pr̄is tui.

ססא Argentum. Gen. xij. In possessione auri et argenti. translatio nostra sepe pro denominatiuis interpretatur. ut Exodi. iij. Vasa argētea et aurea. pro uasa argenti et uasa auri. et pro moneta argentea siue pecuniis quandoq; ut Gen. xlv. Beniamin uero dedit trecētos argenteos. et eiusdem. xlv. Et reponerent pecunias singulorū in sacculis suis.

ססא Puluillus. Ezechielis. xij. Ve qui consuunt puluillos. et infra eodem. Ecce ego ad puluillos.

ססס Succensuit. iratus est. ps. cxij. Peccator uidebit et irascetur. & ij. Paralip. xvi. Iratusq; Asa aduersus uidentē. Inde uerbū transitium secundum quod est iratum facere. Deute. xxxij. Et irritauerunt in uanitatibus suis. id est iratum fecerūt. & in alia forma transitium secundū iij. Regum. xvi. Feceruntq; uerba pessima irritantes dominum. Inde nomen ira Deutero. xxxij. Sed propter iram inimicorum distuli. significat etiam deridere. ut Nehemie. iij. Quia irriserunt edificantes.

ססא Deflexit. incuruauit cōuertit. Miche. vi. Curuabo genu deo excelfo. sed in hebraico illic ponit passiuē. testis est Dauid kimhi. ut sic legendū sit. Curuabor deo excelfo. nā i ueritate hebraica deest genu. unde illud ps. cxlv. Et erigit omnes elisos. qd Hiero. uertit oēs iacētes. exponendum est oēs recuruos. scilicet in morem decrepitorum.

ססא Frondis. ramus. surculus. Isaie. ix. incuruantem & deprauan

mentum. Deutero. xxiij. Pallij tui quo operiris. In alia q̄q̄ forma Exo
di. xxvi. Facies et operimētum. reperit illud uerbū in alia forma Gen.
xxv. At illa tollens cito pallium suum operuit se. ubi deest he finalis.
quandoq̄ per zere et per iod. Isaie. lviij. Cū uideris nudū operi eum.
ספ Resecuit. excidit. Isaie. xxxij. Spine congregatę igne combu
rentur. pro quo hebraica ueritas legit. spine excise seu excise.

ספ Insipiens. stultus. Ecclesiastis. iij. Stultus cōplicat manus suas.
& eiusdē. ij. Stultus in tenebris ambulat. Inde uerbū neutrū. Ieremie
x. Pariter insipientes et fatui probabunt. quod uerbū e uerbo uertiē.
Ex semel infatuabunt et stultificabunt. et ps. xlix. Simul insipiēs et stul
tus peribunt. et in alia forma scribit sex pūctis loco iam allegato. Hęc
uia illorum schādalum ipsis. quod melius traduxit Hiero. in psalterio
suo de hebraica ueritate. Hęc uia insipientię eorum.

ספ Fiducia. spes. ps. lxxviiij. Et ponāt in deo spem suā. quod uoca
bulum pro robore nos uersum legimus. Iob. xxxi. Si putauī aurum ro
bur meū. sed multo uerius transferret sic de uerbo ad uerbū. Si posui
aurum spem meam. sic enim legit rabi Salomon gallus et rabi Dauid
kimhi in libro de radicibus.

ספ Sydus est unum ex stellis fixis in octaua sphaera insigne. de q̄
vocabulo Eusebius Hieronymus super Isaiam ca. xij. sic scribit. Xll
septuaginta oriona transtulerūt. hebreus quoq̄ quo ego p̄ceptore
ysussum arcturum interpretatus est. nos generaliter sequentes Sym
machum stellas diximus. hęc ille. et scripsit rabi Ionas quod sit magna
constellatio quę arabice uocat̄ soil scilicet fortasse quas prisci fuculas
quali suillas et gręci hyadas appellauerunt. p̄ceptor meus mea sen
tentia ualde doctus homo Iacobus Iehiel loans hebreus stellas eas cre
didit pleiadas esse. sed ego facilius assentiar orioni q̄d ē illustre sydus.
sub signo geminorū et pene aliis splēdidijs. unde n̄ra translatio splen
dorē traduxit. Isaie. xij. Stelle celi et splendor earū. sic Amos. v. Faciē
ten arcturum et oriona. licet translatio nostra multū uariet. nam etiā
arcturum traduxit. Iob. xxxviij. Aut girum arcturi poteris dissipare.

ספ Intestina quedam proxima renibus sub lumbis. de quibus ha

nitur eterodita etus uocabli declinatio cōmunis generis. & Numeri xv. Fimbrias per angulos quatuor. & Deutero. xxij. Per quatuor angulos pallij tui. nostra translatio uertit oram. Hagei. ij. In ora uestimēti sui. ponitur hoc uocabulum p terminis et particulis uestimentorū. quia dissutę uestes faciunt quasi imaginem alarum. similiter etiam p ora terrę. Item Isaie. x. Et non fuit qui moueret pennam. Inde oritur uerbum. Isaie. xxx. Et non faciet auolare a te ultra doctorem tuum.

כנור Cithara. Gen. iij. Ipse fuit pater canentiū cithara et organo.

& Iob. xxx. versa est in luctum cithara mea. et declinatur in communi genere. nam in masculino habetur Ezechielis. xxvi. Et sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. et in fœminino genere habet. iij. Regum. x. Et citharas lyrasq; cantoribus. nostra translatio uertit generali uocabulo organa. ps. cxxxvij. Suspendimus organa nostra. qd Hieronymus in suo psalterio specialiter citharas traduxit.

בסב Numerauit. supputauit. Exodi. xij. Iuxta numerum animarū quę sufficere possint ad esum agni. quod uerbum e uerbo sic legitur. Iuxta numerum uel supputationem animarū quemlibet numerabitis uel supputabitis secundum esum suum super agnum. Inde supputatio preposita mem et ablata finali litera. Numeri. xxxi. Equibus in partem domini supputatę sunt oues fescētę septuagintaquinę. pro quo uerbū e ybo sic legūt. Et erat supputatō dño de ouibus fescētę. quicq; et septuaginta. sepiusq; hoc ipm uocabulū eo loci cernere licebit.

בסב Solium. thronus. sedes. Ieremie. xvij. Solium glorię altitudinis a principio. et. ij. Regū. iij. Et eleuetur thronus Dauid. et Isaie. lxvi. Cælum sedes mea. mutat aut quandoq; aleph in he. ut. iij. Regū. x. qui habebat sex gradus. pro q ueritas habet. sex gradus throno. et sequit. Et summitas throni rotunda erat. ubi scribit rabi Dauid kimhi in cōmentariis super quatuor, q in hoc loco thronus bis scribitur per he aspirationem loco aleph. ego uero in libris inuenio uarietatem tam scriptis quam impressis.

בסב Celauit. abscondit. operuit. texit. Prouer. xij. Homo uersutus celat scientiam. & Numeri. iij. Et operient rursum uelamine hyacinthinarum pellium pro quo hebraica ueritas habet. Et dabunt super illud cooperientem cutem taxi. Inde nomen cooperimētum uel regu

bas sua. et ps. lxxx. pro eo qđ nos legimus. Et perfice eā quā plantasti. hebrei traducunt. Et residentia quam plantasti. Rabi Salomon exponit. Et habitatio tua. Hieronymus uertit radix.

בני Cognominauit. pro quo nos legimus assimilaui. Isaie. xlv. Et vocaui te nomīe tuo. assimilaui te. qđ magistri hebreorū sic exponūt. vocaui te nomine tuo scilicet proprio quia Cyrus. et cognominaui te nomine appellatio hoc est rex uel Christus grece. Messiah hebraice. vnctus latine. vngento enim reges iudeorum pro corona utebantur. Inde partem orationis quam nos pronomen, eam hebrei **בני** uocant. ut cernere licet in arte grammatica.

בוס Collegit. cōgregauit. coaceruauit. Ecclesiastis. ij. Coaceruauit mihi argentū et aurū. & eiusedē. ij. Et tēpus colligēdi. inde uocant ecclesiā quę est congregatio uniuersorū seu cōciliū **הבוסת**

בבוסת Subligacula. scemoralia seu sceminalia. Exodi. xxvii. Facies et sceminalia linea. & Ezechielis. xliij. Et sceminalia linea erunt in lumbis eorum. & est pluralis numeri tantum, quia duabus alis cōstat.

בוי Subiugauit. humiliauit. ij. Regū. xxi. Nonne uidisti humiliatū Achab corā me. quia igiū humiliatus est. & Iudicum. viij. Humiliatus est autē Madian corā filiis Israel. & Nehemie. ix. Et humiliasti corā eis habitatores treg. & Deutero. ix. Qui cōterat eos. i. qui subiugabit eos.

בוי Commutator. negociator. mercator. quāuis ubiq; transferat apud nos pro Canaan terra. Ezechielis. xviij. Et transportauit eam in terrā Canaan. in urbe negociatorū. tamē Hiero. in cōmentariis super parabolas Salomonis ca. ultimo. Chanangus inquit interpretatur cōmutator. hęc ille. vnde dico ego hebrei uersiculum eius loci sic legūt. Et cingulum tradidit mercatori. secundum quod intelligendum est et illud Gen. xxxviij. Filiam hominis Cananei idest negociatoris.

בוי Angulus. ala. penna. Deuteronomij. iij. Vel auum sub celo volātium. quod uerbum e uerbo legitur. Omnis auis alata. & Zacharie. v. Et spiritus in alis earum. et habebāt alas quasi alas milui. vbi cer

in lingua græca posapōs. qđ nos legimus quā mltipliciť. ps. lxiij. Quā multipliciter tibi caro mea. sed hebrei rectius dicūt. Desyderauit ad te caro mea. et ita interpretatus est Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate. scribit autem Rabi Salomō de hoc uocabulo quod non inueniatur alibi in hac significatione.

בְּמֵה Quot. ut ps. cxix. Quot sunt dies serui tui. qua dictione utuntur

hebrei i pđicamētis p qntitate. ut est apđ Abēruſt i logica hebraica:

בְּמֵי Ornamentū ſcemorale ſcemini ſubligari ſolūtū. quaſi ſceminiū

ſubligaculū auro et gēmis redimitū. ſecundū mgros hebreorū. trālla-
tio nra uertit murenulas. Numeri. xxxi. Dextralia ac murenulas.

בְּמֵי Cuminum uel uicia ſeu huiuſcēodi genus leguminis. ut Iſaie

xxviij. Seret gith et cuminum ſparget. item in eodē. nec rota plauſtri
ſuper cuminum circuibit.

בְּמֵי Abſtruſum. theſaurus. Danielis. xi. Et dominabitur theſau-
rorum auri & argenti.

בְּמֵי Reconditum. repositum. abſconſum. arcanum. Deuterono-
mij. xxxij. Nonne hec condita ſunt apud me.

בְּמֵי Caluit. Geñ. xliij. quia cōmota ſunt uiſcera eiꝯ. p q uerbum
e uerbo ſic legendū eſſet. quia incaluerunt miſerationes eiꝯ. ſic etiam
Rabi Salomon exponit. aſtipulatur illud threnorū ultimo. Pelles no-
ſtre ſicut clibanus exuſte ſunt.

בְּמֵי Religioſus. monachus. nigris indutus gđituus. quē nomināt
capellānum. Oſeę. x. Et gđitui eiꝯ ſuper eum exultauerunt. & Sopho-
nię primo. Et nomina gđituorum cum ſacerdotibus.

בְּמֵי Rete. laqueus. retiaculum. ps. cxli. Cadent in retiaculo eiꝯ
peccatores. & Habacuk primo. Et congregauit in rete ſuum.

בְּ Sic uel ita. Genetiſ primo. Et factum eſt ita. de qua dictione ſupra
locuti ſumus in uocabulo **בְּ**

בְּנֵי Cynipheſ uel pedunculi. Exodi. viij. Et ſint cynipheſ in uni-
uerſa terra egypti.

בְּנֵי Locus reſidentię. baſis. ſedes. Exodi. xxx. Labium gneum cum

deus die septimo &c. ceterum multi putant hoc uerbum etiam signifi-
care cōplacētiam seu delectationē et desyderium. vnde illud ps. cxix.
quod nos legimus. Defecit in salutari tuo anima mea. alij sic interpre-
tantur. Complacuit delectata seu iocundata est anima mea.

רֵנִים Renes. Leuitici. iij. Et duos renes. item et reticulum iecoris
cum renunculis.

כֵּל Arma. uas. instrumentū. vestis. ps. ij. Sicut vas figuli cōfringes
eos. & Ester. i. Aliis atq; aliis vasis. Gen. xxvij. Sume arma tuā et pha-
retram. Isaie. xxij. Omne uas paruulū a uasis craterarum usq; ad omē
vas musicorum. & xxxv. Si quis ferro percusserit. ubi legēdum esset.
Si quis instrumento ferreo percusserit. et infra. si ligno percussus. ubi
sic stat. aut instrumēto ligneo &c. In summa sicut apud latinos arma si-
gnificat omne quod hominibus ad manū usui est. ita hebreis hoc uo-
cabulum usurpat. ut Leuitici. xv. vbicumq; sederit. idest instrumentū
super quo sederit. itē sagina super quo sederit. & infra. vas fictile cō-
fringet. item uas ligneū lauabit aqua. Isaie. liij. Omē uas qd fictū est.

בֵּינָה Seniū uel senectā. Iob. v. Ingredieris in abundātia sepulchrū.
pro quo interpretari debuit. Ibis in senio ad sepulchrū. et miror quare
abundantiā traduxit. nisi forte in stholiis repererit saba. quod per h fi-
nale senectam siue senium interpretať. ps. lxxi. per ain uero saturitatē
et abundantiam intelligimus. ex glossmate igit hęc potuit negligētia
oriri. nā hāc dictionē calah in eodē libro aliter interpretatus ē. Iob. xxx.
Ecce ipsa putabātur indigni. qd ita legendū est. Iplis perit senectā.

בִּלְבָב Erubuit. verecundatus. cōfusus. et reueritus est. Numeri. xij.
Nōne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi. & psalmo. xl.
Et reueant qui uolunt mihi mala. inde nomen uerbale. psalmo. lxix.
Operuit confusio faciem meam.

בִּפְנֵי Bipennis. axina. securis. instrumentum dolatorium et quo la-
pides franguntur. ps. lxxiij. In securi et ascia deiecerunt eam. pro quo
Hieronymus in suo psalterio. Bipenni et dolatoriis deraferunt.

בְּמַחְשָׁבָה Desyderauit. cōcupiuit. pro quo. lxx. interpretes traduxerūt

בליב Cauea in qua continentur altilia et aues quę saginant. quod nostra translatio decipulā uertit. Ieremię. v. Sicut decipula plena auibus. pro quo Ionathas chaldeus interpretat. sicut domus saginatōnis. & scribit Dauid kimhi in libro de radicibus qđ sit receptaculū ex uirgultis contextū, in quo aues seruari consueuerunt. & Ioseph hispanus pater eius in cōmentariis super Ieremiā dicit qđ sit locus ad saginandū altilia deputatus. vnde est illud quod habetur Amos. viij. Et ecce uncinus pomorę. quod magistri hebreorum interpretant canistrum seu corbis repletus fructibus. cui et astipulatur expositio babyloica. & Dauid p̄fatus in commentariis super. xij. eo modo exponit.

בלה Cessauit. defecit. finiuit. Ieremię. viij. Finita est ęstas. uel finiuit ęstas. & eiusdem. xiiij. Defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Inde nomen uerale p̄posito mem eodem quo supra loco. Ego consumā eos. pro ego deficere faciens uel finiens eos. & p̄s. lxxiiij. De medio sinu tuo in finem. Sed Hiero. rectius in suo psalterio. ad medium sinum tuum consumens. quod Rabi Salomon exponit reiecit. Inde spinum eiusdem. xliij. Factum est aut cum cōpleisset Ieremias loquens ad populum. pro eo. Cum finiuiisset Ieremias loqui. sic exponendū est illud Deuteronomij. xxvi. Quando cōpleueris decimam cunctarum frugum. idest quando finiueris decimare omnē decimam. inde participiale nomen adiectiuum Deutero. xxviij. Et deficientibus ad cōspectum eorę tota die. Item in alia forma Numeri. xxv. Et nō ipse delere filios Israel. i. non facerem deficere uel finire filios Israel. Exodi. xxxiij. Ne forte disperdā te in uia. idest faciam te finire uel deficere. Inuenit autem hęc dictio quādoq; in fine per aleph loco he scripta. ut Daniel ix. Vt consumetur p̄uaricatio. pro eo ut finiatur peccatum. Omnia talia significant cessationē. finem. deletionem. interitum. et consumationē. ut Isaie. x. Consumatio abbreviata inundabit iusticiā. et Sophonig. i. Quia consumationem cum festinatione faciet. et assumit in principio thau. p̄s. cxix. Omnis consumationis uidi finem. Item significat etiā compleuit. finiuit. terminauit. perfecit. ij. Paralip. vñ. Cōpleuitq; Salomon domum dñi. Inuenies sepius hoc uocabulum in p̄s. cxix. in litera caph. ponit et impersonaliter p̄s. lxxij. Finiunt orationes Dauid filij Iesse. vel secūdum Hiero. Cōplete sunt orationes Dauid. & Gen. ij. Et perfecti sunt celi et terra et omnis ornatus eorum. compleuitq;

ut Gen. xlvij. Et alebat eos omnemq; domū patris sui prēbēs cibaria singulis. quod nihilominus uerbū e uerbo sic legi posset. Et constituit seu decreuit patri suo et fratribus suis et toti domui patris sui escam secundum pueros. sed causam eius uarietatis forsitan prēbuit translatio

Onkeli, qui chaldaice uertit **י** quod apud Babylonios de esca dicitur. & etiam de aliquo constituto scilicet per syncopen a **ימ** sic paulo superius Gen. xlv. Ibiq; te pascam. pro quo etiam legi posset. & cōstitutam te illuc. Significat et sustinere uel ferre paraphrasticos Ieremiæ xx. Ferre non sustinens.

נָא Vetuit. prohibuit. Haggei. i. Propter hoc super uos, phibiti sunt celi ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germē suum. id est uitauit. & Numeri. xi. Domine mi Moyses, phibe eos. & Exodi xxxvi. Sicq; cessatum est a muneribus offerēdis. quod uerbū e uerbo ita stat. Et phibitus est populus ab oblatione. & Gen. viij. & phibitæ sunt pluuię de celo. & ps. cxix. Ab omni uia mala, phibui pedes meos.

בֵּית Cella. caula. carcer. artum monasterium. Ieremię ultimo. Et eduxit eum de domo carceris. et paulo post. & mutauit uestimēta carceris eius. Inuenitur in fine aliquando mutare aleph in he. quandoq; vero addere he aspirationē, ut ego in antiquissimis libris reperio Habacuk ultimo. Abscīdetur de ouili pecus. ubi etiam litera nominalitatis mem preponitur.

בְּלִיטִים Duarum specierum et mixtim uel permixta. sic quo ad ultimū Onkelus chaldeus interpretať Leuitici. xix. ubi in uno uersu eadē dictio ter ponitur. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus. agrum tuum nō seres diuerso semine. uestē quę ex duobus texta est non indueris. quod de uerbo ad uerbum ita ponitur. Iumentum tuū ne facias geniculari mixtim. agrum tuū nō seres mixtim. et uestis mixtim scilicet de lana et lino non ascendat super te.

כֹּלֵב Canis. i. Regum. xvij. Nunquid ego canis sum. & Exodi. xi. Apud omnes autē filios Israel non mutiet canis. & pluraliter Isaie. lvi. Canes muti non ualentes latrare.

hinc est quod etiam sphericitatē et circuitū significat. ut Gen. xij. Vidit omnem circum circa regionē Iordanis. ad cuius similitudinē significat quoque stateram seu pondus ut puta talentum. ut Exodi. xxv. Habebit talentū auri purissimi. & .ij. Paralippo. xxxvi. Et condemnavit terram cētum talentis auri et talentis argēti. In numero autē singulari et plurali inuenitur .iiij. Regum. v. Da ei talentū argenti. & infra. Melius est ut accipias duo talenta.

כלל Consummatū. uniuerſale. integrum. perfectū. species. corona. threnorū. ij. Heccine est urbs quā dicunt perfecti decoris. & Ezechiel xvi. Quia perfecta erat in decore meo. et eiūsdē. xxvij. Perfectus decore. et. i. Regū. vij. holocaustū integrū domino. et in alia forma Ester vij. Intellexit enim a rege sibi paratum malū. & Ieremie. ij. pro eo quod translatio nostra uertit. Et charitatem desponsationis tuę. legi debet. amore speciei tuę.

כלל Omne totum. ps. i. Et omnia quęcumque faciet prosperabuntur. secundum. lxx. interpretes. sed Hieronymus rectius in suo psalterio. Et omne quod fecerit prosperabitur.

כלל Holocaustū. id est totum combustum sacrificiū. ps. li. Oblationes et holocausta. quasi quod greci τελετην uocant. id est consumptionē. de quod dicitur Leuiti. vi. Et tota cremabit in altari. oē enī sacrificiū sacerdotū igne consumetur. quod autē exustionē significet apparet lucidū. xx. Et flāmas in sublime ferri. p quo ueritas hebraica sic legit. Et respexit Benjamin post se et ecce ascendit exustio ciuitatis celū uersus.

כלל Nurus. i. Regū. iiij. Nurus autē eius uxor phinees. et Ezechiel xxij. et socer nurū suam polluit. quod rectius legeretur. et unusquisque nurum suam polluit. inuenitur etiam pro spōsa tam apud. lxx. quam in vulgata translatione Isaię. xlix. Et circūdabis tibi eos sicut spōsa.

כלל Decreuit. limitauit. determinauit. calculauit seu numerauit. iiij. Regum. vicesimo. Et filij Israel recensiti sunt et acceptis cibariis profecti. Quod magistri hebreorum exponunt. recensiti sunt et numerati seu calculati. cui etiā astipulat Ionathas chaldeus qui interpretat cōstituti seu determinati. quāuis etiā aliis in locis transferūt pascere. alere.

oculi eius interfectionem suam.

בדון Clypeus. sic enim translatio nostra exposuit. i. Regum. xvij.

Et clypeus greus tegebat humeros eius. alij exponunt collarium. sed melius intelligitur scutum. ut Ieremię. l. Arcum et scutū apprehendēt. alio autem in loco significat lanceam uel hastā. ut Iosue. viij. quanquā nostra translatio teneat leuā clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai, tamen eo loci uertunt magistri hebreorum. extende lanceā. sicut et Ionethas chaldaice transtulit. exalta hastam.

ביל Parcus. auarus. addita in fine iod litera. quamuis translationes nostrę aliter exponāt. Isaie. xxxij. Neq; fraudulētus appellabit maior. et infra. Fraudulenti uasa pessima. primum per hirek, secundū p zere.

ביס Pliades. iuncta in fine he aspiratione. Iob. xxxviij. Nunquid cōiungere ualebis micantes stellas pliadas. & scribit Rabi Iona quod sit congregatio stellarum quę uocatur apud Arabes althoraie. et sapiēs Rabi Abraham abenezra dixit q; chimah sint septē stellę in fine signi arietis, & non longe ab ijs sit lucidissima quędam stella oculus tauri dicta. hęc ille. quamuis nostra translatio uariet alio in loco. nam Iob. ix. interpretatur oriona et hyadas.

ביס Loculus. marsupium. ut Prouerbiorum. i. Marsupium sit unū omnium nostrum.

ביה Saxum. rupes. petra. Ieremię. iij. Et ascenderunt rupes.

ביר Conca. labium. castellum. in quo continetur aqua. Exodi. xxx.

Facies et labium gneum cum basi sua. Item. ij. Paralippomenon. iij. Fecit quoq; concas decem. significat etiā clibanū uel focum uel caminū. Zacharię. xij. Sicut caminum ignis in lignis. quod Rabi Dauid kimhi in cōmētariis super duodecim exponit de carbone inter ligna in foco ignis. et Leuitici. xi. legimus. Siue clibani siue chytropodes destruēt. Signant autem chytropodes gręce sustentacula ollarum ad ignem in foco. est enī hic locus in foco ubi duo sustentacula titionū ponuntur. & iccirco in plurali numero scribitur.

בבר Torta seu massa rotūda. ut Exodi. xxix. Tortaq; panis unius.

uxore madianitide sic cōcordat Gen. xxxvij. de Ioseph ubi dicit̃ uēdi
derūt eū Ismaelitis. et sequit̃. Madianitē uēdiderūt Ioseph in egypto.
בֹּזֵב Defecit. mētītus est. ps. cxvi. Oīs homo mendax. et in passiuo.

Prouer. xxx. Et arguat te inueniarisq; mēdax. qd̃ hebraice dicit̃. et mē
tiaris passiue uel mendaciū patiaris. verbū graue Iob. xxviij. Quis me
potest arguere esse mentitū. et Nūeri. xxiij. Nō est deus quasi homo
ut mētiat̃. inde nomē uerbale Prouer. xxx. vanitatē et ṽba mēdaciū. et
Ezech. xij. q̃si p̃ totū. et ī eodē. mentiētes pplō meo credēti mēdaciis.
בֹּזֵב prepositiōe aleph crudelis. immitis. immisericors. truculētus.

Iob. xli. Nō quasi crudelis suscitabo eū. et eiusdē. xxx. mutatus es mihi
in crudelem. & Ieremię. vi. Crudelis est et nō miserebitur. & eiusdem
.i. Crudeles sunt et immisericordes.

בִּחַר Occultauit. abscondit. ps. cxxxix. Nō est occultatū os meū a te.
et Iob. xv. Sapiētes confitent̃ et nō abscondūt a patribus eorum.

בִּחַר Extirpauit. eruit. deleuit. Iob. iiij. Et quando recti deleti sunt.

בִּחַל Illustrauit seu colorauit. trāslatio nostra habet circumliniuit
stibio. Ezechielis. xxiij. Circumlinisti stibio oculos tuos.

בִּחַשׁ Mentitus est. negauit. Leuitici. vi. Negauerit proximo suo
depositum. vnde quod nostra translatio habet ps. xviij. Filij alieni mē
titi sunt mihi. multi exponunt. Filij alieni negauerūt mihi. & Genesis
xviij. Negauit Sara. et Habacuk. iij. Mentietur opus oliuę.

בִּחַשׁ Macrescit. extenuatū est. imminutum est. ps. cix. Et caro mea
mutata est propter oleum. quod rectius legeretur minuta est idest
macruit ab oleo.

בִּי Quoniam. quia. quoniamquidem. Exodi. xxiij. Quia nō dimittet
cum peccaueris. significat et quod. ut ibi. quodsi audieris uocem eius.
& facile assumit sibi **בִּי** et significat aduersatiuū. sed. at. uerūtamen.

ps. i. Sed sicut puluis quem proicit uētus. de hac particula late scripsit
Rabi Iona, quod quisq; crebra lectione biblię ipsemet experietur,

בִּיר Pernicies. afflictio. interfectio. Iob vicesimoprīmo. Videbūt

*In principio psalmorum
in hunc modum scribitur.
Sed 04 - 11*

Dauid kimhi in libro de radicibus exponit de terra Israel.

בֵּית Idolum. quod multi putant esse Saturni. eo quod ipse Saturnus in lingua arabica et persarum ita nominetur. Amos quinto. Et imaginem idolorum uestrorum.

כוס Sciphus. calix. poculum. Genesis. xl. Calicemque Pharaonis in manu mea. *καλίκιον, κω, το.*

בֵּית Genus uolucris ululantis. quam Rabi Salomon pellicanum. alij nominant nycticoracem. ut ps. cii. Similis factus sum pellicano solitudinis sicut nycticorax in domicilio. In alio loco reperimus translatum bubonem. Leuitici. xi. Inter aues ad edendum uetitas. Sed quia hebreis ignota est auis. ideo uarie transferunt.

כור Focus. fornax. Deuteronomij. iij. Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea Aegypti. est autem instrumentum kalimicum seu aurifabrorum in quo probant aurum et argentum.

כור Mensura frumenti. chorus. sextarius. tertio Regum quinto. Vigintimilia choros tritici in cibum domui eius.

מְבוֹרָה Colonia. incolatus. habitatio. secundum rabi kimhi in commentariis. et Ionathan chaldæum. quamuis nostra translatio radicem interpretatur. Ezechielis. xvi. Radix tua et generatio tua de terra Canaan. id est colonia tua. et scribitur per holem.

כַּחַשׁ Proprium nomen filij Cham. unde dicta est ethiopia Gen. ij. Circuit omnem terram ethiopicam. inde deriuatur ethiopes. ut Ieremias xxxviij. Abedmelech ethiops uir eunuchus. per iod in fine. cui sepe aliud iod adiungitur in deriuatiuis. ut Amos nono. Nunquid non ut filij ethiopum uos estis mihi. Quod exponit rabi kimhi secundum uersiculum Ieremie. xij. Si mutare potest ethiops pellem suam. quasi diceret. sicut ille pellem ita uos uitia uestra mutare non uultis. hoc modo dictus est Saul ethiops. ps. vij. Super uerba ethiopis filij lemini. quia non potuit Saul mutare cor eius odiendo Dauid regem. quamuis dixisset. i. regum. xxvi. reuertere fili mi Dauid nequaquam enim ultra tibi malefaciam. Scribit autem Dauid kimhi in libro de radicibus quod ethiopes et Madianites & Ismaelites idem sint. Vnde quod scribitur Numeri. xij. Propter uxorem eius ethiopissam. id intelligit

lum preparatus est egressus eius. & Deuteronomij. xvij. p eo quod nos legimus. & uerū esse repereris. hebraica ueritas habet sic. & ecce ueritas parata uerbū. sic etiam Onkelus chaldeus legit. Inde legimus secundum septuaginta psalmo quinto. Quoniam non est in ore eorum ueritas. quod alij dicunt possibilitas uel facultas. Inde uerbum graue Genesis quadragesimotertio. Illi uero parabant munera. & eodem loco paulo ante ubi nos legimus. Et instrue cōuiuium, ibi hebraica ueritas habet & para. ex quo inuenitur uerbum impersonale per uau & patha. Isaie decimosexto. et preparabitur in misericordia solū. Aliud uerbum ultima litera nun geminata, quod nostri dirigere transtulerunt. ut psalmo nonogesimo. Et opera manuum nostrarum dirige super nos & opus manuum nostrarum dirige. quod alio in loco firmare uertit. ut Exodi decimoquinto. Sanctuarium domine firmauerūt manus tue. & Ezechielis quarto. Et obfirmabis faciem tuam ad eam. Inde uenit **ו** rectum & bonum & uerum. quarto Regum septimo. Non recte facimus. & pluraliter Gen. xlij. pro eo qd trālatio nostra habet. Pacifici uenimus. hebraica ueritas legit. Veridici aut recti seu boni sumus nos. sic rabi Salomō exponit in suis cōmentariis. & allegat ad hoc Nūeri. xxvij. ubi nos legimus. Iustā rem postulant filij Salphahad. ibi textus hebraicus sic habet. verē rectū seu bonum filij Zalaphad dicunt. significat etiā hoc uocabulum quandā similitudinē sic uel ita uel taliter. Exodi. vij. Fecerūtq; similiter malefici. & paulo ante. Feceruntq; Moyses & Aaron sicut preceperat dñs. & Gen. i. Et factū est ita. & accipit prepositionem ut si diceremus. ad sic. in sic. pro sic. primum exponit nostra translatio ppter ea. sophonij. ij. Propterea uiuo ego dicit dominus exercituum. secundum exponit tunc. Ester. iij. Et tunc ingrediar ad regem. sunt etiā qui interpretant. & in ueritate ingrediar ad regē. tertiu exponit ideo. ut ps. i. Ideo nō resurgent ipij. et a super iori uerbo deriuat **מבן**. i. habitatio. sedes. basis. locus. Exodi. xv. Firmissimo habitaculo tuo qd opatus es dñe. recipit qñq; he aspirationē in fine **מבנה** Zacharię. v. in fine capituli. p q lonethas chaldaice traduxit uicē uel fortē. sic in simplici primitiuo inuenimus. Gen. xl. Et restituet te in gradum pristinum. i. in uicem et fortē seu statū tuū. qd etiā in fine recipit aspirationem he literę. ut ps. lxxx. ubi nos legimus. Et pfice eam quā plantauit. ibi hebraica ueritas habet. Et sedem uel habitationem quā plantauit dextera tua. Quod

tes. significat etiam tempus ad quod scilicet ad presens. ut Exodi. viij. Et ulq; ad presens audire noluit. & rabi Ionas putat ab hoc uocabulo composita inueniri **אֵיכָה** et **אֵיכָבָה** de quibus in aleph fecimus mentionem.

בָּרַח Incendit. combussit. Isaię. xliij. Cum ambulaueris in igne non combureris.

בָּרַח Virtus. robur. firmitas. potentia seu potestas. fortitudo. Job xxx. Quin uirtus manuū mihi erat pro nihilo. & Gen. xlix. Tu fortitudo mea et principium doloris mei. & ps. xxij. Aruit tāquam testa uirtus mea. et inuenitur positum p operatione et labore. p quo nostra translatio fructū legit. Job. xxxi. Si fructus eius comedi absq; pecunia. Item alia significatione sumitur hoc uocabulum p animali immundo in lege phibito. quod uarie uarij transferunt. est enim limaca seu panthera. chameleon siue stellio. Leuitici. xi. Chameleon et stellio. quod uocabulum non solum interpres diuersis modis transferunt, uerum etiam ipi quoq; magistri et pceptores hebreorum uarie exponūt. qd testatur rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

בָּרַח Valuit comprehendere. potuit capere uel continere. uel potuit ferre. tertio Regum. viij. Duo milia batos capiebat. & tertio Regum viij. Quoniam altare greum quod erat coram domino minus erat & capere non poterat holocaustum. p quo hebraica litera sic. Quia altare greum illud ante dominum paruum ultra quam qd posset capere holocaustum. sic per finalem terminationē iod. ij. Paralip. iij. Capiebatq; tria milia metretas. Solet aut hoc uerbū geminari. ut. ij. Paralip. vi. Si celū et celi celoz nō te capiunt. Inde nomen pposita litera mem. ut Malachię. ij. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius. p quo septuaginta. Et quis sustinebit. et melius sequit. Et qs ferre poterit. Item Prouer. xviij. Spiritus uiri sustētat imbecillitatē suā. deinde significat etiam hoc uocabulū pascere. cibare. alere. ut Gen. xlv. Ibiq; te pascam idest sustētabo. &. ij. Regum. xviij. Et pauit eos pane et aqua. significat etiam depromere et dispensare seu disponere. ut ps. cxij. Disponet sermones suos in iudicio. sed Hiero. rectius. Dispensabit uerba sua.

בָּרַח Parauit. formauit. Job. xxxi. Et formauit me in vulua unus. rectius hebraice sic. Et parauit nos. et in passiuo Osee. vi. Quasi dilucu

angustie circumdabunt et circumgirabunt eum perpetuo, sicut soles
sphaera perpeti motu circumagi.

כה Obfuscatus est. caligauit. Deute. xxxiii. Nō caligauit oculus
eius. Inde nomē obscurus. caliginosus. Leuitici. xii. Et cicatrix subob-
scura. et. i. Regū. iij. Et oculi eius caligauerāt nec poterat uidere. pro in-
firmabant caligando. et Nahū ultio. Nō est obscura cōtritio tua. ambo
per punctū zere. sic Isai. xli. Et linū fumigans nō extinguet. qd scd'm
Hiero. in cōmentariis alij obscurū et tenebrōsū trāstulerūt et rectius.

כהן Prefedit. p̄fectus est. sacerdotio functus est. uel sacerdos ordi-
natus ē. Nūeri. iij. Fūctiq; sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar. et pau-
lo superius. Cōsecrati manibus ut sacerdotio fungerent. Inde **כהן**

Sacerdos
platus. caput plebis siue plebanus. p̄ses. magistratus. sacerdos. Iere-
mie ultio. Saraiā sacerdotē primū et Sophoniā sacerdotē scd'm. Exo-
di. iij. Moyses autē pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madiā. &
eiusdē. ij. Erāt autē sacerdoti Madiā septē filie. qd Onkelus chaldaice in-
terpretat per hoc uocabulū raba. i. m̄gro uel p̄sidi seu plato Madiā
erant septē filie. comuniť autē dicit de eo qui sacris p̄est et deo mini-
strat. ut Gen. xiiij. Erat autem sacerdos dei altissimi.

כהן Sic. Numeri. vi. Sic benedicetis filiis Israel. & ubicumq; in pro-
phetis legimus. Hec dicit dom̄us per hoc uocabulum, semper hebrei
exponunt. Sic dicit dominus. quod et chaldei sic interpretantur. Inue-
nitur et caph geminatum in eadem significatione. ut Exodi. xxix. pro
eo quod nos legimus. Omnia que p̄cepi tibi facies super Aaron &
filiis eius. Illic hebraica ueritas habet. Et facies Aaron et filii eius sic
iuxta omnia que p̄cepi tibi. & magistri hebreorum in suis libris cō-
muniter utuntur hoc uocabulo per caph geminato detracta ultima
he litera sic **כ** ut Raban Iohannan filius Zachē auditor p̄ceptorū
Hillel & Semei. cum dixit. Si fecisti que sunt legis tue diligenter

noli bonū tibi ipsi ascribere. ad sic enim formatus es. ubi ponit **כ**
Significat autem superscriptum uocabulum coh etiam locum ad quē
scilicet huc uel illuc. ut Genesis. xxij. Ego & puer illuc usq; properan-

Que futura sunt iam fuerūt. quod hebraice singulari numero p̄fert.

בבש Subegit. subiecit. in ditionem redegit. Zacharię. ix. Et subiicient lapidibus fundę. quod secundum Rabi Iona intelligendū est. Et subiicient inimicos suos per lapides fundę. quasi diceret. fundibularij capient inimicos eorum. et significatio huius uerbi et suorum deriuatorū ē ponere subter pedes iuxta mentē David kimhi in cōmentariis super. xij. vnde legitur Micheę ultimo. Deponet iniquitates nostras. & .ij. Regū. viij. De uniuerſis gentibus quas subegerat.

בבש Primus ascensus pedalis. uel initium graduum latiori spacio. vel scabellum. ij. Paralippomenon. ix. Sex quoq; gradus quibus ascēdebatur ad solium et scabellum aureum. et scribitur sex punctis.

בבש Fornax. caminus. Exodi. ix. Tollite plenas manus cineris de camino. & Genesis. xix. Quasi fumum fornacis.

בבש Agnus. Isaie. xi. Et habitabit lupus cum agno. & Numeri. viij. Agnum unum anniculum in holocaustum. et mouetur de masculino in fœmininum iunctis terminationibus.

ברכר Lapis p̄cieosus. quem aliqui unionē seu margaritā dicūt. et album esse asserūt. alij cryſtallum. alij ut sapiens Abraham subatrā seu fuscā gemmā esse aiunt. quam nostra translatio iaspidem uocat. Isaie. liiij. Et ponā iaspidem propugnaculā tua. uide Hieronymum in eius loci commento.

ברר Tēda scintilla. Iob. xli. Sicut tēdę ignis accensę. significat etiam vrceum seu ollam. ut in eodem loco. Sicut ollę succensę atq; feruētis. Inde per apocopen cad idest hydria uel urceus. Gene. xxiij. Habens hydriam in scapula sua. & .ij. Regum. xvij. Hydria farinę nō deficiet. & Ecclesiastis. xij. Et conteratur hydria super fontem.

ברר Globus. pila. vertebrū seu uertibulū. Isaie. xxiij. Quasi pilam mittet te in terrā. ubi deficit dictio similitudinis q̄si ad uitandā cacophoniā ne geminet l̄ra caph. et habet Iob. xv. Sicut regē qui parat ad p̄liū. p̄ q̄ dicūt alij ad globū scilicet in exercitu. sic exponit hunc locū Rabi Sadia instar rotę q̄ se uertit circūquaq; ita globus militū in p̄lio circūdat regem. sicut uidemus in torneamētis. quasi dicat tribulationes &

בְּבִיר Tenax. adheſiuum. lutoſum. clauſiuum. ut. iij. Regū. ix. Et ap-
pellauit eas terram Cabul ideſt ſterilem et incultā quaſi clauſam, qua
neq; tranſeant neq; morent̃ populi. Magiſter Nahaman filius Iſhac
exponit a profunditate arenę qua pedes ambulantiū comprehendan-
tur et figantur. quem allegat Rabi Dauid kimhi in cōmentariis regū.
& Rabi Salomon teſte Lyra terram ſic nominatam a tenendis et uin-
ciendis pedibus opinatur.

בִּבְס Lauit. merſit. tinxit. Geñ. xlix. Lauit in uino ſtolam ſuam. Sic
Numeri. viij. Et lauerint uestimenta ſua. & p̃s. li. Amplius laua me ab
iniquitate mea & a peccato meo munda me. Inde fullo Iſaię. vij. In uia
agri fullonis.

בִּבְע Galerus. galea. Iſaię. lix. Et galea ſalutis in capite eius. & primo
Regum. xvij. Et poſuit galeam cream ſuper caput eius. & declinatur
in maſculino genere Ieremię. xli. Et ſtate in galeis.

בִּבְר Multiplex. fortis. magnus. Iob. viij. Et ſpiritus multiplex ſer-
mones oris tui. inde deriuatur uerbum graue. ut Iob. xxxv. Et abſq;
ſcientia uerba multiplicat. quaſi magnificat.

בִּבִּיר Pellis. i. Regum. xix. Et pellem pilofam caprarum poſuit ad
caput eius.

מִבְּבִיר Stragula. uel uestis denſa uel tegimen lectulorum. & fit
ex pilis caprarum in modum pellium. vnde nomen coepit. iij. Regum
viij. Et tulit ſtragulum et infudit aquam.

בִּבְרִיח Cribrum. Amos. ix. Sicut concutitur triticum in cribro.

בִּבְרִית Iuger. ſtadium. miliare. ſpaciū. Geñ. xxxv. Venit uerno
tempore ad terram quę ducit ephratam. quod hebraica ueritas legit.
Erat adhuc ſtadium terre eundi ad Ephratam. quod Rabi Salomon
exponit ſuperiori dictione quę multitudinem et magnitudinē ſignat.
quaſi diceret, multiplex ſpaciū terre fuerat ad Ephratam.

בִּבְרִי Iam. nunc. Eccleſiaſtis. iij. Quod factum eſt iplum permanet.
quod rectius hebraica ueritas ſic legit. Id quod fuit iā eſt. et ſequitur

כבה

כך ירד מן השמים

s ic. Exodi. xij. Sic autem comedetis illum.

כנה Doluit. Iob. xiiij. Attamen caro eius dum uiuet dolebit. Inde nomen dolens. ps. lxi. Ego sum pauper et dolens. & plr Gen. xxxiiij. pro eo quod hebrei legunt. cum essent dolentes. trālatio nostra habet periphrasticos quādo grauissimus vulnerū dolor est. et in alia forma deriuatiuorū threnorum. i. Si est dolor sicut dolor meus. similiter ps. xxxviij. Et dolor meus in conspectu meo semper.

כנה Debilitas. tristitia. mœror. Ezechielis. xiiij. p eo q mœrore fecistis cor iustī mēdaciter. et ī significato pene par est superiori. vnde sequit̃ pcedens uocabulum. Quē ego non contristauī. et in passiuo Danielis. xi. Et uenient super eam trieres romane et percutiet̃ pro debilitabitur. iuxta sensum Rabi Leui Ben gersom.

כבב Stella. Nūeri. xxiiij. oriet̃ stella ex Iacob. et plr Gen. i. et stellas.

כבר Grauescebat uel graue fuit. Gen. xviij. & peccatū eorū aggrauatum est nimis. et Exodi. xvij. Manus aut̃ Moyse erāt graues. et Gen. xliij. Fames omnē terrā uehementer premebat. pro quo hebraica ueritas sic. Et fames grauescebat in terra. Inde p multiplicato ditato accumulato et ualido. inuenit̃ Gen. xij. p̃ualuerat enim fames in terra. et eiusdē. xij. Erat Abram diues ualde idest onustus. et significat magnum. latū. eminens. ut Isaie. xxxij. Et umbra petre prominentis. Inde hoc uocabulum significat p̃eminentia honorē et gloriā. ps. l. Sacrificium laudis honorificabit me. Isaie. xl. Et reuelabitur gloria domini. & Leuitici. x. Et in conspectu omnis populi glorificabor. Nomē eius reperit̃ in masculino et foeminino. ps. xlv. Omnis gloria filiē regis.

כבר Iecur. Prouerbiorū. viij. Donec transfigat sagitta iecur eius.

כבה Extinxit. ij. Paralippomenon. xxix. Et extinxerunt lucernas. et Canticorum. viij. Aquę multę non potuerunt extinguere charitatē.

כבל Detentio. compes. vinculum. clausura. ps. cv. Humiliauerunt in compedibus pedes eius.

pro quo hebraice sic. Et omnes clauos eius et oēs clauos atrij gneos.

יָתוֹם Pupillus. ps. cxlvi. Pupillum et uiduam suscipiet. et threnor. v.

Pupilli facti sumus absq; patre. hoc ita exponitur. Etiam si parētes nostri uiuāt, nihilominus facti sumus sicut orphani et pupilli. & accipiūt hebrei hanc expositionem ex sequētib; ubi mox sequitur. & matres nostrę quasi uiduę. non uere, sed quasi.

יָתֵר Excelluit. abundauit. superest. exuperauit. Prouerbiorum. ij.

Et simplices permanebunt in ea. p quo hebrei legunt. & probi supererunt in ea. & eiusdem. xij. pro eo quod nos habemus. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. hebraica ueritas legit sic. exuperat plus quam proximus suus iustus. i. excellentior et magis laudatus est iustus quam quisquam alter. & posset queri. Cur ergo non omnes sequuntur uiam iusti. respondet sapiens id quod sequitur. Quia iter impiorum seducit eos. Semper autem et superius. et plus et magis significat. ut Genesis. xlix. Principiū doloris mei prior in donis. maior in imperio. hebraice sic legitur. Principiū uirtutis meę superior offeritorio superior fortitudine. qđ Onkelus chaldaice sensum e sensu non uerbum e uerbo exponit. Tibi inquit debebantur tres prerogatiuę

primogenitura sacerdotium et regnum. Inde **יָתֵר** Inde **יָתֵר**

Superfluitas. nimietas. et abundantia. uel plus. amplius. magis. Eccl. i. iij. Quid habet amplius homo de labore suo. & eiusdē. xij. His amplius fili mi ne requiras. Inde uerbum graue. Effusus sicut aqua nō cresces idest non amplificaberis. & multa alia diuersarum formarum deriuata. ut Leuitici. ij. Quod autem reliquum fuerit. i. quod supest.

fecit dominus christum suum. vnde in ps. xviij. legitur. O domine sal-
ua obsecro. O domine prospera obsecro. Quod hebraice sic habet

tur **נחמיה** hoschiana. cuius loco in sacrificiis nostris pronun-
ciamus ofanna. propter imperitiā lingue sanctę. Inde saluator. Iudicū
tertio. Postea clamauerunt ad dominum. qui suscitauit eis saluatore.
& Nehemię. ix. Dedisti eis saluatores. in numero plurali. & quamuis
ab hoc deriuēt nostri saluatoris sacratissimū nomen propriū, tamē cū
tot assumat literarum administrationes, merito non grammaticis sed
cōtemplantissimis uiris iudicandū relinqū. de quo multa in capitulo
nostro disseruimus. At uero poterit idem nomen a uerbo substan-
tiuo **ו**ortum esse. eo quod Christus Iesus dixerit. Antequā Abra-
ham fieret ego sum.

Iaspis. Exo. xxviij. In quarto chrysolithus onychinus berillus. ubi pro berillo quidam uerterunt iaspidē, vox enim consonat. sed nostre lectioni astipulat chaldaica translatio. nam pro iasep, tā Onkelus quam Ionathas ambo chaldei burla traduxerunt, quod nostri berillū putant. Sic in omni lingua tantus est error in uocabulis rerū, ut in eis exquirendis plurimi etate mea diligētissimi exquisitores pene frustra mihi laborasse uideantur. cum quelibet natio rebus suis nouo seculo noua imponat nomina. & res etiam simul cum suis nominibus quoti die mutent. iuxta Horatium in arte. Ita uerborum uetus interit etas. Et multa renascentur quę iam cecidere cadentq;. Quod nisi accideret iam totus Plinius ad vnguem intelligeretur. Sed et interpretes. lxx. & Aquila & Symmachus. et Theodotion. in hoc nomine discrepant. teste Hieronymo in Ezechiele.

Placuit. rectū fuit. i. Regum. xviij. Placuit sermo in oculis Da-
 uid. inde nomen יְהוֹשֻׁעַ rectum. Iudicium ultimo. Vnusquisq; quod
 sibi rectum uidebat hoc faciebat. & cataprothesin mem Canticorum
 primo. Recti diligunt te.

ח Clauus. Iudicum. iij. Tulit itaq; Iael uxor Haber clauum. decli-
natur in foeminino genere Exodi. xxvij. Tam paxillos eius quã atri.

ut Isaie secundo. Et incuruauit se homo & humiliatus est uir. & infra. Et humiliabitur altitudo uirorum. Sunt autē multi qui hoc putant a fouea humi esse ortum. quē hoc nomine **חפץ** dicitur. ut psalmo lxxxiiiij. Donec fodiat peccatori fouea.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה Extendit. emisit. porrexit. Ester quarto. Nisi forte rex aureā virgam ad eum tetanderit. & eiusdem quinto. Et extendit contra eam virgam auream.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה Decultescit. ac incultum uastatum atq; desertum est. Genesis xlvij. Ne pereūte cultore redigatur terra in solitudinem. pro quo lra hebraica sic habet. Et non moriamur et terra non sordescat seu uastet. Rabi Salomon exponit non sit deserta. Onkelus chaldaice. non squalescat. Inde nomē Genesis. xxxij. In loco horroris et uastę solitudinis. & ps. cvij. Errauerunt in solitudine in deserta uia.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה Dormiuit. Gen. xli. Rursum dormiuit et uidit alterū somnium. & psalmo tertio. Ego dormiui et soporatus sum. & Canticorū. v. Ego dormio et cor meum uigilat. Inde nomen uerale per apheresin iod. sopor. somnus. dormitio. ps. cxxvij. Cum dederit dilectis suis somnū. quod rectius Hieronymus traduxit. Sic dabit diligentibus se somnū. Et ponitur hic aleph in fine pro he litera. quę per continuitatem lectionis in thau mutatur. ps. cxxxij. Si dederō somnum oculis meis.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה Vetus uel uetustum. ut Leuitici. xxv. Et comedetis ueteres fruges. & infra. Donec noua nascentur edetis uetera. Inde uerbū senescere. inueterascere. durare in longū. Deutero. iij. pro eo quod translatio nostra legit. Et morati fueritis in terra. hebraica ueritas habet in genere passiuo. Et inueterati fueritis in terra. p quo Onkelus chaldaice sic. Et antiqui facti fueritis in terra.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה Salus. ut Habacuk. iij. Egressus es in salutē ppl'i tui. et in eodē loco. In salutē cū christo tuo. et in eodē ponit vau cū lra finali he. ps. cxvij. Et factus est mihi in salutē. Reperit et in eodē significato cata pthelin thau. ps. cxliij. Qui das salutē regibus. Inde ybū graue. i. Regū. xxv. et saluauit manū tuā tibi. et ps. xx. Nūc cognoui qm saluificauit uš saluū

שׁוּב Sedit. residentiam habuit. hoc est habitauit. Genesis decimo tertio. Abram sedit seu habitauit in terra Chanaan. & psalmo primo. Et in cathedra derisorum non sedit. Inuenitur quādoq; per apheresin ioc aut metathesin. inde transitua secundo et uerba graua. ps. cxij. Qui habitare facit sterilem in domo. Ruth. ij. Et nec ad momentum quidem domum reuersa est. pro domi resedit. alij sic. Illa quę habitat domū mediocrem siue paruam. eadem enim dictio similiter interpretatur habitatio Ieremię. ix. Habitatio tua in medio doli. quasi dicat cōuersatio. Sepe autem confunditur presens uocabulum cum **שׁוּב** qđ inferius ponitur idest uertit. Ieremię. xxxij. Et reducam eos ad locum istum et habitare eos faciam confidenter.

שׁוּב Est. quod per apocopen inuenitur **שׁוּב** quarto Regum decimo. Nunquid est cor tuum rectum. et respondit est. inde **תְּשׁוּבָה**

quod tā uarie inuenio translatū sicut cętera qđq; ut sepe mihi ipsi persuasum habē multos interpretes eque atq; nos ipsos potuisse errare. nostra enim translatio legit equitas Prouerbiorum. viij. Meum est consilium et equitas. alio in loco salus. ut eiusdem libri ca. ij. Custodiet rectorum salutem. item alio in loco iusticia. ut Isaie. xxvij. Et magnificaret iusticiam. quod septuaginta interpretes uerterūt consolationē. Sed ego proprie uocabulum hoc dicerem significare energiam seu efficaciam qua quis molitur opus suum ad rei existētiā. quod mihi translatio nostra uidetur circumloquendo insinuare Iob quinto. cum ait. Ne possint implere manus eorum quod cęperant. pro eo quod hebraice legitur. Et non facient manus eorum efficaciam. quod Ionas chaldaice uertit sapientiam in Isaia ca. xxvij. quasi deliberationē animi. Sic intelligit Rabi David kimhi in commentariis super duodecim illud Micheę sexto. Et salus erit omnibus timentibus nomē eius. quasi clamaret propheta in ciuitate. quis est uir sapientię in eis hic solum timebit in corde suo nomen tuum. ita enim hebraice legitur. Et sapientię uel deliberationis. hoc est. uir sapientię uel deliberati animi timebit nomen tuum.

שׁוּב Humiliatio. recuruitas. dedinatio. Micheę sexto. Et humiliatio tua in medio tui. inde uerbum deriuatur humiliare ac recuruare

cut hortum oleris. Inde nomē adiectiuū viridis uel uirens. Iob. xxxix.
Et uirentia quęq; perquirat.

יֶזְרַח: Saniosum. flauum. subalbidum. Leuitici. xiiij. Si alba uel ru-
fa macula fuerit infecta. Quia uero illa flauedo aliquantulum ad auri
colorē tendit. Inde uolunt deriuari auruginem frugum uitii יֶזְרַח

Haggei secundo. Vento vrente et aurugine. similiter Amos quarto.
Percussi uos in uento urente et aurugine.

י Possedit. hereditavit. aut successione acquisivit. Ieremig. xlix.

Nunquid non filij sunt Israeli an heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit Melchom Gad. & paulo post sequitur. Et possidebit Israel possessores suos. & .i. Paralippomenon. xxviij. Vt possideatis terram bonam. Numeri. xij. Ascendamus et possideamus terram. quandoque uero inuenit per defectum iod in principio katapheresein. iij. Regum. xxi. Surge posside vineam Naboth. Inde nomen uerbale hereditas. ps. lxi. De disti hereditate timetibus nomen tuum. inde uerbum graue quod significat expellere. delere. consumere. deuastare. Deute. iij. vt deleat nationes. Job. xij. Et consumere uis me peccatis adolescentie mee. et Numeri. xiiij. Feriam igitur eum pestilentia et consumam eum. inde nomen possessor qui possidet. Abdiem in fine. Et possidebit domus Iacob eos qui se possiderant. i. possesores eorum. alias hereditates siue heredes. quod Hieronymus in libro explanatio num super Abdiem indicat his uerbis. Et possidebit domus supplantatoris Iacob eos qui se hereditate possederant. Significat etiam alio modo depauperare. i. Regum. ij. Dominus pauperem facit et ditat. & Prouer. xxx. Aut egestate compulsus furer. pro eo quod legi debeat. Ne depauperer et furer. Inde pauper et paupertas absque iod in principio. ps. lxxxij. Et humilem & pauperem iustificate.

U Antiquus homo multorū dierū. Iob. xv. Et senes et antiq̃ sunt in nobis. q̃d in singulari nūero hebraice illic ponit̃. significat aũ hoc uocabulū vetus plusquā senex et minus quā priscū quasi longeuum. Et potest oriri a uerbo **U** quod significat est. ps. vii. Si est iniquitas in manibus meis. ceu quod diu est & longe durat.

*Callimachus
Vocabularius*

bi Salomō expōit scilicet placuit. ut sit sensus. qñ placuit uia cōtra me.

יָרֵךְ Coxa. fœmur. Gen. xxxij. tetigit neruū femoris eius. et ifra. qui emarcuit in femore Iacob. et eiusdem. xxiiij. Pone manum tuā subter fœmur meum. & pluraliter secūdm terminationem masculinā. Exodi. xxvij. A renibus usq; ad fœmora.

יָרֵךְ Pes candelabri uel hastile unde procedunt calami cādelarum. Exodi. xxv. Hastile eius et calamos.

יָרֵךְ et **יָרֵךְ** Plaga. latus. regio. Leuitici. i. Ad latus altaris qd respicit ad aqilonē. ubi ponit i masculino. accipit aut literā fēminālē fœmini generis in eodē significato. ut Gen. xlix. ptingēs usq; ad Sidonē. ubi hebraica v̄itas sic hēt. et plaga latus seu regio eius usq; ad Sidonē.

יָרֵךְ Exasperauit. malignatus est. callide egit et odiose. Deutero. xv.

Nec ages callide quippiā in eius necessitatibus subleuādis. Isaie. xv. Super hoc expediti Moab ululabūt, aīa eius ululabit sibi. ubi clamorē & eiulationē doloris iminētis hōini significat sub duabus orthographiis formis, et cū iod et sine iod. sic enī Ionathas chaldaice trāstulit. armigeri moab ululāt. pro anima sua eiulātes siue clamātes. significamus igit hoc uerbo aliquid fracto consternato subtristi et amaricato animo inuitum et suspirantem agere.

יָרֵךְ Velū. cortina. sagū. et q̄a eiuscemodi cortinę solebāt qñq; expellibus fieri. iccirco n̄ra translatio sepe p cortina seu uelamine traduxit pelles. ut ps. ciiij. Extendēs celum sicut pellē. ubi rectius diceret. Expandēs celū sicut uelū. et simili. Canti. i. Sicut pelles Salomonis. i. sicut cortinę lecti eius. aliq̄ enī et uerius hēt n̄ra trāslatio. Exodi. xxvi. Facies et saga cilicina undecim. ubi ueritas hebraica sic legit. Et facies cortinas siue saga caprarum idest de capris ad tentorium super tabernaculum. undecim sagis facies ea.

יָרֵךְ Spuit. Numeri. xij. Si pater eius spuiisset in faciem eius. similiter Deuteronomij. xxv. Spuetq; in faciem eius.

יָרֵךְ Olus. viridis herba aut pululās quippiā. Gen. ix. quasi olera uirētia tradidi uobis oīa. et. iiij. Regū. xix. Et uirēs herba tectorū. simili. Deute. xi. legiūs. vbi iacto semē in hortorū morē aq̄ dicūt irrigue. hebraica aut v̄itas sic. qd semīabis semē tuū et rigabis uicissitudie tua si

proiecit in mare. et Iosue. xviij. Vt coram dño deo uestro mittā uobis hic fortem. reperitur quandoq; ultimū he in aleph conuersum. ut. ij. Paralip. xxvi. Vt mitterent sagittas et saxa grandia. quandoq; utrūq; aufert apocope. ut Nūeri. xxi. ubi nos habemus. Iugū ipsorū disperit ab efebō. ibi legunt docti hebreorū. proiciemus eos. et eum locū sic exponunt teste Rabi David kimhi in libro de radicibus. Proiciemus eos et pugnabimus cū eis quousq; pereat Hesebon. sed eam dictionē Rabi Salomon gallus deducit a nir hoc est dominiū. & exponit sic regimen et iugum qđ habebant Moabite in Hesebon peribit inde usq; ad dibon. hunc imitatur Lyra noster. Accedit huc indubitātū exemplum. ij. Regū. xi. Ex muro tela mittant. Inde uerbū graue addito uau primę syllabę. ut eodem Regum libro. ij. ca. xi. Et direxerunt iacula sagittarū. ubi tam uerbum quam nomen inuenies inde deriuatum.

חור Docuit. iij. Regū. xij. Quibus docuit eum Ioiada sacerdos. Prouerbiorū. iij. Et docebat me atq; dicebat mihi. Inde nomen uerba le Prouerbiorū. v. Nec audiui uocē docentiū me siue doctōrū meorū.

Inde nomen substantiuum legis doctriņę atq; institutionis **חור** quod per continuitatem lectionis mutat ultimum he in thau. ut ps. i. Et in lege eius meditabitur.

יורה Pluuia matutina. Deuterono. xi. Dabit pluuiam terrę uestre temporaneā. vnde multa quę nos pro doctōribus magistris seu preceptoribus traduximus. hebrei ad himbrē et pluuiam referunt.

ירח Luna. ps. ciiij. Fecit lunam in tempora. et quia mense quolibet luna renouat. iccirco uocabulū hoc etiam mēsem significat. Iob. xxix. Quis mihi tribuat ut sim iuxta mēses pristinos. sed quia sepe multūq; renouatur in annos, quamuis una et eadem sit atq; maneat una. tamē contra normam aliorum planetarum. declinatur pluraliter et more germanorū in genere masculino. ut Deuteronomij tricesimotertio. De pomis fructuum solis ac lunę. pro quo hebraice lunarum legit.

יט Seduxit. declinauit a bono. peruertit. aberrauit. Numeri. xxxij. quia puerfa ē uia tua mihiq; cōtraria. et ita exponit rabi David. sed ra

*man
mensis, s
mensis, s*

illud ps. cxxx. Quia apud te propiciatio est et propter legem tuam. p
 quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio. apud te propi
 ciatio est quia terribilis es. Discordia aut translationū in eo loco acci
 dit propter hoc uerbum **נָרָה** qd si sine pūctis scriptū aspiciatur.
 legi potest thora quod significat legem. Si autē pūctetur ut debet scili
 cet per hirek camez et zere, significat hoc nostrum uerbum timearis.
 ut sit lectio. Quia apud te propiciatio est ut timearis. potuerūt igitur
 lxx. interpretes in eo uerbo negligentes fuisse, ut trāfferent thora uo
 cabulum hebraicum in linguam grēcā nomon. circa quod scriptores
 amanuenses ultra peccauerunt reponentes loco nomon. i. legem hāc
 dictionem onoma. i. nomen. iam enim grēce passim legitur. propter
 nomen tuum sustinui te dñe. In quo duplex amborum error hic ostē
 sus deprehenditur. veritas autem sic habet. quia tecum propiciatio ut
timearis. sic legunt hebrei oēs. testatur hoc post suū Rabi Salomonē
 Lyranoster et Paulus burgenfis. astipulatur quoq; translatio Hiero
 nymi supradicta. sic exponunt scribes et commentatores eius loci
 Ioseph kimhi et Abraham aben ezra et Salomon Gallus.

De hoc versiculo, 1301.
 Or apud te propiciatio est

Commentatores hebreorum

נָרָה Longinquum. Isaie. xxi. ubi nos habemus de terra horribili.

Iudeorum magistri legunt de terra longinqua scilicet Medore & Per
 sarum. secundum mentem Rabi long. quia solent homines peregrina
 et longinqua timere cum nesciant eorum mores et consuetudinem
 quare alia translatio habet de terra hostili. quicquid enim inde solet
 deriuari. terrorem. trepidationem. timorem et horrorem significat.
יֵרֵד Descendit. Exodi. xix. Eo quod descendisset dominus super eū.

Inuenitur et quādoq; per apheresin iod. ut Iudicum. xix. pro eo quod
 legimus. & dies mutabatur in noctem. hebraica ueritas habet. Et dies
 descenderat ualde. quod Rabi Dauid in cōmentariis super quatuor
 exponit. descenderat uersus uesperam. Inde uerbum transituū secun
 dum. quod nostri deducere uel humiliare transferunt. threnorum. ij.
 Deduc quasi torrētem lachrymas. i. fac descēdere. Inde putant quidā

deriuari **מִנְחָה** prominēs. dependens. quasi declinās. iij. Regū. vij.

Quasi lora ex gre dependentia. qd exponunt extentū uel expansum.

יָרָה Misit. proiecit. Exodi. xv. Currus Pharaonis et exercitum eius

tes. nam hebraica ueritas sic habet. Quam magnipensa est misericordia tua. Quod Rabi Iudas putauit uerbum esse. quia forte inueniebat ipsum in suis libris per cuph et patha scriptum, quemadmodum inuenitur ps. cxvi. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. pro magnipensa est. Ceteri uero grammatici iudicant ipsum esse nomen. eo quod in libris nostris communiter habemus per cuph et camez scriptum. sicut primo Regum tertio. Et sermo domini erat preciosus. hoc est honorabilis. Inde honorificentia seu magnidecentia et magnitudo estimationis hoc nomine intelligitur. Ester primo. Ac magnitudinem atque iactantiam potentie sue.

יָקַשׁ Irretiuit. laqueauit. retia posuit. pedicas statuit. aucupatus est. coepit. psalmo. cxli. custodi me de laqueo quem statuerunt mihi. hoc est. quem more uenatorum posuerunt mihi. cuius passiuum ponitur Deuteronomij. xij. p eo quod legimus. Caue ne imiteris eas. rectius vertitur. Caue tibi ne capiaris seu illiciaris post eos. Rabi Salomō galus exponit. ne rapiaris post eos. ab alio uerbo primitiuo. Sed Onkelus chaldeus interpretatur. ne scandalizeris post eos. secundum huius uerbi significationem quod illicere et irretire significat. Inde tales aucupes et uenatores qui retia et pedicas seu offendicula atque decipulas ponunt dicti sunt **יֹקָשִׁים** ut psalmo. cxxiij. Anima nostra sicut auis uel passer erepta est de laqueo uenantium siue uenatorum seu aucupum. et transferet uau in ultimā et significat idē. Prouer. vi. Et quasi auis de insidiis aucupis. Inde **מִקֵּשׁ** illex. decipula. uenatoris fouea. schādalum. ruina. offendiculum. et omne id quo incaute impingimus ad enormem lesionem. aut ad cuius presentiam nutamus. unde nostra translatio ruinā uertit. Isaie. viij. Et in laqueū et in ruinā hīrātibus Irlm. **יָרָא** Timuit. Exodi. ij. Timuit Moyses et dixit. et eiusdē. i. Et quia timuerunt obstetrices deū. & p̄r in prima persona futuri tēporis. Iosue ix. Timuimus igit ualde. Inde nomē **מִרְאָה** timor uel terror. Gen. ix. Et terror uester ac tremor sit sup cuncta animalia. Inuenit tamē in eiusmodi uocablō ultimū aleph mutari in he. Itē passiuē per nun. timēdus. terribilis. reuerendus. Gen. xxviij. Quā terribilis est locus iste. Inde

expectatio gentium idest **תקו** alij namq; interpretantur expectatio. ut nos legimus. alij aggregatio. ut Lyra noster post Rabi Salomonem qui eodē modo exponit. alij ut talmutistę quidā sic uertunt. & ei erit deuastatio seu confractio gentium. alij a ferro obtuso simili scilicet uocabulo dicunt q; ille obtundet seu hebetabit gentes. Sed dimissis opinionibus. nos sequimur nobilissimos hebreorum grammaticos dicentes. auscultationem & obedientiā hoc uocabulo significari. & hoc cernitur quicquid dicant alij chaldaica translatio Onkeli sentire cum uersiculum prędictum sic transfert. Et ei auscultabunt populi. ad quod pro simili allegant uersiculum Salomonis. Prouerbiorum tricesimo. Et qui despicit partum matris. ubi idem uocabulum ponit. quem & Rabi Salomon Gallus & Rabi Moyse Gerundensis in suo pentateucho. & Rabi David kimhi in libro de radicibus unanimiter exponunt de auditu & auscultatione sic. Oculum qui subsannat seu iridet patrem & qui despicit auscultando matrem. quanquam nōnulli rugas transferant. scilicet qui despicit rugas matris. quos & Lyra probat. de hoc latius Gerundensis scripsit in loco pręallegato.

ו Affixit. suspēdit in patibulo. Numeri vicesimo quinto. Et suspēde eos contra solē in patibulis. Inde illud uidet aliquibus esse deriuatum quod scribitur Genesis tricesimosecūdo. Tetigit neruum scemoris eius. quod de uerbo ad uerbum sic legatur. Tetigit manu neruum eius & affixa est manus neruo iacob.

ח Circumdedit. obsedit. psalmo decimoseptimo. Inimici mei animam meam circumdederunt. & psalmo vicesimosecundo. Consilium malignantium obsedit me.

ו Euigilauit. experrectus est. Genesis nono. Euigilās autem Noe ex uiuo. Habacuk secundo. Et suscitabuntur lacerantes te.

ו Fuit in precio. preciosum & magnipensum est. psalmo tricesimosexto. pro eo quod nos legimus. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. Septuaginta transtulerunt os eplinthynas. i. ut multiplicasti hoc est quantum auxisti. sensum e sensu uerten

ritate. verbū impietatis infundebāt sibi. Omnes aut̃ eiuscemodi locos Rabi Iuda quasi eiisdē aut similis esse significationis autumat si intelligentia recte ad penetrationem infusionis et firmitudinē referatur.

יצר Finxit. formauit. creauit. orsus est. Gen. ij. In quo posuit hominem quem formauerat. & ps. xxxij. Qui finxit singillatim corda eorū. & Isaię. xliij. Creās te Iacob et formās te Israel. Inde figulus. ps. ij. tanq̃ vas figuli. et figmentum. ps. cij. Ipse cognouit figmentum nostrum.

יצר Cogitatio uel potius desyderium atq̃ cupiditas. Gen. vi. Et cū cōta cogitatio cordis intenta esset ad malū. et dicit̃ de bono et de malo.

יצר Artauit. coangustauit. Prouer. iij. Nō artabunt̃ gressus tui.

יצר Trepidauit. anxius fuit. et angustatus. Gen. xxxij. Timuit Iacob valde et perterritus fuit. et. i. Regū. xxx. Et contristatus est Dauid ualde. habet aut̃ significationem tribulationis et angustię. q̃d nomē inde deriuatum ostendit ps. cxvij. De tribulatione inuocaui dominum.

יצת Accendit. combussit. Isaię. xxxij. Spīne congregatę igni comburentur. & iij. Regum. xxij. Et succendetur indignatio mea.

יקב Torcular. Osee. ix. Area et torcular non pascet eos.

יקר Vssit. accendit. exarsit. Deuteronomij. xxxij. Et ardebit usq̃ ad inferni nouissima. & uide diligenter Isaię decimo. vbi nos legimus. Succensa ardebit quasi combustio ignis. Inde nomina uerbalia. ut Leuitici sexto. p̃ eo quod nos legimus. Cremabitur in altari tota nocte. rectius hebrei sic. pro exustione super altari. & psalmo. cij. Sicut cremium aruerunt. idest sicut exustum.

יקח Auscultauit. obediuit. vnde est nomen illud uerbale de quo tot & tanti doctores & Iudei & Christiani tam uaria scribunt, quod ponitur in prophetia Iacob. Genesis quadragesimonono. Et ipse erit

zzz

LIBER

EX Exiuit. egressus est. Habacuk. iij. Egredietur diabolus. et paulo inferius. Egressus es in salutem populi tui. & sepe inuenit per defectu aleph. ut Iob. i. Nudus egressus sum de utero. Item inuenit per aphe. resin iod. Isaie. xxx. Egredere dices ei. Inuenit et hoc modo geminatu pro germine quod oritur et egredit. ut eiusdem. xxxiij. Orbis et omne germen eius. Significat etiam hoc more filios et nepotes. eiusdem. xxij. ubi nos legimus. vasoru diuersa genera. ibi chaldaica translatio habet. Filios et filiorum filios. pro quo Symmachus et Aquila traduxerunt. Nepotes et commixtos. sicut idem Isaia ca. xlvij. scripsit. Stirps uteri tui ut lapilli eius. pro quo Ionathas chaldeus exponit. Filij tui et filij filiorum tuorum. & **עֲשֵׂה** sunt uestimenta que exuunt ut sordida.

עֲשֵׂה

Zacharie. iij. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. vnde educere hoc verbum significat et extrahere. quod fit prime syllabe addita vau lra cum aspiratione more coniugationis uerborum grauiu. Genesis. xv. Eduxit eum foras. & Exodi. xx. Qui eduxi te de terra Aegypti.

ST Statuit. a sistendo. Deuteronomij. xxxij. Constituit terminos populorum. & uerbum deriuatum. ps. ij. Astiterunt reges terre. Inde statua. monumentum. titulus. Gen. xxxv. Ille uero erexit titulum lapideum. pro quo hebrei legunt. Et statuit Iacob statuam in loco. & paulo inferius. Erexitq. Iacob titulum super sepulchrum eius. hic est titulus monumenti Rahel. quod sic hebrei legunt. Et statuit Iacob statuam super sepulchrum eius. ipsa est statua sepulture Rahel usq. hodie.

LOC Locauit. posuit. statuit. Genesis. xxx. Posuitq. eas in canalibus. putat autem hoc uerbum grammatici quidam e numero eorum esse que a nun litera ducunt initium.

EXP Expandit. strauit. extendit. exposuit. Isaie. lviij. Et saccum et cinerem sternere. & Iob. xvij. Et in tenebris stravi lectulum meum.

FUD Fudit. Leuitici secundo. Fundetq. super eam oleum. Item constituit. fixit. firmauit. psalmo. xli. Verbum iniquum constituerunt aduersum me. Sed rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ue-

ticorum.ij. Sicut malus inter lingua syluę. & pluraliter declinatur etiā in fœminino genere.

פַּוּס Fauus. Canticorum.v. Comedi fauum meum cum melle meo.

פֶּלֶא Pulchrefieri uel pulchrescere significat. ut Canticorę.vij. Quā pulchri sunt gressus tui. ubi si latinitas pateret legi oportuit. quantum pulchrerunt uicissitudines tuę. Item in eodē. quam pulchra es et decora. eius passuum ponit Ezechielis.xxxi. Erat pulcherrimus in magnitudine sua. pro pulcher factus est uel fuit. Inuenitur hoc uerbum geminatum propter excellētiā pulchritudinis significandā. ps. xlv. Speciosus forma prę filiis hominum. pro pulcherpulcher fuisti. & inuenit per apocopē. Ezechielis.xxviij. Sup pulchritudinē sapiētię tuę.

פַּחַד Apud se meditatus est. et intra se disposuit. uel secū constituit atq; ordinauit. nam uarias inuenio translationes. Hieronymus in Habacuc ca. ij. apparuit inquit. sic enim legimus. Et apparebit iu finem et non mentiet. vbi. lxx. uerterunt. Et orietur in fine. multi traducunt. Et loquetur ad finem. Sic enim exponit ipsum doctissimus grāmaticus Rabi Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim. & idē in libro radicū insinuat hoc uerbū significare aliquid intra se meditari, et mullitudo seu murmurando secum parare atq; disponere. cui assentitur translatio chaldaica lonethe. vnde id quod legimus. ps. xij. Fiducialit agam in eo. Item quod traduxerunt Prouerbiorę. xiiij. Profert mendacium dolosus testis. vbiq; ab hebreis exponit. loquitur uel dixit.

פֶּלֶא Illustrauit. clarificauit. depurauit. Inde i fine addito he uel thau. illustratio. apparitio. decor. puritas. Ezechielis.xxviij. Et polluent decorem tuū. & Deuteronomij. xxxiiij. ponit uerbū deriuatū. Apparuit de monte pharan. qđ Onkelus chaldaice exponit. Apparuit in maiestate super monte pharan. quod alio in loco nostra translatio nescio quare traduxit adiuuit. Iob.x. Et consiliū impiorum adiuues. quod hebrei illustras dicunt.

פֶּלֶא Preposito mem et holem. portentum alicuius futuri signū qđ prodigium dicimus. ps. lxxi. Tanquā prodigium factūsum multis. & Deutero.vi. Fecitq; signa et prodigia magna. in masculino genere.

וַיִּפְּ Defecit. lassatus. defessus. fatigatus est. Habacuk. ij. Et gentes in vacuum deficient. pro defecerunt. & Isaie. xl. Et non deficient neq; laborabunt. Item qui dat lasso uirtutem. Item in eodem. Deficiet pueri et laborabunt. Inde nomen adiectiuū fessus. ij. Regū. xvi. Vinū aut ut bibat si quis defecerit in uia. quod de uerbo ad uerbū sic legit. Et uinū ut bibat fessus in deserto. Inde putant dictum Danielis. ix. Ecce uir Gabriel quem uideram in uisione a principio cito uolans tetigit me. ubi quidam magistri **מִיעָה בִּיעָה** iuxta nostram translationem uerterunt. volās uolatu. quasi diceret. cito uolans. non ab hoc nostro presente vocabulo. sed ab **עָה** idest uolauit. de quo inferius in sua lra. in qua opinione est Rabi Daud kimhi in libro radicum sic exponens hunc locum. Gabriel quem uidi in uisione initio quū erat uolans desuper. tunc uidi quod fuit appropinquās ad me. Sed Rabi Leui ben ger som. qui teste Paulo Burgenſe in scrutinio Magister Leo de Banolis vulgo nominatus est. in suis cōmentariis super eundem prophetam interpretat memorata Danielis uerba iuxta deriuationem expresse a presenti uocabulo sic. Gabriel quem uideram ab initio fatigatus fatigatione applicuit ad me. quod si utroſq; sequamur dicendū esset. Gabriel vel fatigatus uolando uel uolans cum fatigatione tetigit me.

תִּזְמָה Robur. fortitudo. Numeri. xxij. Cuius fortitudo similis est rhinocerotis seu vnicornis.

וַיִּצְ Deceuit. cogitauit. consultatione conclusit. statuit. Isaie. xxij.

Quis cogitauit sup tyrum. et infra. Dominus exercitū cogitauit hoc. & eiusdem. xij. Dominus exercitū deceuit. & ante. hoc consiliū qd cogitauit super omnem terram. Inde consiliarius. qui in consilio habet decretum et authoritatē interponere. sicut erant Romanorū bini consules. Isaie. ix. Admirabilis consiliarius deus fortis. qui in iure dicitur silentarius cui summa secreta credunt. vnde vetustissimi hebreorum

sapientes uetabant ne legis arcana traderent nisi **לִיִּזְעִי חָכֵם**. i.

consiliario sapienti. Inde consilium. ps. i. Beatus vir qui non abiit in cōsilio impiorum. per apheresin iod.

וַיִּשְׁ Sylua. Deuteronomij. xix. In syluam ad ligna cedenda. & Can

וַיִּ Purgauit. depurauit. translatio nostra interpretatur subuertit. Isaie. xxviij. Et subuertet grando spem mendacij. quod hebrei ita expouunt. Et purgabit. remouebit. auferet. grando idest inimicus. p̄fectio. nem mendacij. Inde **וַיִּ** idest scobe quibus domus mundant et imundicie auferunt. que fiunt quandoq; ex alis auarū pennatis. qñq; ex porcinis fetis in unum fasciculū uinctis. translatio nostra quā legimus uertit tridentes seu vncinos. Numeri. iij. Omnia vasa quibus in ministerio eius utūtur. i. ignium receptacula. Fuscinulas ac tridentes vncinos & batilia.

וַיִּ Barbarus. obtusus. robustus. brutus. quasi per metathesin **וַיִּ** ubi abūdat iod. idest robur. fortitudo. Isaie. xij. Quia fortitudo et laus mea dominus. vnde robustos homines et corpulentos dixerūt barbaros et imprudētes. iuxta comune prouerbiū. Raro breues humiles, longos raro sapientes. Inde **וַיִּ** imprudens. barbarus. Isaie. xxxij.

*Raro breues humiles,
longos raro sapientes.*

Populum imprudentē non uidebis. idest ineloquētem et barbarum. quod facili transitu ipsius nun in lamed et econuerso dicimus in eodē significato **וַיִּ** ps. cxiiij. In exitu Israel de egypto domus iacob de populo barbaro.

וַיִּ Inuoluit. induit. ut ps. ciiij. Amictus lumine sicut uestimento. i. Induens lucem quasi uestimentum. sic enim rectius vertit. & Isaie. lix. opertus ē q̄si pallio zeli. ego legerē. operuit uel induit q̄si palliū zelū.

וַיִּ Iuuit. profuit. Habacuk. ij. Quid pdest sculptile quia sculpsit id fictor suus. et Isaie. xxx. qui eis pdesse nō potuit, nō fuerūt in auxiliū. **וַיִּ** Eo quod. p̄pterea. p̄pter qd. pro eo. vice. ut Leuiti. xxvi. Eo qd abiecerint iudicia mea. ubi textus hebraicus propter uehementiam co minationum bis idem uocabulum posuit. quasi diceret vice et inuice eius quod abiecerint iudicia mea.

וַיִּ et **וַיִּ** Struthio in fœminino. Leuitici. xi. Struthionem & noctuam et larum. Isaie. xij. Et habitabunt ibi struthiones. in masculino genere threnorum. iij. Quasi struthiones in deserto.

lac fugit dicit **יִצֵק** Isaie. xi. Delectabit infans ab ubere. Inde lacten-

tes & lactātes secundū diuerſas grāmaticę formas. et a tali teneritudi-
ne plātas etiā nouellas cognominamus. Iob. xv. Ramos eius arefaciet
flāma. qđ hebrei exponūt. radicē eius ſugentē hūiores exiccabit flāma.

יָסַד Fundauit. ps. ciiij. Fūdauit terrā ſuper ſtabilitatē ſuam. et infra.

In locum quem fundasti eis. Inde nomen adiectiuū. Isaie. xxviij. Ecce
fundatus in zion lapis. lapis probatus angularis precioſus fundamētū
fundamentatum. nā bis ponit **יָסַד** primo nomen. ſecundo parti-

cipium. nos uero legimus. Ecce ego mittam in fundamentis &c. Inde

verbum paſſiuū **יֻסַד** fundatus uel firmatus uel ſtabilitus eſt uel

fuit. ps. ij. Aſtiterūt reges t̄re et p̄cipes firmati et fundati ſunt ſimul.
pro qđ legimus. & p̄cipes cōuenerunt in unum. alij interpretantur

conſuluerunt a **סֵדֶר** ideſt ſecretum conſilium. vnde Hieronymus
in ſuo pſalterio poſuit tractauerunt.

יָסַד Fudit. linit. vnxit. Exodi. xxx. Caro hominis nō vngeť ex eo.

יָסַד Congregauit. addidit. adiecit. Gen. xxxviij. Et nō addidit ultra

cognoſcere eam. pro qđ nos legimus. attamen ultra nō cognouit eam.
Recipit et uau. Gen. xxx. addidit mihi dñs filiū alterum. et loco uau
recipit etiam aleph. Exodi. iiij. Et cōgregauerunt cunctos ſeniores ſi-
liorum Iſrael. & Isaie. viij. Et adiecit dominus loqui ad me.

יָסַד Erudiuit. Prouerbior. ix. Qui erudit deriſorē. Oſe. viij. Et ego

erudiui. Inde **יָסֵד** eruditio. diſciplina. ut hec ābo patēt Prouer. i.

Ad ſciendū ſapiētiā et diſciplinā. ad ſuſcipiendum eruditionem do-
ct̄ine. Inde pro caſtigatiōe et correptione ſumitur. ut Ieremię. xxxi.
Caſtigasti me domine et eruditus ſum.

יָסַד Conuenit. cōſtituit. pactus. teſtificatus et pollicitus eſt. p̄miſit.

deſpōdit. Exodi. xxi. Si aut̄ filio ſuo deſponderit eā. et paulo ſuperius.
quā nō deſpōſauit. p̄ qđ nos legimus. cui nō tradita fuerit. et eius paſſi-
uū ponit Exodi. xxv. ubi nos habemus. Inde p̄cipiā et loquar ad te.
ibi hebrei legunt. Et teſtificabor tibi illic et loquar tecum. Inde per de-
riuationem. pacta. cōſtituta. ſcedera. ſolennia.

Isaie

Iho ſep̄

*non in ira tua
caſtigabis me*

*flumen magnus
euphrates*

quod dicitur in occidente est. hec ille. et Deuteronomij. xi. A deserto et libano & flumine magno euphrate usq; ad mare occidentale erunt termini uestri.

ימין Muli nati ex asino et equa. Gen. xxxvi. ubi nos legimus. Iste est Anan q̄ iuenit aquas calidas. ibi hebraica ueritas habet. Iste est Anan qui inuenit mulos. quod magistri hebreorū exponunt. quia cum pasceret asinos patris sui in deserto inuenit modū quo asinus ascenderet super equam & inde conciperetur mulus.

ימין Dextera. Gen. xxiii. Vt uadam ad dexteram siue ad sinistram: Inuenitur et pro meridie. quoniam sicut oriens est prius et occidens posterius. ita meridies est dextera et boreas est sinistra. ps. lxxxix. pro eo q̄ translatio nra habet. Aquilonē et mare tu creasti. ueritas hebraica legit. Aquilonem et meridiē tu creasti eos. et Hieronymus traduxit. Aquilonem et dexterum tu creasti. Mirādumq; est q̄. lxx. interpres tam negligenter uersum inspexerunt pro iamin iamin traduentes. sic enim et ipsi in linguā grēcam uerterūt. Boream et mare tu creasti. unde et auster **תימן** nominatur sola thau literę prepositione.

ימר Deliciauit. si esset latine dictum et grāmattice. nam sic Ionathas chaldaice interpretať Isaię. lxi. ubi nos legimus. Et in gloria eorum superbietis. quasi diceret blādiemini. et putāt aliqui iōd mutari in aleph et fieri **אמר** de quo supra in aleph diximus in uerbo **האמר** quod ponitur Deuteronomij. xxvi.

ינה Spoliauit. decepit. depopulatus est. translatio nostra interpretať afflixit. Leui. xxv. Nolite affligere cōtribules vros. sed alio in loco rectius Ezech. xlv. Et nō depopulabunt ultra principes pplm meū.

ינה Reposuit. i. Regū. x. Et reposuit corā dño. et eiusdē. ij. Et posuit eū in hortū uoluptatis. Inde deriuat nomen **נחת** requies. Ecclesia stis. iij. Melior est pugillus cum requie. Inde deriuantur quę consolationem et quietem designant. uide infra in uerbo nuah.

ינק Suxit. Isaię. lx. Et suges lac gentiū. Inde infans ab ubere q̄ adhuc

יְהוָה Peperit. genuit. ps. vij. Concepit dolorē et peperit iniquitatē.
 & ps. ij. Ego hodie genui te. non autem ut quidam indocti hebreorū
 exponunt. ego hodie nobilitaui te. Inde **מִלְרָה** obstetrix quę cu-
 rat partū. ut Exodi. i. Dixit aut rex egypti obstetricibus. et **מִלְרָה**
 natiuitas. Gen. xxxij. Et in terrā natiuitatis tuę. & thaldah generatio.
 Ruth. iij. Hę sunt generationes Phares. & **יִלְדָּה** puer siue natus. iij.
 Regum. iij. Cernit autem puer. & i. Regum. i. Hanne autem non erāt
 liberi idest pueri. nati.

יְהוָה Venit. uasit. abiit. iuit. gressus est. Exodi. xxxij. Obsecro ut gra-
 diaris nobiscum. quod hebraice sic legitur. Vadat obsecro dominus
 meus in medio nostrum. inde per apocopen iod **לֵךְ** Numeri. xxiij.
 Veni mecum in alterum locū. quandoq; ponit geminate causa uehe-
 mentię. Genes. xij. Egredere de terra tua.

יִלְדָּה Scabiosus. Leuitici. xxi. Si iugem scabiem.

יִלְדָּה Genus locustę. quod bruchum nostra translatio uertit. Nahū
 ultimo. Bruchus expansus est et auolauit. est aut iuxta Hieronymum
 atellibus quę Aquila cōmessorem interpretatur parua locusta inter
 locustā et bruchū. et modicis pennis reptās potius q̃ uolās semperq;
 subsiliens. et ob hāc causam ubicūq; orta fuerit usq; ad puluerē cūcta
 consumit. rectius autem bruchum uermē pilosum et stantibus comis
 horripilantem puto. iuxta Ieremiam ca. li. Adducite equitatum quasi
 bruchum horripilantem.

יָם Mare. Isaie. xi. Sicut aquę maris operiētes. et quāuis qñq; suscipiat
 adiectiuū fœmininū. tñ masculino genere declinat. ut Gen. i. Et cōgre-
 gationes aquarū uocauit maria. quia uero mare mediterraneū iudeis
 est occidētale. ideo hęc dictio etiā occidētē significat. ut dicit Hiero. in
 cōmentariis sup psalmi. cvij. uersiculū. A solis ortu et occasu ab aqui-
 lone et mari. his uerbis. Vbicumq; mare auditis secundum climata
 semper intelligitur occidens. a situ enim Hierusalē mare hoc magnū

יִלְדָּה natus

*Da: agm:
cu: argm:*

chaldeus exponit. demoliens ipm in demolitione beneplacita.
יין Vinum. Numeri. xv. Et uinū ad libamentū. et infra. Et uinum ad
 liba fundenda. & in numero plurali declinatur fce minine.
יבא Arguit. corripuit. Gen. xxxi. respexit dñs et arguit heri. & ps. l.
 Arguam te et statuam contra faciem tuam. & Prouerbiorum. xxviii.
 Qui corripit hominem. gratiam postea inueniet.
יכל Potuit. Gen. xlv. Nō se poterat ultra cohibere Ioseph. et Nūeri
 xiiij. quoniā poterimus obtinere eā. Inde mgrī hebreorū nomināt de
 cursum aque in alueo festinant labētis. quē possit uadari **ימיני**
 mis detorta deriuatione. nō enī habet dictionē sibi similē. & ponit. ij.
 Regū. xvij. p q nra translatio in ppria circūlocutiōe usā ē dicēs. tran
 sierunt festinant gustata paululū aqua. qd hebraica ueritas sic legit.
 transierunt uadum aque seu riuū. cui astipulatur Ionathas chaldeus q
 hūc locū exponit in lingua chaldaica simpliciē sic. trāsierunt Iordanē.
יבא Agitauit. cōcidit. demolitus est. Nūeri. xiiij. Percutiēs eos atq;
 concidens. ad quod allegat Rabi Salomon primā eius personā. Deu
 teronomij. ix. Et in frustra cōminuens omnino qd in puluerē redigēs.
 cui alludit Onkelus chaldeus q uerbū hoc exponit chaldaice lassauit.
ייל Doloris exclamatio. clamor. eiulatio. ululatus. nra translatio tra
 duxit horror. Deu. xxxij. In loco horroris et uastē solitudinis. Sopho
 niē. i. vox clamoris a porta pisciū et ululatus a secunda. ab eo uerbum
 qd gerundiuū reperit per apheresin iod **ייל** et per defectū unius
 lamed. nā ita tribus **ייל** scribi deberet. ex qbus unū ppē euphoniā de
 ponit. i. Regū. iij. pregnās erat uicināq; partui. qd multi hebreorum
 mgrī ut Moyse fratē kīhi. ceteriq; p hāc significationē interpretant sic.
 Et nurus eius uxor phinees pregnās eiulādo. id exponit scd meos cū
 appropīquarēt dies doloris et clamoris ad partū. alij uero cū qbus cō
 cordat nra trāslatio. putant ita poni p syncopē daleth. cui astipulatur
 trāslatio Ionathę qui ait. vxorphinees instans ad pariendū. Zacharię.
 xi. Vlula abies. vlulate quercus basan. & infra. Vox ululatus pastorū.
 non sicut. lxx. raduxerunt. Vox lugentium pastorū.

senes simul. uidetur multis hoc uocabulum deriuari ab **יחיד** idest unus. de quo supra diximus. Inde **יחיד** unicus. psalmo .xxv. Quia unicus et pauper sum ego.

יחיד Expectauit. Gen. viij. Expectatis autem ultra septem diebus. et infra. Expectauitq; nihilominus septem diebus aliis. passiuū eius suscipit uau in prima syllaba **יחיד** Ezechielis. xix. Que cum uidisset

quonia infirmata est et periit expectatio eius. pro quo Idonei legunt. Et uidit quod cū expectaret periit spes sui. quē locū Rabi Dauid kimhi sic exponit. Cum iā staret diebus multis in expectatione ecce periit spes sui. hoc est speratio de eo habita. Inde uerbū graue **יחיד** ps. cxxx. p eo qd nos legimus. Sustinuit aīa mea in uerbo eius sperauit aīa mea in dño. rectius hebraica ueritas sic habet. Sustinuit aīa mea. et ad uerbū eius expectaui. nā qd Jeremię. iij. legit. ventrē meū ventrē

meū doleo. nō ab hoc sed a uocabulo **יחיד** deriuatur de q sup diximus. **יחיד** Calefecit. et metaphorice cōcepit. Ecclesiastis. ij. vnus quomō calefiet. Gen. xxx. Et in aspectu earū conciperet. item ut in eorū cōtemplatione conciperent. & superius secundū hebraicā ueritatem. Et conceperunt oues erga uirgas. et ps. li. Ecce enī in iniquitatibus cōceptus sum et in peccatis concepit me mater mea. quamuis Hieronymus in suo psalterio transserat. peperit me mater mea.

יחיד Discalciatus. Isaie. xx. Et fecit sic uadens nudus et discalciatus.

יחיד Insignis. nobilis. gentilis dictus a prosapia gentilitate ac nobili parentela. i. Paralip. iij. Hec est habitatio eorū et sedium distributio. pro quo hebraica ueritas legit. Hec sunt sedes illorū et nobilitatio seu gētilitas eorū ipsis. sic eiusdē libri ca. v. Et nō ē ille reputatus in primogenitū. p q hebraica ueritas legit. Et nō nobilitādo ad primogeniturā. **יחיד** Placuit. ij. Regū. iij. Et placuerūt eis cuncta q fecit rex. et Iosue

xxij. Placuitq; sermo cunctis audientibus. et quidam uolunt hoc uerbum a **יחיד** deduci. qd significat bonū. quasi placeat omē qd bonū uidet. sed grāmatici scribunt ipm inter primitiua. Inde **יחיד** quod nos dicimus ad beneplacitū. Deute. ix. Cōminuēs oīno. qd Onkelus

*Calefecit pro
concepit per
metaphorā
que frequens
est apud hebreos*

0117, 1011,

0117-1011

יו Dies. et quandoq; reperitur p die artificiali quo sol lucet supra nostrum orizontem. ut Gen. primo. Et appellauit lucem diem et tenebras noctem. quandoq; pro die naturali. xxiij. horar. ut cum sequit. Factumq; est uespere et mane dies unus. quandoq; duplicat finalis lra mem. et dicit iomam. ut ps. i. Et in lege eius meditabit die ac nocte. & quandoq; inter duo mem ponit iod, et dicit iomaim trissyllabū. sicq; significat duos dies seu biduū. quandoq; pronunciat pluraliter a iom duabus syllabis iomim. et significat plures dies. sepe etiam uau per syn copen aufertur. Gen. iij. Et terrā comedes cunctis diebus uite tue.

ל Lutum. coenum. fex. sterco. ps. xl. Et de luto fecis. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit de luto coeni.

יו Columbus. cuius sceminū est in usu iona idest colūba. ut Gen. viij. Et emisit columbam que non est reuersa. in plurali autem masculini declinatur. ut Canticorum primo. Oculi tui columbar. m.

יו Græcia. sic dicta a Ionibus. Isaie. lxvi. In italiam et græciam ad insulas longe. quod Ionathas chaldeus ponit p nomine regionis. Hiero. vero in libro hebraicarum questionū sic ait. Iauan Iones qui et græci vnde et mare ionium.

יו Cogitauit. considerauit. Gen. xi. Nec desistent a cogitationibus suis. qd rectius sic. et nūc nō uitabit ab eis omne qd cogitauerūt facere. sic etiam Onkelus exponit. est autem unum et idem cum **יומם**

יו Armavit. phaleravit. apparauit. Ieremie. v. Equi amatores in fecminas et emissarij facti sunt. p qd hebrei legunt. Equi armati habenis phalerati uel apparati trahētes facti sunt. Rabi Iacob filius Eleazar deriuat hoc uocabulum a mazon idest nutrimento. quasi diceret equi saginati. alij ab habena que dicit ab Hieronymo. **יו** iij. Regum. xxij. Et habenas lauerunt iuxta uerbum domini.

יו Sudor. metaphorice pro labore. Ezechielis. xliij. Et non accingentur in sudore. vnde per metathesin **יוע** sudor. quod etiā sepe caret iod. Gen. iij. In sudore vultus tui.

יו Simul. in unum. ps. xlix. Simul diues et paup. recipit qnq; paragogen quasi indicantē pluralitatē **יוהיו** Ieremie. xxxi. Iuuenes &

מַדַּע Cogitatio. sententia. iudicium. estimatio. Ecclesiasticis. x. In cogitatione tua regi non detrahas.

מִדְּרֵךְ Propinquus. consanguineus. gentilis. quasi ex eadem familia natus atque notus. Ruth. ij. Erat autem uiro Elimelech consanguineus.

רָרַע Fregit. cominuit. contriuit. Iudicium. viij. Et contriuit cum eis atque cominuit uiros Sochoth. sic Prouer. x. qui autem deprauat uias suas manifestus erit. hoc enim modo legit nostra translatio. cui et assentiunt Rabi Iudas grammaticus. sed iuxta presentis uerbi significationem eundem uersum legit rabi Ionas sic. Et obliquas uias suas confringetur.

רִעָרָע Animalis nomen secundum Rabi Salomonem. et specialiter secundum Rabi David kimhi est auis qua magici ad diuinationes et incantationes utuntur ea fortasse quae a latinis motacilla et a grecis sisopygis uel sisura a caudae frequenti motu dicitur. proprie uero iynx per quam amica uirum suum apud Theocritum in pharmaceutria incantat. unde **רִעָרָע** dicitur magus qui ossibus illius auis in ore suo ceteris stridendo mirabiliter incantat. ut Isaię. viij. querite a pythonibus et diuinis qui stridunt incantationibus suis. Et Leuitici. xix. Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid discitemini. & Deuteronomij. xviij. Ne sit maleficus nec incantator neque pythones consulat neque diuinos.

רָדַת Dedit. attulit. presentauit. tradidit. Ezrę. v. tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis babylonis chaldei. Inde nominaliter traduxit nostra translatio curam. ps. lv. Iacta super dominum curam tuam. uel secundum Rabi Salomonem onus siue pondus tuum. secundum uero alios hebreos. traditum uel datum tuum. scilicet quodcumque deus dederit tibi usque in presentem diem. Hiero. autem similitudine alterius dictionis captus **אֶהְבֵּה** de qua in litera aleph mentionem fecimus, traduxit charitatem. cui non assentior. Danielis. ij. Imperium et gloriam dedit tibi. & quandoque inuenitur per apheresin. ps. xxix. Afferte domino filij dei.

רָרָא Arrogans. superbus. Prouerbiorum. xxi. Superbus et arrogans uocatur indoctus. quod de uerbo ad uerbum sic hebrei legunt. temerarius arrogans. derisor nomen eius. et Habacuk. ij. Sic erit uir superbus.

יג Laborauit. ps. vi. Laboraui in gemitu meo. & Isaię. xliij. Nec laborasti in me Israel. Inde transitiuū alterum in eodem loco. Nec laborem tibi prębui in thure. Inde nomen laboriosum et difficile. Ecclesiastis. i. Cunctę res difficiles idest laboriosę.

יז Timuit. veritus est. Iob. ij. Et quod uerebar accidit. et pro eo quod legimus ps. cxix. Amputa obprobrium meum quod suspicatus sum. rectius in suo psalterio Hieronymus. Auerte obprobrium meū quod reueritus sum.

יח Prophetia. consilium. uirtus. ripa. latus. locus. manus. Gen. viij. Extenditq; manum suam. & ij. Regū. xviij. Et appellatur manus Absalom usq; in hanc diem. quod rectius uertitur. Et appellat locus Absalon. nam iad locus est quod translatio nostra agrū traduxit. ij. Regum xiiij. Scitis agrum Iob ad agrum meum. et paulo superius. Nunquid manus Iob tecum est. idest consiliū Iob. & Exodi. xiiij. Et manū magnam quā exercuerat dominus contra eos. idest uirtutē seu potentiā.

Sed et incrustaturas legit translatio nostra **יח** Exodi. xxvi.

יח Iecit. posuit. extendit. misit. secundū alios elegit. ut in Abdia. Et super Iirm mittebant sortē. et threnor. ij. Et posuerūt lapidē sup me.

יח Dilectus. amans seu amatissimus. Deute. xxxij. Amatissimus dñi habitabit confidenter. & ps. lxxxij. Quā dilecta tabernacula.

יח Deiecit seu abiecit. Zacharię. i. ut deiiciāt cornua gentiū. unde potuit illud superius allegatū deriuari. threnor. ij. Et iecerūt lapidē contra me. pro eo qd nos dicimus. Et posuerūt lapidē sup me. et sicut scripsimus in lra he, cōmutatione iod cū he legitur simili **יח** inde

putāt illud ortū qd laudē et confessionē significat. ut ps. cxxxvi. Confitemini dño quoniā bonus. et Gen. xlix. Iuda te laudabūt frēs tui.

יח Cognouit. sciuit. i. Regū. ij. Porro Samuel nec dū sciebat dñm. et Gen. iij. Adā uero cognouit uxorē suā. et ps. lxxvi. Notus in Iudea deus. Inde illud qd legitur Exodi. vi. nomē meū adonai nō indicaui eis. exponendū sic est. Et in noīe meo tetragrāmato nō sum factus notus eis. est enim in eo loco passiuum. multa inde uarie deriuantur. ut cum sine he scribitur aut cum he. et cetera de quibus in arte.

*Confessio . . .
והוא יחיד*

suum. & Habacuk. iij. Et non erit germen in uineis. significat aut om̃s
prouentus quos terra producit. ut Iob. xx. Apertum erit germen do-
mus illius. reperitur et quandoq; per apheresin iod.

יובל Sonitus cornu arietini. Iosue. vi. Tollant septem iubilorum
buccinas. vnde quinquagesimus annus dicitur hoc nom̃e. quia in anno
iubil̃i personabant eiuscemodi cornibus et buccinis. ut patet Leuitici
xxv. Et clanges buccina. & infra. Ipse est enim iubil̃us,

יבם Connubia iunxit. contraxit affinitatem. Geñ. xxxviij. Sociare
illi ut fuscites semen fratri tuo. & Deuteronomij. xxv. Sed accipiat eā
frater eius. vnde fratris vxor noīat **יבמה** et sororius dicitur **יבם** ut
in eodem Deuteronomij capitulo.

יבש Exaruit. exiccatum est. Iosue. i. Omnia ligna agri aruerunt. &
infra. Quoniā exiccati sunt fontes aquarum. Inde transitium graue
Zacharię. x. pro eo quod translatio nostra legit. Et confundent om̃ia
profunda fluminis. rectius dicitur. & siccabuntur. sic Ezechielis. xviij.
Cum tetigerit eam uentus urens siccabit. et in areis germinis sui are-
scet. Inde nomen. ut in eodem loco. Et frondere feci lignum aridum.
& Genesis primo. Et appareat arida. idest terra habitabilis.

יבש Despectus. confusus et uerecūdus est. Ieremie. xviij. Confun-
dantur qui me persequuntur et non confundar ego. & Iosue. i. Confu-
sum est uinum. uinea confusa est. sunt qui etiam vineam esse exiccata
fuisse et sic defuisse. exponant a uerbo superiori.

יגב Rusticus. fossor. agricola. Ieremie. lñ. Reliquit princeps militie
vinitores & agricolas.

יגה Afflixit. tristari fecit. trāslatio nostra exponit abiecit. threnorū
iij. Et abiecit filios hominum. & secundum aliquos pro he finali scribitur
aleph. Inde **יגה** ut in eodem loco. Quia si abiecit et miserebitur.
& Iob. xix. Vsq; quo affligitis animam meam. Inde nom̃e dolor. affli-
ctio. tristitia. mceror. ps. xxxi. Quoniam defecit in dolore uita mea.

*Hinc uulgo dicitur
Le iubilum*

יֵאָבֵד

יֵאָבֵד קִיֵּדָה

d Esyderauit. ps. cxix. Quia mandata tua desyderauit.

יֵאָבֵד Placuit. voluit. pretendit. ccepit. ausus est. Deuteronomij primo. Ccepitq; Moyse explanare legem et dicere. & Gen. xviij. Quia semel ccepi loquar ad dominū meum. idest quia ausus sum.

יֵאָבֵד Adiurauit. i. Regum. xiiij. Adiurauit autē Saul populū dicēs.

יֵאָבֵד Stulte patrauit. Numeri. xij. Ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus.

יֵאָבֵד Riuus. flumen. Exodi. ij. In carecto ripe fluminis. & ponit sepe pro Nilo fluuio egypti. ut hic. sed etiam quandoq; pro flumine tigris. Danielis. xij. Vnus hinc super ripam fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis. significat aut oēm aquā quę agros irrigat et riuis deducit.

יֵאָבֵד Spem uel curam alicuius rei a corde dimouit. Ecclesiastis. ij. Renunciauitq; cor meū ultra laborare sub sole. sic primo Regū. xxvij. Et desperet Saul cessetq; me querere.

יֵאָבֵד Acquieuit. assensus est. morem gessit. et secundum Rabi Salomonem complacuit. Gen. xxxiiij. Sed in hoc ualebimus fcederari si volueritis esse similes nostri. pro quo hebrei. Sed in hoc complacemus uobis si eritis sicut nos. et paulo post. Tantū in hoc acquiescamus.

יֵבֵב Eiulauit. lamentabiliter uociferauit. ululauit. Iudicum. v. Per fenestram respiciens ululabat mater eius.

יֵבֵב Produxit. deduxit. attulit. ps. lx. Quis deducet me in ciuitatem munitam.

יֵבֵב Riuus. deductio aquarum. humor. Jeremię. xvij. quod ad humorem mittit radices suas. & putāt hanc dictionem ab vbal deriuari. mutatione aleph in iod.

יֵבֵב Fructus. germē. fruges. Leuitici. xxvi. Et terra gignet germē

mus. Iob. xij. Fabricatores mēdaci hoc est cōpositores.

טפסר Præses. princeps. præfectus. Ieremię. li. Numerate cōtra eā
taphsar. qđ Lyra noster exponit exercitiū. sed Paulus burgeñ. plusquā
ille in lingua hebraica doctus lōge rectius ducē et capitaneū traduxit.
sic mutato pūcto hirek in patha. idē significat Nahū. iij. Et præfecti tui
quali locustę locustarę. qđ forte propť incuriā et negligentia trāslator
noster paruulos est iŕpretatus. propter similitudinē dictiōis thaph
de quo supra diximus.

טפט Incrassauit. ebetauit. obtudit. pro quo translatio nostra co
munis legit coagulauit. p̄s. cxix. Coagulatum est sicut lac cor eorum.
sed Hieronymus melius. Incrassatum est uelut adeps cor eorum.

טרה Assiduauit. cōtinuauit. ppetuauit. Prouer. xxvij. Tecta p̄stil
lātia idie frigoris. p q̄ hebrei legūt. Impluiū seu stillicidiū. vehemēs.
assiduū. continuū. In die impetiosi imbris. vnde cōsueuerūt assiduū la
boratorē ul' diligētē patrēfamilias nōinare **טרה** a iugi ppetuitate.

טרה Putruit. Inde **טריה** putridū. virulentū. et quod humi ui
rore tabescit. Iudicum. xv. Mandibulam asini quę iacebat arripiens.
scilicet quę tabescebat dicere uoluit.

טרה Laborauit ad fatigationē. vnde est illud qđ legit Deutero. i.
Negotia uŕa et pōdus et iurgia. q̄si dicat laborē et fatigationē uestri.

טרם Antequam. Genesis secundo. Antequam oriretur in terra.
& Isaie. lxxv. Eritq; antequam dament ego exaudiam.

טרפה Laniāuit. ccepit. rapuit. p̄datus est. Deutero. xxxij. Ccepitq;
brachiū et uerticē. et p̄s. viij. Ne qñ rapiat ut leo aīam meā. et Genesis
xxxvij. Rapiēs rapuit Ioseph. p q̄ nos legiūs. bestia deuorauit Ioseph.
Inde nomē **טרפה** rapina laniata. captura. pręda. quod Hiero. tra
duxit captū a bestia. leui. xxij. morticiniū et captū a bestia nō cōedent.
quod alibi sine aspiratione finali reperitur sex punctis scriptum. Gen.
xlix. Ad prędam fili mi ascendisti.

טרף Surculus et raptus de trunco palmes. Ezechielis. xvij. Et sicca
bit omnes palmites germinis eius.

natione. sic enim chaldaice interpretat Ionathas. & ps. cxix. Bonitatē disciplinam et scientiam doce me. & Ezrę. vii. Ego Artaxerxes rex stui atq; decreui. & infra. Omne quod ad ritum dei celi pertinet. Et in grāmatica significat idē q; pnūciatio accentus seu significatio dictōis.

סֵפֶר Sermo uel ratio. sicut apud gręcos dictio λόγος. Danielis sexto. Vt satrapę illis redderent rationem.

וָעָרָוּ Onerauit. Gen. xlv. Onerantes iumenta ite in terram Canaan.

סִפֵּף Garriuit. applausit. blāditus est. more infantīū oggāniuit. gesticatione allexit. Isaie. iij. Et nutibus oculorum ibant et plaudebant hoc est gesticatione alliciebant.

טַף Puerorum et infantium congregatio. et ponitur semper pro paruulis seu liberis. Gen. xlvij. Et in cibum familiis et liberis uestris. & eiusdem. l. Absq; paruulis et gregibus.

טֶפֶחַ Mensura quatuor digitorū. Exodi. xxv. Altā quatuor digitis. eam Hiero. noster palestē gręce noiari dicit. esseq; sextā partē cubiti putat. quā alij palmā appellāt. Ezechielis. xl. Calamus mēsurę sex cubitorū et palmo. secundū quā mēsurā Dauid dixit ps. xxxix. Ecce mēsurabiles posuisti dies meos. qđ exponit Dauid kimhi. secundū paruam mēsurā mēsus es dies meos, quia mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterni. & threnorū. ij. Paruulos ad mēsurā palmę. Inde uerbū mēsurauit. augmentauit. et educauit. threnorum eodem loco quo supra. Quos educaui & nutriui.

מִטְפָּחַת Vestimentū muliebre, qđ nos plagā uel ricā latine dicimus. est autē linteū qđ fœminę operiūt, qđ palliū traduxit Hiero. Ruth iij. Expāde inquit palliū tuū qđ operiris. sed etiā linteamē uertit Isaie. iij. Et linteamina et acus et specula. ad similitudinē mantilis. quod multi sic exponunt. Peplum seu mantile.

סָפַף Composuit. iunxit. affixit. quāuis translatio nostra comunis legat mltiplicauit. ps. cxix. Multiplicata est sup me iniquitas supborū. p qđ rectius noster Hiero. in psalterio de hebraica ueritate sic. Applicabant mihi mendacium superbi. i. composuerunt super me falsum. secundum Rabi Salomonem sic pro compositoribus fabricatores legi

sic. i. Regū. vij. Tulitq; Samuel agnum lactentem unum. & pluraliter in masculino genere טלמים Isaię. xl. In brachio suo congregabit agnos. Astronomi sic nominant in celo signū arietis.

טמא Prophanauit. polluit. contaminauit. abominatus est. Numeri. vi. Quoniā polluta est sanctificatio eius. & usum huius uocabuli inuenies sepe et multū Leuitici. xv. et nomen eiusdem. xi.

טמה Obturauit. obstruxit. Leuitici. xi. p eo qđ translatio nostra habet. Nec tāgatis quicquā eorū ne immūdi sitis. hebrei legūt. Nolite abominabiles facere animas uestras in omni uegetabili qđ uegetat. & ne polluamini in eis et obturamini hoc est, abscondimini ab eis. quasi dicat obstruita corda uestra a desyderiis eorum.

טמן Abscondit. ut ps. cxl. Absconderūt supbi laqueū mihi. & Proverbiorū. xix. Abscondit piger manū suā sub ascella. Inde nomē absconditū. reconditū. qđ translatio nostra thesaurū uertit. Gen. xliij. Deus patris uestri dedit uobis thesauros in saccis uestris. licet non fuerit auri sed argenti absconfio. ut patet ex textu. sic Ieremię. xli. Habemus thesauros in agro idest absconfionem.

טמא Cartallū. corbis. Deute. xxvi. Suscipiensq; sacerdos cartallū. & Deutero. xxvii. Benedicta horrea tua et benedictę reliquię tuę. rectius hebrei sic. benedicta canistra tua. uel corbes tui. sic enī Onkelus chaldeus transtulit.

טמא Inquinauit. defecauit. Canticorū. v. Laui pedes meos quomō inquinabo illos.

טעה Errauit. ut in Ieremia. Errare fecerunt populū meū. & idē est cū eo uerbo qđ per thau scribit. nam Onkelus chaldeus alterę interpretatur per alterum. ut Gen. xxi. Quę cum abiisset errabat in solitudine.

טעם Gustauit. i. Regum. xliij. Gustans gustauit in summitate uirge. & ij. Regum. iij. Si ante occasum solis gustauero panem. & dicitur de eo quod sumotenus ore uel lingua tangitur.

טעם Disciplina. ordinatio. preceptū. regula. statutū. ritus. Ionę. iij. Et dixit in niniue ex ore regis et principū. idest ex precepto uel ordi-

ט Humus. lutum. cenū. ps. lxi. Eripe me de luto ut nō infigar.
& Habakuk. ij. Et aggrauat contra se densum lutum. ubi hoc nomen
est compositum ex duobus rectis.

ט Proiecit. misit. Ione. i. Dñs aut misit uentū magnū. et postea.
Tollite me et mittite in mare. et postea. Et tulerūt Ionā et miserunt in
mare. Inde geminatū **טט** idest ꝑiecit. asportauit. Isaię. xxi. Ecce
dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinacius.

ט Habitatio. cōmotio. residentia. ps. lxi. Fiat habitatio corū de
serta. qđ Hiero. traduxit cōmoratio eorū. alio modo dicit rabi David
kimhi in libro de radicibus significari tabulata seu parietes. et allegat
Canticorū. viij. Si murus est, edificemus in ipsum tabulata argenti. qđ
nos legimus. edificemus super eū ꝑpugnacula argētea. alij ab ordine
dictum hoc uocabulum putant quasi **ט** propter lapidū quadra
turam et ordinem quibus tabulata lapidea exedificantur.

ט Texit. operuit. Nehemię. iij. Ipse edificauit eā et texit. Inde ha
bitantes sub umbra arboris dicuntur qui tegūtur arbore. ut Danielis
iij. Subter eam habitantes bestię agri. idest sub ea tectę et opertę.

ט Ros. Canticorum. v. Quia caput meum plenum est rore.

טל Maculosum. Gen. xxx. Quodcūqꝫ rufum et maculosum ua
riumqꝫ fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea. unde ꝑ
eo quod legitur Ezechielis. xvi. Fecisti tibi excelsa hincinde confuta.
rectius interpretatur Symmachus excelsa multicoloria, hoc est idola.
et a uariis coloribus confuta dicunt. ut quādo uetera nouis refartunt.
sic Iosue. ix. Et utres uinarios scissos atqꝫ cōsutos hoc est uersicolores.

טל Agnus. Isaię. lxi. Lupus et agnus pascentur simul. quod he
brei exponunt de pace. instar eius quod legitur eiusdem. xi. Habitabit
lupus cū agno. simili enim uocabulo Ionathas chaldaice ambos locos
interpretatus est. dicunt autem grāmatici ultimam he literam nō esse
generis notam. sed de substātia dictionis mutatione aleph in he factā.

טו Acies. dispositio. ordo. uersus. pgressio linearis. Exodi. xxviii. Ponetq; in eo quatuor ordines lapidum. in primo uersu erit lapis sardius. chaldaice autem significantur hoc uocabulo montes altissimi, q; propter summa cacumina tauros appellamus. ut Danielis. ij. Factus est mons magnus et impleuit uniuersam terram.

טו Approperauit. aduolauit. Iob. ix. Sicut aquila uolans ad escā.

טח Intendit. iecit. uerbum inusitatum. a quo secundum Rabi Ionan deriuantur cōiugationes daggeffatē. unde illud est quod legitur Genesis. xxi. Quantum potest arcus iacere. & ponitur hic nomen in numero plurali pro iactibus seu ictibus. Inde tohoth intentiones.

טו Moluit. Numeri vndecimo. Frangebat mola. & Iudicum. xvi.

Et clausum in carcere molere fecerunt. ubi ponitur nomen uerbale. quare veritas hebraica sic legit. Et fuit molens seu molitor in domo uictorum. & Ecclesiastis duodecimo. Et ociose erunt molētes. quod rectius de ipsis lapidibus sic dicitur. Et uocabūt molares. & in eodem. In humilitate uocis mole. Quia uero in pistrinum dabantur serui et ancillae ut perpetuo molerent. iccirco translatiue pro seruire ac tundere ponitur. Iob tricesimo primo. Scortum alterius sit uxor mea. quod de uerbo ad uerbū instar mole tun silis sic uertitur. Molat seu subseruiat alteri uxor mea. passiuē tamen ponitur. quasi Iob dicat. tundatur alteri. hoc est, subagitetur ab aliis.

טח Infirmitas ani quam ficum dicunt. quem morbum translatio nostra circumloquitur. primo Regum quinto. Et computrescebant prominentes extales. & infra. Percutiebātur in secretiori parte natiū.

טט Ornamentum frontale. quod Iudaei capitibus suis loco coronae imponunt ut moneantur preceptorum dei. de huiusmodi monilibus scribitur Deuteronomi sexto. Eruntq; et mouebuntur inter oculos tuos. & vocantur chaldaice thphillin, qd nomen iam hebreis in quotidiano est usu plus quā alterū. habēt aut nodū in occipite qui formam crucis figurat. quia oīa dei precepta in cruce consummātur. dicente deo. qui non accipit crucē suā et sequit me nō est me dignus.

Nota diligenter

natura loquuntur. ut Moyses egyptius in libro primo perplexorum
ca. lxxij. alias. lxxi. vbi per omnia uenatur. quid dicant physici natura.
& in libro Cozar paulo post principium quarti uoluminis. Item in li-
bro hortus nucū. vbi de hoc inuenies ppria capitula. & ita in ceteris
Iudaicorum philosophorum libris.

טבר Umbilicus. media pars uentris. vnde de medio terre sic dicit.
Iudicum nono. Ecce populus de umbilico terre. & Ezechielis. xxxviij.
Habitator umbilici terre. quod Hieronymus in commentariis expo-
nit. in medio terre.

טהר Mundus fuit. purificatus est. Leuitici. xv. Lotis uestibus et to-
to corpore in aquis uiuentibus erit mundus. & eiusdem. xxij. Et occu-
buerit sol tunc mundatus uescetur. Inde nomē **טהור** idest mūdū.
psalmo. li. Cor mundum crea in me deus.

טוב A pulchro et bono, si uerba fieri possent. sed dicamus. bonum
vel pulchrum fuit. Numeri. xxiiij. Quā pulchra sunt tabernacula tua.
Inde nomen bonum seu decorum, quod etiam græce una dictione cō-
prehenditur. Genesis primo. Et uidit deus quod esset bonum. Inde
benignitas et beneficium. &c.

טוה Neuit. filauit. Exodi. xxxv. Sed et mulieres doctę &c. quod he-
braice sic legitur. Et omnes mulieres prudenti corde manu sua uene-
runt. & paulo post. Et omnes mulieres quibus eleuatum est cor in sa-
pientia filauerunt seu neuerunt capras, idest pilos caprarum.

טוה Obleuit. incrustauit. complanauit. expoliuit. ebetauit. i. Para-
lippomenon. xxix. Ad deaurandos parietes templi. hebraice sic. Ad
complanandum et expoliendum seu incrustandum parietes templi,
scilicet auro et argēto. sicut alias luto uel cemēto. Leuitici. xiiij. Et luto
alio liniri domū. qd per syncopen literę uau scribit. mox aut integre
sequit gerundiuū passiū. qd nostra trāslatio circumloquit. significat
aut in edificiis rimas inter lapides seu totū parietē tegere, et incrusta-
tione quadā abscondere. vnde in ps. li. scribit. In absconditis et arcano
sapientię erudies me. pro q trāslatio nostra legit. Incerta et occulta sa-
pientię tuę manifestasti mihi. alij legunt. In ebetudinibus et obturato
sapientiam doceas me.

טוּטוּ

י' ט' ק' ז' כ' ו' ד'

s copauit. Isaie. xiiij. Et scopabo eam in scopa. Quidam putant eius primitiuum esse טוּטוּ duplicatis syllabis.

טוּטוּ Beneplacuit. pro quo translatio nostra legit. vehementer gauisus est. Danielis. vi. Tunc uehementer rex gauisus est.

טבַּח Mactauit. occidit. laniauit. quod Hieronymus traduxit percussit. threnorum. ij. Percussisti nec misertus es. & Gen. xliij. Occide victimas. & eiusdem. xxxix. Potifarem officialem Pharaonis qui fuit laniorum magister. nescio quare translatio nostra principem facit exercitus pro laniis seu mactatoribus exercitū interpretata. quod alias vertit principem militie. Ieremie. liij. Fortassis quia milites occidunt. quos in eo loco Ionethas chaldeus occisores uocat. qd alij de coquis exponunt. ut. i. Regum. ix. Leuauit autem cocus armum. apertius aut Onkelus chaldeus in Genesi traduxit ubi supra. mactatorem seu mactellariū carnificem seu etiā occisorē. Inde nomen per segol scribendū, idest occisio. Isaie. liij. Sicut ouis ad occisionem ducetur.

טבַּל Baptizauit. tinxit. Leuitici. xiiij. Tinget in sanguine passeris. Et Genesis tricesimoseptimo. Et in sanguinem hedi quem occiderant tinxerunt. & quarto Regum quinto. Descendit et lauit septies in Iordane. p baptizabatur septies. Inde passiuum Iosue tertio. Et pedibus eorū in parte aque tinctis. Ezechielis vicesimotertio. Et tiaras tinctas in capitibus eorum. idest coloratas. quasi mitras in tincturā merfas.

טבת Mensis december. Ester secundo. Mense decimo qui uocatur tebeth.

טבע Defixit. immerfit. demersit. submersit. Exodi decimoquinto. Submersi sunt in mari rubro. & Ieremie. xxxviij. Demerserūt ī cœno et in lubrico pedes tuos. et threnor. ij. Defixe sunt in terra portę eius.

טבעה Annulus. Genesis. xli. Tulitq; annulum de manu sua. & Exodi. xxviij. Facies et duos annulos aureos.

טבע Natura. quo uocabulo utuntur magistri hebreorum, cum de

ד' ט' ק' ז' כ' ו' ד'

nupsit. Deuteronomij. vij. Nec sociabis cū eis coniugia. Inde **חית**
gener. focer. affinis. Exodi. xviij. Cognatus Moyfi p affinis. & eiusdē
iij. Moyfes autē pascebat oues Iethro focerī sui. & Genesis. xix. Habes
hic quēpiam tuorum generum. & in fœminino Deuteronō. xxvij.
Maledictus qui dormit cum socru sua. Inde nomen nuptiarum. Can-
ticorū. iij. In die desponsationis illius. Inde sponsus. ps. xix. Sicut spōsus
procedens de thalamo suo. et Exodi. iij. Sponsus sanguinū tu mihi es.

חֲתָה Rapuit. precipitauit. festinauit. uel aliquid repente egit. Iob
ix. Si pro ecce. repente interrogabit, quis respondit ei.

חֲתָר Perfodit. Iob. xxiiij. Perfodit in tenebris domos. & Ezechie-
lis. xij. Et uespere perfodi mihi parietē manu. Inde nomen Exodi. xxij.
Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuētus. Reperitur in
alio significato per translationem, sicut nos dicimus. Iste sulcat mare,
vel secat fluctus. ita pro remigare ponitur Iong. i. Et remigabant uiri
vt reuerterentur ad aridam. idest secundum. lxx. vim afferebant. secu-
dum magistros hebreorum, infodiebant ancoras.

lachie.ij. Et a facie nominis mei pauebat. quod hebreorum doctores exponūt. a facie nominis mei fractus et humiliatus est. nam in genere passiuo hic ponitur, quamuis. lxx. formidaret interpretati sint. & Isaie li. Et iusticia mea nō deficiet. hoc est secundū Dauid kimhi nō frāget. & Iob. vii. Terrebis me per somnia. & eiusdem. xxxij. Extimuerūt nec responderunt. Inde nomen timor. pauor. eiusdem Iob. xli. Qui factus est ut nullum timeret, idest ut esset absq; timore. & quandoq; accipit mem in principio.

חחח Fouit. sustentauit. congregauit. ut Prouerbiorū. xxv. Prunas enim congregabis super caput eius. idest fouebis. & assumpto mem in principio significat vas in quo sustentatur ignis. quod alij focum alij arulam dicunt. nostra trāslatio putat quoddam cinerum esse receptaculum, ubi emuncti lychni extinguuntur. ut Exodi. xxv. Et ubi ea que emuncta sunt extinguūtur. iuxta sententiā Rabi Salomonis. licet illud vas aqua plenum Lyra sine authore certo arbitretur.

חחח Incidit. conscripsit. determinauit. statuī. et abbreviauit. ut solent amannenses et notarij obsignare ad futuram rei memoriā. de q̄ in arte poetica dicit Horatius, leges incidere ligno. Danie. ix. Septuaginta hebdomades abbreviatę sunt super populū tuum. et super urbē sanctam tuam.

חחח Fasciuit. inuoluit. circumligauit. Ezechielis. xxx. Vt ligaretur pannis et fasciretur linteolis.

חחח Ratificauit. obfirmauit. signauit. sigillauit. Ieremie. xxxij. Scripsi in libro et signaui. et Canticorū. iij. Hortus cōclusus fons signatus, idest obfirmatus. Hieronymus traduxit quasi sub signaculo clausit. Iob ix. Et stellas claudit quasi sub signaculo. & inde nomē signū signaculū vel sigillum. Canticorum. viij. Pone me ut signaculum super cor tuū ut signaculum super brachium tuū. quod exponit Dauid kimhi sicut qui digito gestat annulum signatorium nec ullo unquam tempore dimittit eum. ita peto ut me ponas pro sigillo ad cor tuum ne unquam recedam a memoria tua.

חחח Affinitatem contraxit. connubia iunxit. coniugio duxit, siue

חַשְׁמַי Vir magnus et excellens sicut aliquis legatus. ps. lxviiij. Venient legati ex Aegypto.

חֶשֶׁן Pectorale. rationale. Exo. xxxv. Ad ornādū ephod et ratiōale.

חֶשֶׁה Denudauit. manifestauit. discooperuit. Isaię. xlviij. Discooperi humerum tuum. & Ioelis. i. Nudans spoliauit eam. quod rectius sic legitur. Nudans nudauit eam.

חֶשֶׁה Desumpsit. tulit. hausit. Isaię. xxx. Aut hauriatur parum aque de fouea. Scribit Rabi Daud kimhi in libro de radicibus. quod de ea fouea sit hec autoritas intelligenda. que paululum aque teneat quia sublata et desumpta denudetur et discooperiatur fundus cisterne. & sic secunda hec significatio ex prima oritur.

חֶשֶׁה Paruus grex. iij. Regū. xx. Quasi duo parui greges caprarū.

חֶשֶׁה Cōcupiuit. placuit. amāter adhesit. dilexit. Gen. xxxiiij. Sichē filij mei adhesit anima sua filię uestre. et Deuteronomij. viij. Non quia cunctas gentes numero uincebatis iunctus est uobis dominus, hoc est placuit in uobis seu amanter adhesit uobis. vnde illud qd legit Exodi xxxviij. Et ipsas uestiuit argēto. hebrei legunt. & subiunxit accinxit seu circumdedit ea. quasi dicens quod subiugauerit ea. secundum Onkelū chaldęum. & Isaię. xxxviij. vbi nos legimus. Tu autem eruisti animā meam ut non periret. hebrei exponunt. Tu autem desyderasti animā meam a fossa putrefactionis. quod secundum Daud kimhi in commentariis intelligitur sic. Tu autem adhesisti ad defendendum animā meā a fouea corruptionis.

חֶשֶׁה Radius rotarum. iij. Regum. viij. Et axes et radij earum.

חֶשֶׁה Colligantia. densum. et per he finale dēstas. ut. ij. Regū. xxiij.

Cribrans aquas de nubibus. pro quo hebrei legunt. densitas aquarū. vnde quidam cribrum hoc uocabulo nominant. significat etiā rotarū extremam circumferentiam quam canthum uocamus. iij. Regum. viij. Et axes earum et radij et canthi.

חֶשֶׁה Confregit. contriuit. terruit. formidauit. timuit. defect. Ma

ticam alij supputationem. Est autem omnis ars qua aliquid ratione & demonstratione inuestigamus. ut Ecclesiastis. viij. Et qugerem sapien-
tiam et rationem. & eiusdem. ix. Quia nec opus nec ratio nec sapiētia
nec scientia erunt apud inferos quo tu properas.

חשב Putauit. estimauit. In precio habuit. iij. Regum. x. Non erat
argentum nec alicuius precij putabatur in diebus Salomonis. sic intel-
ligitur illud Malachie. iij. Timentibus dominum et cogitantibus no-
men eius hoc est in precio habentibus nomen eius. cui astipulae trāsla-
tio. lxx. interpretum, qui uerterunt. ijs qui timent dominū et reuerent
nomen eius. hoc modo loquuntur magistri hebreorum de honorabili
aliquo uiro dicentes **חשוב**

חשתי Tacuit. Isaie. lxij. Propter sion nō tacebo. & ps. xxvij. Deus
meus ne fileas a me. & Ecclesiastis. iij. Tēpus tacendi et tēpus loquēdi.

חשך Obscurauit. obtenebratus est. Isaie. xij. Obtenebratus est sol
in ortu suo. Inde nomen tenebre. Ioelis secundo. Dies tenebrarum &
caliginis. & ps. cv. Misit tenebras et obscurauit.

חשתי Retinuit. auertit. remouit. abstinuit. uitauit. Gen. xxij. Et non
pepercisti filio tuo unigenito propter me. pro quo hebrei legunt. Et
nō remouisti seu uitasti filium tuū. sic enim Onkelus chaldeus uertit.
& eiusdem. xx. Et ideo custodiui te ne peccares in me. pro quo hebrei
sic. Et retinui etiam ego te a peccando in me. & Gen. xxxix. pro eo qd
nos legimus. Nec quicquam est quod non in mea sit potestate uel nō
tradiderit mihi. veritas hebraica sic habet. Et non retinuit uel remouit
a me quicquam.

חשתי Debilitauit. lassauit. fatigauit. Deuteronomij. xxv. Et extre-
mos agminis tui qui lassī residebant. per metathesin uocabuli **חלש**
de quo supra diximus.

חשמל Electrum. et angelus uocatur eo nomine. Ezechielis pri-
mo. Et uidi quasi speciem electri.

vnusquisq; vomerem suum.

חַרֵּשׁ Opifex.faber.grarius.industrius artifex.Isaie.xli.Conforta-
uit faber grarius percutiens malleo.similiter Gen.iiiij.Faber in cuncta
opera gris et ferri.& Exodi.xxxi.Ad excogitandū quicquid fabre fieri
potest.vbi hebraice legit.In fabrefactione seu opificio lapidis et in opi-
ficio ligni.& i.Regū.xiij.Porro faber ferrarius nō inueniebat in omi-
terra Israel.& ij.Regum.v.Artifices lignorum artificesq; lapidum.&
Ezechielis.xxi.Fabricantium interitum.

חֲרִישׁ Virgultum densis frondibus.Ezechielis.xxxi.& frondibus
nemorosus.

חֲרִישָׁה Silua.i.Regum.xxiij.Porro Dauid erat in deserto ziph in
silua.& paulo inferius.Mansitq; Dauid in silua.

חַרֵּשׁ Sol.uel potius eius resplendentia.ut Iob.xli.Sub ipso erunt
radij solis.a superiori uocabulo heros.mutato samech in schin.

חֲרָת Sculpsit.ut Exodi.xxxij.Scriptura q; dei erat sculpta i tablis.

חֲשֵׁשׁ Calor.ardor.Isaie.v.& calor flāme exurit.& eiusdē.xxxij.
Cōcipietis ardorē et parietis stipulā.alij uolūt quisquilias interpretari.

חֲשַׁב Cogitauit.i.Regum.xviij.Porro Saul cogitabat Dauid tra-
dere i manus Philistinorū.& Genesis.i.vos cogitastis de me malū, sed
deus uertit illud in bonū.pro quo ueritas hebraica legit.Deus cogita-
uit ipsum ad bonum.

חֲשַׁב Polymitus.magistralis.ingeniosus.Exodi.xxvi.Opere plu-
mario facies.pro quo hebraice.Ingeniose facies ea.& eiusdē.xxviij.
Opere polymito.hanc artificij subtilitatem circumlocutus est conse-
quenter translator dicēs.Ipsa quoq; textura et cūcta operis uarietas;
vbi ponitur **חֲשַׁב** quinq; punctis.vnde et magistralis theoricadi-
citur **חֲשַׁבּוֹת** apud philosophos.quam alij dicūt artem mathema-

חָרָר Aurum. Iob. xli. Sternet sibi aurum quasi lutum. & Prouer-
biorū. xij. Et substantia hominis erit auri precium.

חֲרָצָה Innodatū. ligatum. ps. lxxiij. Quia non est respectus morti-
eorum. alias Hieronymus traduxit. quod nō cogitauerunt de morte
sua. idest non sunt eis colligantie et innodationes ad mortem eorum.

חֲרָרָה Fremuit. frendit. stridit. ps. cxij. Dentibus suis fremet et tabe-
scet. & Iob. xvi. Infremuit contra me dentibus suis. & threnorum. ij. &
fremuerunt dentibus.

חֶרֶשׁ Testa. vas fictile. vt ps. xxij. Aruit tanquā testa uirtus mea. et
Leuitici. vi. Vas autem fictile in quo cocta est confringetur. & Isaie
xvi. Ad murum cocti lateris. & Iob. ij. Qui testa saniem radebat. quod
in hebreo legitur. & sumpsit sibi testam.

חֶרֶשׁ Siluit. tacuit. ut Numeri. xxx. Et tacuerit, voti rea erit. & ps.
xxvij. Deus meus ne fileas a me. & ps. xxxv. Vidisti domine ne fileas.
hoc est. ne facias quasi surdus. Inde nomen **חֶרֶשׁ** surdus. Leuitici
xix. Non maledices surdo. Inde **מַחֲרֵשׁ** tacite cogitans. i. Regū
xxij. Quia prepararet ei Saul clam malum. idest tacite cogitaret.

חֲרִישָׁה Vehemens. fortis. validus. translatio nostra uertit vrēs.
long. iij. Vento calido et vrenti. cui Rabi Ionas astipulatur qui dicit
qd fuerit ventus frigidus et siccus, qui tēpore arationis ingruere solet.

חֶרֶשׁ Arauit. ps. cxxix. pro eo quod nos habemus. Supra dorsum
meum fabricauerunt peccatores. hebrei legunt, & Hieronymus qd
in suo psalterio uertit. Super ceruicē meam arauerunt arantes. et Deu-
teronomij. xxij. Non arabis in boue simul et asino. Inde nomē aratrū
vel aratio. Exodi. xxxij. Die septimo cessabis arare et metere. p quo
hebrei. Die septimo quiesces in aratione et in messe. sic. i. Regum. viij.
Et aratores agrorum suorum idest agriculationis sue. Passuum huius
verbi ponitur Michę tertio. Syon quasi ager arabitur.

Et substantia hominis erit auri precium. hebrei exponunt. Quod dignitas que est in abundantia diuitiarum hominis est ipsa probitas & virtus. quare sic transferunt. Et substantia hominis digni est iusta. vel sic conuerso modo. Et substantia hominis probi est digna. translator noster uariauit. Nam mox eiusdem. xij. operantem uertit sic. Anima autem operantium impinguabit. Rabi Ionas exponit ab auro sic. Anima thesaurariorum ditabitur.

חריץ Concisio secundum Aquilam et Simmachum et quintam editionē. vnde translatio nostra legit loelis. iij. Populi populi in ualle concisionis. quia iuxta est dies domini in ualle concisionis. quod cum superiori potest cōuenire. Nā uir probus rectus et iustus equat operationem suam ad precisionem ne extra metas virtutis uagetur, idque facit diligenti ratione preuia quod iudicium appellamus. Iccirco tam hebrei quā etiam. lxx. interpretes et Theodotion uerterunt supradictam sententiam loelis sic. In ualle iudicii quia iuxta est dies domini in ualle iudicii seu definitionis. vnde legimus Isaie. x. Consumatio abbreviata. i. decisa et definita inundabit iusticiā. & illic ponit eius passiuū. abbreviationem dominus deus exercituum faciet in medio omnis terre. qd eodē mō ponit eiusdē. xxviij. p. q. lxx. abbreviata res trāstulerūt.

חריץ Claua dentata. ferra uel flagellū. virga. tribula. seu baculus quo demesse segetes excutiunt. Isaie. xxviij. Non enim in ferris tritabitur git. quod. lxx. sic. Non enim cū duricia mundabitur gith. et eiusdem. xli. Ego posui te quasi plaustrę trituras. quod. lxx. sic. Ecce fecite quasi rotas plaustris nouas in ferrate modū. vide quibus uerbis circūlocunt huius uocabuli instrumentū iuxta morē excutiēdi frumēti cuique regioni propriū. vocatque a quibusdā a terēdo tribula ferrata uel a plodēdo plaustrę. Amos. i. Eoque tritauerūt in plaustris ferreis galaad. **חריץ** Mcenia. muri. Danielis. ix. Aedificabitur platea et muri. dicta sic mcenia propter similitudinem ferrę dentatę.

חרצ Acinus. lapillus uue. Numeri. vi. Ab uua passa ad acinum. pro quo hebrei. Ab acinis ad folliculū. ut supra in litera zain legimus.

חריץ Caseorum formulę. ut. i. Regum. xviij. Et decem formellas casei has deferēs. qd hebrei exponunt. decē caseos lactis hos deferēs. Sic Ionathas chaldeus traduxit.

sagenā. Habacuk. i. Traxit illud in sagera sua. et infra. propterea imo-
labit sagerē suę. hoc est idolo. sunt autē laquei. proprii pisciū. sicut et feris
syluestribus sui sunt laquei. qđ utrūq; uno uersicō cōplexus est Ecclē
siastis. vii. Quę laqueus venatorum est et sagera cor eius.

חרמש Falx. Deuteronomij. xxiij. Falce autem non metes.

חרום Simus nasum. Leuitici. xxi. Si torto naso.

חַרְס Sol. Iob. ix. Qui pręcipit soli et non oritur. scribitur sex pūctis
& hoc est unū ex tribus nominibus maxime planetarū solis quibus co-
gnoscit et motus solis et angelus siue motor eius. secūdū Rabi Ioseph
castiliensem in libro qui inscribitur hortus nucum. & cataparagogen
assumit he in fine. ut ludicum. xiiij. Die septimo ante solis occubitum.

חרס Prurigo. Deuteronomij. xxviij. Scabie quoq; et prurigine.

חרה Cōuiciatus est. ignominia affecit. blasphemauit. exprobrauit.
i. Regū. xvij. Ego exprobraui agminibus Israel hodie. & Iudicū. viij.
Super quibus exprobrauisti mihi dicentes. et ps. lv. pro eo qđ legimus.
quoniā si inimicus meus maledixisset mihi. rectius Hiero. in suo psalte-
rio sic uertit. Non enim inimicus exprobrabit mihi. & psalmo. lxix. Et
opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Significat etiam
reprehendere. ut Iob. xxviij. Neq; enim reprehendit me cor meum.

חרה Desponsauit. ut Leuitici. xix. pro eo quod legimus. quę sit an-
cilla etiam nobilis. hebrei habēt. quę sit ancilla desponsata uiro. super
quo ait Rabi Salomon simile huic se non reperisse in biblia. quod et
ordinaria hebreorum allegatio attestatur.

חרה Hyemauit. Isaie. xviij. Et omnes bestię terre super illum hye-
mabunt. Inde **חרה** idest hyems. Genesis. viij. Aestas et hyems. Et

Amos. ij. Et percutiam domum hyemalem cum domo estiuā.

חרץ Mutiuit. ut Exodi. xi. Apud oēs autē filios Israel nō mutiet ca-
nis. & Iosue. x. Nullus contra filios Israel mutire ausus est. hebrei expo-
nunt pro mutire scilicet mouere linguam et exacuere.

חרץ Diligens. probus. rectus. iustus. quod nostra translatio for-
tis interpretať. Prouerbiorū. xij. Manus fortiū dominabit. & sequit.

Exodi .xxxij. Formauitq̃ opere fusorio. quod alias sic exponitur. Et formauit ipsum pugillari seu stilo.

חַרְטִים Acus et fibulę uestium muliebrium. ut Isaię .ij. Linteamina & acus.

חָרַר Stigmatizauit. ambussit. assignauit. hoc est rei suę notas seu signa inussit quo facilius eā inter alienas possit inuenire. quare utputo Hiero. inuenire traduxit Prouerbior̃ .xij. Non inueniet fraudulētus lucrū. hebrei exponunt sic. Non inuret dolus aucupiū suum. qđ secundum Rabi Ioseph patrem Dauidis kimhi ita est intelligendū. pennas volucris capte non incidit neq̃ eripit ne turpitudine plumar̃ uenalis cōtemnat. sed potius summas pinnulas amburit et ustulat ne manibus facile auolet. vir aut̃ dolosus non in tanto prosperabitur. ut tā diu auis capta in suis manibus permaneat quousq̃ illā possit inurere. quinimo ante stigmatū cauteria de manibus dolosi aucupis auolabit. hoc ipsum parabolice insinuat. Diuitias iniuria & dolo malo quęfitas vix dum possessas uelociter perire. hęc Rabi Ioseph.

חַרְבִים Cancelli. Canticorum secundo. Prospiciens per cancellos.

חֶרֶל Vrtica. Prouerbior̃ .xxiiij. Et ecce totum repleuerant urticę.

Sunt etiam aliqui quorum opinio est cardui speciem esse. Sophonię secundo. Siccitas spinarum et acerui salis.

חָרַם Occidit. desolauit. vastauit. deleuit. pdidit. Numeri .xxi. Delebo urbes eius. & Iosue .vi. Et interfecerunt oīa quę erant in ea. & Isaię .xi. Et desolabit dñs linguā maris egypti. Inde nomē **חָרַם** qđ scribit

sex punctis. anathema. phibitio. excommunicatio uel excommunicatum. perditio. deletio. Iosue .vi. Sitq̃ ciuitas hęc anathema. & ca. vi. Tuleruntq̃ de anathemate. i. phibitione comunionis. & postea. quia pollutus ē anathemate. deus enī phibuit ne contrectarēt res hierichōtis. cū ait. vos aut̃ cauete ne de ijs q̃ p̃cepta sunt quippiā cōtingatis. qđ de uerbo ad uerbū sic uertit̃. vos aut̃ facite p̃seruari ab excommunicato ne excommunicemini et tollatis de excomūicato et ponatis exercitū Israel ad excommunicationē. assumit qñq̃ he in fine. Nūeri .xxi. et Deute .vij. Multi hoc uocabulo mortē intelligūt. sicut Micheę .vij. vir fratrē suū ad mortem uenatur. Sed .lxx. sic uerterunt. vnusquisq̃ proximum suum tribulat tribulatione. tunc quinq̃ punctis scribitur. significat et

Anathema

mors

Coruus in superliminari. sed non ita hebrei.

חַרְגַּל Species uolatilis quatuor habēs pedes, cuius suffragines retro sunt longiores. qđ animal translatio nostra nominat ophimachū. Leuitici. xi. Et attacus atq; ophimachus. alij dicunt esse genus locustę. **חָרַג** Cinxit. ligauit. contraxit. constrinxit. ij. Regū. xxij. Et contrahent in angustiis suis. quod per metathesin literarum. **חָרַג** legitur.

ps. xvij. Et claudicauerunt a semitis suis. de quo supra locuti sumus. **חָרַג** Perterritus est. pauit. stupuit. uel horruit potius. Isaię. xxix. Et stupebunt et timebūt a facie cōmotionis manus dñi. et. i. Regum. xij. Et omnis populus perterritus est qui sequebatur eum. & .ij. Regū. i. Territi sunt ergo et surrexerunt.

חָרַג Curauit. laborauit. sedule ministrauit. iij. Regū. iij. Ecce sedule in omnibus ministraſti nobis. quod hebrei et Ionathas chaldeus sic vertunt. Ecce procuraſti nobis omnem procuracionem istam. ubi & nomen uerbale quoq; inuenitur additione he in fine.

חָרַג Mouit se preterrore subito. quod Hieronymus traduxit formidauit. & in alio loco auolauit. Osee. xi. Et formidabunt filij maris. Item paulo inferius. Et auolabunt quasi auis ex egypto.

חָרַג Succēſuit. iratus est. Zacharię. x. Sup pastores iratus est furor meus. Inde nomē ps. lxix. Et furor irę tue cōphendet eos. Inde passiuū iratus factus est. p qđ trāſlatio nra habet pugnauit. Canti. i. Filij matris meę pugnauerūt cōtra me. et more idiomatis pferē p apocopā he. ps. xxxvij. Noli emulari. et in passiuo Ieremię. vi. Defecit sufflatorium in igne. idest extostus seu succensus est follis.

חָרַג Monile. iocale. quod torquem dicunt. Cantico. i. Collū tuum sicut monilia. & est gemarum seu preciosorum lapillorum in unū filū concatenatio quā collo circūligant. secundū magistros hebreorū.

חָרַט Incantator. ariolus. magus. Exodi. vij. Fecerunt etiam ipsi pincātatiōes egyptiacas et Danie. ij. Ab oī ariolo et mago. & scribit Rabi Abraham Ezraides qđ sunt genethliaci q diuināt p natiuitates.

חָרַט Stilus uel pugillaris. Isaię. viij. Et scribe in eo stilo hominis. &

חַרַר Aestuauit. succensuit. aruit. Job. xxx. Et ossa mea aruerunt pre caumate. per apocope res literę et assumptionem he. et. ij. Regū. xxij. Quoniā iratus est ei. sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. et Gen. iij. Quare iratus es. Passuum eius legi ps. cij. Et ossa mea sicut cremium aruerunt idest ustulata sunt. & perdit in fine he. sic Ieremię. vi. Defecit sufflatorium in igne idest combustum seu ustulatum est. Inde.

חֲרָה uel **חֲרָר** Siccum uel siccitas. Ieremię. xvij. Sed habitabit in siccitate in deserto. et nota qđ reperit qñq; prima duplicata. ut Deuterio. xxvij. Ardore et estu. est autem **חֲרָר** morbus ardens.

חֲרָב Exiccatum est. Gen. viij. Viditq; quod exiccata esset superficies terre. qđ transtulit Hieronymus vacuefactus. Job. xij. Et fluiuius vacuefactus arefcat. Inde uerbū graue, quod nostra trāslatio exponit ad desertum deducere. Nahū. i. Et oīa flumina ad desertum deducēs. Inde nomen **חֲרָבָה** siccum. Exodi. xij. Et uertit mare in siccum.

vnde est illud adiectiuū Prouer. xvij. Melior est buccella sicca. & Leuitici. vij. Siue oleo conspersa siue arida fuerit. & aliud nomē **חֲרָב** siccitas. Iudicū. vi. Et in omī terra siccitas. et Isaie. xxv. Quasi calore sub nube torrēte. & plr declinat in genere fœminino. ut Isaie. xlvij. Non sitierūt in deserto. pro nō sitierūt in aridis seu siccitatibus. quo motus Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate ps. xxxij. p eo qđ nos legimus. Dum configitur spina. rectius sic transtulit. Cū exarserit ęstas.

חֲרָב Aestus. ut Deute. xxvij. Ardore et estu. et scribit sex pūctis.

חֲרָב Culter. gladius. et est genus ad omīa ferramēta acuta quibus scindimus. Ezechielis. v. Sume tibi gladium acutum radentem pilos. & Iudicum. vij. Gladius domini et Gedeonis. Scribit et ipsum qđ sex pūctis. Item Exodi. xx. Si enim leuaueris cultrū tuū sup eo polluet. **חֲרָב** Deuastatū et desolatū est. Ieremię. ij. Et portę eius desolamini

vehemēter. et Osee. xij. Et desolabit fontē eius. rectius. Et siccarī faciet fontē eius. et uerbū transitiuū Sophonię. iij. Desertas feci uias eorū.

חֲרָב Coruus. secundum. lxx. et nostrā translationem Sophonię. ij.

glorie domini. et est generis comunis tã in singulari quã in plurali. & Leuitici. xxv. Si aut in uilla fuerit domus que muros non habet.

חציר Herba. fcenum. Isaie. xxxvij. Et herba tectorum que exaruit. & eiusdem. xl. Omnis caro fcenum. et eiusdem. xv. Quia aruit herba.

חציר Porrum. Numeri. xi. Porricq; et coepe & allia.

חקק Decreuit. precepit. statuit. tulit leges. Isaie. x. Ve qui condunt leges iniquas. & Prouer. viij. Et legum conditores iusta decernunt. Inuenitur et per defectum alterius kuf. Prouerbiorum. viij. Quando certa lege et giro uallabat abyssos. Itẽ quando appẽdebat fundamẽta terre.

Inde nomẽ **מחוקק** idest legislator. preceptor. et maxime in sacris canonibus. qd nostra translatio dux transtulit. Gen. xlix. Nõ aufereẽ sceptrũ de Iuda et dux de scemore eius. et alibi princeps. Iudicũ. v. Cor meũ diligit principes Israel. Illic enim legitur sine mem. reperitur iod abundans in fine. Isaie. xxij. memoriale diligenter in petra.

חקק Preceptum. statutum. congruentia. legitimũ. consuetum. Gen. xlvij. Quibus et statuta cibaria ex horreis publicis prebebantur. & accipit in fine he, fitq; sceminini generis. ut Numeri. ix. Preceptum idem erit apud uos tam aduenę quam indigenę.

חיקק Cogitabundus. conatus. pro quo translatio nostra habet magnanimus. Iudicũ. v. Magnanimorum reperta est contentio.

חיקק Inscripsit. depinxit. insculpsit. Ezechielis. xxij. Cumq; uidisset viros depictos in pariete.

חקק Probauit. expertus est. perquisiuit. inuestigauit. explorauit. Deuteronomij. xij. Quere sollicite et diligenter. & ps. cxxxix. Proba me deus et scito cor meum. & eodem paulo superius. Domine pbasti me et cognouisti. pro quo Hieronymus transtulit. Domine inuestigasti me. Inde uerbum transituum secundum Ecclesiastis. xij. Enarrauit que fecerat et inuestigauit. Inde nomen Iudicum. v. Magnanimorum reperta est contentio. pro quo Ionathas chaldeus rectius sollicitatio seu cogitatio cordis traduxit.

liceret dicere. scrutificauit spiritus meus. eius et nomen et uerbum habet ps. lxiij. Scrutati sunt iniquitates. defecerunt scrutantes scrutiny. scribitur autem nomen cum zeri et segol.

חַפֵּשׁ Mutauit habitum. iij. Regum. xxiij. Porro rex Israel mutauit habitum suum & ingressus est bellum.

חֶפֶז Manumisit. liberauit. Job. iij. Et seruus liber a domino suo. ubi paragogice adiicitur iod. nam sine eo legitur Leuitici. xix. Ne libertate donata. Item eodem. Quia non fuit libera idest liberta.

חֶצֶז Sagitta. iaculum. Ieremie. ix. Sagitta vulnerans lingua eorum. per apocopen literę geminatę. & ps. cxxvij. Sicut sagittę in manu potentis. Inde nomē balistariorum seu phalange armatorum et curruum. Iudicum quinto. Vbi collisi sunt currus.

חֶצֶז Dimidiāuit. Job. xxi. Et si numerus mensium eius dimidiatur.

חֶצֶז Scrupulus. calculus. lapillus in formam arenę diminutus & contusus. et sic a calculo metaphorice numerū traduxit in pres noster threnorum. iij. Confregit ad numerū dentes meos. qđ hebrei legunt. Contudit in modū arenę dentes meos. alij confregit silice dentes meos. Sic Prouer. xx. Implebit os eius calculo. significat etiā lapidē fulgurē. p qđ Hiero. sagittas qđ trāstulit. ps. lxxvij. Etenim sagittę tuę transeunt.

חֶצֶב Excidit. dolauit. incidit. effodit. fabrefecit. Osee. vi. Propter hoc dolauit in prophetis. & Deute. vi. Cisternas quas nō fodisti. Inde nomen ps. xxix. Vox dñi intercidentis flammā ignis. p qđ Hiero. Vox dñi diuidens flammā ignis. & Isaię. v. Et torcular extinxit in ea.

חֶצֶה Separauit. partitus est. diuisit. dimidiāuit. Numeri. xxxi. Ex media parte filiorū Israel quā sepauerat. Inde milia deriuata scđm artē.

חֶצֶו Gremiū. sinus. alij vlnas exponūt seu brachia. sicut nos legius Isaię. xlix. Et afferēt filios suos in ulnis. qđ lxx. traduxerūt in sinu.

חֶצֶר Clanxit. scilicet geminato zade. i. Paralippo. xv. Sacerdotes clangebant tubis. Inde **חֶצְצֶרָה** idest taratantara tuba classica.

Osee. v. Clangite buccina in gabaa tuba in rama.

חֶצֶר Villa. atrium. Ezechielis. x. Et atrium repletum est splendore.

הפ Precipitauit. festinauit. ij. Regū. iij. Cūq; festinaret ut fugeret.
 & ps. cxvi. Ego dixi in excessu meo. quod Hiero. traduxit in stupore
 meo. sed uerius in festinatione uel precipitatione mea. Inde nomē uer-
 bale **הפזז** .i. festinatio. quod cū prepositione aduerbialiter trans-
 fertur. Exodi. xij. Et comedetis festinanter. rectius cum festinatione.
 passuum eius legit. i. Regū. xxij. pro eo quod nostra translatio habet.
 Porro David desperabat se posse euadere. ueritas hebraica de uerbo
 aduerbū sic legit. Et fuit David festinatus ad eundū a facie Saul. & ps.
 ciiij. A uoce tonitruī tui formidabunt. id est cum pauore mouebunt.

הפ Interior pars manus. quę vola dicitur Ecclesiastis. iij. Melior
 est pugillus cū requie quā plena utraq; manus cū labore et afflictioe.

הפז Placuit. voluptatem. uoluntatē. complacentiā. dilectionē ha-
 buit. Gen. xxxiij. Amabat enim puellam ualde. quod secundū hebrai-
 cam ueritatē de uerbo ad uerbum sic transferendum esset. Quia com-
 placentiam habuit in filia Iacob. & Canticorū. viij. Donec ipsa uelit. i.
 uoluntatem habuerit. ut ps. cxlvij. Non in fortitudine equi uoluntatē
 habebit. Inde nomen uoluntas. beneplacitū. ps. i. Sed in lege domini
 uoluntas eius.

הפר Fodit. Genesis. xxi. Quoniam ego fodi puteum istum.

הפר Explorauit. et a fodiendis rimis rimatus est. cōsiderauit. Iosue
 ij. De filiis Israel ut explorarent terram. Item paulo post. Et omnem
 terram considerare uenerunt.

הפר Talpa a fodiendo dicta. Isaie. ij. Talpas & uespertilioes. alij
 dicunt esse speciem auis.

הפר Confusus est. erubuit. Isaie. xxiij. Et erubescet luna et confun-
 detur sol. & Michee. iij. Et confundentur qui uident uisiones & con-
 fundentur diuini.

הפש Inuestigauit. scrutatus est. Prouerbiorū. xx. Quę inuestigat
 oīa secreta uentris. & in Abdię principio ponit passiuē. quomō scruta-
 ti sunt Esau. & ps. lxxvij. Et scopebā spiritū meū. qd hebraice legit in
 tertia psona trāsitui secūdi. Et factus est inuestigare spiritus meus qsi

חָסַל Perdidit. deuastauit. absumpsit. deuorauit. Deutero. xxviii. Quia locustę deuorabunt omnia. rectius sic. quia deuorabit ipsum locusta. Inde **חֶסֶל** idest rubigo. Ioelis. i. Residuum bruchi comedet rubigo. sed aliter uertit translatio nostra Isaie. xxxiiij. Sicut colligitur bruchus. & aliter. lxx. interpres sic. quomodo si quis congreget locustas.

חָסַם Os occlusit. Deuteronomij. xxv. Non ligabis os bouis. Inde nomen cuiusdam claustrij quo iumentis ora claudunt. dictum **מַחְסוֹם**

quod translatio nostra appellauit custodiam. ut ps. xxxix. Posui ori meo custodiam.

חֹסֶן Potens. fortis. Amos. ij. Et fortis ipse quasi quercus inde thesaurus. diuitie. potetia. Isaie. xxxiiij. Diuitie salutis sapietia et scientia.

חֶסֶם Iuncto mem in principio. minutum album gregatim sparsum. quod Hieronymus traduxit quasi pilo contusum. Exodi. xvi. Apparuit in solitudine minutum et quasi pilo contusum.

חָסַר Defecit. defuit. diminutum est. iij. Regum. xvij. Nec lecythus olei minuetur. & infra. Et lecythus olei non est imminutus. idest non defecit. & Genesis. xviij. Quod si minus quinquaginta iustis quinq; fuerint. quod uerius sic traducitur. Si forte deficiant quinquaginta iustorum quinq;. et Ecclesiastis. i. **Et stultorum infinitus est numerus.** quod sic oēs etate nostra theologi hactenus allegauerunt. sed nusquam hæc sententia reperitur. est enim recitatus textus ita de uerbo ad uerbum in linguam latinam traducendus. **Et defectus non poterit reparari.** considerabis aliquando circa hoc uocabulum defectus nostros in scriptura sacra, ut hyperbolice loquar, infinitos defectus. de quibus utinam nobis deus misericors largiatur tempus copiosius differendi.

חָפַה Defendit. occultauit. protexit. velauit. Deute. xxxiiij. quasi in thalamo tota die morabitur. quod hebraica ueritas et Onkelus chaldaice de uerbo ad uerbum sic traducunt. Erit pector p eo tota die. inde **חֹתֶם** .i. statio nauium. quia occultat et defendit naues a uentis. ut dicunt hebrei grammatici Gen. xlix. Zabulon in litore maris habitabit et in statione nauium. **חָפַה** Occultauit. cooperuit. velauit. Iere. xiiij. operuerunt capita sua.

Rubigo

חֹסֶן

thesaurus

Stultorum numerus
est infinitus

Defectus

non poterit
reparari

cem mittam eum. hoc est vitiosam. sic Rabi Salomoni exponit id quod legimus Numeri. xxxv. Ne polluat is terram habitationis uestre. id est ne uitietis terram. cui alludit translatio nostra si bene emendetur Isaie xxxiij. Et terra infecta est ab habitatoribus suis. id est secundum David kimhi in comentariis. quasi uideatur maligna et deserta nullū proferens fructum. Omnia huius uocabuli deriuata significant maliciam et dolum acceptionemq; personarum.

נֶחֱמַת Strangulauit. necuit. laqueo suffocauit. Nahum. ij. Et necauit legis suis. itē. ij. Regum. xvij. Et disposita domo sua suspēdio interiit. & Iob. vij. Quamobrem elegit suspendium anima mea.

חֶסֶד Beneficium. gratia uel graciositas. lxx. eleos interpretati sunt. unde nostra translatio ubiq; habet misericordia. ps. lxxxix. Misericordias domini in eternum cantabo. Quoniā dixi eternū misericordia ēdificabitur. p quo nos legimus. quoniam dixisti in eternū misericordia ēdificabitur in celis. & longē. ij. Misericordiam suam derelinquūt. id est beneficia ingrati non recordantur.

חֲסִיד Virtuosus. sacer. qui est in statu gratiē sanctus. beneficia dei consecutus. ps. xvij. Cum sancto sanctus eris.

חֶסֶד Vitiosum. sacrum id est execrabile. ut est apud Virgiliū. auri sacra fames nepharium. damnabile. Leuitici. xx. Nephariam rem operati sunt. occidentur.

חֲסִידָה Ciconia. nostra translatio porphyrionem traduxit. Leuitici. xi. Onocrotalū et porphyrionem. auis est immūda et edi phibita.

חֶסֶד Texit. protexit. sperauit. tutatus est. Sophoniē. iij. Et sperabūt in nomine domini. sic etiam chaldaica translatio habet. Prouerbiorū xiiij. Sperat autem iustus in morte sua. & psalmo. lxi. Protegar in uelamento alarum tuarum. & psalmo. xxxvi. In tegmine alarum tuarum sperabūt, alias tutabuntur. & Deuteronomij. xxxij. Vbi sunt dñi eorū in quibus habebant fiduciam. quod alij traducunt. vbi sunt dñi eorum robur in quo tutati sunt.

787 - Gracia

virtuosus

ciconia

טִי Gemmauit seu fructuum grossos arbor quolibet produxit. ut Canticorum. ij. Ficus protulit grossos suos. & in arabico nominant triticum hinton a germinando. quod hebraice hitkon dicunt.

טִי Condiuit aromatibus. quod nostri dicunt balsamauit. ut in corporibus mortuorum fieri solet longo tempore sine putredine duraturis. Genesis. i. Vt aromatibus condirent patrem suum. & sequit. quibus iussa explentibus. quod uerius ita transferetur. Et condierunt aromatibus medici Israelem.

טִי Pruina. ut ps. lxxviij. Et moros eorum in pruina. quod Hieronymus frigus uertit. sed hebrei dicunt quod sit species grandinis.

טִי Imbuit. initiauit. domesticauit. et a primis rudimentis exercuit. Prouerbiorum. xxij. pro eo quod legit. prouerbum est. adolescens iuxta viam suam. hebrei habent. Exerceri puero. uel imbuiere adolescentem iuxta uiam suam. id est prima debent esse puerorum exercitia secundum indolem eorum scilicet parum et adhuc parum. secundum quod teneritudo eorum ferre potest. Inde dicunt vernae et domestici alicuius **טִי** id est asueti et legibus domus imbuti. ut Gen. xiiij. Numerauit expeditos vernaculos suos.

טִי Initiauit. dedicauit. sacrauit. Deuteronomij. xx. Quis est homo qui edificat domum & non dedicauit eam. Rabi Ionas ducit huius uerbi significatum ex superiori. Inde nomen dedicatio. ut in titulo psalmi xxx. Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.

טִי Hypocrisauit. seduxit. preuaricatus est. accepit personam. polluit. sic enim translatio nostra legit Ieremie. xxiij. Propheta namque & sacerdos polluti sunt. ubi translatio chaldaica Ionetha habet. fecerunt furtum legis eorum. id est uerba legis tenentes abutuntur mente legis que propria dei est. & aliud simulant aliud agunt. unde nomen **טִי** translatio nostra hypocritam uertit Isaie. ix. Quia omnis hypocrita est & nequam. In sequenti capitulo eiusdem transferit fallax. Ad gentem fallam

תַּחֲנוּן Deprecatio. obsecratio. oratio. supplicatio. Prouerbiorum xvij. Cum obsecrationibus loquitur pauper. sic singulariter in masculino. ut ps. cxxx. In uocem deprecationis meę. sed pluraliter tam in masculino. ut Zacharię. xij. Spiritū gratię et precū. quā etiā in fœminino ut ps. lxxxvi. Et intende uoci deprecationis meę. Inde ueniunt diuerse forme uerborū deriuatiuorū, quas legendo bibliam experieris. ut est illud Deutero. iij. Precatusq; sum dominū, idest pecij donū gratuitū.

פֶּסַח Frustra. gratis. superuacue. ps. xxxv. Quoniā gratis absconderunt mihi interitū laquei sui. superuacue exprobrauerunt animā meā per paragogen ab hen quod ex gratia & sine premio sit.

חַיָּל Castrametatus est. superauit. expugnauit. preualuit. mansit. habitauit. ut Isaię. xxix. Ve ariel ariel ciuitas quam expugnauit Dauid, quod Ionathas chaldeus sic interpretať. Heu altare altare filiorū ciuitatis quam superauit uel in qua preualuit Dauid. Symmachus castrū, et Theodotion circūuallatio uerterunt. Refert Hieronymus quendam eruditissimū hebreorū ut ipse ait, habitaculum exposuisse. quilibet in sensu suo abundat. nam idē uerbum Zacharię. ix. aliter transferunt. p eo enim quod nos legimus. Et circūdabo domum meā ex ijs qui militant mihi. translatio. lxx. sic habet. Et ponā in domo mea eleuationem. Inde deriuat **חַיָּל** idest circumuallatio. turma. castramātio. et est

generis comunis tā in singulari quā in plurali. Gen. xxxij. Alia turma quę reliqua est saluabit. Ecce in singulari masculino. Item in eodem. Si uenerit Esau ad turmā unā. Ecce in singulari fœminino. Itē in plurali masculino Gen. eodem. Et appellauit nomen loci illius mahanaim. i. castra. Itē in plurali fœminino in eodem loco. Diuisit populū qui secū erat &c. in duas turmas. est et alia eius uocabuli forma quę legitur. iij Regū. vi. In loco illo et illo ponamus insidias. rectius de uerbo ad uerbum sic. In loco ignoto et abscondito mansiones meę. Inde legitur iudicū

xix. **מַנְדָּוֹת** idest mansiones seu habitacula ad pernoctandum.

לַחֶשֶׁת Lancea. hasta. i. Regū. xxvi. Ecce hasta regis. et. ij. Regū. xxiij. Ipse est qui leuauit hastam suam. & in plurali est tam masculini quam fœminini generis.

hama de quo superius tractauimus. iuxta qđ et illud Deuteronomij xxxij. Fel draconū uinum eorū. Hieronymus in cōmentariis Osee traxit. Furor draconum uinum eorū. quod alij putāt rectius. poculum draconum uina eorum. Theodotion uerbum Habacuk superius uertit diffusionē. quinta editio subuersionē irē. Aquila emissionem furoris. alia editio turbinē. alia amentia turbidam. Sed doctissimus Rabi Abraham Ezraides exponit de eo qui calicem leuat, et proximū suū inebriat uino de uase tuo. iuxta uocabulum quod eodē modo legitur Osee. vii. Cceperunt principes furere a uino. quod ipse et Dauid kimhi enunciat utrem seu lagenam de uino idest plenā uino. & pater eius Ioseph kimhi hunc uersiculum intelligit de prelatiis, qui cū sunt sobrii dicuntur principes. post uero quam cceperunt repleti de lagena plena uino, dicuntur delusores. sunt etiam multi hebreorum qui dictum uocabulum pro ira & furore traducunt instar uersiculi Iob. xxi. & de furore omnipotentis bibet.

Inde Venit. יְהוָה
I. Iohannes quod apud
hebreos aspiratur quod
gratos vero non fecit
וְיָאֵלֶּכֶת אֵלֶיךָ

יְהוָה Gratificauit et per gratiā donauit. misertus est. Exodi. xxxij. Et miserebor cui uoluerō. rectius. miserebor cui miserebor. & ponit per apocopam ultimę literę nun. sed integre legitur. Gen. xxxij. Quos donauit deus seruo tuo. & psalmo. cxix. Et de lege tua misere mei. pro quo Hieronymus in suo psalterio sic. Et legem tuam dona mihi. Item Iudicum. xxi. Misere mini eorum.

יְהוָה Gratia. Exodi duodecimo. Dominus autem dedit gratiam populo. quod in Iob per epenthesein iod reperitur. sicut et in aliis quoq; dictionibus frequenter accidit. Inde uenit.

חַנּוּנִים Misericordia. gratia. pietas. & nescio quare translatio nostra legit requiem. Ieremie. xvi. Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte qui non dabunt uobis requiem. vult enim propheta dicere. qui non prestabunt uobis misericordiam. sic enim chaldaica translatio uertit rahanim idest clementiam. Inde multa deriuata deprecatiua ut.

חַנּוּנִים Clementia. gratia. misericordia. Iosue. xi. Et non mererent illam clementiam. quidam interpretantur etiam precem. iij. Regum viij. Respice ad orationem serui tui et ad preces eius. et quod sequit.

& capream & bubalum. Rabi Ionas scribit in lingua punica quoddam animal sic nominari quod maximis capris est simile. quare nostrates Iudei exponunt gempfen.

חמש Quinq. & contra morem aliorum nominum terminatio-
nes generis transformat, in masculino assumēs in fine he aspirationē.
vt Genesis. xlvij. Extremos quoq; fratrum suorum quinq; viros con-
stituit. & in fœminino sine he. ut primo Regum. xxv. Et quinq; arie-
tes coctos.

חמש Inguen. ut secundo Regum secundo. Percussit ergo eum
Abner aversa hasta in inguine. & ut Lyra scripsit, est locus corporis
humani post quintam costam, ubi uitalia membra latent. cuius expo-
sitionis author fuit ante Lynam Rabi Iohanan hebreus. qui dicit eum
esse locum in hominis corpore ubi pendent iecur et fel. & ad humani
pectoris similitudinem arma bellica sunt fabricata cum costis et iun-
cturis ferreis protegentia uirum usq; post inguina. quę quidem arma
gręci thoracas & armatos thorectas appellant. pari modo hebrei ar-
matos uocant **חמשים** Exodi. xij. Et armati ascenderunt filij
Israel de terra Aegypti.

חמש Quintam partem imposuit. quasi loquimur decimauit. sic
diceremus quintauit. Genesis. xli. Et quintam partem fructuum con-
greget in horrea. quod de uerbo ad uerbum liceat nobis sic dicere. Et
quintauit terrā Aegypti in abūdātia annorū fertilitatis. reliqua uerba
nō sunt de textu ueritatis hebraicę. pars aut quinta dicit **חמשיה**
Numeri quinto. Quintamq; desuper ei in quem peccauerit.

חמה Lagenā. hydriā. uter. Genesis. xxi. Cumq; consumpta esset
aqua in utre. Itē superius. Tollēs panē et utrē aque. sic quidā exponūt
uersum Habacuk. ij. Vē qui potum dat amico suo mittēs fel suū & in-
ebriās. aliter et hoc mō. vē qui potū dat amico eius admouens lagenā
tuā ut inebriet. vbi dictio p̄sens uarias int̄pretibus suffecit trāslatiōes.
Nam Symmachus traduxit thymon idest animū siue furorē a nomīe

ri idest excellentis. & Deuteronomij. xxxij. Et sanguinem vng biberet meracissimum. & Isai. xxvij. In die illa uinea meri.

חמר Cementum ex calce & arena comixtum. & argilla seu bythumen quo aliqua inter se lutantur picantur seu ferruminantur. Genesis vndecimo. Habuerunt lateres pro saxis, et bithumen pro cemento. sic Genesis. xiiij. Puteos multos bithuminis. est et lutum. Exodi. i. Opibus duris luti et lateris. Inde uerbum uenit quod a luti similitudine turbare significat et intumescere. ps. xlvj. Sonuerunt et turbate sunt aquae eorum. quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. Sonantibus et intumescantibus gurgitibus eius. & duplicatur hoc uerbum more sermonis hebraici. ut Iob. xvi. Facies mea intumuit a fletu. & threnor. i. Conturbatus est uenter meus. sed rectius. Intumuerunt uiscera mea:

*Hommer. non
gomer qui potius
gomer vide infra
רם*

חמר Corus. modius. Osee tertio. Et coro hordei et dimidio coro hordei. Ezechielis. xlv. Vt capiat decimam partem cori bathus & decimam partem cori ephi.

חומר Accumulatio. quia intra se residunt fluctus ut solet in pelago contingere. Habacuk tertio. pro eo quod dicitur. In luto aquarum multarum. septuaginta uerterunt. Conturbando aquas multas. Sed magistri hebreorum exponunt congregationem ex residentia intra se fluctuum. ut astipuletur id quod psalmo. xxxij. legitur. Congregas quasi in utre aquas maris. & talem intra se incubantem acruum Iona thas. etiam in sua translatione chaldaica insinuat.

חמר Aceruus. agger. Exodi octauo. Congregaueruntque eas in imensos aggeres.

חמור Asinus. a cumulis et sarcinis ferendis sic dictus. i. Regum. xvi. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus. ubi in hebraico deest plenum. et dicitur asinum panum seu sarcinam panum. et Iudicum. xv. In maxilla asini in mandibula pulli asinarum deleui eos. quod hebreorum magistri sic interpretantur. In maxilla asini accumulantis cumulos seu coaceruatis acruos in maxilla asini percussi uel secundum alios libros necaui mille uiros. et hic sensus ex chaldaica translatione patet. et. iij. Regum. vi. Caput asini. lxxx. argenteis. Inde dici putant **חמור** bubalum. Deuteronomij. xiiij. Ceruum.

speciem Aristoteles in libro de sensu drimea uocat, scilicet aliquantulum gustu asperum. de quo Numeri. vi. Acetum ex uino et ex quolibet alia portione &c. quod ego de uerbo ad uerbum ita transferrē. Asperum vini et asperum sicerum non bibet. nam quod sequitur & quicquid uia exprimit. non est de textu. uoluit autem per siceram intelligi omnem potum qui non est uinum inebriare tamen potest. quem Vlpianus citrum seu ceruissiam appellauit. quo condiendo utuntur lupulo qui causam prebet fermentationis et acedinis. unde quod in ps. lxxiij. dicitur. quia inflammatum est cor meum. rectius Hiero. sic uertisset. quia exacerbatum est cor meum. quam ut contractum in suo psalterio de hebraica ueritate traduceret.

חמץ Sapidum. grati saporis. pro quo Hiero. posuit Isaie. xxx. Commixtum migma comedent. & septuaginta interpretes transtulerunt. paleas commixtas ordeo uentilato. sed Rabi Ionas exponit gratum gustui delectabile et amicum. quomodo solet foenum esse iumentis.

חומץ Violentus. Iniquus. nocens. ps. lxxi. De manu contra legem agentis et iniqui. quod Hieronymus in suo psalterio traduxit. De manu iniqui et nocentis. hoc uerbo chaldaica translatio utitur pro eo quod nos habemus confundit. Prouerbiorum. xxviii. Qui autem comessatores pascit confundit patrem suum. unde exponit illud Amos quarto Et sacrificare de fermentato laudem. aliter scilicet hoc modo. Et suffumigate de uiolentia. sic enim Ionathas chaldaice transtulit. laudem, uel secundum Aquilam gratiarum actionem.

חומץ Acetum. ps. lxxix. Et in siti mea potauerunt me aceto.

חמץ Tinctus. coloratus. Isaie. lxxiij. Tinctis uestibus de bozra. quod lxx. interpretes uerterunt. Fuluis uestibus de bosor.

חמץ Vertit. declinauit. Canticorum. v. At ille declinauerat. & Ieremie. xxxi. Usquequo deliciis dissolueris filia uaga. pro quo rectius. lxx. Usquequo conuerteris filia despecta. & Canticorum. vii. Iuncturae feminum tuorum. hoc est vertebra coxarum. que apud grecos ischia dicuntur. unde morbus ischiaticus quem illiterati sciaticum uocant.

חמר Vinum merum. psalmo. lxxv. Calix in manu domini uini me

parcam eis sicut parci uir filio suo. ubi alij exponunt. Et gaudebo super eo sicut gaudet uir super filio suo. & Ionathas chaldaeus indulsit interpretatur.

מח Imago. truncus sacer. simulacrum. Leuitici vicesimosexto. Et simulacra uestra confringam.

סמח Dissipauit. contempsit. excidit. amouit. rapuit. secundum varias translationes. Nam nostra translatio habet contempsit. Ezechielis vicesimosecundo. Sacerdotes eius contempserunt legem meam. Quod Rabi Ionas exponit exciderunt funditus & extirpauerunt. chaldaica translatio Ionathæ traduxit rapuerunt seu raptim amouerunt scilicet eoq; non stabilierunt neq; confirmarunt legem. & threnorū secundo. Et dissipauit quasi hortum. quod passiue aliter traducitur le remig; decimotertio. Pollute sunt plantę tug.

סמח Iniuria. iniquitas. rapina. secundo Regum vicesimosecundo. De iniquitate liberabis me. quod Ionathas chaldaeus traduxit. De manu omnium raptorum. Dauid Kimhi in comentariis super quatuor exponit. De manu hominum rapine & iniuriarum.

סמח Auis immundę species vesci prohibet. quam nostra translatio noctuam uocat. Sed iuxta thargum Hierosolymitanū apparet quod est genus accipitris ab accipiendo & rapiendo sic dictum. & ne valde a nostra translatione discedam. ego expono accipitrem nocturnum, quē Plinius libro decimo naturalis historie cymindin nominat. Cui similem fuisse somnum poetice fingit Homerus. & eam auem lingua deorum chalcida nominari asserit. libro Iliados decimoquarto. Sic me interprete scribens. Chalcida quam superi dicunt hominesq; cymindin.

מח Fermentauit. suffiuit. ut Deuteronomij. xij. Neq; enim poterat fermentari. et supra. Tulit igitur populus consperfam farinam antequam fermentaretur. Inde nomen ut superius eodem. Quicumq; comederit fermentatum. & omne fermentatum nō comedetis. Significatur etiam eodem nomine subacidum siue ponticum, quam saporis

Aristoteles in libro de coloribus. cuius sunt uerba hæc græce. Melana pyrothenta, chroma phinicum. id est nigra ignita color rufus. Inde hoc nomine dicitur gestus. ut Genesis. viij. Frigus & gestus. scribitur tamen hoc cum holem. sed illud superius cum surek.

חמאה Butyrum. Isaie. vij. Butyrum et lac comedet. & ab eo quandoq; aufertur aleph. ut Iob. xxix. Quando lauabam pedes meos butyro. & pluraliter declinatur sicut alia fœminini generis atq; formę. ut ps. lv. pro eo quod nos legimus. Diuisi sunt ab ira uultus eius. veritas habet. Leniuerunt plusquā butyra os suum. scribitur enim per aleph.

חמר Concupiuit. desyderauit. Micheę secundo. Et concupierunt agros. & Exodi. xx. Non concupisces domum proximi tui. nec desyderabis uxorem eius. ubi utrumq; significatum legitur. Inde uenit desyderium. Danielis nono. Quia uir desyderiorū es. & inde deriuationū varieg formę quas legendo consequeris.

חמה Sol. ut Canticorum sexto. Electa ut sol. sic nominatus scilicet propter gestum.

חמה Aestus. calor. ps. xix. Nec est qui se abscondat a calore eius.

חמה Socer. Genesis. xxxviiij. Nunciatum est Thamar quod socer illius ascenderet. & paulo post. Misit ad socerum suum. & reperitur generis comunis. Ruth primo. Orpha osculata est socrum suam.

חמה Ira. furor. psalmo. xxxviiij. Domine ne in furore tuo arguas me neq; in ira tua corripas me.

חומה Murus. Canticorum. viij. Si murus est. & infra. Ego murus.

חמט Genus animalis immundi. quod translatio nostra lacertam nominat. Leuitici vndecimo. Lacerta & talpa omnia hæc immunda sunt. Dauid kimhi ipsum nominat limacam. ceteri testudinem.

חמל Pepercit. gratulatus est. indulxit. misertus est. Ieremię decimo quinto. Quis enim miserebitur tui Ierusalem. Malachię tertio. Et

cunctis gentibus. veritas sic habet. quę distribuit dñs deus. & Onkelus chaldeus interpretatur parauit seu destinauit. & Iosue. xviij. Diuidite uobis terram in septem partes.

חלקה Pars. portio. ager. hereditas. Amos. iij. Pars una compluta est et pars altera super quam nō pluuit aruit. pro quo hebrei quidam ager dicunt. sed rectius per apocopen sic diceretur.

חלק Ager. campus. ut. iij. Regū. ix. Iesabel quoq; comedent canes in agro Iezrael.

חלק Mollificauit. leniuit. blanditus et adulatus est. dolo suauis. dolose egit. ut ps. xxxvi. Quoniam dolose egit in conspectu eius. & ps. v. Linguis suis dolose agebant, pro blanditi sunt. & ps. lv. pro eo quod nos legimus. Diuisi sunt ab ira vultus eius. veritas habet. Leniuerunt plusquam butyrum os suum. Inde blandicię ac adulationes. ps. xij. Labia dolosa. quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate uertit labium subdolum. sed uerius dicitur labium blandiciarum.

חלקלקה Lubricum. leue. ps. xxxv. Fiant uigę illorum tenebrę & lubricum.

חלק Leue et nō scabrum. quod translatio nostra uertit limpidū. primo Regum decimosextimo. Et elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente. dictum a leuitate blandiciarum metaphorice.

חלש Imbecillis. debilis. oppressus. collisus. infirmatus. Exodi. xvij. Fugauitq; Iosue Amalech. pro debilitauit. & Ioelis tertio. Infirmus dicat quia ego fortis sum.

חם Calefactum est. incaluit. ferbuit. Exodi decimosexto. Cumq; incaluisset sol. & Isaie quadragimosextimo. Non sunt prunę quibus calefiant. Haggei primo. Operuistis uos & non estis calefacti. inde putant deriuari **חום** rufum & fuscum. ut Genesis tricesimo. de quo supra diximus. nam ille color denigratione caloris fieri solet. ut scripsit

מחלפות Cincinni siue crines. Iudicum decimosexto. Si septem crines capitis mei cum licio plexueris.

חלץ Diuisit. partitus et distinctus est. secessit. ablatuſ est. Oſeg. v. Et non inuenient. ablatuſ est ab eis.

חלץ Extraxit. nudauit. soluit. ostendit. Threnorum quarto. Sed & Lamie nudauerunt mammam.

חלץ Eruiſit. tulit. deposuit. exiit. ut Deuteronomij. xxv. Tolleſt calciamentum de pede eius. & Leuitici decimoquarto. Iubebit erui lapides in quibus lepra est. Inde dictę sunt uestes mutatorię, quę depositis & exutis prioribus induunt. ut Zacharię tertio. Et indui te mutatoriis.

חלץ Eripuit. liberauit. Prouerbiorum undecimo. Iustus de angustia liberatus est. & psalmo. cvij. Vt liberentur dilecti tui. & psalmo sexto. Conuertere domine & eripe animam meam.

חלץ Lumbus. Iob tricesimo octauo. Accinge sicut uir lumbos tuos. & Genesis tricesimo quinto. Et reges de lumbis tuis egredientur.

חלץ Expediuit in armatura. inde armatus. quę ambo uno uersiculo comprehendunt. Numeri. xxij. Expediti pergite coram dño ad pugnam. & ois uir bellator armatus &c. Inde armatura et arma bellica.

חלץ Impinguauit. quietauit. quiescere fecit. incinerauit. ut Isaię lviij. Et ossa tua liberabit. pro quo septuaginta traduxerunt. Et ossa tua pinguescent. secundum quod dicitur Prouerbiorum decimo quinto. Fama bona impinguat ossa. Scribit autem Rabi Dauid kimhi in libro radicum, similiter et in libro cõmentariorum super Isaiam. quod magistri consueuerunt hoc uerbum quatuor modis exponere. scilicet pro nudare. liberare. quietare. & armare.

חלץ Diuisit. distribuit. parauit. impertitus est. Deuteronomij. iij. pro eo quod legitur. Quę creauit dominus deus tuus in ministerium

*De quid de ouo
dicat ex hebreis*

stare quod gustatum affert mortem. cum nihil horum in hebreo ponatur. nec etiam sequens uersiculus. sed loco eius ueritas sic habet. An extat sapor in albo uitelli. quod quidem album excellens medicus Rabbi Ishac exponit sputamen crassum seu phlegma oui quod insulsum nauseamus. magistri namque iudeorum de ouo sic dicere consueuerunt. Extra **חלבון** intra **חלמון** idest extra albugo intra uitellū. unde quidam putant nominari lapidem **אחלמה** de quo in litera aleph. qui lapis est tertius tertij uersus siue ordinis rationalis iudicij. ut Exodi. xxviii. In tertio ligurius achates & amethystus.

חלמיש Silex. petra. saxum forte. durū. Deuteronomij. viij. Qui eduxit riuos de petra durissima. ubi per endyadis figuram duobus uocabulis idem dicitur, quasi diceret petra silex. quod uno uerbo cōplectitur Isaias ca. l. Ideo posui faciem meā ut petram durissimam.

חלון Fenestra. Ieremie. xxij. Qui aperit sibi fenestras.

חלה Preteriiuit. transiit. mutauit. Canticorū. ij. Himber abiit et recessit. & Iob. ix. Pertransierunt quasi naues. & ps. xc. Mane sicut herba transeat. mane floreat et transeat. inde uerbum transituum secundum Gen. xxxij. Ac mutate uestimenta uestra. & ps. cij. Et sicut opertoriū mutabis eos et mutabuntur. Inde uestis mutatoria & cetera deriuata que alterationem & innouationem significant.

חלה Pro. sic dictū a cōmutatione unius pro altero. Numeri. xviij. Quia precium est pro ministerio quo seruitis. & est scribendum sex punctis secundum Iudeorum grammaticos.

חלה Incidit. percussit. perforauit. Iudicum. v. Et tempus ualide perforans. & Iob. xx. Fugiet arma ferrea & irruet in arcum greum. pro quod ueritas habet. Et percutiet eum arcus greus.

מחלה Culter. ut Ezre primo. Cultri vigintinouem. ab incidendo sic dicti ut supra.

cabulo quandam durationem certi temporis.

חלה Mustela. Leuitici. xi. De ijs q̄ mouent̄ in terra mustela et mus.

חלה Languit. egrotauit. Isaie. xxxix. Audierat enim q̄d egrotasset & conualuisset. & Canticor. ij. Quia amore langueo. Inde nomen geminātū **חלה חלה** defectio. egrotatio. anxietas. Nahum secundo. Et defectio in cunctis renibus.

חלה Orauit. Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū deū suū.

חלה Monile. et accipit terminationē he uel thau. Osee. ij. Et ornabatur in aure sua et monili suo. & mutat iod in aleph. ut Canticorum. vij. Iuncturę sceminum tuorum sicut monilia.

חלט Vsurpauit. appropriauit. applicauit. rapuit. iij. Regum. xx. Rapuerunt uerbum ex ore eius.

חלה Pauper. ut ps. x. Oculi eius in pauperē respiciunt. Item in eodem. Tibi derelictus est pauper. et scribitur in fine per paragogen he. Nam quod p̄cedit scilicet cadet cum dominatus fuerit pauperum. non uidetur esse recta translatio. est enim istic **חלבאים** dictio cōposita quasi congregatio dolentium et oppressorum. secundū David kimhi in libro de radicibus.

חלם Somniauit. Gen. xli. Vidi somnia nec est qui edifferat. pro q̄ hebrei legunt. Somnians somniaui. et interpretes non est illius.

חלם Saginauit. impinguauit. augmentauit. roborauit. cōfirmauit. Iob. xxxix. pro eo quod ibi legimus. Separant̄ filij earū. hebrei habēt. Roborantur filij earum. id est crescunt et augentur.

חלבית Vitellū oui. scilicet pilula rubea quę in ouo extat. nā albū id clarūq; quo uitellum circumdatur **חיר** nominant. Iob. vi. ubi ne scio quonam motus translator noster sic uertit. aut potest aliquis gu-

Vitellum ouy
Albumen ouy

חלל Infirmatum est. languit. conturbatus. vulneratus. interfectus. occisus est. ps. cix. Cor meum conturbatum est intra me. quod Hiero. de hebraica ueritate traduxit. Cor meum vulneratū est intrinsecus. et Ezechielis. xxi. Vt daretis super colla uulneratorum. & threnorum quarto. Melius fuit occisus gladio quam interfectis fame.

חליל Instrumentum musicum. quod translatio nostra tibiā nominat. Isaię. xxx. Et letitia cordis sicut qui pergit cū tibia. inde **חליל** buccinator seu tibicen. ut. iij. Regū primo. Canentiū tibiis et letantiū.

חלון Fenestra. ut Gen. xxvi. Prospiciens Abimelech rex Palestino- rum per fenestram. & pluraliter declinat masculine ac foemine. Nā in masculino genere ponitur. iij. Regū. vi. Fecitq; in templo fenestras obliquas. at uero in foemino Ezechielis. quadragesimo. Et fenestras obliquas in thalamis.

חלמ Rubigo gr̄is secundum translationē. lxx. et nostram. Sed qui- dā hebrei putant esse spumā. Ezech. xxiiij. Olle cuius rubigo in ea est.

חלב Lac. ut Isaię. lv. Emite absq; argento et absq; ulla commuta- tione uinum & lac.

חלב Adeps. scribitur quinq; punctis. Leuitici. viij. Qui obtulerit sanguinem et adipem. & pluraliter masculine. ut eiusdem. viij. Posuit super adipem. Significat aut omne pingue animalis. quod Onkelus in translatione chaldaica indicat. Gen. iij. Abel quoq; obtulit de primo genitis gregis sui & de adipibus eorum. pro q; chaldeus. & de pingue dine eorum.

חלבנה Galbane. aroma. Exodi. xxx. Sume tibi aromata stacten & onycham galbanen boni odoris.

חלר Substantia. uita. ut. ps. xxxix. Et substantia mea tanquā nihilū ante te. quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. Et uita mea quasi non sit in conspectu tuo. Sed hebrei tradunt significari hoc uo-

mum. et Osee. viij. In gutture tuo sit tuba. & threnorum .iiij. Adhesit lingua lactentis ad palatum eius.

חמ Hamus. Isaie. xix. Et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum. et Iob. xl. Leviathan hamo.

חב Expectauit. ut Isaie. xxx. Beati omnes qui expectant eum. & Habacuk. ij. Si moram fecerit expecta illum.

חבל Candidauit. fucauit. colorauit. ornaui. illustrauit. Gen. xlix Pulchriores sunt oculi eius uino. i. colore illustriori. et scribit Moyfes Nehemides Gerundensis clarissimus hebreorū author in pentateucho suo de hac dictione, quod per metathesin primarū literarū & geminato I a uerbo **בחל** oriatur. quod significet rubescere oculos ex potu vini. licet aliter translatum sit Ezechielis. xxij. Circumlinisti subio oculos tuos.

חכם Sapuit. uel sapiens fuit. ut Prouerbior. ix. Si sapiens fueris, tibi metipsi eris. p eo quod hebraice legit. Si sapias, sapias tibi ipsi. Inde sapiens et sapientia. ut in arte grammatica.

חל Placenta. panis. torta. assumpto he in fine. uel per continuitatē lectionis thau pro he. quod Hiero. collyrida interpreta. ij. Regū. vi. Singulis collyridam panis unā. sunt autē placentē lagana collyridę diuersę species panum apud hebreos. ut scribit Rabi Salomon Leuitici vij. Et collyridas olei admixtione consperfas panes q̄q̄ fermentatos.

חל Assumpto he in principio. ccepit. incepit. ut. i. Regū. ij. Incipiā et cōplebo. et paulo superius. Et oculi eius caligauerant. pro q̄ hebrei legunt cceperunt caligare seu tenebrescere. et Genesis. iiij. Iste ccepit inuocare nomen dñi. pro quo legūt hebrei. tunc cceptum est ad uocādum nomē domini. & i. Regū. xxij. Num hodie ccepi pro eo cōsulere dominū. Inde nomen uerbale **תחלה** idest exordium. principiū. initium. ut Prouerbiorum. ix. Principium sapientię timor domini.

deuorauit Ioseph. vbi hebraica ueritas habet. Bestia mala comedit eū
rapiens rapuit Ioseph. & per continuitatē lectionis mutat he in thau.
Gen. i. Vt sint uobis in escam et cūctis animātibus terrę. pro omī ani
mali terrę. & pluralit̄ haioth. Ezechielis. i. Et animalia ibāt et reuerte
bant. Inde nomē propriū. hauah. qđ nos dicimus eua secundū gręcos,
qui suas aspirationes non pronūciant fortiter. sic autem dicit̄ eo quod
sit mater omnium uiuentium, ut dicit scriptura. in quo uocabulo mu
tatur iod in uau. ut sepe alias.

חיל Robur. uirtus. fortitudo. exercitus. Ezechielis. xxxvij. Exercitus
grandis nimis ualde. et ps. xxij. Fiat pax in uirtute tua. et Isaię. lx. Forti
tudo gētium ueniet tibi. et Ioelis. ij. Ficus et uinea dederunt uirtutem
suam. quod septuaginta transtulerunt fortitudinem suam.

חיל Substantia. diuitię. mammon. Isaię. xxx. Portantes super hume
ros iumentorum diuitias suas.

חיל Reperit̄ sine iod quandoq; et significat etiā congregationē siue
exercitum. sicut superius profectum cum iod. ut Abdię ultimo. Et tras
migratio exercitus huius filiorum Israel.

חיל Paruus murus. uel antemurale. threnorum secundo. Luxitq;
antemurale, et murus pariter dissipatus est.

חיל Gratia. oratio. deprecatio. ut Iob. xli. Et ad depcandū cōpositis.
Rabi Iona scripsit hoc uocabulū inter primitiua. et interpretatur firmi
tatem seu ualiditatē. quasi diceret dñs ipsi Iob. nō obmutescā mēdaciis
suis et uerbis potētibus, et ualida compositione sua. sic enim hebraice
legitur. Alij uero grammatici Iudeorum deriuatum putant ab **חיל**
ut infra patebit p̄ interpositionē iod. ut in alijs pluribus fieri solet.

חיל Medietas. sinus. ut Isaię. lxxv. Retribuā in sinu eorū. & ij. Regū
xxij. Fluebat aut̄ sanguis plage in sinū currus. qđ hebrei exponunt. In
mediū seu concauitatē siue profundum currus. cui applaudit transla
tio chaldaica Ionathę.

חיל Sepes. murulus. paries. ut Ezech. xij. et ipse edificabat parietē.

חיל Palatum. guttur. Canticorę. vj. Guttur tuum sicut uinum opti

*hauah
sine chanaah
sed in hau. sepe
muta.*

*Ab hoc uoce deriuatur
nomen illud iohannes quod
quod gręcos spū lem p̄fortin
non iten quod hebreos
compositu a. חיל quod
si nomen dei חיל
quod est gra. vñ non
inmicio interpretatur gra
dei sine in gra dei
uide Compendiu elige uidet
per sebast. ministerium
De more: חיל ירחיק
Libet huius*

pe. et recipit terminationes ut in arte. Inde significat etiam expiatio et sacrificiū expiationis seu purgationis. Numeri. xxxi. Et aliquid in utē filia preparatum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur.

חטב Secuit. excidit. scidit. cēdebat. Deuteronomij. xxix. Exceptis lignorum cēforibus.

חטה Frumentum. triticum. Isaie. xxviij. Et ponet triticum per ordinem. Et Ioelis primo. Ululauerunt vinitores super frumento:

חטם Obstruxit. occlusit. obturauit. qđ Hiero. interpretat frenauit.

Isaie. xlvij. Et laude mea infrenabo te. sed hebrei exponūt hoc de furore. ira. et magnanimitate. quā status narium indicat. ut de equis scribit Virgilius. iij. georgicon. Collectūq; premēs uoluit sub naribus ignē. vno enī uocabulo hebrei et nares et furoris fremitū significari uolūt. scilicet **נח** similiter aut et **חוטם** nares quoq; et furorē significat.

ut docet Rabi Dauid kimhi in comētariis super Isaia et in libro de radicibus. unde mōri hebreorū sic traducūt p̄dictū uersiculū. Et p̄p̄ laudē meā obturabo nares tibi. i. cōtinebo tibi furorē meū ad laudē meā.

חטף Rapuit cū uelocitate motus. psalmo. x. Insidiat ut rapiat pauperem rapere pauperem dum attrahit eum.

חטה Virga. Isaie. xi. Egrediet uirga de radice Iesse. et Prouer. xiiij.

In ore stulti uirga superbię. quod Rabi Ionas exponit. propter uerba quę loquitur stultus. ueniet super eum uirga superba. hoc est procera qua dabuntur in eum grandes percussiones.

חיה Vita. Gen. xxij. Vixit aut Sara. qđ hebrei legūt. Erāt uitę ipsius Sara centū. xxvij. anni. inde **חיה** uerbū idest vixit. Gen. xi. Porro Ar

phachsad uixit trigintaquīq; annos. inde **חיה** aduerbiū iurādī. Nūeri xiiij. Viuo ego et implebit gloria dñi uniuerſa terra. et eodē modo. i.

Regū. xxv. uiuit dñs et uiuit anima tua. significat etiā uiuus ul' uiuēs. ut Isaie. xxxvij. uiuens uiuens ipse confitebitur tibi. et ps. lv. descendant in infernum uiuētes. et ut ait Rabi Iuda omnium illorum primitiuum est **חיה** ut Genesis. xij. Et uiuat anima mea. Inde **חיה** animans

fera. bestia. animal. Genesis. xxxvij. Fera pessima comedit eum. bestia

*Qm crediderit. noz
festinet. ubi non
non Confundantur*

וְהָיָה Festinauit. Deutero. xxxij. Et adesse festinant tēpora. & p̄s. lxx
Dñe ad adiuuandū me festina. & p̄s. cxix. Paratus sum et nō sum tur-
batus. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit.
Festinaui et non neglexi. Inde nomē uerbale festinantes. pro quo tran-
slatio nostra habet accincti. Numeri. xxxij. Nos autem ipsi armati &
accincti. et Ecclesiastis. ij. p̄ eo quod nos legimus. Quis ita deuorabit
et deliciis affluet ut ego. hebrei exponūt. quis comedet et quis agilior
festinantior aut promptior est plus quam ego.

וְהָיָה Apparētia macularum in uarietate nubiū tempore pluuię. quā
lxx. interpretati sunt phantasiam. Zacharię. x. Dominus fecit phātasias
& pluuiam hiemalem dabit eis. pro quo translatio nostra legit. Et dñs
faciet nubes et pluuiam imbris dabit eis. vbi Hieronymus ait. Nescio
quid uolētes septuaginta phantasias interpretati sunt. sed Dauid kim-
hi in comentariis super duodecim causam qua moueri potuerunt assi-
gnat, quod a uisione talis dicta est apparitio in nubibus. nam **וְהָיָה**
visionis uerbū est. ut infra sequitur, sicut et apud gręcos a phanizo. i.
appareo uenit deriuatiuū uerbū a q̄ phātasia et phātasma. i. apparitio.

וְהָיָה Speculatus est. uidit. contemplatus est. p̄s. lviij. Letabitur iu-
stus cum uiderit uindictam.

וְהָיָה Pectus. ut Exodi. xxix. Sumesq; pectusculum de ariete. & plu-
raliter **וְהָיָה** Leuitici. ix. Pectora eorum et armos.

וְהָיָה Confortauit. consolidauit. fortitudinem addidit. vim intulit.
oppressit. p̄s. cxlvij. Quoniam confortauit seras portarum tuarum. &
Isaie. liiij. Et clauos tuos consolida. et Exodi. xij. vrgebantq; Aegyptij
populū. & Genesis. xli. Nam et illos oppresserat fames. quod hebrei
legunt. Et inualuit fames in terra Aegypti. Inde fortis et fortitudo &
cetera secundum artem grammaticam.

וְהָיָה Sus. Leuitici. xi. Et sus quę cum vngulam diuidat nō ruminat.

וְהָיָה Peccauit. ut Iosue. vij. Peccauit Israel. Inde monosyllabice pec-
catū. threnorę. i. Peccatū peccauit Ierusalē. ubi caret aleph. sicut alias se

panis & choris. & Canticorum septimo. Quid uidebitis in Sulamite nisi choros castrorum. quod quidam ab instrumento musico deriuari putant. ut infra.

רוד Rufum. fuscum. ut Genesis tricesimo. Et quodcumq; rufum & maculosum. de quo plenius infra.

רוד Misertus est. pepercit. curauit. pro quo Hieronymus doluit interpretatus est. longē quarto. Tu doles super hederam. quod septuaginta uerterūt sic. Tu pepercisti super cucurbita. sed melius sequitur. Et ego non parcam niniue. & psalmo .lxxij. Parcet pauperi & inopi. ubi hebrei exponunt sic. Miserebitur super pauperem et inopem.

רוד Extra. præter. Genesis. xix. Eduxerunt eum et posuerunt extra ciuitatem. & Ecclesiastis secundo. pro eo quod legimus. Quis ita deuorabit et delitiis affluet ut ego. hebraica ueritas hēt plus p̄ter me.

רוד Platea. Jeremie septimo. Et in plateis Ierusalem. Inde **רוד** atrium exterius quam nos curiam uocamus. Ezechielis. xliij. Cumq; egredientur atrium exterius. quod assumit he in fine. et quandoq; ponitur sine he.

רוד Album seu candidum. quod Hieronymus traduxit hyacinthinum. Ester octauo. Fulgebat uestibus regiis hyacinthinis uidelicet & aeris. & eiusdem primo. Aerij coloris et carbasini. alio loco transtulit farinam. fortasse propter eius albedinem. Genesis. xl. Quod tria canistra farinę haberem. quod tamen partim Iudeorum ita transferunt. Tria canistra alba. hoc est ex uirgultis et uiminibus decorticatis et albis facta. de quorum numero est Dauid kimhi in libro de radicibus. partim uero putant ea sic dici a foraminibus. eo quod tales corbes uirgultis contexti sint foraminosi. & hos sequitur Nicolaus de lyra. eo q; hor etiam foramen significat. ut patebit.

רוד Optimus quisq; & liberalissimus. significatur enim principes capitanei et magnates hoc nomine. ut Jeremie. xxvij. Et oēs optimates Iuda et Ierusalem. qui apud Arabes loben quasi candidati dicuntur.

רוד Spelunca. foramen. Canticor. v. Dilectus meus misit manum suam per foramē. et Nahū. ij. Et impleuit preda speluncas suas.

secundo. Polluit regnum & principes eius. Malachie secundo. Violās pactum patrum nostrorum. & infra eodem. Contaminauit Iudas sanctificationem. Inde **חלל** idest absit tanquam pollutū atq; pro-

phanū. Gen. xviij. Absit a te. Significat etiā facere aliquid comune & publicare. ut Deutero. xx. Plantauit uineam et necdū fecit eā comunē .i. publicauit. Inde dicitur Leui. xxi. Meretrix. vile p̄stibulū. i. publica.

חלל Cecidit. conquieuit. metatus est. uenit. moratus est. secundo

Regum tertio. Et ueniat super caput Ioab. & Ieremie. xxx. In capite impiorum conquiescet. in alio loco traduxit ueniet. ut eiusdem. xxiij. Et tempestas erumpēs super caput impiorum ueniet. & threnorum. iij. Et non cceperunt in ea manus. quod hebrei exponunt. Et non metata sunt in ea castra. uel non quieuerunt seu morabantur in ea loca. quia in momento et absq; mora subuersa est Sodoma. ut in eodem uersu patet. & secundum hanc interpretationem exponit Rabi Ionas hunc uersum Ecclesiastis quinto. Est et alia infirmitas pessima sic. Est et malum ueniens uel cadens scilicet in hominem.

חלל Expectauit. sperauit. Michee primo. pro eo qd nos legimus.

Quia infirmata est in bonum. Rabi Ioseph. pater Davidis kimhi. & multi ludgorum traduxerunt. Quia expectauit uel sperauit ad bonū. & Genesis octauo. Expectatis autem ultra septem diebus. quod per prothesin iod et apocopen he sepius inuenitur.

חלל Fecit. formauit. creauit. psalmo. xc. Aut formaretur terra & orbis. Inde nomen uerbale. Deuteronomij. xxxij. Oblitus es domini creatoris tui. et psalmo. li. Ecce enim iniquitatibus conceptus sum. pro factus seu formatus sum.

חלל Arena. Iob. vi. Quasi arena maris hec grauior appareret. & i. Regum. xij. Sicut arena que est in litore maris.

חלל Profanū. laicū. i. Regū. xxi. Non habeo laicos panes ad manū.

חלל Assumit mem in principio et quandoq; he in fine. & significat chorum. Exodi. xv. Egredietur sunt omnes mulieres post eam cum tym-

men uerbale. in superiori aut prime persone futuri temporis est indicatiu.

חח Assumit in principio mem. et significat. regio. finis. ducatus. portus. ps. cvij. Et deduxit eos in portu uoluntatis eorum. i. ad finem uel locum.

חח Spina. de quo supra. ut Canticorum. ij. Sicut liliu inter spinas.

חח Filum. Hieronymus traduxit vitta. Canticorum. iij. Sicut vitta cocinea labia tua. sed Genesis. xiiij. filum interpretatus est a filo subtegminis usque ad corrigam.

חח Anxiatus est. contremuit. parturiuit. doluit. Isaie. xxiij. Non parturiui et non peperui. Isaie. liij. hinni que non pariebas. et Michee. iij. Dole et satage filia sion. & ps. cxiiij. pro eo quod legimus. A facie domini mota est terra. Hieronymus de hebraica ueritate sic. A facie domini contremiscit terra. hebrei sic. A facie domini parturita est terra. cui non ab simile legitur ps. xcviij. Vidit et commota est terra. & transfertur pro cruciatu instar dolorum parturientis. ut Ioelis. ij. A facie eius cruciabuntur populi. Inde uerbum transituum secundum. contremiscere fecit. ut ps. xxix. Vox domini concutientis desertum et commouebit dominus desertum cades. & geminat lamed.

חח Obstetricauit. preparauit partum. ps. xxix. Vox domini preparantis ceruos. pro quo Hieronymus de hebraica ueritate. Vox domini obstetricans ceruos. inde legit Iob. xxxix. parturientes ceruas obseruasti.

חח Dolor. psalmo. xlvij. Ibi dolor sicut parturientis. Inde uerbum Isaie. xxiij. Dolebunt cum audierint.

חח Doluit. consternatus et dolore commotus est. ut Ester. iij. Quod audiens consternata est. geminato scilicet uerbo. Inde nomen angustia. dolor. Isaie. vicesimo primo. Et angustia possedit me.

חח Detraxit. infirmauit. truncauit. interemit. ut Isaie. vicesimo tertio. Vt detraheret superbiam omnis glorie. Inde nomen uerbale truncatus. vulneratus. interfectus. ut threnorum secundo. Quasi uulneratus in plateis. & eiusdem quarto. Melius fuit occisis gladio.

חח Violauit. contaminauit. polluit. prophanauit. ut Threnorum

חדר Cubiculum. tertio Regum. xx. In cubiculum quod erat intra cubiculum. & reperitur positum more aduerbii ad locum. quod denotat ultimum he quo scribitur. Genesis. xliij. Et introiēs cubiculū fleuit. ponitur quandoq; pro penetralibus et partibus interioribus. ut Iob nono. Et interiora austru. Scribit namq; Rabi Abraham Ezraides. qd sunt quedam stelle in parte meridionali, que cum non uideantur ab aquilonaribus, nominantur penetralia seu interiora austru. ut sunt stelle antarctice, de quibus hoc loco Iob mencionem facit.

חדש Renouauit. instaurauit. Isaie. lxi. Et instaurabunt ciuitates desertas. & psalmo. ciiij. Renouabitur ut aquile iuuentus tua. Inde nomen deriuatur Ecclesiastis primo. Nihil nouum sub sole. & dicitur sic mensis propter nouam lunam que facit initium mensis cuiuslibet apud hebreos. sicut et latini mensem a greco mene idest luna dixerunt. & singule triginta dies dicuntur **חדש** et potissimum primus dies mensis eodem uocatur nomine. quem nos kalendas appellamus. ut Ezechielis xlii. Et adorabit populus terre ad ostium porte illius in sabatis et in kalendis coram domino. ubi presens nomen ponitur de quo agimus.

חוב Debitor. Ezechielis. xviij. Pignus debitori reddiderit.

חוג Circuiuit. girauit. circinauit. Inde sphaera. circulus. girum. circinus. Isaie. xliij. Et in circino tornaui illud. et eiusdem. xl. Qui sedet super girum terre. & Prouerbiorum octauo. quando certa lege & giro vallabat abyssos

חידה Proposuit. enigma. problema. exemplum. in quo aliquid arcanum latet quod difficile explicatur. ut ludicum decimoquarto. Proponam uobis problema. & infra. Propone problema tuum. Inde **חידה** enigma. siue arcanum problema. ut in loco prenominato.

חזה Ostendit. explanauit. enunciauit. ut Iob decimoquinto. Ostendam tibi audi me. quod aliter paulo ante interpretatur Hieronymus eiusdem decimotertio. Et enigmata percipite auribus uestris. pro enunciationes meas. aleph enim hoc loco in principio assumptum facit no

*psalmo: 49.
Aperiam in cithara
citharam meam*

foraminibus petre. et in Abdia. habitantem in scissuris petrar. vbi in numero plurali mutat he finale in vau, quod est notandū. & Jonathan chaldeus in sua translatione chaldaica uertit inter duas petras.

חג Circūdedit. cinxit. circūligauit. Exodi. xxix. Cingesq; eos baltheo, Aarō scilicet et liberos eius. et eiusdē. xij. Renes uōs accingetis. et Ezech. viij. accingēt se ciliciis. pro q̄ hebrei. Induēt cilicia siue saccos. significat et cōtrahi et cōstringi. ut. ij. Regū. xxij. Et contrahent in angustis suis. pro quo hebrei. & claudent in uinculis suis. hoc idē ponit in libro psalmore per metathesin literar. ps. xviij. Et claudicauerūt a semitis suis. pro quo hebrei. & formidabunt a claustris suis. Sed recte Claudicauerūt secundum linguam chaldaicam catametathesin.

חח Acuit. agilitauit. uelocitauit. Habacuk. i. Et uelociōres lupis uespertinis. Prouerbior. xxvij. Ferrū ferro acuit, et homo acuit faciē amici sui. inde nomē ybale Isa. xlix. Et posuit os meū q̄si gladiū acutū.

חח Gaudius seu letatus est. Exodi. xviij. Letatusq; est lethro sup omibus bonis. et ps. xxi. Letificabis eū in gaudio. vbi quidam libri hebraice impressi uitio librarioz habēt. uiuificabis eū. sed male. hoc etiā modo exponunt magistri hebreorum uersiculum Iob. iij. Non computetur in diebus anni. sic, Non gaudeat diebus anni.

חח Desiit. cessauit. dereliquit. dimisit. Gen. xli. pro eo qd Hiero. rhetorice circūloquēdo traduxit. Et copīa mensurā excederet. hebraica ueritas legit sic. Vsq; ad id qd desiit numerari. quoniā nō erat numerus. Iob. iij. Ibi ip̄j cessauerūt a tumultu. inde nomē terminus. finis. nouissimus. ut Isaie. liij. despectū et nouissimū uiroz. inde nomē substantiuū cessatio. p quo Hiero. quietē trāstulit. Isaie. xxxviij. Nō aspiciā hoīem ultra et habitatorē getis. sed. lxx. verbalit̄ traduxerūt sic. nō videbo hominē adhuc cum habitātibus. cessauit generatio mea. ut sit punctus post habitantes. quod est contra linguę hebraicę proprietatem. vbi ipsa orthographia requirit post se genitiuum.

חח Spīne genus. quod trāslatio nostra paliurū nominat. Micheg viij. Qui optimus in eis est, quasi paliurus.

bus tuis. Itē in eodem. ppter duriciam incantatorū tuorū uehementē.

חבורה Tumor uel liuor carnis. Exodi. xxi. Liuorē pro liuore. qđ alio in loco trāslatio nra cicatricē uertit. ps. Putruerūt corruptę sunt cicatrices mēę. dicit autem sic secundum magistros hebręorum. quod in tali percussione congregetur sanguis, et talis coniunctio sanguinis postqđ diu perstat, apparet diuersis maculis.

חברבורה Macula. uarietas. et uidetur a superiori deriuatum geminato medio. Ieremię. xij. Aut pardus uarietates suas.

חבש Vinciuit. ligauit. translatio nostra habet iposuit. Exodi. xxix. Et impones eis mitras. sed rectius Isaie. xxx. In die qua alligauerit dominus uulnus populi sui.

חבת Patina siue patella. quod assumit quandoqđ mem in principio. de quo supra.

חבת Frixorium. sartago. ubi carnes friguntur. i. Paralippome non nono. Pręfectus erat eorum quę in sartagine frigebantur.

חגג Tripudiauit. festiuauit. celebrauit. feriauit. Leuitici. xxij. Celebrabitis ferias dñi. vij. diebus. et infra. Celebrabitisqđ solennitatem eius. Item et mēse septimo festa celebrabitis. vbi **חג** significat ferias. solennitatem et festa.

חגא Pauor. tremor. Isaie. xix. Et erit ēra Iuda Aegiptiis in pauorē.

חגב Bruchus. alij dicunt locusta. translatio nostra uarie traducit. scilicet pro locusta bruchū et ecōuerso. Leuitici. xi. atqđ locusta, singla secundū genus suum. vbi paulo ante pro **חרב** posuit bruchum.

vt est bruchus in genere suo. quod tamē frequētissime locustā uertit. Exodi. x. Et diuersa esse indicat anīalia. Ioelis. i. Residuū locustę comedit bruchus. sed Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus determinat qđ locusta sit genus, et bruchus species eius. aliqui dicūt hoc uocabulū etiam significare lumbos. dorsum. seu posteriora hominis. Ecclesiastis xij. Impinguabitur locusta. quod ipsi exponunt. onerabit dorsum.

חגה Scissura. rima. foramē. cauerna. Canticorū. ij. Colūba mea in

lores tenebunt.

חובל Nauta seu patronus nauis, qui gubernator dicitur. Ezechielis xxvij. Sapiētes tui Tyre fuerūt in te, qui sunt gubernatores tui. dictus fortasse a funibus regēdis in nauī. a quibus et arbor nauis quam malū dicunt ita nominatur.

תחבולה Versutia. consilium. astutia. malum ingenium. ut Proverbiorum. xij. Consilia impiorum est fraudulentia.

חבל Cuneus. societas. congregatio. conuentus. grex. i. Regum. x. Obuium habebis gregē prophetarū. et eodem. Et ecce cuneus pphe- tarum. & pro eo quod nos legimus psalmo. cxix. Funes peccatorum circumplexi sunt. verius exponunt, cateruē peccatorum.

חבלים Presidēs et caput alicuius cōuentus seu cōgregationis. sed translatio. lxx. sicut et trāslatio nostra legit funiculos. Zacharię. xi. Et alterā uocaui funiculos. qđ exponūt uel a dolore. uel a malo ingenio. uel a deuastatione. scilicet regē malū. Exponūt autem Zachariām sic. vnā uocaui Noam idest dulcorem nō decorem. intellige sacerdotē. & aliā uocaui hoblim. i. regem. sic Dauid kimhi in libro de radicibus.

חבצלת Rosa. flos. Canticorum secundo. Ego flos campi.

חבק Amplexus est. Ecclesiasticis. iij. Tempus amplexandi et tēpus lōge fieri ab amplexibus. significat et complicare. eiusdem. iij. Stultus complicat manus.

חבר Coegit. congregauit. coaceruauit. collegit. coniunxit. sociauit. Gen. xiiij. Omnes hi conuenerunt in uallem siluestrem, pro cōgrega- uerunt. & Exodi. xxvij. Duas oras iunctas habebit. Inde.

חבר Socius. particeps. ps. cxix. Particeps ego sum oīm timentīū te. & i scēmīno genere. socia et particeps. Malachię. ij. Et hoc pticeps tua.

חבר Incantauit. Deute. xvij. Ne sit maleficus nec incantator. & ps lviij. Et uenefici incantantis sapienter. pro quo Hieronymus. Nec in- cantatoris incantationes callentis. & Isaie. xlvij. Sta cum incantatori

חבט Excussit. purgavit. Iudicum. vi. Cumq; Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumenta. quod tamen Hiero. aliter traduxit. Deuteronomij. xxiiij. Si fruges collegeris oliuarum. pro excusseris. Sic Ruth secundo. Virga cedens et excutiens.

חבל Excussit debitorem. pignoris loco accepit. pignoraui. Deuteronomij. xxiiij. Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam. et significantius transfert abstulit pro pignore. Iob. xxiiij. Abstulerunt pro pignore bouem uiduę. Inde **חבול** pignus. Ezechiel. xxxiiij. Et pignus restituerit ille impius.

חבל Corrupit. deuastauit. demolitus est. dissipauit. disperdit. putrefecit. Ecclesiastis. iij. Dissipet cuncta opera manuū tuarū. Isaie. xij. Ut disperdat oēm terrā. et Canti. ij. Quę demoliunt uineas. translatio nostra in Nehemia similitudine uocis seducta, traduxit a uanitate. qđ tamen per he scribit et nō per heth. pro eo enim quod dicere deberet. peccauimus scđitate scđati sumus seu putrefacti uel corrupti sumus tibi. quo significato ipsum in Isaia quoq; reperies ca. x. Et cōputrescet iugum a facie olei. tamē sic posuit Nehemij. i. Peccauimus uanitate seducti sumus. & melius omnibus reperire licet Micheę. ij. Propter immundiciem eius corrumpetur putredine pessima. vbi ponitur et uerbum et nomen.

חבל Mensus uel partitus est. obligauit. irretiuit. illaqueauit. Pro uerbiorę. xij. Ipse se in futurū obligat. Inde funiculus. regula. pertica. funis. laqueus. Zacharię. ij. Funiculus mēforū. et Amos. vij. Et humus tua funiculo metiet. & Isaie. xxxiiij. Et oēs funiculi eius nō rūpeni. et Ezechielis. xxvij. Quę obuolutę et astrictę erant funibus.

חבל Parturiuit. seu peperit. ps. vij. Ecce parturit iniusticiam. Inde partus **חבל** Isaie. lxvi. Antequā ueniret partus eius. & Canticorū octauo. pro eo quod nos habemus. Ibi corrupta est mater tua. ibi uiolata ē genitrix tua. hebrei legūt. Ibi parturire iussa est. īde nomē scilicet

חבל Dolor. fortasse a pariendo dictus. Isaie. xij. Torsiones et do-

חח

צאט צרף העולם

Amus.fibula.armilla.ut Exodi.xxxv. Armillas et inaures. &
h dicitur fibula sic a spina, quia per annulū seu circulū transeūt

spine quibus uestes subnectuntur. spina uero nominat **חח** Cantu-
corū. ij. Sicut liliū inter spinas. vnde hic circulus intra se gerens spinā
nomen accepit. qua ppter ipsum sepe pro circulo transferunt. ut Isaie
xxxvij. Ponam ego circulum in naribus tuis. vbi per paragogen assu-
mit iod in fine sicut alia pleraq. & pluraliter legitur Ezechielis .xxix.
vbi nos habemus. Et ponam frenum in maxillis tuis. ibi hebrei legūt.
Et ponam fibulas seu hamos in maxillis tuis. Accipit etiam per epen-
thesim vau quod et spinam et fibulam significat, ut supra dicit. & Iob
quadragesimo. Aut armilla perforabis maxillam eius. quod hebrei
rectius. & spina perforabis.

חבב Dilexit uehementer. Deuteronomij. xxxij. Dilexit populos.

חבא Abscondit. ut Iob. xxiij. pro eo quod nos legimus. Oppresse-
runt pariter māsuetos terre. hebrei habent. Simul absconditi sunt. sicut
recte ponitur eiusdem. v. A flagello lingue absconderis. & .iiij. Regū
vi. Quē abscondit filium suum. Mutat autē quandoq. aleph in he, et
econuerso he in aleph. de quo uide David kimhi in libro primo artis
gramaticę, vbi de hoc uerbo et eius accidentibus singulare capitulum
posuit. Inde nomen absconsio **חביו** Habacuk. iij. pro eo quod ha-
bemus nos. Ibi abscondita est fortitudo eius. hebrei legunt. Et ibi ab-
sconsio fortitudinis eius.

חבת Patella in qua frixatur pasta. & secūdum Rabi Salomonē
fuit tale instrumentū in sanctuario in quo pinsebantur oblata azyma
in oleo. Leuitici. ij. vbi nos legimus craticulā, Si autem craticula fuerit
sacrificiū. ibi hebrei legunt patellam. Hieronymus trāstulit sartaginē.
Ezechielis. iij. Et tu sume tibi sartaginē ferream. vbi capitur pro leui-
gali instrumento simili patellę quo parietes leuiganē. Ad hoc chaldaī
ca translatio tam Ionathę quam Onkeli concordat. Inuenitur et sine
mem in libro Paralippomenon.

atq; nepotibus hic accipitur, quibus multiplicabunt regna secundum multitudinem populorum, iuxta translationem chaldaicam Onkeli. hoc igitur uocabulum et de herbis et de plantis et hominibus dicitur, sicut et de fructu legimus. fructus arboris et fructus uentris.

זרוע Brachium. ps. cxxxvi. In manu potenti et brachio excelfo. & declinatur pluraliter in utroq; genere. In masculino Gen. xlix. Et dissoluta sunt uincula brachiorum manuū illius. In foeminino Danielis. x. Brachia eius et quę deorsum usq; ad pedes. Recipit quandoq; aleph in principio. ut Iob. xxxi. Et brachiū meū cum suis ossibus confringā.

זרק Spar sit. disper sit. proiecit. Exodi. ix. Et spargat illum Moy ses in celum. et Exodi. xxiij. Partem autem residuam fudit super altare, id est spargendo proiecit. nam mox eandem dictionē rectius interpretatus est. Ille uero sumptum sanguinem respar sit in populum.

מזרק Peluis. gutturnum. Ieremię. liij. Et urceos et pelues et candelabra. & pluraliter declinatur in masculino et in foeminino.

זרת Palmus. Isaie. xl. Et celos palmo ponderauit. de quo supra.

זרת Mensura palmi. Exodi. xxviij. Mensuram palmi habebit.

licidia stillātia super terrā. Hiero. sic trāstulit. Vt stille irrorātes terrā.

וְרִיר Canis uenaticus mirę uelocitatis. qui ab Ouidio li. iij. meta morphoseos uocatur lelaps a uēti uelocitate, iuxta quē morē germani eum quoq; canem uentum appellant. et galli a leporibus insectandis leporarium nominant. alij putāt esse auem sturnum. Hiero. gallum interpretat. Prouerbiorū. xxx. Gallus succictus lumbos suos. Sed Lyrā dicit quod nō significet gallum. quid autem sit non dicit. alij scribunt quod sit pardus, quia gracilis circa lumbos et tamen fortis. quia uero hęc est prophetia Salomonis de futuris nos admonens. uerba iccirco prophanis sunt incerta quibus mysteria proponuntur.

וְרִיר Ortus est. ut Isaię. lx. Et gloria domini super te orta est. inde nomen uerbale ortus. quod recipit mem in principio. ut ps. cxij. A solis ortu usq; ad occasum. et accipit quandoq; aleph in principio, sicq; indigenam et omne origenariū significat, quasi inde ortum. ut Leuitici xix. Sed sit quasi indigena inter uos, aduena qui habitauerit in uobis.

וְרִיר Lignum uiride semper recens, quod putant esse laurum. ps xxxvij. Vidi impium super exaltatum et eleuatum sicut cedros libani. rectius, sicut laurum.

וְרִיר Impetus. fluctus. tempestas. imber ualidus. Isaię. xxxij. Erit uir sicut qui absconditur a uento et celat se a tēpestare. & Iob. xxiiij. Quos imbres montiū rigant. quod hebrei legunt. A riuis seu fluctibus montium humectabuntur. Sed Ionathas chaldeus imbrem ualidum ex nubibus plapsum putauit. ubi nos legimus Habacuk. iij. gurges aquarę trāsiit. alio in loco tetrū fetorē fceminini pfluuij p isto nomine intelligit scilicet Ezechielis. xxiij. Sicut fluxus equorum fluxus eorum.

וְרִיר Plantauit. seruit. seminauit. seuit. Iudicū. vi. Cūq; seuiisset Israel.

Inde nomen participiale **וְרִיר** seminatū. fatū. plantatū. ps. xcviij. p

eo qđ nos legimus. Lux orta est iusto. hebrei habēt. Lux seminata est iusto. Inde semen. Genesis primo.

וְרִיר **מִזְרֵעַ** idest seminifican- tem semen. pro quo legimus afferentem semen. & Numeri vicesimo quarto. Et semen illius erit in aquas multas. qđ pro liberis scilicet filiis

rugauit. et illa corrugatio potest ob utramq; intēperiem tam frigoris quā caloris cōtingere. putāt alij sic dictū quasi **צרב** alij **שרב** ab estu et calore.

זרה Alienatum est. horruit. eguit. fraudatum uel elongatum est. **פס** lxxviij. Nō sunt fraudati a desyderio suo. & lviij. **פס**. Alienati sunt peccatores a vulua. **Job**. xix. Halitū meū exhorruit uxor mea. et quādoq; mutat he in aleph, et dicit **זרה** alienatio. qđ Hiero. traduxit nausea.

Numeri. xi. Donec exeat per nares uestras et vertat in nauseā. alij exponunt longinquū uel procul. Rabi Salomon gallus in comentariis super pentateuchū dicit se uidisse in libris cuiusdā Moyfi, qđ is audiuerit linguā in qua gladius eo nomine uocat. Inde **זר** alienus. extra-

neus. ut **פס**. lxi. Extraneus factus sum fratribus meis. Inde uenit **זר** alienus uel alienigena. **Leuitici**. xxi. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis. & **Isaie**. xliij. Et non fuit in uobis alienus.

זר Corona. peripheria. margo. complexus. bractea. **Exodi**. xxv. Faciesq; supra coronam auream per circuitum.

זר Dispersit. **Numeri**. xvi. Et ignem huc illucq; dispergat. et **Ieremie**. xlix. Dispergam eos in omnē uentum. sunt qui putant **זר** alienū seu alienigenam inde nominari. de quo supra dictū est. Inde **זרח**

idest dispergens. ut **Ieremie**. xxxi. Qui dispersit israel cōgregabit eū.

זר Circūligauit. circūdedit. cinxit. ut. ij. **Regū**. xxi. Accinxisti me fortitudine ad preliū. vnde quidā hebrei exponūt hūc uersiculum **פס**. cxxxix. Semitā meā & funiculū meū iuestigasti. sic. circūdedisti ut rabi Iuda. uel circūligasti ut Rabi Ioseph. qđ Hiero. ī psalterio de hebraica veritate traduxit euentilasti. forte secundū superiorē significationem dispersionis. quasi semitā disperferit secundū longitudinē in ante et retro. et funiculū hoc est latitudinem in sursum deorsum dextrorsum et sinistrorsum. secundum Dauid kimhi in libro de radicibus.

זריה Roscidus humor. guttulatio. seu pluuiolatio. qđ. lxx. stagon. idest gutta stilla uel stillicidium transtulerūt. nos legimus **פס**. lxxij. Stil

dus tenit in Samariam.

צָעַק Clamauit. ut ps. xxij. Ad te clamauerunt et salui facti sunt. Inde nomen clamor. Nehemię. v. Et factus est clamor populi.

צָעַק Accersiuit. congregauit. conuocauit. ut Iudicum quarto. Qui accersitis Zabulon & Nephthali.

צָעַק Modicum. ut Isaię. xxvij. Modicum ibi modicum ibi. & accipit quandoq; per prothesin in principio mem.

צָפַח Pix. ut Isaię. xxxiiij. Et conuertentur torrentes eius in picem. et erit terra eius in picem ardentem.

צָוֶק Purgauit. distillauit. sublimauit. conflauit. Iob vicesimooctauo.

Habet argentū uenarū suarū principia. et auro locus est inq̄ conflāt. Inde **צָוֶק** idest sublimatū. purgatum. ps. xij. Purgatū septuplū.

צָוֶק Cōpedes. ut ps. cxlix. Ad alligādos reges eorū in cōpedibus.

צָוֶק Senuit. Gen. xxvij. Senuit aut̃ Ishac. Inde nomē **צָוֶק** idest senex Gen. xxiiij. Erat aut̃ Abrahā senex. a q̄ deriuat nomē pluralis numeri tantū quod etatē senectā significat **צָוֶקִים** ut Gen. xxxvij. Eo qd̄ in

senectute genuisset eū. p̄ quo hebrei legūt. quia filius senectę fuit sibi. Talia enim nomina conditionē etatis significantia pluralia sunt tantū. ut est etas puellaris et adolescentię ac ceterę. Item alia orthographia Gen. xlvij. Oculi enim Israel caligabant p̄ nimia senectute.

צָוֶק Barba. ut ps. cxxxij. Quod descēdit in barbam. barbam Aaron.

צָוֶק Leuauit. erexit. ut ps. cxlv. Et erigit omnes elisos. sic Onkelus chaldeus Exodi decimoquarto. Leuantes filij Israel oculos uiderunt. pro hebraico **צָוֶק** traducendo posuit hoc p̄sens uerbum.

צָוֶק Dissipauit. secūdam nostrā translationem. Iob. vi. Tempore q̄ fuerit dissipati peribūt. et ut incaluerint soluent de loco suo. quia uero nō reperio uerbū hoc alibi i usu sacre scripturę. iccirco facilius patior qd̄ multi hebreorū magistri ipsum multiphariā interpretati sunt. nā rabi Sadia exponit pro frigore. Moyses gac̄tilides p̄ calore. alij transferūt

זנה Fornicatus illicito amore intentus est. Deutero. xxxi. Populus iste cōsurgens fornicabitur post deos alienos. inde putant aliqui deriuari **זונה** .i. meretrix. de quo supra locuti sumus. Inde fornicator

et fornicatio nomina uerbalia. et fornicari uerbū. quę omnia legimus Osee. iij. vbi uarię formę et mltiplex orthographia eius vbi reperit. **זנה** Repulit. dereliquit. threnorum. ij. Repulit dñs altare suum.

דן Fluxit. ut Deutero. xxxij. Dan catulus leonis fluet largiter de Basan. vbi largiter nō est de textu. et uerificata est hęc benedictio ipsi Dan. ppter Lesem quā regiōem uicerūt et obtinuerūt Danite. vnde fluit Iordanis. ut notat Rabi Salomō gallus et allegat uictoriā de Lesem. qđ mutato nomine dan uocauerūt. Iosue. xix. quod est lais. secundū Dauid kimhi in comentariis super quatuor. ad qđ allegat id quod scribit Iudicū. xviij. vocato nomīe ciuitatis dan iuxta uocabulū patris sui quē genuerat Israel quę prius lais dicebat. cū igit fluius ille descenderet ab eo loco qui dan nominabat. et nomē suū inde acciperet quasi iored. i. descendēs a dan. merito iā benedictio illa putabatur cōpleta. qđ dan flueret de basan. Inde putāt aliqui nō recte dici Iordan a duobus fōtibz. vno ior et altero dan. vt Lyra scribit Hierony. sequens. in libro hebraicarū quęstionū. vnū enim fontē esse Iordanis dicunt. qui a Plynio in libro naturalis historie. v. pameas uocat. et a Iudeis lesēm. sicut ait Rabi Ishac. et ideo dicitur iordan secundum Rabi Iohanan quasi **יורד** idest descendens a **דן** hoc est a pameade.

זע Dispersit. et mutat he in vau. ut Deuteronomij. xxviij. Vt dispergaris per omnia regna terre. ubi ponitur **זע** cuius dictionis ultimum he genus connotat.

זע Mutilauit. concidit. cōstrinxit. breuiauit. ut Iob. xviij. Dies mei breuiabuntur. quod hebrei legunt. Dies mei concisi seu mutilati sunt.

זע Indignatus est. succensuit. iratus fuit. detestatus est. fremuit. Numeri. xxij. Qua ratione detester quem dominus non detestatur.

זע Succensuit. impatiens et iratus contristatus est. ut Gen. xl. Ad quos cum introisset Ioseph mane et uidisset eos tristes. & inde nomē verbale Micheę. vij. Iram domini portabo. et. iij. Regum. xx. Furibun

*Composita de nomine femini
Jordanis a for &
Dan. alij aliter est
visum*

Per tempora a temporibus anni ad annum. vbi hebrei sic legunt. Ad tempora stata de anno in annum. Et eiusdem ultimo. In temporibus constitutis et in primitiis. alij exponunt temporibus paratis.

זמר Cantauit. psallit. ps. xlvij. Psallite deo nro psallite. psallite regi nro psallite. Inde **זמור** .i. psalmus. ut i titulo eiusdē. inde **זמר**

idest cantus scilicet auu circa ver. uel putatio arborē. Canticoꝝ. ij. Tēpus putationis aduenit. et **זמרה** cantio. carmē. ps. cxix. pro eo qd nos legimus. Cantabiles mihi erāt iustificatōnes tuę. Hiero. de hebraica ueritate rectius interpretať. Carmina mihi erant. Item in ps. cxviij. Fortitudo mea et laus dominus. deficit enim hic iod pronomen. non laus mea. qd tñ subitelligit secūdū Dauid kimhi in libro de radicibus.

זמרה Foeditas. Foetor. odor malus. nostra translatio ad imitationem Theodotionis habet ramus a putatione arboris. Ezechielis. viij. Et ecce applicant ramum ad nares suas. Symmachi autem translatio foedum raucumq; sonitum de naribus procedētem in dei contemptū significat. teste Hieronymo in commentariis.

זמרה Germen. propago. Isaie. xvij. Et germen alienum seres.

זמר Surculus. propago. ut Isaie. xxv. Quasi calore sub nube torrēte propaginem fortium marcescere facies.

זמרה Genus delicatissimi et optimi fructus. Gen. xliij. Sumite de optimis terrę fructibus.

זמר Secuit. putauit. incidit. Isaie. v. Non putabitur et nō fodietur. inde de **זמרה** falx putatoria. ut Isaie. xviij. Et præcidentur ramusculi eius falcibus.

זמר Camelopardalis in translatione nostra. Deuteronomij. xiiij.

Orygem camelopardalim. alij uocant hoc nomine capras rupícolas.

זנב Cauda. ut Deutero. xxviij. Cōstituet te dñs in caput et nō in caudam. & plr declinat in fœminino. ut Isaie. vij. A duabus caudis titionū.

זנב Caudam abscidit. extrema percussit. præcidit. profecuit. Iosue. x.

Et extremos quoscq; fugientium cēdite.

vide domine et confydera quoniam facta sum vilis.

חל Reperitur per pthelin mem **חל** fuscinula seu tridens. primo Regū. ij. Et habebat fuscinulā tridentē. & tale instrumentū uocāt harpicellum. & pluraliter declinatur in fœminino. ut Exodi. xxvij. Et forcipes atq; fuscinulas.

חל Absq; præter. nisi. excepto. ut. iij. Regū. xxiiij. Nihilq; relictū est exceptis pauperibus populi terre. Inueniūt et per paragogen iod. Deutero. i. Præter Caleb filium Iephonē. sed idē iod quādoq; capiūt in hac dictione pnominaliter. ut Osee. xij. Deum absq; me nescies.

חל Surculus. frutex. propago. ramusculus. Isaie. xviij. Et præcidetur ramusculi.

חל Intemperies. procella. impetus. tēpestas. ut ps. xi. Spiritus pcellarū pars calicis eorū. pro q̄ Hiero. de hebraica ueritate traduxit. Spiritus tempestatum. ut ps. cxix. Defectio tenuit me. pro quo Hieronymus. horror obtinuit me. aliq̄ estus. aliq̄ intemperies.

חל Præsumpsit. statuit. cogitauit. threnorū. iij. Fecit dñs quę cogitauit. & Deuteronomij. xix. Sicut fratri suo facere cogitauit. inde nomē verbale **חל** & plr **חל** Iob. xvij. Cogitationes meę dissipatę sunt. et per prothesin accipit in principio mem **חל** Prouerborum quinto. Vt custodias cogitationes.

חל Scelus. nephas. capitale crimē. Le. xx. qui sup̄ uxore filiā, duxerit q̄q; matrē eius, scelus opatus ē. et in hac significatiōe recipit etiā mē in principio sicut pcedens uocabulū. ut Ieremie. xi. quid est qd dilectus meus in domo mea facit scelera multa. dicūt quidā qd hęc significatio deriuēt ab illa superiori. quia est peccatū ex proposito.

חל Tēpus limitatū et determinatū. ut Ecclesiastis. iij. Omnia tēpus habent. Inde quasi a uerbo sisto seu determino inuenitur **חל** vel **חל**. i. stata. limitata. cōstituta. deſminata. ut Nehemie. x

Occasio. καὶ ὁσ /

aurum uel uitrum. Dicitur autē sic propter puritatē et transparentiā.

זָכָה Apparuit mundus. emendauit. purificauit. correxuit. ps. cxix. In quo corrigit adolescentior uiam suam. Et Iob. xv. Quid est homo ut immaculatus et ut iustus appareat. Similiter eiusdem. xxv. Apparere mundus. natus de muliere.

זָכָר Meminit. recordatus est. Ionē. ij. Domini recordatus sum. &

Threnorum. v. Recordare domine. Inde **זָכָר** monumentū. me-

moriale. memoria annales siue historia. Exodi. xxxix. In monumentū filiorū Israel. & Hester. vi. Iussitq; sibi afferri historias et annales priorum temporum. Ecclesiastis. i. Non est priorum memoria. Inuenitur etiam absq; nun finali **זָכָר** in eodē significato. Exodi. iij. Et hoc me-

moriale meum in generatione et generationem. Reperiť et cum mem in principio **מִזְכָּרָת** commonefactio. ut Numeri. v. pro eo quod nos legimus. & oblatio inuestigans adulterium. hebraica ueritas habet. & memoriale commonefaciens crimen.

זָכָר masculus seu uirilis sexus. Gen. i. masculū et foeminā creauit eos.

זִכְרוֹן Memoria uel monumentum. Leuitici. xxiiij. Vt sit panis

in monumentum oblationis domini. hebrei exponunt. vt sit in odorē oblationis domini. alij. vt sit representatio oblationis dñi. Vnde illud quod scribitur Isaie. lxvi. Qui recordatur thuris. uertunt sic. qui odorificat thus. Iccirco rabi Dauid kimhi in comētariis hoc **זִכְרוֹן**

exponit **מִקְטִיר** idest suffumigat. cui assentiť translatio chaldaica

lonethe quia dictionem hanc interpretatur qui offert uel offerens. Si mile cōtingit Canticorum. i. nam ubi nos legimus. memores uberum tuorum super uinum. ibi docti hebreorum exponūt. odorificatus est amor tuus plus quam uinum.

זָלָל Liguriuit. deuorauit. exedit. cōmessauit. Deute. xxi. Cōmessaf-

tionibus uacat et luxurię atq; cōuiuuiis. sic epulones dicunt **זָלָלִים**

Sed combibones et potatores **סֹבְאִים** a qua leuitate quidam di-

ctum putabant **זָלָל** ignominiosum. vile. abiectū. leue. threnorū. i.

co demisso capite ueritus sum. ubi hebrei legunt. Expauit et timui. & Rabi Ionas exposuit. Substiti seu retrocessi.

וְהָיָה Serpsit. repsit. quę simul Hiero. cōprehendens transtulit Deuteronomij. xxij. Cum furore trahentiū super terram atq; serpētium. & Micheg. vij. Velut reptilia terrę.

וְהָיָה Aprilis mensis. ut. iij. Regū. vi. In anno quarto mense zio ipse est mensis secundus regni Salomonis. & sic dicitur ab aparitione florum. unde Ionathas chaldeus locū supra citatum interpretat mense zif gē, mante seu florescente, quia scilicet in secundo mensium gēmant. reslo rescunt. et germinant uniuersa plantarum genera.

וְהָיָה Amcenitas secūdum Ionatham chaldeum. pro quo. lxx. introitū.

Symmachus pinguedinē. Theodotio multitudinē. Aquila et Hieronymus omnimodū trāstulerunt. Isaie. lxvi. Et delitiis affluatis ab omni moda gloria eius. alio in loco licet Aquila omnimodum traduxerit. tamen Hieronymus speciem interpretatus est, vbi translatio nostra legit pulchritudinem. ps. l. Et pulchritudo agri mecum est. quia. lxx. oreotis idest speciositas traduxerunt. qđ tamen Hieronymus in psalterio suo de hebraica ueritate uniuersitatem transtulit. sed eandem dictionem. lxx. ps. lxxx. monios interpretati sunt idest singularis, hoc est aper. Et singularis uerus depastus est eam. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate omnes bestię agri uertit. & iccirco scribunt hebreorū magistri qđ hec dictio **וְהָיָה** sit genus ad oīa anīalia fera et agrestia.

וְהָיָה Flāma. scintillatio. ut Isaie. l. Ecce omnes uos accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis uestri, et in flammis quas succendistis de manu mea.

וְהָיָה Oliua. Ieremie. xi. Oliuam uberem pulchram. & Leuitici. xxiiij. Ut afferant tibi oleum de oliuis purissimum.

וְהָיָה Mundatus est. purus fuit. Iob. xv. Celi non sunt mundi in conspectu eius. Inde nomē **וְהָיָה**. i. purus seu mūdus. Leui. xxiiij. Ut afferāt tibi oleū de oliuis purissimū. et Iob. viij. Si mūdus et rectus incesseris.

וְהָיָה Vitrum crySTALLinum. ut Iob. xxviij. Non adēquabitur ei

*Secundus mensium
Aprilis zif*

nino a pala, non autem in masculino a palo, ut quidā mendose habēt. quod. iij. Regū. xxij. transfertur a Hiero. habena. Et habenas lauerunt iuxta uerbū domini. Sed rectius secundū Nicolaum de Iyra. Et armaturas seu instrumenta lauerunt. nam arma nō tantū artificū et pūgilū, sed etiam rusticorum et fossorum instrumenta sunt. teste Prisciano in libro de. xij. carminibus. ut Virgilius in primo georgicon. Dicendum et duris quē sint agrestibus arma.

וַי Commouit. ut Ecclesiastis. xij. Quando cōmoueunt custodes domus. & Ester. v. Et nō solum non assurrexisse sibi, sed nec motū quidem de loco sessionis suę. quod hebraice sine ambagibus sic legitur. & non surrexit et nō mouit ab eo. & reperit geminatis syllabis prolatū Habacuk. ij. Et suscitabuntur lacerantes te. lxx. Insidiantes tibi. hebrei cōmouentes te seu commotores tui.

וַי Fregit. infirmauit. conculcauit. Iob. xxxix. Obliuiscitur quod pes conculcet ea idest franget. Inde **מַזַּח** conculcatio. prostratio. conculatio. Hieronymus tamen et septuaginta interpretati sunt insidias in Abdia. Ponēt insidias subter te. quod Dauid kimhi Iudeus languorē. percussione. et humiliationē exposuit in comentariis super. xij. & alij aliter traduxerunt Oseg. v. Hieronymus et Aquila sic. Et Iudas uinculum suum. lxx. uero sic. Et Iudas dolorē suum. Dicitur etiā cataplasma vel emplastrum quod vulnere apponit medicinę loco. vnde Isaie primo dicitur vulnus et liuor et plaga tumens non est circumligata nec curata medicamine idest cataplasmata. vbi ponitur **וַי**

וַי Oscitauit. ut. iij. Regum. iij. Et oscitauit puer septies. hebrei transferunt sternutauit. ut Rabi kimhi in comentariis super quatuor allegans pro se illud Iob. xli. Sternutatio eius splendor ignis. quod Syriace exponitur **וַי**

וַי Leuauit. separauit. deposuit. ut Exodi. xxviij. Et a se inuicem rationale et superhumerales nequeant separari. quod hebrei sic legūt. Et non leuabitur seu separabitur rationale de ephod.

וַי Expauit. quod Hieronymus circūloquendo sic traduxit. Iccir-

זי Acies. angulus. quod Hieronymus cornu trāstulit. Zachariæ ix. Et quasi cornua altaris. & ps. cxliij. vbi nos legimus. Filie eorū compositę. rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ueritate interpretatur. Filie nostrę quasi anguli ornati.

זי Superliminare. postis. limē. addito mem in p̄cipio et he in fine. Deuteronomij. vi. Scribescq; eam in limine et hostiis domus tuę. & dicitur sic a sublimando.

זי Vilipendit. spreuit. ut threnorū primo. Omnes qui glorificabāt eam spreuerunt eā. & inueniūt geminato lamed in fine. ut Ieremię. xv. Et seperaueris preciosam a uili. ubi ponitur **זי**

זי Genus farris. inde **זי** esca uel alimentum. ut Gen. xlv. Et totidem asinas triticum in itinere panescq; portantes. vbi deest et farinam vel escam uel pulmentarium portantes. vt sit textus. asinas portantes triticum et panem et escam patri suo ad iter. sic enim hebraice ponit.

זי Formę. genus uel species. Ita enī exponit Rabi Ionas hunc uersum psalmi. cxliij. vbi nos legimus. Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud. Ipse legit. Anguli nostri pleni expromentes de genere in genus. probat expositionē suam per translationem chaldaicā. nā vbicumq; Gen. i. legimus **זי** idest forma genus uel species. ibi Onkelus traduxit **זי** alij exponunt annum dicentes. Emittentes de anno in annum. quasi esset corruptum a **זי**

זי Meretrix. ut Iosue. ij. Ingressi sunt domū mulieris meretricis. alij interpretant̄ lixa quę discurrit hinc inde ut conferat escam. Sic Ionathas chaldeus transfert cauponā. vnde Rabi Ionas similiter hunc locum Ioelis. iij. Et posuerūt puerum in prostibulo exposuit sic. Et tradiderunt puerum in tabernam cauponariam. ubi ponit **זי**

זי Arma. quod inuenitur per prothesin aleph **זי** et significat instrumentū fodiendi et humandi, quod pala dicitur. & a Hieronymo diminutiue profertur Deutero. xxij. Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita nature. gerens paxillam scilicet in fœmi

אור Aurum. iij. Regum. vij. Tuleruntq; inde argentum et aurum.

& quia nihil in rebus nostris purius est auro, ideo puritatem & serenitatem quoq; significat. ut Iob. xxxvij. Ab aquilone aurū uenit. idest serenitas seu puritas aeris. Sic enim transfertur ab hebreis. Ab aquilone serenitas adducet, corā deo reuerendo decor. Et Abraham Aben Ezra hoc in loco intelligit splēdorem cēli, quoniam specie assimilatur auro. & a regione aquilonis splendor cēli aperitur. cui astipulatur Aristoteles i libro meteorologicō secūdo, ubi dicit ab arcto flare *πνευμα καμπερον* idest uentum splendidum. constat autem apud eum etefias aquilones esse, qui a nautis uocantur delicati. unde etiam scribit ipse in eodem libro serenitatem euenire quam *πνευμα καμπερον* appellat quasi carentem uento ac turbine.

אור Inquinauit. abominabile fecit et nauseabile. Iob. xxxij. Abominabilis ei fit in uita panis.

אור Premonuit. admonuit. cauit. docuit seu instituit. ostēdit. Exodi xvij. Ostendatq; populo cerimonias et ritus colendi. & Ecclesiastis iij. Qui nescit prouidere in posterum. inde cautus et circumspectus. & prouidus. & premonitus.

אור Splendor. Ezech. viij. Quasi aspectus splēdoris et uisio electri. **אור** Is. hic. ille. Rabi Ionas intelligit relatiue qui quē quod. & rectius is qui. ea quē. id quod. ps. xxxij. Et instruam te in uia hac qua gradieris. & ps. cxlij. In uia hac qua ambulabā. pleriq; arbitrantur he in uau esse mutatum. ut supra ostendimus.

אור Fluxit. Ieremie. xlix. Quid gloriaris in vallibus tuis? fluxit uallis tua. exponunt hebrei scilicet sanguine interfectorum.

אור Temerauit. licenter patrauit. superbe egit. Exodi. xvij. eo quod superbe egerint cōtra eos. Inde **אור** superbus. petulans. temerarius.

ps. cxix. Superbi inique agebant usq; quaq; et increpasti superbos.

Inde **אור** petulantia. temeritas. superbia. Prouerbior. xxi. Superbus & arrogans uocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

וְאֵב

וְאֵב וְאֵב וְאֵב

1 Vpus. ut Isaie vndecimo. Et habitabit lupus cum agno.
וְאֵב Musca. Isaie. vii. Sibilabit dñs musce quę est in extremo flumi
num Aegypti.

וְדָבָר Dos. donatio. portio legitima. Gen. xxx. Dotauit me deus do
te bona. Inde uerbum ut in eodem uersiculo.

וְזָבַח Imolauit. sacrificauit. occidit. ps. l. Imola deo sacrificium laudis.
& primo Regū primo. Et imolauit Elcana. inde nomē sacrificium per
segol. item et alia deriuata quę legendo bibliam inuenies. Inde locus
super quo sacrificatur dictus est מִזְבֵּחַ idest altare siue ara. Gene
sis octauo. Aedificauit autem Noah altare domino.

וְיָבֹל Cohabitauit. ut Gen. xxx. pro eo quod nos legimus. Etiam hac
vice mecum erit uir meus. veritas habet. hac uice cohabitabit mihi uir
meus. inde וְיָבֹל idest habitaculum. ut tertio Regum. viij. Aedificās
edificaui domum. habitaculū tuum. & recipit quandoq; in fine he aspi
rationem. ut Habacuk tertio. Sol et luna steterunt in habitaculo suo.

וְיָבֹל Folliculus siue cortex vuarum exterior. Numeri sexto. Quicquid
ex uinea esse potest ab vua passa ad acinum non comedent. pro quo
hebrei sic legunt. De omni quod factum erit ex vite uini ab acinis ad
folliculum seu corium vuae non comedat.

וְיָבֹל Is. ille. hic. iste. ut ps. xxiiij. iuxta translationem Hieronymi de he
braica ueritate. quis iste rex glorię. et infra. quis ipse iste rex glorię. &
in masculino scribitur per segol ut supra. in foeminino aut per holem.
ut Ecclesiastis. ij. p eo qd nos legimus. & gaudio dixi qd frustra deci
peris. hebraica ueritas habet. et leticię. quid ipsa facis. et scribit qñq; p
vau finale loco he וְיָבֹל ut ps. cxxxij. Et testionia mea hęc q̄ docebo eos.
qd est utriusq; nūeri et oīs generis. ut Exodi. xv. pplō quē redemisti.
et istud quidē in masculino. hoc aut in foeminino. in ps. cxlij. In uia hac q̄
ambulabā. nūc in nūero plurali. ps. lxiij. Duo hęc audiui. Itē mutat vau
in aleph. et adiungitur thau terminatio foeminina. et dicitur וְיָבֹל ut
psalmo. cxxxij. Hęc requies mea.

EV OVOYXTI TΩ TETPXYEXMATA

Au litera alphabeti. est etiā cōiunctio copulatiua significans
 v et. ut Gen. i. In p̄cipio creauit deus celū et terrā. Qñq; uero
 nō est cōiunctio, quia nō copulat aliquid ad aliquid. ut Gen.
 xxij. pro eo quod nos legimus. Die aut̄ tertio eleuatis oculis uidit locū
 procul. hebraica ueritas habet. In die tertio et leuauit Abrahā oculos
 suos. Sed hoc modo cōuertit futurum in p̄teritū et econuerso. ut in
 principiis librorū scilicet Leuitici. Et uocauit Moysen. Numeri. Et lo-
 cutus est dñs ad Moysen. Iosue. Et factū est post mortē Moysi. Iudiciū.
 Et factū est post mortē Iosue. Ruth. Et factū est in diebus iudicis iudi-
 cum. Itē Samuelis. Et fuit uir unus. Item Regū. Et rex Dauid senuerat.
 Itē Ezrę. Et in anno primo Cyri. Itē in principio Ester. Et factū est in
 diebus Ahasueri. Itē Ezechielis. Et factū est in tricesimo anno. Item Io-
 ne. Et factum est uerbum domini. In omnibus istis uau litera ponitur
 ab initio librorum quando nihil copulat. Sed uerbū quod alias de sui
 cōiugatione futuri erat temporis, facit hoc modo temporis p̄teriti.
 Similiter econuerso, uau p̄positum uerbo p̄teriti, facit ipsum tēpōris
 futuri. ut Exodi. xxv. Facientq; mihi sanctuarium. & in consequenter
 capitulis. xxvi. & xxvij. In uerbo facies et facietis. & per scripturam sa-
 cram in plurimis locis. ut uidere licet in arte grammatica.

¶ Caput alicuius rei retortū instar literę uau. ut Exodi. xxvi. Quarū
 erunt capita aurea & bases gneę. & eiusdem. xxvij. Et capita earum cū
 celaturis suis argentea.

¶ **מֹלֶה** Moles. Numeri. xxi. pro eo quod legimus. Sicut fecit in mari
 rubro, sic faciet in torrentibus arnon. hebręi transferunt uerbum de
 uerbo sic. A mole in mari usq; ad torrentes arnon. Quę translatio pla-
 cet magistro Salomoni gallo in cōmentariis super pentateuchū. Qui
 putat hoc uocabulum sic dici quasi **מֹלֶה** idest moles. ut ps. lv. lacta
 super dominum curam tuam. rectius molem tuam.

¶ **וַסְתִּי** Regine proprium nomen. Ester primo. Vasthi quoq; regi-
 na fecit conuiuium.

sicut consequenter declaratur scilicet ad dilatandū terminum suum, hoc est ut latiores facerēt limites regionis sue, exciderūt et abstulerūt montes galaad. Reperitur et quandoq; trāslatiue pro ciuitate munita et forti quasi cincta montibus. ut. iij. Regum. xv. pro eo quod nos habemus. Et interfecit omnes pregnantēs eius et scidit eas. hebreorum magistri legunt. Et percussit omnes urbes eius diruens.

חרג Occidit, interfecit. ut Gen. iij. Con surrexit Cain aduersus fratrem suum Abel & interfecit eum. & infra. Omis qui occiderit Cain. & Ecclesiastis tertio. Tempus occidendi et tempus sanandi. inde nomen **חריגה** occisio, ut Ieremię. xij. Et sanctifica eos in die occisionis. & reperitur aliquando sine he finali.

חרה Concepit. Iob. xv. Concepit dolorem et peperit iniquitatem. & inuenitur per holem loco camez. ut Isaie. lix. Con ceperunt dolorem et pepererunt iniquitatem. inde nomen **חרה** idest pregnans uel que cōcepit. Gen. xxxvij. De uiro cuius hec sunt cōcepi. pro ego sum concipiens. ita enim habet scriptura. Inde **חרון** conceptio. Gen. iij. Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos. et inuenitur mediante iud **חרון** Ruth. iij. Et dedit illi dñs ut cōciperet, p dedit cōceptū. **חרס** Excussit. cōtriuit. deposuit. euertit. destruxit. ut Exodi. xv. De posuisti aduersarios meos. & ps. lviij. Deus conteret dentes eorū. pro quo Hieronymus. Deus excute dentes eorum.

חתה Insidiatus est. prorupit in uerba maligna. irruiť. ut ps. lxij. Quousq; irruiť in hominem. Quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate traduxit. Vsq; quo insidiamini contra uirum.

חלל Delusit. fefellit. derisit. circumuenit. ut Gen. xxxi. Sed et pater vester circumuenit me. et Iudicum. xvi. Per tres uices mētītus es mihi.

& p̄s. l. Ecce enim ueritatem dilexisti. & accipit he aspirationem in fine **הנה** ut Isaie. xxiij. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & seruit pro nominibus sicut eccum et ellum apud latinos.

הנה Modo uel huc. p̄sens uel loci uel temporis. quod utroq; modo simul inuenitur in nostra translatione. Gen. xv. Generatione autē quarta reuertetur huc neqdū enim completę sunt iniquitates Amoreorum usq; ad p̄sens tempus.

הן Pronomen fœminini generis pluralis numeri, tertię personę. ut Numeri. xxvij. pro eo quod legimus. Et ei in hereditatem succedant. hebraica ueritas habet. Et trāsire facias hereditatem patris earum ad eas. & per paragogen recipit etiam he in fine **הנה** idest ipse uel ille. ut Exodi primo. Ipse enim obstetricandi habent scientiam.

הסה Tacuit. siluit. Amos sexto. Tace et non recorderis nominis domini. & ab eo transitium Numeri decimotertio. Inter hęc Caleb compescens murmur. hoc est silere fecit.

הפך Subuertit. vertit. conuertit. Threnorum tertio. Tantum in me uertit et conuertit manum suam. transfertur quandoq; pro mutauit. ut Leuitici. xij. Et pilos in album mutatos colorem. idest uersos. unde deriuatur **מהפכת** idest versatilis. Gen. tertio. Et flammeum gladium atq; uersatilem. & sic de ceteris deriuatis.

מהפכת Compedes. vincula. neruus. carcer. domus captiuorum. Ieremie. xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

הצו Rheda uel quadriga. est autem instructio uecturę. Ezechielis xxiij. Et uenient super te instructi curru et rota. vel secundum quosdā instructio exercitus.

הרר Mons. ut Gen. xiiij. In mōtibus Seir usq; ad cāpestria. & p̄s. l. lumēta in mōtibus et boues. & per apocopē inueniūt sepius **הר** ut p̄s. xxiij. Quis ascēdet in montē dñi. et inueniūt in masculino et in fœmīno genere Amos. i. Eo quod dissecuerit pregnantes Galaad. quod hebręorum quidam interpretantur. Eo quod dissecuerint montes Galaad.

המלה Vociferatio. collatio. cōuerfatio. differtatio. ut Ezechielis primo. Quasi sonus erat multitudinis. quod opinant̃ uenire a **מלה** id est loquela seu uox, per prothesin he.

המון Multitudo. populus. excellentia. altitudo. copia. diuitiē. vulgus. Ezechielis. xxxij. Fili hoīs cane carmē lugubre super multitudinē Aegypti. Itē sequit̃ infra. Et attraxerūt eā et omnes populos eius. et superius. In gladiis fortiū deiiciā multitudinē tuā. & eiusdē. xxxix. Et uocabitur uallis multitudinis Gog. & Geñ. xvij. Quia patrē multarum gentiū cōstitui te. & Ecclesiastis. v. Qui amat diuitias. vnde uolunt mammon dici. i. pluto. quasi **מהומה** id est plurimum seu copia. quod trāslatio nostra infaniā traduxit. Amos. iij. Et uidete infanias multas. qđ alij exponūt copiā seu diuitias multas. Significat etiam fremitus et tumultus uulgi. ut. i. Regū. iij. Quis est hic sonitus tumultus huius.

המונה Proprium nomen ciuitatis vbi sepulchrū erit ipsius Gog apud Ezechielem. xxxix.

המים Extorruit. arefecit. qđ translatio nostra exposuit tabuit. Isaię lxiij. Sicut exustio ignis tabescerent. qđ hebrei exponūt. Sicut ardore ignis extorret. nā oīs ignis excellēs. fortis. et magnus dicit̃ **המים** id est exurens. desiccans. et extorrēs. ut scribit Dauid kimhi in commentariis super Isaiā. Dicunt aut̃ hoc uerbum a **מס** uenire per prothesin he aspirationis, et apocopen geminationis. ita quod in proximo vocabulo iod et mem notę sint pluralis numeri. et psalmo sexagesimo octauo trāstulit Hieronymus in hebraica ueritate. Sicut tabescit cera a facie ignis. vbi comuni translatione legimus. Sicut fluuit cera.

מהמרה Fouea. decipula. pedica. plaga uenatorum. nostra trāslatio legit miseria. ps. cxi. In miseriis nō subsistēt. Sed Hiero. in hebraica ueritate traduxit sic. Deiicies eos in foueas ut non resurgant.

הן En. ecce. ut Geñ. xxx. pro eo quod nos habemus. Gratum habeo quod petis. hebrei legunt. Ecce tantum fiat secundum uerbum tuum.

esse adamata, sic nominatū qđ frāgat et diuidat robustissimas gēmas.

הָלֹךְ Huc. illuc. ut primo Regū. x. Vtrum nam uenturus esset illuc.

vallem gen.

Inde nostra translatio uersum hūc primo Regū. xiiij. sic habet. Et ecce multitudo prostrata et huc illucq; fugiens. quod hebrei dicunt expe-
ctauit. fregit. dissipauit. diuisit. nō enim hoc loco aduerbiū esse potest,
sed uel uerbum uel participium.

הֵם Pronomen masculini generis tertie persone pluralis numeri. ps.
xcv. Et isti nō cognouerunt uias meas. ps. xxxviii. Et lumē oculorum
meorum et ipsum non est mecū. & ponitur quandoq; pro uerbo sub
stantiuo. ut Gen. xlviii. Et respondit filij mei sunt. & per paragogen
recipit he aspirationē **הֵמָּה** ps. xx. Ipsi obligati sunt et ceciderunt.

& accipit per prothesin mem ut **מֵהֶם** et significat illi. quod transla-
tio nostra diuisit dicens. ex eis. Ezechielis. vii. Non ex eis et non ex po-
pulo, neq; ex sonitu eorū. hoc sic exponunt hebrei. non illi. nō diuites.
non illi illi. vbi fit geminatio secundum eorum doctrinam pro filiis fi-
liorum suorum. quod etiam translatio chaldaica Ionethe probat.

הִמָּה Fremuit. personuit. vociferauit. Hiero. traduxit vexauit. Isaie
xxix. Neq; uexabit eū rota plaustrī. qđ hebrei sic. Et personabit rota
plaustrī eius siue fremet. Significat etiā perdidit. cōsumpsit. interfecit.
cōturbauit. Id qđ supra in uocabulo **הִים** ostēsum est in primo eius
significato. secundo Regum. xxi. Fulgura et consumpsit eos. Similiter
psalmo. xviij. Fulgura multiplicauit et conturbauit eos.

הִמָּה Cōturbatus est. fremuit. tumultuauit. rumores fecit. clama-
uit. stridit. Hiero. trāstulit sonuit. Isaie. xvi. Super hoc uenter meus ad
Moab quasi cithara sonabit. & eiusdē. xvi. ut multitudo maris sonātis.
sed postea ca. xxi. traduxit frequentia. vrbs frequēs. vbi hebrei expo-
nūt vrbs clamoris siue rumoris. Inde **הִמָּה** sonitus. fremitus. cla-
mor. & ex eo trāslatio nra legit pplm. hoc est uulgū et plebē tumultua-
tem. Isaie ubi supra ca. xvi. Auferet gloria Moab super omni populo
multo. ut inferius patebit. et in hac significatiōe traduxit Hieronymus
Amos quinto. Aufer a me tumultum carminum tuorum.

scum. & ab eo fit etiā uerbū. ut si dicerē ab ultra ultrare, sicut ab intra intrare. Micheg. iij. p eo quod nos legimus. Et eam quę laborauerat in gentē robustam. hebraica ueritas habet, si latine dicere liceret. Et ulterioratā in gentem robustā. qđ. lxx. volentes exprimere traduxerūt. Et repulsam hoc est procul pulsam in gentem fortem. significat igitur remote tam a loco quam a tempore.

חלה Inique egit. prauē gessit. idem cum superiori uerbo **חלל** in secundo eius significato. Job. iij. Et in angelis suis reperit prauitatē.

חלל Transiuit. iuit. ambulauit. abiit. ps. i. Beatus uir qui non abiit. Et ps. cxix. Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini. & ps. lxxij. Et lingua eorū trāsiuit in terra. Inde nomē uerbale **חליבות**

Iter. ambulatio. Habacuk. iij. Ab itineribus eternitatis eius.

חלם Quassauit. concussit. Hiero. interpretatur cecidit penultima producta. Iudicū. v. Ungulę equorū ceciderūt idest percusserūt. Sed secundū magistros hebręorū de equo qui quatit ungulam uelociter

currendo dicitur **חלם** Sed cū quatit non currendo dicit **חרחר** ut supra in daleth. Item significat pessundare. conculcare. Isaie. xvi. Domini gentium exciderunt pro conculcauerunt.

חולם Percutiens siue percussor. a superiori uerbo deriuatū nomē ut Isaie. xli. Percutiens malleo eū q cudebat tūc tēporis. ab **חלמה** Iudicum quinto. Percussitq; Sisaram.

חלמות Malleus. ut uersu supradicto Iudicum quinto. Et dexterā ad fabrorum malleos.

חלום Lapis preciosus. quem nominauit translatio nostra Iaspidē. Exodi. xxvii. In secūdo carbūculus sapphirus et iaspis. vbi legitur hec dictio per pthesim iod. sed scribit doctissimus Abraham filius Ezrę, quod hispanus quidam in literis excellentissimus dixerit hunc lapidē

הלל Laudauit. laudem dixit. ut ps. cxix. Septies in die laudem dixi tibi. & ps. cl. Omnis spiritus laudet dñm. ubi ponit **הלל** inde **allelu ia**, duę sunt dictōnes hallelu uerbū imperatiui modi pluralis numeri. **ia** uero est unū de diuinis nominibus. et significat deū siue dñm. Et ut recte docet beatissimus Dionysius de ecclesiastica hierarchia ca. de sacra vnctione. **Allelu ia** significat laudate dñm. Consueuerūt aut uerbū hoc et gręci et latini sine aspiratione tam in pñcipio quā in fine scribere. eo qđ tantūmodo hebraica penes nos aspirant ea, quę p heth idest dasian hoc est forti aspiratione scribunt. cętera quę p silen habēt. idest quę per he scribuntur, apud nos carent aspiratione. vnde cū hebrei dicant halleluia. nos scribimus alleluia.

הלל Infaniuit. inique egit. ps. lxxv. Dixi iniquis nolite inique agere. quod Hiero. traduxit. Dixi inique agētibus. nolite inique agere. Alij exponūt. stolidis stolide agere siue stulte. iuxta paradoxū Ciceronis.

Omnes stultos insanire. Inde infania et stulticia et error **הלל** ut Ecclesiastis. vii. Et ut cognoscerē impietatē stulti, et errorē iprudentium. & eiusdē. x. Initiū uerborū eius stulticia, et nouissimū oris illius error pessimus. Ex deriuatis huius et superioris uerbi ppter literarū utriusq; similitudinē sepe cōtingit interpretationū uarietas. ut ps. cij. Et qui laudabāt me aduersum me iurabāt. Hiero. sic. Exultātes per me iurabāt. hebrei nostri sic. Insultātes mihi uel infatuātes me, cōtra me iurabāt. Inde illud Nahū. ij. In itineribus cōturbatę sunt quadrigę. pro qđ lxx. interpretes traduxerūt. cōfundentur currus. pro inique agentur. idest ducentur currus.

הלל Splenduit. luxit. Iob. xxix. Quando splendebat lucerna eius super caput meū. vbi solum ponitur unum l fortificatum per dagges & hirek in prima. est enim officium dagges ut cōpleat defectus. de quo plenius in arte grammatica. & Isaie. xij. Quoniam stelle cęli et splendor earum non expandent lumē suum. de qđ superius uide in **הלל**

הלל Trans. ultra. Amos. v. Et migrare uos faciam trans dama

Alleluia : Compositum

*in alleluia non a spm
in principio*

הֵיךְ Quomodo. primo Paralip. xij. Quomodo possum ad me intro-
ducere arcam dei. Et conuertit he in aleph. de quo uocabulo dixi supe-
rius in prima litera.

הֵים Perdidit. interfecit. & inuenitur per syncopam iod literę. Deu-
teronomij. vij. Et interficiet illos donec penitus deleat. ubi ultimum
mem non de substantia uerbi, sed pronomē relatiuū pluralis numeri
est. & in sententia prædicta inuenies eius nomen uerbale.

הֵים Clamauit. fremuit. cōturbauit. cōmouit. tumultuauit. rumores
fecit. īpetuose rumigerauit. ut ps. lv. pro eo qđ nos legimus. Contrista-
tus sum in exercitatiōe mea et cōturbatus sum. hebraica ueritas habet.
Lamentabor in sermone meo et tumultuabor. Quod Hiero. futurū
mutans in præteritū traduxit sic. Humiliatus sum in meditatione mea
et conturbatus. & Ruth. i. vbi hoc uerbū perifrasticos circumlocutus
est interpres dicens. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fa-
ma percrebuit. cum sic hebraice legatur. Et factum est cum uenirent
in Bethlehem rumigerauit tota ciuitas super eis, et dixerūt. Num hæc
est Noami?

הֵיךְ Voluit. paratus fuit. ut Deutero. i. Cumq; instructi armis perge-
retis in montē. pro quo hebrei legunt. Voluistis ascendere montem.
vel parati eratis ascendere.

הֵיךְ Mensura liquorum. ut Exodi. xxix. Et quartam partem hin:

הֵיךְ Regia. palatiū. domus dominica. quā Gręci kyriakin, Germa-
ni kyrchen. Latini templum uocāt. iij. Regū. vi. Et porticus erat ante
templū. et cetera illic similia. addit autē sepe iod post he per prothesin,
et fit quatuor literarū. sed nunq; est nisi dictio dissyllaba. declinat autē
in plurali tā masculinē quā fœmininē. Et nota dñm per Ieremiam ter
hoc nomē ptulisse. Ieremię. vij. Nolite cōfidere in uerbis mēdaciū di-
centes. Templum domini templum domini templum domini est.
Nihil enim spiritus sanctus frustra loquitur.

הֵיךְ Obruit. stupefecit. adduxit in admirationē uel in alienationē
mentis. attonitum fecit. Quod Hieronymus oppressit interpretatur.
Iob. xix. Et non erubescitis opprimentes me.

quod erat extructum. et eiusdem. iij. Nam et reges fortissimi fuerunt in Ierusalem. & sepe mutatur vau in iod et econuerso. ut infra dicitur in **חיה** *et huiusmodi dicitur: nisi paucitas quaedam.*

חיה Corruptela. peruersitas. quod Hieronymus desyderiū trāstu lit, fortasse putās esse ab **חיה** de q̄ superius tractauimus. ut Micheg vij. Et magnus locutus est desyderium anime sue. nam aliter traduxit in ps. xxxvij. de hebraica ueritate. Et inuestigantes mala mihi, loquebātur insidias. sed cōmodius ante eum. lxx. *mateotitas* idest uanitates interpretati sunt. & Isaię. xlvij. putauerunt recte dici foueam in quam quis incidit. quod esse potest descriptio peruersitatis. verū tamen illic Hieronymus aliquāto melius sic enūciāuit. Irruet super te calamitas. hebrei autē hoc mō. Et cadet in te pueritas quā nō poteris expiare.

חיה Vē. ut Ieremię. xxij. Vē frater et vē soror. non plangent eum. vē domine et vē inclyte. & inuenitur per defectum literę iod. ut supra. Hieronymus super Isaiam. xxix. scribit eam interiectionem quādoq; uocatio casu dici.

חיה Copia diuitiarum. Prouer. xij. Est quasi pauper cum in multis diuitiis sit. quod paulo inferius substantia transfertur. ut substantia festinata minuetur. significat etiam satis uel sufficientia. Prouerbiorum xxx. quantum qd nuncq; dicit sufficit. et ignis uero nuncq; dicit sufficit

חיה Dormitauit. quod uocabulū circumlocutus est Hieronymus. Isaię. lvi. Videntes uana. dormiētes. et amātes somnia. Et. lxx. sic. Somniantes. lectulum amantes. dormitantes.

חיה Vē. hei. uox doloris. ut Ezechielis. ij. Et scriptę erant in eo lamentationes & carmen & uē.

חיה Hęc. illa. ipsa. & sepe capitur pro participio seu uerbo substantiuo. ut Gen. xij. Quare non indicasti mihi quod uxor tua esset.

חיה Fuit. erat. Gen. x. hic erat robustus corā dño. uerbū substantiuū.

חיה Corruptit. destruxit. adnihilauit. et in passiuo euauit. periit. fugit. Danielis secundo. Et somnus eius fugit ab eo.

Serbum subm

personam senis. & Danielis. v. Deum qui habet flatum tuum in manu sua non glorificasti. Inde nomen **הדר** idest magnificentia. gloria. decor. siue honor. ut ps. cxlv. Magnificentiam glorię sanctitatis tuę loquent. quod aliquanto commodius traduxit Hieronymus. Decorem glorię magnitudinis tuę et uerba mirabilium tuorum loquar. nisi qđ hoc laudem & confessionem significat, non magnitudinem. Item Danielis quarto. Et in gloria decoris mei.

הדר Decor. et scribitur sex punctis. ut Danielis. xi. Et indignus de core regio. lxx. traduxerunt lamprotis idest claritudo seu splendor. ps. cx. In splendoribus sanctorum. quod Rabi Salomon gallus exponit sic. Hoc tibi contigit in puritate claritudinis sanctę, quę fuerat in te ab utero matris tuę. Hiero. in psalterio hebraicę ueritatis intellexit res literā pro daleth. qua similitudine abductus, interpretatus est. In montibus sanctis. & assumit in fine he aspirationē, siue coniunctim thau, fitq; fce minini generis. ut Prouerbiorum. xiiij. vbi transfertur pro dignitate. In multitudine populi dignitas regis.

הדרים Amfractus et abrupta uiarum. & circuitus et ambages. quod Hieronymus traduxit gloriosos. Isaie. xlv. Et gloriosos terrę humiliabo. sed Ionethas chaldeus suraia. vnde illud exponunt hebrei sic. Et abrupta uiarum equabo.

הו Vē. heu. Amos. v. Et in cunctis quę foris sunt dicetur vē uę.

הוא Hic. hoc. idem. uel ipse. ut Genesis. xliiij. Qui furatus est cyphū ipse sit seruus meus, vos autem abite.

הוד Laus. confessio. ut primo Paralip. xxix. Tua est domine magnificentia et potētia. et gloria atq; uictoria. & laus. & ps. ciiij. Confessionē & decorem induisti. omnia ab eo deriuata significant virtutem et magnidecentiā et confessionē. Inde **יהודה** scilicet a cōfessione laudis ac laudatione. Gen. xlix. Iuda te laudabunt fratres tui.

היה Erat. fuit. ut Ecclesiastis. ij. pro eo quod translatio nostra habet. Quid enim proderit homini de uniuerso labore suo. hebrei legunt. Nam quid est homini de uniuerso labore. Et Ezrę quinto. Templum

Juda.

קק Sonitus seu strepitus. et uerius resonantia siue echo. unde illud Ezechielis. vii. Prope est dies occisionis et non glorie montium. quod Symmachus traduxit. Prope est dies festinationis et non recraftinationis. et. lxx. sic. appropinquauit dies non cum perturbatione neque cum doloribus. Theodotion autem. Prope est dies famis non glorie montium. Sed huius idiomatis periti sic interpretantur. prope est dies clamoris. eiulatus. seu luctus. et non echo uel sonitus montium. talis enim fictus & non uerus est hominum sonus, qui inter altissimos montes uocem nostram imitari conatur. unde **קקק** idest clamor seu strepitus. quod Hiero

celeuma transtulit. Ieremie. xxv. Celeuma quasi calcantium concinetur. ita enim uulgo dicitur, quamuis apud grecos mediante s regulariter celeusma scribendum sit. Est autem celeusma clamor nautarum et mutua hortatio. ut apud Martialem. Lantos tigitis ad celeusma remos. traduxit etiam Hieronymus alias idem uocabulum pro uoce calcantium. ut Isaie xvi. Vox calcantium irrui. uocem calcantium abstuli.

קקק Posuit. extendit. porrexit. misit. ut Isaie. xi. Et in cauernam reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet. et inuenitur quandoque he primę syllabę mutari in iod secundum doctrinam Rabi Iude qui exponit dictam sententiam sic. Et in cauernam reguli ablactatus mittendo mittet, aut ponens ponet. sicut threnorum. iij. Et posuerunt lapidem super me. de hoc infra dicemus in litera iod.

קקק Conculcauit. contriuit. ut Iob. xl. Et cõtere impios in loco suo.

קקק Scabellum. Isaie. lxvi. Terra autem scabellum pedum meorum. & ps. cx. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

קקק Myrtus. ut Nehemie. viij. Frondes myrti et ramos palmarum. & Isaie. lv. pro uirtica crescet myrtus.

קקק Pulsauit. ppulit seu impulit. Numeri. xxxv. Si per odium quis hominem impulerit. & alibi Hieronymus deleuit interpretatus est, magis sensum de sensu, quam uerbum e uerbo. Deuteronomij. vi. Ut deleret omnes inimicos tuos coram te.

קקק Decorauit. glorificauit. honorauit. Leuitici. xix. Et honora

bunt in gutture suo. quod non est recte translatum de septuaginta qui græce traduxerunt. φωνισουσιν phonisusin debebat igitur iuxta proprietatem græcitatatis dicere, non vociferabunt vel loquentur, vel modulabuntur. sed Hieronymus de hebraica ueritate commodius interpretatur. Nō sonabunt in gutture suo. nos exponere possumus. non dissertabunt. vnde logicā. rhetoricam. et poeticā. hebræi sub uno artis vocabulo cōprehendentes **חִנּוּן** nominant quasi ut Cicero ait in topicis rationem differendi. seu etiā modulos siue sonos effingendi. quod Hiero. meditationē traduxit. ps. xix. Et meditatio cordis mei in cōspectu tuo semper. Isaie. lix. Locuti sumus de corde uerba mēdaci. Et in eodem ca. Quasi columbæ meditantes gememus. nam columbæ et turturum uox dicitur gemitus. Inuenitur etiam geminato gimel ps. xxxix. In meditatione mea exardescet ignis.

*In lege eius
meditabitur die ac
nocte*

חָנָה Abstulit. amouit. ut Isaie. xxvij. pro eo quod nos legimus. meditatus est in spiritu suo duro per diem et noctem. docti hebræorum magistri legunt abstulit scilicet fructus in uento suo duro per dies orientales. vnde est illud Prouerbiorum. xxv. Aufer rubiginem de argento. & aufer impietatem de uultu regis.

חֲנִיָּה Directum. paratum. secundum Rabi Ionam. ut Ezechielis. xlij. pro eo quod nos legimus. Quæ uia erat ante uestibulum seperatum per uiam orientalem ingredientibus. magistri hebræorum sic legunt. Ostium in capite uie, eregione antemuralis recta. hoc est directe uersus pomerium siue peribolum uia subsolana ingredientibus. Noster Lyra cum multis aliis interpretibus hoc loco proprietatem uocabuli non accurate aspexit. exponit enim clausuram organizationis putans hic **חֲנִיָּה** idem esse quod **חֲנִיָּה** instrumentum musicum. quod ipse appellat organum in titulo psalmi quarti. Ad uictoriam in organis psalmus Dauid. Et utitur longa perifrasi ad unius tantum uocabuli errorem colorandum. quanquam et Hieronymus quoque illud capitulum se nescire fatetur, propter interpretationum obscuritatem. allegans illud Socratis. Hoc scio quod nescio.

Socratis sententia

a h dolentis interiectio, cui sepe additur in principio aleph.
vt Ioelis primo. Aa diei. Et Ieremię primo. Aa domine ne
scio loqui.

הה Ecce. ut Genesis quadragesimo septimo. pro eo quod legimus.
Accipite semina & serite agros. hebraica ueritas sic habet. Ecce uobis
semen, serite terram.

הב Vacauit. euanuit uel vanus factus est. Inde vanitas uel uacuū.
quæ dictiones ambæ in una sententia inueniuntur. Ieremię secundo.
Et ambulauerunt post uanitatem, & vani facti sunt. Sic Ecclesiastis
primo capitulo. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. idest adnihilatio
quædam.

הב Alij Elephantem. alij pauonem. alij arborem uocant heben-
num. & ideo uarie transferunt locum hunc Ezechielis vicesimo septi-
mo. Dentes eburneos & hebeninos comutauerunt in precio tuo.
Septuaginta. Dentes elephantinos & ijs qui introducebantur redde-
bas merces tuas. Hieronymus in commentariis exponit. Dentes ebur-
neos eloquentiæ candorem pollicentes, verumtamen hebenini sunt
idest nigri coloris.

הב Astrologus. Quod Hieronymus iuxta Symmachum &
Theodotionē Augurem interpretatur. alij aruspīcem. Isaie quadra-
gesimo septimo. Saluent te augures celi qui contemplantur sydera.
Rectius septuaginta sic traduxerunt. Saluam te faciant astrologi celi.

הבהב Oblatio. donum. munus. Osee octauo. Hostias offerent.
quod septuaginta sic. Simulant hostias. & secundum Dauid Kimhi in
comentariis super duodecim putatur ortum esse uocabulum **הב**
idest obtulit. adduxit. attulit. per geminationem sic dictum.

הגה Dissertauit. meditatus est. disputauit. ratiocinatus est. locutus
est. sonos seu uerba composuit. ut psalmo septuagesimo septimo. Et
meditabor in omnibus operibus tuis. & psalmo. cxv. Et non clama

riget mansuetos in iudicio. & in eodem. dirige me in ueritate tua.

וַיָּרֶד Via. ut Numeri. xxi. Via regia gradiemur. & ps. i. Via peccatorū peribit. et Ezechielis. xix. Vnūquemq; iuxta uias suas iudicabo. Inde uerbum Abacuk. iij. Viam fecisti equis tuis in mari.

מִדְרַג Vestigium. ut Deutero. ij. Quantum potest unius pedis calcare uestigium.

רָרַר Traxit. tetendit. ut threnorū. ij. Tetendit arcum suum quasi inimicus. & ps. lxiij. Intenderunt arcum rem amaram. Hieronymus, Tetenderunt sagittas.

דְּרַחְמָא Drachma uel solidus. ut Esrę. ij. Auri solidos quadraginta millia & mille.

רָרַם Meridies. ut Deuteronomij. xxxij. Mare & meridiem possidebit. et idem est quod **יָמִין** uel **יָגֹב**

רָרַשׁ Quęsiuit. ut Leuitici. x. Cū quęreret Moyse, exustū reperit.

רָשָׂא Pullulauit. germinauit. herbam fecit. Ioelis. ij. Quia germina uerūt speciosa deserti. Inde **רָשָׂא** herba tenera et recens orta. Gen. primo. Germinet terra herbam uirentem. ea enim herba quando tractu temporis consolidata fuerit dicitur **עֵשֶׂב**

רָשָׁן Pinguescebat seu pinguefactus est. ut Deutero. xxxi. Cumq; comederint et saturati crassiq; fuerint. inde pinguedo per sex puncta. psalmo. lxiij. Sicut adipe et pinguedine.

רָשָׁן Cinis. ut Leuitici primo. In loco in quo cineres effundi solēt. hebraice. In locum cineris. vnde uersum hunc psalmi. xx. Et holocaustum tuum pingue fiat. exponunt hebrei quidā. & holocaustum tuū incineretur semper.

רָת Lex. constitutio seu ius. Ester. i. Scientiū leges ac iura maiorum.

no & pario stratum lapide. & dicunt eum lucere sicut meridiem. unde nomen accepit. Nam **מֵרִיז** significat meridiem.

לִּירְוָה Libertas. remissio. Leuitici. xxy. Et uocabis remissionē cum ceteris habitatoribus terrę tuę. Inde quod est liberum uocatur **לִּירְוָה** ut Exodi. xxx. Sume tibi aromata prima myrrhę electę, idest eius quę libere fluit atq; sua sponte, non demum inciso cortice. Inde quędā auis dicta est **לִּירְוָה** quam quidam irundinem uocant. quia apud homines etiam in domibus libere nidificat absq; ullo timore. sicut Burgen. in additione psalmi. lxxxiiij. sentit. translatio. lxx. interpretatur trygona idest turturem. sed Hieronymus auem, genus pro specie.

רִּיבְיוֹן Opprobrium. Danielis. xij. Alij in ignominiam et opprobriū semper. qđ orthographia decepti transtulerunt. ut uideāt semp.

רִּיבְיוֹן Stimulus. primo Regum. xij. Vsq; ad stimulum corrigendū.

רִּיבְיוֹן Gradus super muros seu in turribus, ut supra diximus in uerbo

גֵּרָם Inde Hieronymus maceriā traduxit. Canticor. ij. In cauer

nis macerie. & Ezechielis tricesimo octauo transtulit sepes. Et cadent sepes et omnis murus. Sed postea in commentariis se corrigens, exponit munitiones. quod rectius idiomatici consonat. & Lyra dicit fortalicia. quę Ionethas chaldeus appellauit magdalaia. Sunt autem secundum Rabi Salomonem petre erectę & impendentes quasi casurę videantur. Onkelus chaldeus nominat gradus dragin Exodi vigesimo. Non ascendes per gradus.

רִּיבְיוֹן Sentis. spina. carduus. Genesis. iij. Spinas et tribulos germinabit tibi.

רִּיבְיוֹן Incessit. iuit. calcauit. ambulauit. Deute. i. et ipsi dabo terrā quā calcauit. et Nūeri. xxiiij. Oriet stella ex iacob. qđ hebrei legūt. Incessit stella de iacob. sed Onke. exponit chaldaice. qđ eleuabit rex de domo iacob. Itē significat direxit. hoc est recte fecit incedere. ut ps. xxv. Di

trīs (m) flos sum flos grade legitur

רֶגֶג Cera. ut Micheę primo. Sicut cera à facie ignis.

רָעַר Contriuit. extinxit. consumpsit. Prouerbior. xx. Qui maledicit patri suo et matri extinguetur lumē eius in mediis tenebris. & Isaie xliij. Contriti sunt. quasi linum extincti sunt. et pro eo quod habetur psalmo. cxviij. Circumdederunt me sicut apes. exarserunt sicut ignis in spinis. quodq; Hieronymus traduxit. Extincti sunt quasi ignis spinarum. hebrei legunt. consumpti sunt et dissipati.

רָפִי Opprobrium. vitium. calumnia. scādalum. ut ps. l. Et aduersus filium matris tuę ponebas scandalum. Hiero. traduxit opprobrium.

רָפַק Pulsauit. Canticorum. v. Vox dilecti mei pulsantis. & Genesis xxxiij. Quas si plus in ambulando fecero laborare moriētur uno die. verius sic. Et pulsate uno die morientur.

רָקַק Attenuauit. subtiliauit. cominuit. contriuit. ut Exodi. xxxij. Cōbussit et cōtriuit. & Isaie. xxix. Et erit sicut puluis tenuis. & ps. xviij. Vt lutum platearum delebo eos. Hiero. proiciā eos. hebrei attenuabo uel contera eos. aliqui hebreorum errore similitudinis vau et res dicunt euacuabo eos.

רָקַק Tenuem habens pellem super pupilla oculi. quod Hieronymus lippus transtulit. Leuitici. xxi. Si gibbus si lippus.

רָקַק Pellis. membrana. cutis. tela araneorum. Hieronymus traduxit nihili. Isaie. xl. qui extēdit uelut nihili celos. Lyra exponit telā. hebrei cortinam. seu pelles.

רָקַק Exiguus. tenuis. puluis. propter subtiliationem. ut Isaie. xl. Ecce insule quasi puluis exiguus.

רָקַק Tormentum bellicum. quod bombardam uocant, eo quod cōterat et comminuat muros. quod Hieronymus munitionem transtulit. Ezechielis. xxvi. Et circumdabit te munitionibus.

רָקַק Perfodit. transfixit. confixit. Zacharie. xij. & aspicient ad me quem confixerunt. et Numeri. xxv. Et perfodit ambos simul uirum scilicet & mulierem.

רָקַק Lapis preciosus. ut Ester primo. Super pauimentum smaragdi

nem nostram secundum similitudinem nostram. cuius proprietatem Moyses egyptius libro perplexorum primo explicauit. Significat etiā excidit. proiecit. diruit. vastauit. compescuit. consumpsit. finiuit. Osee x. Transire fecit Samaria regem suū. vbi translatio. lxx. melius, scilicet. Proiecit Samaria regem suum. et eiusdem .xi. vbi nos legimus. Sicut mane transiit pertransit rex. lxx. habent. Mane piectus est rex. Quod varie quidem in multis locis transferunt multi. ut Osee. iiii. Nocte tacere feci matrem tuam. pro quo. lxx. Nocti assimilaui matrem tuam. hebrei exponunt. Compescui congregationem tuam. sic Sophonie. i. Conticuit omnis populus Canaan. Septuaginta. Assimilatus est omnis populus Canaan. hebrei exponunt. Excisus. perditus. et deuastatus est. ut dicit David kimhi in cōmentariis super duodecim. Solent itaq; promiscue interpretari tam a superiori isto quam ab illo uerbo deriuata. ut Isaie. vi. Vē mihi quia tacui. secundum hebreos. Fœdatus & deuastatus sum. Aliter significat etiam expectare uel sustinere aut suscipere. ut ps. xlviii. Suscepimus deus misericordiam tuam. Significat etiam cogitare. ut ps. l. Existimasti inique quod ero tui similis. & Hieronymus sic. Existimasti me futurum similem tui.

לִמְיָוִד Similitudo. ut ps. xvij. pro eo quod nos legimus. Susceperūt me sicut leo paratus ad prędam. hebraica ueritas habet teste Hieronymo. Similitudo eius quasi leonis desyderantis prędam.

רִמְיָוִד Sterquilinium. ut Ieremie. viij. In sterquilinium super faciem terre erunt.

דַּמְעָה Plorauit. lachrymatus est. ut Ieremie. xij. Plorās plorabit & deducet oculus meus lachrymā. vbi et uerbū et deriuatū inde nomen inuenies. significat etiā liquorē. Exodi. xxij. pro eo qđ nos habemus. Decimas et primitias tuas nō tardabis offerre. exponūt hebrei. plenitudinē tuā scilicet frugū. et liquorē tuū scilicet uini uel olei ne differas.

דַּמְשֶׁק Damascus. Amos. iij. In plaga lectuli et in damasci grabato. vbi plures hebreorū magistri uolūt daleth abundare quasi syllabicā adiectionē. ut alias sepe inueniūt quod supra docuimus. ut sit sensus super cruribus seu sustentaculo grabati. & Genesis. xv. Et filius procura toris domus meę iste damascus Eliezer.

Gen̄. xix. Egressus ad eos Lot ac post tergū claudens ostiū. & pluralit̄
declinat̄ cū masculina et fœminina terminatōne. et inueniit per apoco
pen לִּי ps. cxli. Et ostium circumstantiē labiis meis. quod Hierony
mus traduxit. Serua paupertatem labiorum meorum.

דָּם Sanguis. ut Gen̄. ix. Quicumq; effuderit humanum sanguinem
fundetur sanguis illius. & pluraliter secundū hebreos Gen̄. iiij. pro eo
quod habemus. vox sanguinis fratris tui clamat ad me. illi legunt. vox
sanguinum fratris tui clamāt ad me. in plurali numero. quāuis Onke
lus chaldeus etiā nobiscū singulariter traduxerit. sic comuniter apud
nos in singulari transfertur, vbi apud hebreos in plurali ponitur. ut
Zachariē. ix. Et auferam sanguinem eius de ore eius. nisi quando cri
men capitale et pœnam ultimi supplicij significat. ut ps. li. Libera me
de sanguinibus. idest a pœna sanguinis. et etiā singulariter. quod Hie
ronymus noxā interpretatus est. Numeri. xxxv. Absq; noxa erit qui
eum occiderit. sic et pluraliter. Deutero. xix. Ne sis sanguinis reus. qđ
de uerbo ad uerbū hebraice legiit. eritq; super te sanguines. i. ultimum
supplicium seu pœna sanguinis. significat etiam דָּם vinum rubeum.
ut Deuteronomij. xxxij. Et sanguinem vūc biberent meracissimum.

דָּמָה Quieuit. siluit. expectauit. threnorū. iij. Bonum est prestolari
cum silentio salutare domini. & ps. cvij. Et statuit pcellā eius in aurā.
quod Hiero. traduxit. Statuet turbinem in tranquillitatem. idest silen
tium uel quietem. sic Iosue. x. pro eo quod nos habemus. Sol contra
Gabaon ne mouearis. hebrei legunt. Sol contra Gabaon quiesce uel
sile uel expecta. tunc sequiit. & stetit. i. quieuit. Inde id qđ in ps. lxij. le
gimus. Nonne deo subiecta erit anima mea. Hieronymus de hebrai
ca ueritate transtulit. Attamen ad deum silētium anima mea. et infra.
Verumtamen deo subiecta esto anima mea. verius multo Hierony
mus. Verumtamen deo tace anima mea.

דָּמָה Assimilauit. similis factus est. ut ps. cxliij. homo uanitati simi
lis factus est. & Ezechielis. xxxi. Cui similis factus es in magnitudine
tua. Inde דָּמָה similitudo. Gen̄. i. Faciamus hominem ad imaginē

mentariis super Isaiam. Ionathas chaldeus interpretatur erectionem.

רָלַח Fastigiū. culmē. secundū aliquos Isaię. xxxviij. Dū adhuc ordi-
rer succidit me. pro a summitate. alij a languore et miseria.

רָלַח Erexit. eleuauit. ut ps. xxx. Exaltabo te dñe quoniā suscepisti
me. pro quo hebrei exponūt. quoniā eleuasti me. qđ putarēt aliqui cō-
cordare dicendo suscipere est sursum capere, hoc est eleuare. nisi. lxx.
traduxissent elabes simplici. i. cepisti. Hiero. traduxit, quoniā saluasti
me. Rabi iacob filius Eleazari scribit p patha sub daleth. Prouer. xxvi
ybi nos habemus. quomō pulchras frustra habet claudus tibias, sic in-
decēs est in ore stultorū parabola, hebrei legūt. erigite crura a claudo
& parabola in ore stultorum.

רָלַח Rami. palmites. frondes. Ezechielis. xvij. Respicientibus ra-
mis eius ad eam. & infra. palmites suos extendit ad illam.

רָלַח Turbauit. Ezechiel. xxxij. & nō conturbabit eas pes hominis
vltra, neq; ungula iumentorum turbabit eas.

רָלַח Stillauit. ut Iob. xvi. Ad deū stillat oculus meus. & ps. cxix. pro
eo qđ trāslatio. lxx. habet. Dormitauit aīa mea prę tedio. Hiero. de he-
braica ueritate rectius traduxit sic. destillauit anima mea prę stulticia.

רָלַח Persecutus est. succēdit. Abdias. & erit domus Iacob ignis, &
domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula, & succendent in eis. &
Prouer. xxvi. pro eo qđ habemus sic. labia tumētia cū pessimo corde
sociata. hebrei legūt. labia ardētia uel psequentiā. inde nomē uerbale
ardor. Deu. xxviiij. Percutiet te dñs egestate. febre. frigore. et ardore.
significat etiā psequi. ut Gen. xxxi. et ob qđ pētī meū sic exarsisti post
me. p qđ hebrei legūt. qđ pētī meū qđ insequutus es post me. & hec
equocatio diuersitatē facit in trāslationibus. ps. x. Dū superbit impius
incendiū pauper. vel secundū Hiero. de hebraica ueritate, In superbia
impij ardet pauper. qđ hebrei sic legūt. In superbia nocentiū persecu-
tionem patitur pauper seu fugatur.

רָלַח Ostiū. ianua. ut Exodi. xxi. & applicabit ad ostiū et postes. &

Confregit in terra uitam meā. idest cōtriuit. & ps. xxxiiij. Et humiles spiritu saluabis. rectius Hieronymus. Et contrafactos spiritu saluabit. & quandoq; inuenitur positum vau pro aleph.

כָּרַח Contriuit. quassauit. humiliauit. ut ps. li. Cor contritū et humiliatū deus nō despicias. & in eodē. Et exultabūt ossa humiliata. & significat idem cum uerbo superiore.

עָנִי Egenus. inops. pauper. ps. ix. Et factus est dñs refugium pauperi. Cuius synonyma sunt **רָשׁוּ** et **עֲנִי אֲבִיוו רַל מִסְכֵּן**

רוֹבֵיפֶת Gallus syluestris. uel secundum nostram translationem vpupa. ut Leuitici. xi. Vpupam quoq; et uespertilionem.

רָלַל Exhaustit. attenuauit. exiccauit. Isaie. xix. Attenuabuntur & siccabuntur riui fluminum.

רָלַל Miser. pauper. inops. ut supra. & Leuitici. xiiij. Quod si paup est & nō potest manus eius inuenire quę dicta sunt. declinat masculine et fceminine additis terminationibus. inde **רָלַלִּים** nomē collectiuū paupertas, sicut iuuentus apud latinos. ut. iiij. Regū ultimo. Et de pauperibus terrę reliquit uinitores et agricolas. vbi hebraice collectivē ponitur. & de paupertate terrę, idest de congregatione pauperum.

רָלַל Cēsaries. coma. ut Canticorum. vij. Et comę capitis tui sicut purpura regis.

רָלַג Transiliuit. saltauit. Canti. ij. Ecce iste uenit saliens in mōtibus, transiliens colles. & Isaie. xxxv. Tunc saliet sicut ceruus claudus.

רָלַח Hausit aquam. Exodi. ij. Insuper et hausit aquam nobiscum. & paulo ante. Quę uenerant ad hauriendam aquam.

רָלַי Situla. ut Isaie. xl. Ecce gentes quasi stilla situlę.

רָלַח Eleuauit. sustulit. Isaie. xxxvij. Attenuati sunt oculi mei. pro q̄ hebrei exponūt. Eleuati sunt oculi mei. secundū Dauid Kimhi in com

חחח Pepulit. euertit. puertit. errare uel labi fecit. ad mala induxit. decepit. supplantauit. et est idem cū superiori uerbo **חחח** ut psalmo xxxvi. Expulsi sunt nec potuerūt stare. et ps. xli. Qui cogitauerūt supplantare gressus meos. idē nomē ybale. ps. lvi. et pedes meos de lapsu.

חחח Milium. ut Ezechielis. iij. Et tu sume tibi frumētum et hordeū & fabam. & lentem. & milium. & uiciam.

חחח Impetu festinauit. impulit. Ester. iij. Festinabant cursores qui missi erant. & eiusdem. vi. Et Aman festinauit.

חחח Oppressit. coartauit. coegitui. ut Ioelis. ij. Vnusquisq; fratrem suum non coartabit.

חחח Sufficientia. abundantia. Malachię. iij. Et effudero uobis benedictionem usq; ad abundantiam. & Exodi. xxxvi. Eoqd oblata sufficerent & abundaret. & Leuitici. v. Sin aut nō potuerit offerre pecus. i. non sit sufficientia pecudis. Significat etiā satis. ut Isaie. xl. Et libanus nō sufficiet ad succendendū, et animalia eius non sufficient ad holocaustum idest non erunt satis.

חחח Transmigratio temporis. & comuniter sic reperit cū mem **חחח** idest de tempore in tempus. ut Isaie ultimo. Et erit mensis ex mense. et sabbatum ex sabbato.

חחח Syllabica quedam adiectio est. et presertim cum iungitur beth littere uel caph. ut Ieremię. li. & labores populorū ad nihilum & gentiū in ignem erunt. quasi diceret in **חחח** nihilum. & in **חחח** ignem.

חחח Miluus. ut Deutero. xij. Vulturem ac miluū iuxta genus suū. & plr etiā foemine. ut Isaie. xxxiij. Illic cōgregati sūt milui alr ad alterz.

חחח Atramentū. ut Iere. xxxvi. & ego scribebā in uolumē atramēto.

חחח Antemurale. propugnaculum. munitio. ut Ezechielis. iij. Et edificabis munionem.

חחח Contriuit. cōfregit. contudit. suppressit. humiliavit. ps. cxlij. Humiliauit in terra uitā meam. pro quo Hiero. in hebraica ueritate.

pro eo quod legimus. ludicare coram illo et expecta eum. Multi hebreorum exponunt, iudicium coram illo. uel ultio. uel rigor. & in isto significato frequens est eius uocabuli usus apud magistros hebreorum, maxime autem cabalisticos. unde est illud de angelorum locis ultionum & misericordiarum. ut uidere licet in scholijs circa arborem decem numerationum. ex qua illustris Ioannes picus Mirandulanus comes, etate nostra omnium nobilissimus philosophus, transtulit proprietatem clementie et iudicij in suis conclusionibus cabalisticis. Hiero. etiam hoc nomen traduxit causam scilicet que agitur in iudicio. ut Iob. xxxvi. Causa tua quasi impij iudicata est causam iudiciumque recipiens. pro quo hebrei legunt. iudicium iniqui compleuisti &c.

רַחֵם Letatus est. ut Iob. xli. pro eo quod legimus. Et faciem eius precepit egestas. hebrei exponunt. Et coram eo letabitur mœror, uel ante ipsum gaudebit dolor. & profecto non tantum miror translationem quantum commentatorem nostrum de lyra, qui pene semper transit perfunctorie. fortasse quod tantum honoris detulit sanctis doctoribus. Sed laudo Aristotelis sententiam Amicus Plato maior amica ueritas.

דוּר Durauit. habitauit. incoluit. ut ps. lxxxiiij. quam habitare in tabernaculis peccatorum. pro habitare enim chaldaica expositio hoc uocabulum traducit.

רֹחַ Strues. Ezechielis. xxiiij. Compone quoque struem ossium sub ea. Inde **מִרְחָה** idest pyra rogis. ut eodem. Vnde ciuitati sanguinum cuius ego grandem faciam pyram.

דוּר Aetas. duratio. generatio. ut Ecclesiasticis. i. Generatio preterit, & generatio aduenit. & pluraliter declinatur tam in masculino quam in feminino genere. deriuatum fortasse a priori uerbo quasi quanto tempore homo in hoc seculo habitat uel durat, ipsa sit generatio uel etas sua.

רִישׁ Triturauit. Michee. iij. Surge et tritura filia Sion. et Isaie. xxv. Et triturabitur Moab sub eo sicut teruntur palee in plastro. Inde.

רִישׁ Tritura. Leuitici. xxvi. Apprehendet messium tritura vindemiæ.

רִישׁוֹן Pygargus. animal. Deutero. xiiij. Pygargum. orygem. alij nominant unicornem, eo quod Onkelus chaldeus transtulerit **רִישׁוֹן**

יָי Certauit. disceptauit. litigauit. iudicio cōtendit. iudicauit. ut Gen̄ vi. pro eo quod nos legimus. Non permanebit spiritus meus in homine in eternum. hebraica ueritas habet secundū Rabi Salomonē et Iyrā nō disceptabit spiritus meus in eternū. quod ex chaldaica expositione licet intelligere. non erigetur generatio putrida contendere corā me in eternum. Sed Rabi Iuda putat hoc ipsum uerbum a **יָי** esse deri-

uatum hoc loco, quod significat uaginā. ut. i. Paralip. xxi. Præcepit dñs angelo et conuertit gladium suum in uaginam. et apherefi locum esse quasi dicat dominus. nō uaginabitur spiritus meus in homine. quem imitatur Burgenſis in additionibus. quamuis eum quidā frater audaculus non intelligens neq; hebraicū neq; gr̄cum, sicut ſepe alias, ita in hac quoq; expositione multū temere reprehēdat. Sed ego non de sententia ut theologus, sed de uocabulis ut grāmaticus disputo. Item contentiōē & iudicialē quandam argumentationē significant deriuata eius. ut. ij. Regū. xix. Omnisq; populus certabat in cunctis tribubus Israel. idest quibusdā contentiosis mediis argumentabat. quod uidet Ionathas chaldeus probare, cum exponit certabat. i. liquidabat seu iustificabat. Inde cataſyncopen **יָי** filius Iacob et Balg ancillę. unde co-

gnominata est una de. xij. tribubus. Gen̄. xxx. Iudicauit mihi dominus &c. et iccirco appellauit nomē eius Dan. & xlix. Dan iudicabit pplm suū. et secundū quotidianam consuetudinē mutatōne uau in iod **יָי**

.i. iudex. ut ps̄. lxviij. Patris orfanorū et iudicis uiduarū. a uerbo **יָי** idest iudicauit. ut ps̄. lxxij. Iudicabit populū tuū in iusticia. similiter Ecclesiastis. vi. Et non possit contra fortiorē se iudicio cōtendere. inde.

מִירוּ Contentio. lis. rixa. ut Prouerbiorū. xv. Vir iracundus, puocat rixam. Item eiusdem libri. xvi. Homo peruersus suscitāt lites. et. xxi. quam cum muliere litigiosa. Item eodem. quam cum muliere rixosa. idest litium siue rixarum.

מִרְיָה Prouincia. pręsidatus. ut Ester. i. Super centū. xxvij. Prouincias. et sic dicitur a potestate iudicādī. eoqđ pręses sit iudex iudiciū.

רִיגוּר Rigor. iudiciū. nomē a superiori uerbo deriuatum. ut Iob. xxxv.

דְּרַגֹּרֶת Violę Mandragorę. vt Canticorum. vii. Mandragorę de-
derūt odorē. Et Geñ. xxx. Reperit mādragoras quas matri Lię dedit.
& postea. nisi etiam mandragoras filiј mei tuleris.

רָחַץ Patiens. dolens. mcerens. vt threnorę. i. Tota die mcerore cō-
fectam. maxime autē dicitur de patiente fluxū. quasi **רָחַץ** ut Leuitici
xv. Ista est lex eius qui patit fluxum seminis &c. et quę menstruis tem-
poribus separatur. et quandoq; mutat he litera in iod. ut threnorū. i.
Et cor meū mcerēs. inde nomē dolor. mceror. passio. angustia. ut lob
vi. Nunc prę angustia cibi mei sunt. assumit etiā quandoq; in princi-
pio mem. vt **מַרְרִי** idest infirmitas seu passio. ut Deutero. vii. aufe-
ret dominus a te omnē languorem et infirmitates Aegypti. Significat
etiam **מַרְרִי** vestimenta. ut. ij. Regum. x. Et pręcidit uestes eorū me-
dias. videbimus in dictione mad.

רוּחַ Eiecit. impulit. euertit. supplātauit. detrusit. ut ps. xxxv. pro eo
quod legimus. & angelus dñi coartans eos. Hieronymus rectius in
psalterio de hebraica ueritate traduxit. Et angelus domini impellat. et
ps. cxviij. Impulsus euerfussum ut caderē. Hieronymus sic. Impulsus
pellebar ut caderem. & ps. cxl. Qui cogitauerūt supplantare gressus
meos. et ps. cxlvij. pro eo quod legimus. dispersiones Israelis congre-
gabit. Hierony. traduxit melius de hebraica ueritate. Eiectos Israel
congregabit. Item mutatione vau in iod **רוּחַ** Lauit. ut Isaie. iij. Et
sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius.

רוּחַ Triuit. concussit seu quassauit. inde **מְרוּחָה** mortarium
Numeri. xi. Frangebat mola siue terebat in mortario.

רוּם Tacuit. siluit. ut Leuitici decimo. Quod audiens tacuit Aaron.
inde **רוּמָה** Cauerna. sepulchrum. infernus. ut psalmo nonogesi-
mo quarto. Paulo minus habitasset in inferno anima mea. fortasse a
fictione silentij. ut Virgilius in sexto. Dij quibus imperium est anima-
rum umbręq; silentes. & chaos & phlegethon loca nocte silentia late.
Item Hieremię. xlvij. Refrigerare et sile.

uis. stupidus. & quasi syncopizans.

רָרַר Concussit. fremuit in morem equi irascentis. item clamauit. Nahum. iij. Vox impetus rotę, et equi frementis.

רָרַר Sapinus. arbor picea. seu alia cedri species. Hieronymus traduxit vlmum, Isaie. xli. Ponam in deserto abietem vlmum & buxū simul. nostri hebręi fagum exponunt.

רָרַר Vrsus. ut threnorum. iij. Vrsus insidians factus est mihi.

רָרַר Piscator. mutatione iod in vau. Ezechielis. xlvij. Et stabunt super illa piscatores. inde **רָרַר** instrumentū piscatorium quo pisces capiuntur. translatio nostra quam nos legimus, nescio quem feruorem significari eo uocabulo uoluit. Amos. iij. Et reliquias uestras in ollis feruentibus. Sed Aquila melius, et ad proprietatē linguę aptius interpretatus est, in lebetibus pisciculorū. chaldaica translatio piscatoriam venationem intelligit.

רָרַר Patruus. hoc est patris frater. ut Leuitici. xxv. Qui uoluerit ex fratribus suis redimet eum aut patruus aut patruelis.

רָרַר Amatus. dilectus. ut Cantico. ij. Dilectus meus mihi et ego illi.

רָרַר Mamma. vber. secundum uulgatam translationem Canticorum primo. Quia meliora sunt ubera tua vino. Sed hebręi nostri exponunt. Meliores sunt dilectiones & amores tui quam vinum. Nos autem vbera interpretamur Canticorum septimo. Ibi dabo tibi ubera mea. & Prouerbiorum septimo. Veni inebriemur uberibus. Sed istius varietatis causa est orthographię varietas. Nam pro amicitia uel dilectione scribitur cum vau. sed pro vberibus sine vau.

רָרַר Ahenum. siue caldarium seu magna olla. ut primo Regum secundo. Et mittebat eam in lebetem uel in caldarium. Hieronymus & septuaginta transtulerunt cophinum. ut psalmo octogesimo primo. Manus eius in cophino seruiuerunt. rectius ab olla transierunt. quod Hieronymus de hebraica veritate traduxit. Manus eius a cophino recesserunt. Varietas hæc propter similitudinem accidit literarum res et dalet. ut sæpe alias.

Et in nomine dei nostri magnificabimur. sic enim græca translatio habet. sed errauit in orthographia putās uerbū ipsum a gadol deriuatū, cum sit ortum a dagal. unde Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate conatus est rectius traducere dicens. Et in nomine dei nostri ducemus choros. Quod ego magis pprie dici putauerim, In nomine dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus.

רָגַל Frumentum. ut. ij. Paralip, xxxij. Apothecas quoq; frumenti. vini & olei.

רָגַל Incubuit seu fouit. ut solent aues super oua residere. Ieremiae xvij. Perdix fouit, quæ non peperit.

רָגַל Perrexit. paululum & leniter mouit. item molliter incedēdo ambulauit seu progressus est. Hieronymus traduxit uarie. Nam Isaię xxxviii. pro recogitatione ipsum accepit. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime meę. idest secundum hebreos, Faciā progredi seu commouebo omnes annos meos ad amaritudinē. est enim transitium ad tertium. unde daleth puncto dagges notatur per defectum tau. lxx. græce transtulerūt ut nos legimus admirabile. psalmo xlij. In locum tabernaculi admirabilis. Sed credo quod similitudo literarum res et daleth uarietatem hanc effecerit. sicut sepe alias. Nam Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur aliter. ta cebo usq; ad domum dei. Iudei exponunt ambulabo cum eis. uel peregere eos faciam usq; ad domum dei. & Isaię. x. Migrauit Medemna. Multam autem habet collusionem cum **רָגַל** idest mouit. Isaię. x. & non fuit qui moueret pennam.

רָגַל Aurū. per cognationē daleth cū zain quasi **זָהָב** nā aurum chaldaice **רָגַל** nominat. vide Onkelū Geñ. ij. vbi nascit̃ aurū, & aurū terre illius optimū. dicit̃ aut̃ ab hoc uocabulo **מִרְהָבָה** aurū tributariū quo recognoscimus dominiū. secundū translationē quam legimus Isaię. xiiij. quomodo cessauit exactor? quieuit tributum?

רָגַל Stupefecit. obruit curis. inde est quod reperimus apud Ieremiam. xiiij. **רָגַל** idest consternatus mēte. Hieronymus traduxit vagus. quare futurus es sicut uir uagus. hebrei uero exponunt attoni-

רָבַר Instinctus. inclinatio. ductus. consuetudo. mos. ut Micheæ. ij.

Quasi pecus in medio caularum. Quod. lxx. traduxerunt. quasi gregē in medio cubili eorū. sed hebrei exponunt. sicut grex in suo ductu seu more. nā chaldaica trāslatio exponit uerbū duxit p hoc uerbū **רָבַר**

Gen. xxxi. Tulitq; omnem substantiam suam et greges. ubi pro hebraico **רָבַר** ponit Onkelus **רָבַר** vnde proprietatē ppositi vocabuli licebit agnoscere. a quo pcedēs deserti atq; solitudinis nomen uolunt quidam ortū esse, quod eo pecora ducant pascēdi causa.

רָבִירָה Rates. ut. ij. Regum. v. Et ego componam ea in ratibus.

רָבִירָה Apis. ut Isaię. vij. Et api quę est in terra assur. & pluraliter masculine. ut Iudicum. xiiij. Et ecce examen apum in ore leonis.

רָבִירָה Adytum. hoc est locus secretior templi unde promuntur

oracula. & capitur etiam pro oraculo. ut. ij. Regū. vi. Oraculū aut in medio domus. & paulo superius. per circuitum templi & oraculi.

רָבִירָה Mel. ut Exodi. ij. Ad terram fluentem lacte & melle.

רָבִירָה Gibbus camelorū in quo tamq; in sella sedetur. Isaię. xxx.

Et super gibbum camelorum thesauros suos.

רָבִירָה Multiplicatum est. creuit. Gen. xlvij. Et crescant in multitudinem super terram.

רָבִירָה Piscis. ut Isaię. l. Computrescet piscis eorum sine aqua. & monosyllabum masculini generis **רָבִירָה** etiam significat piscem. ut long

secundo. Et preparauit dominus piscem grandem. inde piscari et piscator per paremptōsin iōd. Ieremię. xvi. Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus & piscabuntur eos.

רָבִירָה Signum exercitus. vexillum seu quodlibet insigne. ut Numeri secundo. Singuli per turmas signa atq; uexilla et domos cognationum suarum castrametabuntur. inde uerbum insignire singulari nota tanquam uexillo. ut Canticorum. v. dilectus meus candidus et rubicundus electus ex millibus. pro quo hebraica ueritas habet, Insignis pre decem millibus, uel singulariter notatus ex multis millibus. sic ps. xx.

רָבִירָה subito velociter: **רָבִירָה** valde velociter
gati dicunt dagnet. lost et ab asse

רָבִירָה : venit in
dagges : q. lris sm
mremchtn fmg a

uituperium. ps. xxxi. Quoniam audiui uituperationem multorum. Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur uituperium. **רָבָא** Senecta. secundum translationem nostram Deutero. xxxiij.

Ferrum et es calciamentum tuum, sicut dies iuuentutis tue ita et senectus tua. hebrei sic legunt. Et sicut dies tui, ualiditas tua. Onkelus chaldeus ita transtulit. Robustus sicut ferrum et es. et sicut dies iuuentutis robur tuum. quare sic exponunt hebrei hanc benedictionem. Eris fortis et robustus in diebus senectutis, sicut in diebus iuuentutis.

רַבִּיָּה Carica idest massa ficuum. ut Isaie. xxxviij. Et iussit Isaías ut tollerent massam de ficis.

רָבַק Adhesit. ut Genesis. ij. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori sue. Inuenitur etiam ultima per zere. ut. iij. Regum. iij. Verumtamen in peccatis Hieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israel adhesit. & uerbum transituum Ezechielis. xxix. Et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis, pro faciam adherere. significat quandoque persequi. ut Ieremie. xliij. Et fames pro qua estis solliciti adheret uobis idest persequetur uel comprehendet uos.

רָבַר Res. ut quarto Regum quinto. Et si rem grandem dixisset tibi propheta. Item significat uerbum. ut Ester. viij. nec dum uerbum de ore regis exierat. inde actiuum quod significat loqui. ut Amos. iij. Audite uerbum quod locutus est dominus. Et ponit **עַל רָבַר** uel **עַל רַבְרָה** lo

co. propter uel gratia alicuius uel super aut de aliquo. ut Ecclesiasticus. iij. Dixi in corde meo de filiis hominum. & transierunt secundum ordinem. ut ps. cx. Secundum ordinem Melchisedek. et Exodi. viij. pro responsione ragnarum. et circuitus uerborum dicitur inquisitio in criminalibus. ut Deutero. xxij. Imponit ei nomen pessimum idest opprobrium inquisitionis.

רָבַר Pestis. pestilentia. uel lues. ut Exodi. v. Ne forte accidat nobis pestis aut gladius. unde deriuatur uerbum transituum quod significat interire. ut ps. xviij. & subdis populos sub me. quod hebrei exponunt. Et occidis seu interimis populos sub me.

מִדְבָּר Desertum. solitudo. vastitas. ut Exodi. xix. In die hac uenerunt in solitudinem Sinai.

m amilla. yber. Canticorum. i. quia meliora sunt ubera tua uino.

רנב Anhelauit. doluit. languit. infirmatus est. ps. lxxxviij. Oculi mei languerunt pre inopia. Hiero. in hebraica ueritate. oculus meus infirmatus est ab afflictione. cuius uerbum graue notat Leuitici. xxvi. Et consumat animas uestras. idest dolere et infirmare faciat animas uestras. scribitur q; illic katafyncopen ipsius aleph. Inde nomen Iob. xli. Et faciem eius precepit egestas idest asthma uel difficilis anhelitus.

רנא Formidauit. timuit. sollicitus fuit. Ieremie. xliij. Et fames pro qua estis solliciti adheret uobis. & Isaie. lviij. p quo sollicita timuisti.

רנח Volauit. ut Deutero. xxviij. In similitudinem aquile uolantis. pro quo hebrei legunt. Sicut uolabit aquila. et inuenitur per defectum catafyncopen he finalis. psalmo. xviij. Et secundo. Regu. xxij. Volauit super pennas uentorum.

רנא Auis immunda. quam Hieronymus Ixon nominauit. Deuteronomij. xiiij. Ixon & uulturem ac miluum.

רביונים Fimus uel stercore columbarum. iij. Regum. vi. Et quarta pars cabi stercore columbarum quinque argenteis.

רבב Denunciauit. famam concitauit. diffamaui. rumigeraui. fecit loqui. Canticorum. vij. pro eo quod traslatio nostra habet. Labiisq; et dentibus illius ad ruminandum. hebraica ueritas sic legit. Facies loqui uetera. fortassis scriptor errauit, ruminandum scribens pro rumigerandum idest famandum. & capitur in partem iustam et iniustam. Nam primo uere famaui Ioseph fratres suos. Gen. xxxvij. Accusauitq; fratres suos apud patrem crimine pessimo. ubi hebraica ueritas sic legit. & fecit uenire Ioseph famam eorum malam ad patrem suum. secundo autem, false diffamabant terram Chanaan qui cum Caleb erat. Numeri. xiiij. Detraxeruntq; terram quam aspexerant. ubi scriptura hebraica legit sic. Fecerunt exire infamiam terram quam uiderant. sic fama siue uera seu falsa, dicitur **רבה** quod inuenio quandoq; lxx. psogon trasstulisse idest

ciet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. & sine he cū dagges et prima hirek. Ezechielis. xxiij. Ipsi discooperuerunt ignominiam eius. et iterum. Denudauit quoque fornicationes suas. pallium eius paulo infra inuenies. Et reuelabitur ignominia fornicationum tuarum. Inde nomen apertus. ut Ieremie xxxij. Librū emptionis hunc signatū, & librum hunc qui apertus est.

גליון Libellus. charta siue mēbrana. Isaie octauo. Sume tibi librum grandem.

גליונים Specula. a corporis reuelatione dicta. Isaie tertio. Et specula, & sindones. et vittas.

גלח Rasit. Deuteronomij. xxi. Quę radet cęsariem, et circumcidet vngues. & ludicum. xvi. Si rasum fuerit caput meū, & infra. vocauitque tonforem & rasit.

גלם Glomerauit. inuoluit. compegit. ut. iij. Regū. ij. Tulitque Eliās pallium suum & inuoluit illud. et percussit aquas.

גלם Corpus imperfectum in quantum corpus. in quo nulla consideratur forma, quasi esset materia formis priuata. psalmo. cxxxix. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Taliter enim nominatur homo in quo nulla est sapientia, secundum magistros hebreorum.

*Nulli dormit: bon
galland. bon
range. bon fernys*

Aegyptius libro. i. perplexorum ca. xlix. tractās de angelis, dicit quod non sint **שמים** idest corpora. vtūtur aut maxime illo uocabulo in genere quantitatis continuę. vnde dicunt quod **שם** est res que habet longum latum et profundum. ut legimus in arte logica sapiētis phi Abenruid. qui apud nos propter ignorantiam gręcarum literarę dictus est Auerrois, ob quandam charactērum ny et rho similitudinē & intricationem sigma cū taf. ita enim gręce scribitur *αβερροϋς* idest Abenrust. qđ maiores nostri linguarū imperiti legerunt Auerrois. sicut in multis quoq; aliis paralogizātur. Habeo ego eiusdem philoso phi logice opus proprium hebraicis literis conscriptum.

Auerrois Abenrust

Mo.

Logice auerroy

מל Mola tunfalis. torcular. Iudicum. vi. Cūq; Gedcon filius eius ex-
citeret atq; purgaret frumēta in torculari. Et Ioelis tertio. Venite &
descendite quia plenum est torcular. & pluraliter **מלת** Neemię
xiiij. In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato. Alludit
super scriptio psalmi octauī. Ad uictoriā super Githith. dicunt enim
pręstantes hebreorū pręceptores, quod eum psalmū Dauid compo-
suerit cum esset in torcularibus Philistęorum. quantumuis repugnet
Aben Azra.

גלה Transmigravit. abiit. exultauit. Hiero. traduxit translatum est.
primo Regum. iij. Translata est gloria domini de Israel. transitium
eius ponitur. i. Paralip. ix. Translatiq; sunt in Babylonem. & Isaie. v.
Propterea captiuus ductus est populus meus. sic **גלה** peregrinauit.
seu exultauit. ut Amos. v. Quia Galgala captiua ducetur. hebrei expo-
nunt expellendo repelletur. Quod Hieronymus interpretatus est
abstulit. Iosue quinto. Hodie abstuli opprobrium Aegypti a uobis.
hoc est transmigrare feci. unde **גלות** transmigratio traducitur
Abdię ultimo. Et trāsmigratio exercitus huius filiorę Israel. i. expulsio.
גלה Aperuit. reuelauit. detexit. discooperuit. Amos. iij. Quia nō fa-

גָּרַע Diminuit. ut Deuteronomij. iij. Non addetis ad uerbum. nec auferetis ex eo idest diminuetis. passiuū eius Numeri. ix. Quare fraudamur ut non ualeamus oblationem offerre. pro eo quod legendum est. quare minuimur idest deteriores sumus.

גָּרַח Detrusit. diftraxit. deuoluit. Iudicum. v. Torrens Cifon traxit cadauera eorum.

אֶגְרוֹת Pugnus. Exodi. xxi. Et percusserit alter proximum suum la pide uel pugno. per prothesin ipsius aleph literę.

מִגְרֵפּוֹת Stercora p̄sepiorum. ut Ioelis. i. Computruerunt iumenta in stercore eorū. translatio. lxx. habet in p̄sepibus suis. quidā ex hebreis ad uasa transferunt. quod mucore putrescant. Sed Rabi Dauid Kimhi sup. xij. dicit uocabulū hoc significare atomos pulueris.

גָּרַשׁ Abiecit. expulit. reiecit. Gen. iij. Ecce eiicis me hodie a facie terre. & long. ij. Et ego dixi abieciūssum a conspectu oculorū tuorū.

גָּרַשׁ Maturitas. fruticatio. propagines fructiferarum arborum. excrecentia fructuum. ab expellendo fructus ex arboribus de mense ad mensem. sic Deutero. xxxij. De pomis fructuū solis ac lune.

מִגְרֵשׁ Suburbū. ut Numeri. xxxv. Et suburbana sint pecoribus. sic Ezechielis quadragesimooctauo.

מִגְרֵשָׁה et **גָּרַשׁ** De his uocabulis supra locuti sumus in verbo **גָּרַם**

גָּשַׁשׁ Palpauit. attrectauit. ut Isaię. lix. Palpauimus sicut cęci parietem. & quasi absq; oculis attrectauimus. idem quod **מִשַּׁשׁ**

גָּשַׁם Pluuia. imber. ut Isaię. lv. Quomodo descendit imber & nix de celo. a quo uerbum & participium Ieremię. xiiij. Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant. utūtur etiam eo ipso uocabulo Syri. simulq; cum illis magistri hebreorum pro corpore. ut Rabi Moyse

tribuetur hereditas.

גרם Os ossis. Prouerbiorum. xvij. Spiritus tristis exiccat ossa. Inde dicitur osseus fortis et ualidus. Gen. xlix. Isachar asinus fortis,

גרם Fastigium seu gradus ascensionis. varie namque transfertur. iij.

Regum. ix. Et unusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis. hebraice sic legitur. Et tulerunt unusquisque uestimentum suum, et posuerunt subter eum ad gradum ascensionis. significat enim gradum solis in horologio. quod latine solarium dicimus. Est autem lapis in foro publico sublimatus signis horarum insculptus. de quo protenditur hasta quam gnomonem graece, stilum latine uocamus. usque ad eam sublimitatem promouerunt Galaaditae regem suum Iehu suppositis uestibus suis quibus ascenderat usque ad lapidem solarij. unde Dauid Kimhi in commentariis suis super quatuor, exponit gradum ascensionis ad ascensionem supremam gradum illius lapidis. instar translationis chaldaice. Ionathas enim chaldeus transtulit **על הרג שעיין**

.i. ad gradum horologii seu clauum in pariete umbram linearem demonstrantem. alij aliter exponunt. vide comentarios super uersiculum hunc Canticum. ij. Columba mea in foraminibus petrae in cauerna maceris.

גרם Dislocauit. confregit. ut Numeri. xxiiij. Ossaque eorum confringent.

גרם Horreum. sed rectius area. ij. Regum. xxiiij. Cui Dauid ait ut emam a te aream. & .i. Regum. xxiiij. Et diripiunt areas. In arcis enim habent orientales horrea sua. quare alterum sepe accipit pro altero.

גרם Obruit. confregit. fregit. contudit. ut ps. cxix. in gimel. Concupiuit anima mea desiderare. pro eo quod hebrei legunt. fracta est anima mea ad voluptatem. siue contrita. seu potius obruta multitudine voluptatum. verbum eius graue ponitur threnorum. iij. Confregit ad calculem dentes meos. quod non solum per samech, sed quandoque per sin litteram scriptum inuenies. ut Leuitici. ij. Et confringes in modum farris. quod scribitur sex punctis **גרם** inde **מגרשה** far. hoc est demolitum. tufum. et detritum quasi ador.

nia hęc lapidibus p̄ciosis admodũ politorũ ferratis ferra intrinsecus & extrinsecus. vnde uersiculum hunc Prouerbiorum. xxi. Rapine impiorũ detrahent eos. exponũt. demon impiorũ dissecabit seu ferrabit eos. fortasse quia attrahitur et detrahũt ferra, ideo exponi possit distrahēt. & Hieremie. xxx. procella ruens in capite impiorũ quiescet. dicunt hebrei distrahens, et Ioseph Kimhi interimens seu detruncans.

גַּרְגָּרָה Guttur. Hieronymus traduxit collum. Prouerbiorum. i. Et torques collo tuo. sed eiusdem tertio. Circũda eas gutturi tuo.

גָּרַר Scalpsit. ut Iob. ij. Qui testa saniem radebat. hebrei legunt. & tulit testam ad scalpendum se ea.

גַּרְבַּ Scabies. ut Deuteronomij. xxviiij. Scabie quoq; & prurigne ita quod curari nequeas.

גֶּרֶר Granum uel semen arboris. Hieronymus traduxit oliuam. Isaie. xvij. Duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

גָּרָה Incitauit. irritauit. prouocauit. Prouerbiorũ. xv. Vir iracũdus prouocat rixas. & Deutero. ij. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. i. ne irritetis eos. hęc oĩa et similia significāt mouere litem.

גָּרָה Ruminauit. ut Leui. xi. Et sus q̄ cũ ungulã diuidat nō rumiat.

גָּרָה Obolus seu alia moneta modica. ut Exodij. xxx. Siclus uiginti obolos habet.

גִּרְוֹן Guttur. p̄s. cxv. Non clamabunt in gutture suo.

גָּרַח Excidit. ut p̄s. xxxi. pro eo quod nos legimus. Ego autem dixi in excessu mentis meę proiectus sum a facie oculorum tuorum. hebrei legunt. excisus sum ab oculis tuis.

גִּרְוֹן Securis. a superiori uerbo excisionis sic dicta. ut Deuteronomij. xix. Et in succisione lignorum securis fugerit manu.

גִּרְוֹן Sors. Numeri tricesimotertio. Singulis ut fors ceciderit ita

גזז idest recondit. inde **גזז** Gaza. thesaurus. uel locus quo reponitur aurum argentum seu uestes preciosę. Ester .iiij. Et decem millia talentorum appendam arcariis gaze tue.

גזר Cellarium . repositorium .i. Paralip. xxviij. Descriptionem porticus & templi et cellariorum.

געח Mugiuit. ut Iob. vi. aut mugiet bos cū ate p̄sepe plenū steterit.

געל Abominatus est. respuit. Le. xxvi. Et abominabit̄ uos aīa mea.

גער Insonuit. increpauit. ut Zacharię. iij. Increpet dñs in te Satan.

געש Impetum fecit. cōmouit. discursauit. tremuit. ut psalmo. xviij. Commota est & contremuit terra.

גת Arx. ala. pinnaculū. Prouer. ix. ut uocarent ad arcē et ad moenia ciuitatis. cui additur aleph per prothesin. et dicitur **גתא** de quo supra tractauimus.

גפן Vitis. ut Genesis. xl. Videbam coram me uitem.

גפר Lignum stillans picem seu resinā. uolunt quidam cedri genus esse. quod Onkelus chaldeus sensit cum exposuit cadros. vnde quidā errantes lignum quadrū hoc est quadratū exposuerunt. Gen. vi. Fac tibi arcam de lignis quadratis. pro quo nos habemus de lignis leuigatis. Hierony. in libro de hebraicis quęstionibus exponit bituminatis. cōmuniter Iudęi hoc lignū nomināt abietē uel pinum. possent quidā opinari lignum esse de cuius cortice fiunt hypodemata. nam aliqui exponunt lignum leue, nihil uero cortice hoc leuius.

גפרית Sulphur. Genesis. xix. Igitur dominus pluuit sup Sodomā & Gomorram sulphur & ignem a domino de cęlo.

גרה Serrauit. inde **מגרה** Serra. iij. Regum. viij. pro eo quod legimus oīa lapidibus preciosis qui ad normam quandā atq; mensurā tam intrinsecus quam extrinsecus ferrati erant. hebrei sic habent. om̄

לָמַד Retribuit. persoluit. rependit. reddidit. ut ps. cxvi. Cōuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi. pro quo hebraica ueritas habet teste Hieronymo. quia dominus reddidit tibi. &

psalmo. cxix. Retribue seruo tuo. inde uicem dicunt **לָמַד**

לָמַד Ablactauit. ut Gen. xxi. Creuit igitur puer et ablactatus est. et Osee primo. Et ablactauit eam que erat absq; misericordia.

לָמַד Camelus. ut Deuteronomij decimoquarto. Camelū leporē **לָמַד** dicerogylum.

פָּדַד Fouea. Ecclesiastis decimo. Qui fodit foueam incidet in eam. Scribitur etiam per uau & dagges puncto.

פָּדַד Finiuit. defecit. consummatus est. ut psalmo. xij. Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus.

פָּדַד Hortus. ut Gen. ij. Plantauerat autem dominus deus paradysum voluptatis a principio. et Cantico. iij. hortus conclusus soror mea. & plur **פָּדַד** ut eodē, fons hortorū. inuenit etiā in fœminino genere sin-

gulariter et pluraliter. ut Isaie. i. velut hortus absq; aqua. et paulo superius. Erubescetis super hortis quos elegeratis. & per hireck Cantorum sexto. In hortum nucum descendi. ubi ponitur **פָּדַד**

פָּדַד Protexit. ut Isaie. xxxvij. Et ptegam ciuitatē istā ut saluē eā. ubi loco ablatę nun lre ponit dagges. nā integrę legiū eiused. xxxi. ptegēs et liberans, transiēs et saluans. ubi etiā ponit uerbum graue et defectiuū **פָּדַד** sic pteget dñs exercituū Irlm. vnde nomen **פָּדַד** ptectio scutum. pelta. clypeus. Canticorū. iij. Mille clypei pendent ex ea. decliatur tam in masculino quam in fœminino.

פָּדַד Tegumentū. alij dicūt fragmentū seu detrimentū. alij scutū seu ptectionem. threnorum. iij. Dabis eis scutū cordis laborē tuum. Inde uerbum nominale Osee. xi. Protegam te Israel.

פָּדַד Furatus est. surripuit. Gen. xxxi. Cur furatus es deos meos.

post idē uocabulū traduciū eiusdem.xviij. Omni tempore erit exprobrabilis. equidem miror hanc translationem, sicut et multas alias.

שָׁלַח Depilauit. Canticorū. iij. pro eo quod nos legimus. quę ascēderunt de mōte galaad. hebrei exponūt. capilli tui sicut gregis caprarū quę depilate sunt. vnde quod raso capite seu caluū est **שָׁלַח** dicit.

וַיֵּאָכֶל Etiam. quoq. et. q. Gen. xxxi. Et uendit comeditq. precū nostrum. hebraica ueritas habet. & comedit etiam precium nostrum. & sepius ponit ī oratione Pharaonis, quādo post mortē primogenitorū dimisit filios Israel. dicēs Exodi. xij. Surgite egredimini a populo meo et uos et filij Israel. et infra. & oues uestras et armēta assumite ut petieratis, et abeuntes benedicite etiā mihi. Sed trāslator ubiq. traduxit et. significat autem. et. quotiens a principio orationis deinceps multiplicatur. ut & pius et prudens.

וַיִּשְׁתַּבֵּחַ Celeriter imbibit. uelociter ingurgitauit. Gen. xxiij. pauxillū aque mihi ad bibendum prebe. idest fac me ingurgitare seu inguttare paululum aque de hydria.

וַיִּשְׁתַּבֵּחַ Scirpus. iuncus. arundo. papyrus ex qua cauant lintres lignū leuissimum. Exodi secundo. Sumpsit fiscellam scirpeam idem quod comuni magistrorum sermone dicitur **וַיִּשְׁתַּבֵּחַ**

וַיִּשְׁתַּבֵּחַ Mensura palmę manus. seu pugnus. alij exponūt cubitū siue vlnā. primū traduciū Iudicū. iij. qui fecit sibi gladiū ancipitē habentem in medio capulū lōgitudinis palmę manus. quo nomīe pygmei dicūt a tātilla statura. Ezechiel. xxvij. sed et pygmei q. erāt in turribus tuis.

וַיִּשְׁתַּבֵּחַ Aduersum. cōtra. quod ponit Habacuk. i. sed nostra trāslatio quā legimus eandē dictionē obmisit dicēs. facies eorū uetus urens. cū legi deberet. ex aduersum faciebus eorū. vnde. lxx. rectius interpretati sunt. cōsumatio in ipios ueniet resistētes faciebus eorū ex aduerso. &

Ionathas chaldeus transtulit **וַיִּשְׁתַּבֵּחַ** idest **וַיִּשְׁתַּבֵּחַ** quod significat contra. hoc ideo cōmemini. quia sunt aliqui putantes aspectum uultuum seu formam significare.

*Gomer, corrigie
gomer. mensura
criticorū gemis est hebrei*

rant. ut longē. ij. Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transferūt.

גַּלְיָה uel **גַּלְיָה** Lenticula. uas rotundū sicut peluis. Hieronymus traduxit lampas. Zacharię. iij. vna a dextris lāpadis et una a sinistris.

גַּלְיָה Limes. terminus. regio. finis seu confinium. translatio nostra habet similiter et septuaginta interpretati sunt galileā. Isaie. ix. Via maris trans iordanem galileę gentium. quibus etiam Mattheus euangelista consentit. fortasse quia gręci iam translationem. lxx. assumpserāt. sed hebrei et simul cum ijs Symmachus traducunt terminū seu confinium. & Ionethas chaldeus exponit urbes p̄p̄inuas gentium. quod idem est sicut confiniū gentium. & pluraliter Iosue. xij. Omnis uidelicet galileā philistim. quod exponunt hebrei. omnes fines palestinoꝝ. seu uniuersi limites philisteorum. et uenit a **גַּלְיָה** quod Hiero.

Aquilam imitatus traduxit tumulū harenarū siue sabuli. quasi deriuatum esset a **גַּלְיָה** Ezechielis. xlvij. Aquę istę quę egrediunt̄ ad tumulos sabuli oriētal̄is. Sed mea sentētia multo melius traduxit Symmachus etiam in hoc loco pro confinio. iuxta hebreorum interpretationem. quanquam alij dicant quod sit nomen proprium loci.

בְּגִלְיָה Gratia. contemplatione. ob. propter. Genesis. xij. & uiuat anima mea ob gratiam tui.

גַּלְבָּ Tonfor. coriator. membranarius. Ezechielis. v. Sume tibi gladium acutum radētium pilos. dicunt̄ etiam chartularij. librarij. scribe. & senatores **גַּלְבָּיִם**

גַּלְרָה Cutis. ut Iob. xvi. Saccum consui super cutem meam.

גַּלְמוֹר Solitarius. orbus. derelictus. Iob. iij. Sit noxilla solitaria.

גַּלְעָר Confudit. miscuit. cuius hithpael legīt Prouer. xvij. Qui dimittit aquam caput est iurgioꝝ. et anteq̄ calumniā patiat̄ iudiciū deserit. pro eo quod legendū esset. aperiens aquā. principiū est litis. et antequam cōminiscetur seu confundī lis. desistit. et uide quomodo paulo

& quodlibet rotundū. vnde **גלגל** Sphæra. circulus. rota. quo nomine cælum uocat. ut ps. lxxvij. Vox tonitruī tui in rota. unde nomen propriū Galgale. Iosue. x. & inueniunt uerbū hoc quādoq; per simplex lū eodē. x. lo. uoluite saxa ingētia ad os putei. et a uoluēdo **מגלה**

מגלה Volumen. libellus. epistola. scriptura. schedula. eo modo quo solebāt antiqui chartas uoluere nō plicare. qui mos adhuc apud orientales cernitur. Inde illud Zacharię. v. Et ecce uolumen uolans.

גלגל Palea siue stercus. ut Ezechielis. iij. Et stercore quod egredit de homine operies illud. Et Sophonię primo pluraliter sic. Et corpora eorum sicut stercorea.

גלגל Idolum. dictum sic a fetore et abominatione. ut Deuterono. xxix. Abominationes et sordes idest idola. uel dicitur a marmore nido tanq; ebore. quod eo nomine uocatur unde fabricantur idola.

גלגל Craniū. testa capitis. caluaria. caput. ut Exodi. xvi. Gomor per singula capita. cuius locum corrupto uocabulo pronunciamus golgatha. uolētes dicere craniariū seu caluarię locum. quod rectius legemus golgatha Matthę. xxvij. Et uenerunt in locū qui dicitur golgatha. hebraice gulgoeth. sed syriace gulgaltha.

גלגל Aceruus lapidum. Gen. xxxi. Afferte lapides qui congregantes fecerunt tumulum. & plr **גלגל** Osee. xij. Altaria eorū quasi acerui.

גלגל Vortex. scaturigo seu eruptio fontis. ppter circuitū quem quasi ebulliendo facit in girum. Canticoꝝ. iij. Fons signatus. & plr **גלגל** fontes uel uortices. a uertendo girando et mouendo. quę transferunt a Hieronymo irrigationes seu irrigua Iosue. xv. et Iudicum. i. Dedit itaq; ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius. vnde scribitur Amos. v. Et reuelabit q̄si aqua iudiciū. qd hebrei exponunt. et abibit.

mouebit. deuoluet sicut aqua. a ybo **גלגל** qd pūctus patha indicat. **גלגל** procelle. fluctus. et uoragines a circulis et globulis quibus se gi-

*Scytale Laconica de
Vide. An. gelim
lib. 17. fol. 9.*

Craniū ;

rupta grādi ualle reperit etiā sine aleph. ut Iosue. viij. Inter quā et eos uallis erat media. et habet pluralē numerū more fœminino. ut Ezech. vi. mōtibz et collibz. rupibz et uallibz. et eiusdē. xxxv. In collibz tuis et in uallibz tuis **גיאנותיך** et in hoc fit sēpius uariatio ipsius

iod. mō ante aleph mō post. succedit nāq; loco he aspirationis quā uocabulū hoc sibi qñq; assumit de q in arte grāmatica tractāt authores.

גיר Neruus. ut Gen. xxxij. Quā ob causam nō comedunt filij Israel

neruum qui emarcuit. et pluaraliter Iob. x. & neruis compegisti me.

גיר Baculus. funis. neruus. lorū. ut Isaie quadragesimooctauo.

Neruus ferreus ceruix tua.

גיר Par. coetaneus. coeuius. Danielis primo. Pre ceteris adulescentibus coeuis uestris.

גית Clausit. ut Neemie. vij. Cumq; adhuc assisterent clausę portę sunt et oppilate. pro quo ueritas. claudant portas.

גיר Crusta ex tunsis in puluerē lapidibus parieti pauimētoue apta. quidā uolūt significare cementū ex calce quo parietes leuigant. de ijs minutulis et in puluerē redactis lapillis legit Isaie. xxvij. & iste oīs fructus ut auferat pētū eius. cū posuerit oēs lapides altaris sicut lapides cineris allisos. septuaginta sic transtulerunt quando posuerit omnes lapides ararum contritos quasi cinerem comminutum.

גיר Girauit. mouit. uoluit. rotauit. Gen. xxix. et amoueamus lapidē de ore putei. et Gen. xxiij. ut deuoluat in nos calumniā. et ps. xxxvij. reuela dño uia tuā. p uolue aut. pmoue ad dñm uia tuā. et exponūt reuela uel aperi. pp̄ aliquas authoritates ubi ea significatio bene q̄drat.

sed ea deriuant a **גיר** ut infra patebit. ut ps. cxix. reuela oculos meos et Nu. xxiij. p̄tinus aperuit dñs oculos Balaā. tñ oculis etiā pōt cōuenire

ut moueāt et girēt. pp̄ eorū rotūditatē et uolubilē motū. vñ **גיר**

rote uolubiles dicunt. qd Hiero. a rotūditate tornatiles traduxit Can. v. manus meę tornatiles. alij dicūt rote aureę. alio in loco interpretāt circuli Ester. i. Qui eburneis circulis inserti erāt. alij sphaeras trāfferūt.

et comedit Io custa.

ר Radix. stirps. germen. propago. Isaie. xi. Et egredietur uirga de radice Iesse.

ר Excidit. abscidit. incidit. ordinauit. disposuit. statuit. Habacuk. iij

Abscindet de ouili pecus. ps. lxxxviiij. Quotidiana lectio habet. et ipsi de manu tua repulsi sunt. sed rectius Hiero. in psalterio de hebraica veritate. qui de manu tua abscisi sunt. et. iij. Regū. vi. Cum uenissent ad Iordanem cedebāt ligna. Inde nomē uerbale ut Gen. xv. Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas. uocabulū istud aliter transfertur threnorū. iij. Inundauerunt aquę super caput meū, dixi perij. quod hebrei exponunt predestinatus et ad id ordinatus sum. Est enim passiuū in hoc loco. & eiusdem. iij. Dispositionem ad pulchritudinem retulit trāslator cū dixit sapphiro pulchriores. quod rectius interpretamur. Sapphirus dispositio eorum. sic Ester. ij. pro eo quod legimus. & quę passura esset. hebraica ueritas habet. et quid dispositum seu ordinatū erat super eam. Similiter Leuitici. xvi. trāslator interpretatus est. Cūq; portauerit hircus omēs iniquitates eorū in terram solitariam. hebrei exponunt in terram destinatam. scilicet ut fuerit a pontifice ordinatū. vel uerius in terram extra omnem hominū habitationem tanquam abscisam et despectam.

מגרות Cunei. clauī. seu instrumenta quibus findunt ligna aut aliud robur. Hieronymus traduxit cultros. ij. Re. xij. diuisitq; cultris. quod Iudei dicunt pugionibus seu cuneis ferreis. alij uocant ferras.

גחל Carbo. pruna. Prouer. xxv. prunas enī cōgregabis sup caput eius. gimel scribit per segol diuisim legendo. ij. Regū. xxij. Carbones succēsi sunt ab eo. sed cōiunctim scribit per patha. ut eodem. carbonēs ignis. assumit quandoq; in fine thau scemininum.

גחן Venter. nos legimus pectus Leuitici. xi. qcquid super pectus graditur. et Genesis. iij. Super pectus tuū gradieris. sed Onkelus chaldeus ventrem magis proprie traduxit. cui assentimur.

גיא Vallis. ut Isaie. xl. omīs uallis exaltabit. et inuenit quoq; in fecmino genere Zacharie. xiiij. vallis magna ualde. p d nos legimus pre

alij congregauerunt. alij adduxerunt. Ionathas chaldeus, ascendere fecerunt. septuaginta morabantur. ego dicerē adduxerunt. qđ cōuenit & historie & idiomati.

גור Pullus animalis seu catulus. ut Geñ. xlix. Catulus leonis Iuda.
מורה Horreum. et quilibet locus quo fruges reponuntur. Hie

ronymus proprietatem eius uocabuli sagacius et rationabilius inuestigauit. dicēs significare folliculum et thecā frumenti, in cōmentariis super duodecim. ubi legitur Haggei secundo. Nunquid iam semen in germine est. Septuaginta uero transtulerunt aream.

גש Gleba et luti portiuncula. Hieronymus traduxit sordes. Job vii. Induta est caro mea putredine et sordibus pulueris.

גז Totondit. Genesis. xxxi. Eo tempore ierat Laban ad tōdendas oues suas. & primo Regum. xxv. Audiui quod tōderent pastores tui greges tuos. & per apocopen ultimę literę reperitur monosyllabum. Job primo. ubi legimus. & tonso capite. veritas habet. & totondit caput suum. Item Amos septimo. Post tonsionem regis.

גבר Thesaurarius seu custos arcę publicę. Ezre. vii. Omnibus custodibus arcę publicę.

גז et **גז** Vellus. psalmo. lxxij. Descendit sicut pluuia in uellus. & Iudicum sexto. Ponam hoc uellus lanę in area.

גז Leuigatum. cęsum. rasum et politum. et dicitur de lapidibus primo Paralip. xxij. Ad cędendos lapides et poliēdos. Hiero. traduxit lapides quadros. threnor. iij. Conclufit uias meas lapidibus quadris.

גז Rapuit. vi extorsit. pğdatus est. ut Leuitici. vi. vel ui aliquid extorserit. et sequitur. reddet omnia quę per fraudē uoluit obtinere. ubi veritas hebraica habet. reddet pğdam quam pğdatus est. aut quod per calumniam obtinuit &c.

גז Pullus. quod Hieronymus traduxit columbam Geñ. xv. Turturem quoq; et columbam. sed est etiam alterius speciei. ut Deutero. xxxij. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos.

גז Eruca. vermis nascens in holeribus. Ioclis primo. Residuum eru

gis sensum quam uerbū exprimens sic transfert. Si intrauit solus, e tñ solus exeat. Nicolaus de lyra putat hoc nomen pannum significare. nihil uero pro se allegat. Sed translatio chaldaica Ionathę proprietatē huius uocabuli nobis certe ostendit. pro cadauere namq; seu corpore **גופא** ponit. ut primo Regum. xxxi. Et tulerunt cadauer Saul et

cadauer filiorum eius. Et hebreorum magistri presentem dictionem vsurpant comuniter ꝑ corpore in genere substantię. ut Rabi Moyse Aegyptius in libro primo perplexorū in capitulo .xlix. ubi docet qđ multa uerba dicuntur de creatore. ex quibus si uocabula nude intelligerent. aliq; posset opinari qđ creator esset **גוף**. i. corpus uiuū.

גור Habitauit. tanquā aduena seu inquilinus. ps. xv. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. & Isaię. xvi. habitabūt apđ te ꝑfugi mei. Significat etiā peregrinatus est. Gen. xxvi. & peregrinare i ea. unde.

גור Peregrinus. aduena. inquilinus. Leuitici. xviij. Et de aduenis qui peregrinantur apud uos. & pluraliter **גרים** Isaię. v. Aduenę comedent. inde alia deriuantur quę habitationem. conuenticulum et habitaculum significant. psalmo. lv. Quoniā nequicię in habitaculis eorū. quod exponunt in conuenticulis eorum.

גור Timuit. expauit. ueritus est. Iob tertio. Et quod uerebar accidit mihi. inde **מור** timor seu pavor. ut Ieremię sexto. Quoniam gladius inimici pavor in circuitu. sic legunt uersiculum hunc Deute. xxxij. Nisi iram inimicorum timerem. pro quo nos legimus. Sed propter iram inimicorum distuli. alij uero ab **אגרה** idest collectio. ne sic legunt. Si non ira inimicorum collecta et aucta fuisset. diximus supra in aleph de hoc uocabulo.

גור Auxit. adduxit. congregauit. Habacuk primo. Traxit illud in fagina sua & congregauit in rete sutim. Quicquid nostra translatio dicat uel etiam septuaginta. Ita namq; David Kimhi maximus apud hebreos uerborum criticus in suis commentariis super duodecim exponit. ad hunc modum quidam intelligunt Oseam decimo. Vaccas bethauen coluerunt habitatores Samarię. pro quo legunt timuerūt.

חַוֵּי Trulit. eduxit. extraxit. ps. xxiij. quoniā tu es qui extraxisti me de uentre. et uerbū transitiuū secūdū. ut Iob. xl. quod influat Iordanis in os eius. idest qđ faciat extrahi Iordanē in os eius. ubi ponit **חַוֵּי**

quidā dicunt inde nomē accepisse fluuiū paradisi gehon, quod educit ad irrigandū hortū. quo nomē lacus etiā hierosolymitanus uocabat, qui Siloah dicit. Significat etiā gemere et anxari. Micheę. iij. Dole & satage pro ingemisce. ab eo fortasse quod etiā educit lachrymas.

גוֹיִם Gens. natio. nam utrūq; super eodē uerbo ponit Deute. iij. nec est alia natio tam grandis. Itē. quę enim est alia gens sic incluta. hebrei nunc uocāt eos qui nō sunt Israelitę goię. i. ethnicos et gentiles. secundū quod Iohannis. i. dicit. Gens enim ascendit super terram meam. quod tamen Ionathas chaldeus traduxit populus.

גִּילָה Exultauit. Isaie. lxx. Et exultabo in Ierusalē, et gaudebo in pplo meo. & aptius Prouer. xxiij. Exultat gaudio pater iusti. quāuis habeat trāslatio cōmunis. ps. xxiij. Sperauit in dño eripiat eū. et Hiero. confugit ad dñm. sed rectius. Exultauit sup dñm. Inde transitiuū alterum. ut Isaie p̄dicto ca. Sed gaudebitis et exultabitis. inde **גִּילָה** exultatio paulo post. Ecce ego creo Ierusalem exultationem. & reperit per apocopen finalis aspirationis. Osee. ix. Noli letari Israel ad exultationem sicut populi.

נָפַח Consumptus est. expirauit. interiit. obiit. Gen. xlix. Et obiit appositusq; est ad populū suū. et Numeri. xviij. Ecce cōsumpti sumus, omnes perimus. inde nomē **נָפַח** laborās in extremis. ut ps. lxxxviij. Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute. Quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate transfert erumnosus a iuuentute. hoc nos fatiscens. expirans. defessus. dehiscens exponere possumus.

נָפַח Corpus. cadauer. et illa persona materialis quę singularē quęq; hominem circumdat. Exodi. xxi. pro eo quod translatio nostra habet Cum quali ueste intrauerit cum talī exeat. hebrei legunt. Si cum corpore suo intrauit, cum corpore suo exhibit. & exponunt sic. Si in persona sua & nō cū altera persona intrauit. Quod Onkelus chaldeus ma

gum. xviij. Et pronus in terram posuit faciem suam inter gentia sua.

י Intus seu medium. ut lob. xxx. pro eo quod nos habemus. qui de conuallibus ista rapientes. hebrei legunt. ab intra uel de intus expellēt. & assumit he in fine. ut lob. xx. Eductus et egrediēs de uagina sua. pro eo quod trāfferri debuit. de interiori siue de intus seu de medio. nam ubi in hebraico ponitur **מִתּוֹךְ** idest de medio. ibi translator chal-

deus posuit **מִצֵּי** Numeri. xvi. Seperamini de medio congregatio- nis. vide in eo loco Onkelum.

י Tergum. corpus. ut Isaie. l. Corpus meum dedi percutientibus. & transfertur dorsum Prouerbiore. x. Et uirga in dorso eius qui indiget corde. propter similitudinē pronūciationis uau et beth. ut supra. Sic Neemię nono. Et proiecerunt legem tuā post terga sua. & pluraliter habet **גִּיְוֹת** generis fœminini. ut eodem ca. in fine. Et corporibus nostris dominantur. quod rectius a **גִּיְוֹת** descendit. ut infra.

גִּב Cauea. congregatio. ut Nahum. iij. pro congregare. sicut con- gregatio locustę.

גִּבִּי Locusta. amos. vij. Et ecce fictor locustę. secūdū. lxx. bruchus.

גִּד Latrocinatus est. Genesis. xlix. Gad accinctus latrocinabit eū. Idem quod **גִּדְדָּר** de quo supra tractauimus.

גִּיְוֹת Cadauer. corpus. ut Iudicum. xiiij. Nec tamē uoluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserrat. forte a **גִּיְוֹת** tractū quod assumpta he aspiratione a uocabulo **י** deducitur. similiter Danielis x. Et corpus eius quasi chrysolithus. dictum quasi **גִּיְוֹת**

גִּז Volauit. Numeri. xi. pro eo quod nostra trāslatio habet. vētus aut egrediēs a dño arreptas trās mare coturnices dedit. hebrei legunt. Et spūs pfectus est a dño, et fecit uolare coturnices de mari. Et quāq; sine uau in eo loco scribat, tamen in supplementū eius ponit camez.

גִּזְרֵי Educator. qui educit aliquid de potentia ad actum. Item prote- ctor. psalmo. lxxi. Tu es protector meus.

clite declinatur pluraliter masculine et foeminine.

גְּרִילִים Phylacteria uestium, seu funiculi in fimbriis. Deuterono. xxij. Funiculos in fimbriis facies.

גָּרַע Fregit, abscidit. ps. lxxv. Et omnia cornua peccatorum cōfringam. & Ieremig. xlvij. abscisum est cornu moab.

גָּרַה Cōtempfit, opprobrauit, blasphemauit. Sophonig. ij. Audiui opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon.

גָּרַר Circumscripsit, sepiuit, conclusit, circūedificauit, muro cinxit, threnor. ij. Circūedificauit aduersum me. item cōclusit uias meas lapidibus, inde nomen **גָּרַר** Sepes. caula, maceria uel murus. ut Numeri. xxij. pro eo quod nos habemus, in angustiis duarū maceriarū, quibus uineę cingebant. hebrei legunt sepes hinc, et sepes inde. & reperitur tam in masculino genere quā in foeminino, primū. ps. lxxx. ut quid destruxisti maceriā eius. secundū. ps. lxxxix. destruxisti omnes sepes eius. Significat hoc uocabulo apud logicos definitio, eo q̄ terminet & circumscribat rem definitam.

גְּרִישׁ Aceruus manipulorū siue frugū in aristis. ut Exodi. xxij. Si egressus ignis inuenerit spicas et comprehenderit aceruos frugum.

גֵּרָה Hic. ut Ezechielis. xlvij. Hic est terminus in quo possidebitis terram. et dicit loco **גֵּרָה** secundum Rabi Kimhi in commentariis super Ezechielē, mutatione zain in gimel iuxta morē **אֵטְבָּה** de cuius alphabeti arcana et eleganti practica plene tractatur in libro Ioseph Catonis qui inscribitur hortus nucum.

גָּחַה Medicatus est. sanauit. cessare fecit. deposuit. soluit. ut Osee. v. Nec soluere poterit a uobis uinculū. quod septuaginta transtulerunt cessare faciet. et Ionathas chaldeus expōit. nō faciet quiescere a uobis flagellum.

גָּחַר Prostrauit. inclinatus ad terrā. pronus super uentre. ut. iij. Re

LIBER

הָדָד Hedus. ut Gen. xxxvii. Misit autem Iudas hedum caprarum per pastorem suum. & Iudicum. xv. Et attulit ei hedum de capris. & pluraliter declinat utroque genere. in masculino, ut Gen. xxvii. Affer mihi duos hedos optimos. in feminino, ut Cantico. primo. Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.

גִּרְיָה Litora. ripae. ut Iosue tertio. Iordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleuerat.

גָּדַל Magnificauit. magnus fuit. magnificatus est. ut ps. ciiij. Domine deus meus magnificatus es uehementer. & i. Paralip. xxix. Magnificauit ergo dominus Salomonem. & Gen. xli. pro eo quod legimus vno tantum regni solio precedam te. verbum e uerbo sic legitur. tantummodo sedem magnificabo supra tuam uel supra te. sed potius quae a facio latine componuntur, ea ueniunt hebraice a coniugatione graui **גָּדַל** quod ponit Ester. iij. Post haec rex Asuerus exaltauit Aman.

pro magnificauit. & Genesis. xxv. pro eo quod nostra translatio legit, quibus adultis. hebraica ueritas habet. & magnificati sunt pueri id est creuerunt. in eo & similibus semper seruat punctus dagges. inde **גָּדוֹל** magnus. Exodi. xi. Fuitque Moyses uir magnus ualde. omnia eiuscemodi significant magnificentiam. honorem. pulchritudinem. staturam. fortitudinem et robur. Ezechielis. xvi. Et fornicata est cum filiis Aegypti uicinis tuis magnarum carnium. ubi ponitur **גָּדוֹל**

גָּדוֹל Magnitudo uel magnum. substantiuum nomen. ut Deutero. v. Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem et magnitudinem suam. & quandoque scribitur prima cum puncto surek. ut ps. ultimo. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. & quandoque accipit he in fine cum surek in penultima. ut ps. cxlv. Et magnitudinis eius non est finis. Inuenies omnia inde deriuata supereminentiam significare qualitatis aut quantitatis.

מִגְדָּל Turris. Cant. iij. Sicut turris Dauid collum tuum. & hetero-

gum.xxij.ponatur **גבור** et cum robusto perfectus.

גבר Gallus gallinaceus. Isaie.xxij. Sicut asportatur gallus gallina-
ceus, ita enim se didicisse affirmat a suo præceptore Iudeo Hierony-
mus in commentariis.

גביש Lapis preciosus. Iob .xxvii. vbi translatio nostra habet.
Excelsa et eminentia non cōmemorabuntur. ibi hebraica ueritas hos
duos lapides præciosissimos notat, qui in raro sunt usu, dicēs. Ramoth
& gabis non cōmemorabuntur. nam comparatione eius hoc totum
obelisco auferendum est. Error autem interpreti accidit hic, propter
incuriam et negligentiam orthographiæ, quæ multos sæpe decepit. ut
patet in uariis locis.

גרי Coriandrum. ut Numeri. xi. Erat aut man quasi semē coriādri.

גרי Fortuna dea. ut Isaie. lxxv. Qui disponitis fortune mensam. Rabi
Moyse cohen dicit, quod sit stella Iouis, et quod Iupiter in lingua Ce-
dar id est arabica sic uocet. et Rabi Dauid Kimhi in cōmentariis Isaie
exponit pro sydere,

גדי Collegit exercitū, accinxit se ad prælium. expedituit se. ut Gen.
xlix. Gad accinctus præliabitur ante eum, et ipse accigetetur retrorsum.
quem uersiculum Hieronymus in libro hebraicarum quæstionum sic
transfert. Gad latrunculus latrocinabitur eum, et ipse latrocinabitur
plantam, et tamen ibi Gedud exponit accinctus et expeditus. ego sup-
plerem cohorte. ut. ij. Regum. xxij. In te enim curram accinctus, quod
similiter Rabi Salomon gallus, in superiori loco exponit **חלדי** id est
expeditus. nos legimus eiusmodi milites latrunculos. ut quarto Re-
gum uicesimo quarto. Immisitq; ei dominus latrunculos chaldeorū &
latrunculos syriæ. et latrunculos moab, et latrunculos filiorū Ammon.
vbi semper ponitur **גדדי** et Ionathas chaldeus **משירית** ex-
ponit, tanquam expeditionem bellicam.

גדי Dilaniauit, dilacerauit, excorauit, scalpsit, Ieremie, xlvij.
Vsq; quo concideris.

גבעול Folliculus lini. Exodi. ix. Et linū iam folliculos germinaret.
ponitur enim illic uerbale **גבעול**

גביע Calix. poculum. scyphus. ut Gen. xliij. Scyphum autem meū
scyphum argenteum pone in ore sacci iunioris. nam verū id est obeli-
sco debet confodi. quod nos legimus. et precium quod dedit tritici. &
Exodi. xxv. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos.

גבר Præualuit. vixit. robustus fuit. vires cœpit. nos legimus cor-
roborauit. psalmo. ciiij. Corroborauit misericordiā suā super timētes.
sed Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate melius transtulit.
Confortata est misericordia eius super timentes eum. id est cōualuit.
ita enim traduxit Gen. xlix. Benedictiones patris tui confortatę sunt.
Item Gen. viij. Et aque præualuerunt nimis super terram. inde nomen
substantiuum **גבורה** quod robur. fortitudinem. virtutem. vires.

potentiam interpretant. ut. ij. Paralip. xx. In manu tua est fortitudo et
potentia. & ps. lxxxix. Si autē in potentatibus. In alia cōiugationis for-
ma reperimus **גביר** ps. xij. Linguam nostram magnificabimus.

quod Hieronymus traduxit in psalterio de hebraica ueritate. linguā
nostram roboremus.

גבור Potens. fortis. robustus. ut Gen. x. Ipse cœpit esse potens in
terra. sequiturq; & erat robustus uenator. ubi unum et idem uocabu-
lum mox aliter traduxit interpretes. & Canticorum. iij. En lectulum Sa-
lomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.

גביר Dominus. caput. superior. ut Genesis. xxvij. En dominum
tuum illum constitui. sceminum eius **גבירה** Imperatrix. domi-
na. regina. ut Hieremię. xij. Dic regi & dominatrici.

גבר Vir. a mascula uirtute et potestate supra mulierem. ut Prouer-
biorum tricesimo. Viam uiri in adulescentula. in alia forma ponitur
psalmo decimo octauo **גבר** Et cum uiro innocente innocens
eris. Cum tamen in eodem cantico quod scribitur secundo Re-

Beatus homo quem tu
seruaueris dñe psal. 93^o

Tabris
chabour.
sic sequitur
vultu q. gab
Nij tamen
dicunt
d. bon chai
bon rat.

Vir,
alij enim adulescentula

nentes eandem dictionē de homine cuius oculos supercilia obnubū
atq; condensant, quem ego dicerem superciliosum.

גבא Fouea. cisterna. palus. et omnis aquarum conseruatio. ut Isaie
xxx. Aut hauriatur parum aquę de fouea. hoc est de cisterna. sic enim

Onkelus chaldeus in sua translatione pro **גבא** hebraico uocabulo
ponit **גבא** nomen chaldaicum, Genesim tricesimosextimo.

גבה Superbiuit. exaltatus est. tumuit. ps. cxxxi. Domine non est ex
altatum cor meum neq; elati sunt oculi mei. ubi quādoq; he aspiratio
mutatur in aleph. inde superbus. ps. ci. Superbo oculo et insatiabili. in
alia etiam coniugationis forma inuenies hoc uerbum in Abdia. Si ex
altatus fueris ut aquila. quod exponunt quidam magistri iudeorum
transitiue. si exaltaueris suple nidum tuum. alij neutraliter seu intransi
tiue, ut hic. et in alia q; forma ps. cxij. Qui in altis habitat. ubi iod
finale superfluum est. ut sępe alias

גבה Altitudo. ps. ciiij. Quoniam secundum altitudinē cęli a terra.

גבה Caluus. depilatus. ut Leuitici. xij. Vir de cuius capite capilli
fluunt, caluus et mundus est. Inde **גבה** idest caluities seu alope
cia. ut eodem loco.

גבה Limes. terminus. finis. regio. Deuterono. xix. Non assumes
seu transferas terminos proximi tui. et sequitur uerbū inde derivatū.

גבה Limitauit. terminauit. diffiniuit regionem agrorum. ut eodē
loco supra citato. Quos fixerunt priores.

גבה Caseus. ut Iob. x. Nōne sicut lac mulisti me, et sicut caseum
me coagulasti.

גבע Collis. ut Zacharie. xiiij. De colle Remmon ad austrum Ieru
salem. & quādoq; cataparagogen assumit in fine he aspirationem. ut
Ieremie. i. De monte in collem transferunt.

מגבעה Pilius. galerus. tiara. Exodi. xxvij. Et baltheos ac tiaras
in gloriam & decorem.

גג

עליון וי' עג

Estum. ut ps. cij. Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.
 & declinat heterodite secundum genus femininum plu-
 raliter גג ut Sophonie primo. & eos qui adorant super
 tecta militiam celi.

גג Elatus est. eleuatus est et exaltatus. dominatus est. et gloriose
 magnificatus est. neutraliter. ut Exodi. xv. Cātemus domino, gloriose
 enim magnificatus est. quod uerbum e uerbo legitur. Superbiendo
 superbiuit, seu dominando dominatus est. & Isaie. xvi. significat arro-
 gantiam et superbiam. ut Audiuius superbiam Moab, superbus est
 valde. superbia eius et arrogantia eius &c. inde גג

גג Eo uocabulo Hieronymus in cōmentariis super duodecim
 dicit significari fremitū et sonitū aque decurrentis. Zacharie. xi. ubi
 translatio. lxx. dicit. Vox rugientium leonum quia afflicti fremitus
 Iordanis. sed rectius nostra sic legitur. vox rugitus leonum quia uasta
 ta est superbia Iordanis. quod etiam testatur chaldaica translatio Iona-
 the. qui exponit altitudo Iordanis.

גג Luit. redemit. ut Isaie. xlvij. Dicite redemit dñs seruum suum
 Iacob. inde גג & גג & multa alia deriuata inuenies Le-
 uitici. xxv. Luitionem et redemptionem et liberationem significātia.
 Item significat foedare. inquinare. deturpare. obscurare. ut Iob. iij. Ob-
 scurent eum tenebre & umbra mortis. Item etiā polluere. ut Danielis
 primo. Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur.

גג Cacumē. dorsum. altitudo. summītas. ut ps. cxxix. Supra dorsum
 meū fabricauerūt peccatores. Itē significat supcilium. Leui. xiiij. et die
 vij. radet capillos capitis, barbāq; et supcilia. et qñq; addit nun lra. ut
 ps. lxvij. ubi nos legimus. Mōs coagulatus. ibi Hiero. in psalterio de
 hebraica ueritate rectius traduxit mōs excelsus. quidā e contrario ex-
 ponūt hūilis mōs et colliculosus. i. gibberosus. et sic deriuat a sequēti.

גג Gibbus seu gibberosus. tractū fortassis a dorli altitudine. sic enī
 Hiero. traduxit Le. xxi. si fracto pede, si māu. si gibbus. si lippus. quāq;
 thargū Hierosolymitanū itelligat hoc uocabulū de is qbus in utroq;
 oculorū sinu supciorū pili excrescūt. qd nūc cōit sequunt Iudei expo-

*Embassadarius
apostolus*

montes pedes annunciantis et predicantis pacem, annunciantis bonū.
vbi ponitur nomen eius **מַבְשֵׁר** euangelista, nūcius, qui barbari-
ce ambaffator dicitur, inde **בְּשׂוּרָה** Premium uel merces pro nū-
cio relato. vt. ij. Regū. iij. Cui oportebat me mercedē dare p nuncio.
בְּתָה Inanis, deferta, vastata, ut. Isaie. v. Et ponam eam desertam.
בַּת Est mensura liquidorū. quam Hieronymus alludens uocabulo
bathum traduxit Ezechielis, xlv. Statera iūsta. et ephi iustū, et bathus
iustus erit uobis.

בְּתוּלָה Virgo, ut Geñ. xxiiij. uirgoq; pulcherrima īcognita uiro.
& pluraliter **בְּתוּלוֹת** ut Amos. viij. In die illa deficient uirgines
pulchrę. nam pluralia masculini generis **בְּתוּלִים** et **בְּתוּלִי** si-
gnificant integritates seu signa uirginitatis, ut Deutero. xxij. dicens.
nō inueni filiam tuam uirginem. pro eo quod legere deberemus. Nō
īnueni in filia tua incorruptiones siue integritates, et hęc sunt signa
uirginitatis filiæ meæ.

בָּתַק Perfodit, interfecit, trucidauit, Ezechiel, xvi. Et trucidabunt
te gladiis suis.

בִּתְרָה Seperauit, partitus est, diuisit, ut Geñ. xv. aues aut nō diuisit.

בִּתְרָה Pars, diuisio, separatio, portio siue partitio, ut Geñ. xv. ubi
supra. et utraq; partes contra se altrinsecus posuit. & Canticorū. ij.
Similis esto dilecte mi caprę hinnuloq; ceruorū super mōtes bether.
vbi quidam ignari scriptores posuerunt .l. pro .r. bethel, sed hebrei
legunt super montes partitionis seu separationis.

*Bether non
bethel*

ברושים Missilia. lanceę. tela. iacula. sagittę. quoniam eę haste ex arbore prius nominata, propter ipsius proceritatē fiunt. Hiero. autē agitator es traduxit. et translatio. lxx. exposuit equites. Nahū. ij. Et agitator es confopiti sunt. lxx. sic. et equites timuerunt in exercitibus. voluerunt enim pro uirili sua imitari chaldaicā translationē Ionathę. qui excelsos et magnates exponit, et exercituū magistros. et Ioseph kimhi putauit ita eos appellari a pceritate arboris siue cedri seu abietis. teste filio suo ī comētariis sup duodecī. ego lāceatos seu baliitarios dicerē.

ברת Cypressus. Canti. i. Tigna domorum nostrarum cedrina laquearia nostra cupressina.

ברית Fœdus. pactum. ut Ieremię. xxxi. Ecce dies uenient dicit dñs Et feriam domui Israel et domui Iuda fœdus nouum. non secundum pactum. ecce idem uocabulum dupliciter traduxit.

*ברית, Testamentum
pactum, fœdus, remissio*

בשר Maturauit. ut Ioelis. ij. Mittite falces qñiā maturauit messis.

בשר Coxit. ut Exodi. xij. Non comedetis ex eo crudū quid nec coctum aqua. et Ezechiel. xxiij. et discocta sunt ossa illius in medio. eius.

בשם Suauis odor. aroma. ut Isaie. ij. Et erit pro suauī odore fetor. et cum sex pūctis aromaticū. ut Exodi. xxx. Sume tibi aromata primæ myrrhę. et cīnamomi aromatici. itē et calami aromatici. ita enī legēdū est. & Canticorum. v. Messui myrrham meam cum aromate meo.

בשם Onerauit. oppressit. grauauit. Hieronymus interpretatus est diripuit. Amos. v. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem ubi ponitur **בושם** quod exponunt hebrei **עִמְסָם** idest onerauit intelligentes de principibus et iudicibus, autoritatē allegatam. Rabi Ioseph kimhi putat sin literam pro samech positam, ut alias sepe vide supra in **בוס**

בשר Caro. ps. cxlv. Et benedicat omnis caro nomini sancto eius.

בשר Annunciauit. euangelisauit. ut Isaie. liij. Quam pulchri super

ברכה
benedictio sua

ברך Benedixit, ut ps. cxvij. Benedictus qui uenit in nomie dñi. Benediximus uobis de domo dñi. Item salutauit, ut Genesis. xlvij. Qui benedicēs illi. pro quo hebraica ueritas habet. Et salutauit Iacob Pharaonem. Item flexit genua, ut ps. xcv. secundū hebraicam ueritatem. venite adoremus. curuemur. flectamus genua. & Gen. xxiiij. Cumq; camelos fecisset accumbere.

ברך Blasphemauit. increpauit. reprehendit. maledixit, ut. iij. Regū xxi. pro eo quod nos legimus. Benedixit Naboth deū et regē, quam obrem eduxerūt eum extra ciuitatē, et lapidibus interfecerūt. hebrei trāfferūt sic. blasphemauit. & chaldaica trāslatio Ionathę hēt **גריה**

ideft contempsit. vnde Lyra exponit benedixit. i. maledixit. sic Iob. ij. Benedic deo, et morere. hebrei exponunt. increpa et reprehēde deū.

ברכה Munus. donum. Genesis. xxxij. Et suscipe benedictionem quam attuli tibi. ideft suscipe munus quod allatum est tibi.

ברכיה uel **ברכי** Genua. ut Deuteronomij. xxvij. Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus et in furis.

ברכה Fons. uiuarium. stagnum. piscina. ut Canticorum septimo.

Oculi tui sicut piscine in hesebon.

ברם Vestis cuiusdā preciosissime genus. alij putāt esse scriniolum preciosorū iocaliū. Hiero. traduxit gazā preciosam. Ezech. xxvij. Ipsi negociatores tui multiphariam inuolucris hiacynthi et polymitorū gazarūq; preciosarū. vbi septuagīta interpretati sunt thesauros electos.

ברק Resplendentia. fulgur. coruscatio. scintillatio. ij. Regum. xxij. Misit sagittas suas et dissipauit eos, fulgur et consumpsit eos. Significat et lapidem eiusmodi.

ברקנים Spinarum quedā species, quas trāslatio nostra tribulos vocauit. Iudicum. viij. Et cum reuersus fuero uictor in pace conteram carnes uestras cum spinis tribuliscq; deserti.

ברש Arbor quedam ex qua fiunt iacula. Hieronymus traduxit. abietem, alij cedrū. Isaie. lv. pro saluuncula ascendet abies. & eiusdem lx. abies & buxus & pinus simul.

mus. ut Numeri. xvi. Sin autem nouam rem fecerit dominus.

בריא Firmus. sanus. pinguis. crassus. ut Iudicū. iij. Erat aut Eglon vir crassus nimis. deriuata legēdo inuenies. & sepe per defectū aleph in fine he inuenies **בריה** ut Ezechielis. xxxiiij. Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum.

ברבור Gallinaceus. uel auis altilis. ut. iij. Regū. iij. Excepta uenatione ceruorum caprearum atq; bubalorum. et auium altilium. vbi ponitur **ברבורים אבוסים** idest altilium saginatorum in stabulis. hoc est stabulantium.

ברר Grando. ut Exodi. ix. Ecce pluam cras hac ipsa hora grandinē multam nimis. inde uerbum **ברר** prima camez. secunda patha.

בררים Respersi punctis seu maculis. ut Genesis. xxxi. Varios maculosos atq; resperfos.

ברח Elegit. ut primo Regum. xvij. Eligite ex uobis uirum.

ברח Pransus est. comedit. ij. Regū. xij. Comedam de manu eius. Inde deriuata nomina uerbalia ps. lxi. Et dederunt in escam meā fel. et. ij. Regū. xij. Infer cibū in conclauē. et uescar de manu tua. putāt ex hoc intelligi uersiculū Gen. xlvij. Eratq; uernū tempus. vbi secundū hebraicam ueritatem legēdum est (cum iam esset quasi pascuus ager) quam certe parenthesis circumloquendo aliis uerbis expressit interpres dicens. Erat enim uernum tempus.

ברזל Ferrum. psalmo. cv. Ferrum pertransiit animam eius.

ברח Fugit. ut secundo Regum. xij. Porro Absolom fugiēs abiit. Item contignauit. clausit. ut infra.

בריה Repagulum. hastile. tignū. uectis. ut Exodi. xxvi. pro eo qd nos legimus. & eiusdem numeri ad occidentalem plagā. et sequit. qui mittent per medias tabulas. hebraica ueritas sic habet. Et tignus transiens in medio tabularū contignans a termino ad terminū. significat et seram uel repagulū. ut Iob. xxxviij. Et posui uectē. i. repagulū et ostia.

et pluraliter בקרים vacce. quod Hieronymus traduxit bubali.
Amos. vi. Aut arari potest in bubalis. inde בוקר armentarius. ut
Amos septimo. Sed armentarius ego sum.

בקש Quæsiuit. ut Canticorum quinto. Quæsiui et non inueni illū.

בר Mundus. purus. ut ps. xxiij. Innocens manibus et mūdo corde.

inde puritas בר ps. xviij. Et secundū puritatem manuū mearū. alias
mundiciē. significat etiam בר electus. ut eodē ps. Et cum electo ele-

ctus eris. Item significat foris. ut Iob. xxxix. secundū hebręos. vbi nos
legimus. & pergunt ad pastū. ibi Iudeorū magistri interpretant sic. &
pergunt foras. uel cornupetunt foris. Item בר filius. ut Prouerbio.

xxxi. vbi nos legimus. Quid electe mi quid electe uteri mei. quid ele-
cte uotorū meorum. ibi hebręi legunt. quid fili mi. quid fili uteri mei.
quid fili uotorum meorū. Item significat triticū. ut Gen. xlv. Et totidē
alinas triticum in itinere. panescē portātes. cuius instar sic exponetur
versus psalmi. lxxij. vbi p eo quod legimus. erit firmamentū in terra.
legunt hebręi frumentū. nam teste Burgenſe. translatio secundum he-
braicā ueritatē talis est. Erit placenta frumenti in terra. ergo condu-
sionem huius uocabuli cum sententiā. S. Hieronymi faciamus. qui in
apologetico contra Rufinū pammachio sic scribit. Bar apud hebręos
diuerſa significat. dicit enī et filius. ut est istud. Bar iona filius colūbe.
& Bartolomeus filius Ptolomei. et Barchineus. et Barchiseus. et Bar-
rabas. Triticū quoq; et spinarū fasciculus. et electus. ac purus. Hęc idē
Hieronymus.

ברר Secreuit. elegit. clarificauit. inde dicit id quod scribit primo
Paralippo. xvi. Et post eum heman et Idithun et reliquos electos. hoc
est preclaros. & uidetur multis uerbum primitiuum esse precedētis.

ברא Finxit. creauit. Gen. i. In principio creauit deus celū et terram.

ברא Succidit uel excidit. eruit. ut Iosue. xviij. Ascende in syluam &
succide tibi spacia. & paulo inferius. Succides tibi atq; purgabis ad ha-
bitandum spacia.

בראיתא Res noua quę prius non fuit. quam nos creaturam uoca-

*in principio creauit deus
celum et terram*

בִּצּוּר Firmus, fortis, munitus, ut Numeri, xij. Sed cultores fortissimos habet, & urbes grandes atq; muratas.

בִּיצּוּר Munitio, fortificatio murorum, Zacharie, ix. Conuermini ad munitionem.

בִּצָּר Destitit, uitaui, prohibitus est, ut Gen. xi. Nec desistent a cogitationibus suis donec eas opere compleant.

בִּצָּר Aurum, Job, xxij. pro eo quod nos legimus. Dabit pro terra silicem &c. hebreorum magistri traducunt sic. Et reponet pro puluere aurum, et in petra fluuiorum ophir, hoc est aurum obrizum, & plur. **בִּצָּרִים**

בָּקַע Vacuaui, destruxit, vastauit, Nahum, ij. Quia uastatores dissipauerunt eos.

בָּקָבִיק Vas testaceum quasi gutturnum, a sono nomen accipiens cum in aquam mergitur, quod Hieronymus lagunculam traduxit, Ieremie, xix. Vade & accipe lagunculam.

בָּקַעַ Fudit, rupit, scidit, diuisit, dissecuit, ut Amos, i. Eo quod dissecuerit pregnantes Galaad. Isaie, lviij. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum.

בָּקְעָה Planicies, vallis, campus, Gen. xi. Inuenerunt campum in terra Senaar, et Deu, viij. In cuius capis et montibus erumpunt fluuiorum abyssi.

בָּקַעַ Semissis uel dimidium pondus, ut Exodi, xxxviij. ubi nos legimus, oblatum est autem ab ijs qui transierunt, ibi veritas hebraica testante Nicolao de lyra sic habet. Dimidius siclus per singula capita.

בָּקַר Queruiuit, explorauit, ut Leuitici, xij. Sin autem post emundationem rursus creuerit macula in cute, non queret amplius.

בָּקַר Mane, ut Gen. i. Et factum est uespere et mane dies unus. & pluraliter **בָּקָרִים** ut Isaie, xxxiij. Esto brachium nostrum in mane. dictum fortasse a querendo, nam incipimus res querere cum mane luceat.

בָּקַר Vacca siue bos, ut Genesis, xij. Fueruntque ei oues & boues.

etum. quia stultus bruto similis est. inde **בְּעָר** stultus. insipiens. fa-
tuus. psalmo. xciiij. Intelligite insipientes in populo. & psalmo. xcij. Vir
insipiens non cognoscet.

בַּעַת Terruit. stupefecit. Isaię. xxi. Emarcuit cor meum, tenebre
stupefecerunt me.

בַּצָּה **בַּצָּה** **בַּצָּה** Lutum. argilla. ut Ieremię. xxxviij. Demerse-
runt te in ceno, et in lubrico pedes tuos. lubricum pro luto ponitur.

בַּצֵּל Cepe. ut Numeri. xi. Porriq; & cepe et allia.

בַּצֵּעַ Profuit. ut Gen. xxxviij. Quid prodest si occiderimus fratrem
nostrum. idest que cupiditas siue licentia in malum. Nota quod signi-
ficant hec et inde deriuata iniuriam. fraudem. calumniā. et auariciam.
vt Exodi. xviij. Et qui oderint auariciam.

בַּצֵּעַ Compleuit. perfecit. ut threnor. ij. Compleuit sermonē suū
quem preceperat a diebus antiquis.

בַּצֵּעַ Percussit. vulnerauit. incidit. fidit a findo. ut Amos. ix. pro eo
quod nos legimus, auaricia enim in capite omnium. hebrei legunt. Et
vulnerabit eos in capite omnes. uel secundū Dauid Kimhi in cōmen-
tariis hebraicis super duodecim minores. & incidit seu percussit caput
omnium. quod septuaginta melius expresserunt, sic scribentes. vt dis-
secaret in capitibus omnium.

בַּצֵּק Pasta. massa parata ad coquendū panem. ut Exodi duodecimo.
Tulit igitur populus conspersam farinam.

בַּצֵּק Tumuit. Hieronymus traduxit subtritus est. Deutero. viij. Et
pes tuus non est subtritus. hebraice. pes tuus nunquam tumuit.

בַּצֵּר Incidit arbores. vindemiauit. ut Deutero. uicesimo quarto,
Si uindemiaueris uineam tuam.

בַּצֵּר Muniuit. ut Numeri. xxxij. Paruuli nostri et quicquid habe-
re possumus erunt in urbibus munitis.

natus est. subiugauit. Hieronymus honeste traduxit habuit mulierē.
vt Deute. xxiij. Si acceperit homo uxorem et habuerit eam. & eiusdē
libri ca. xxi. uariando traduxit pro dormire cū ea. Et postea intrabis
ad eam dormiesq; cum illa. & hoc modo omne qd p̄geminet & ante

stat seu subiectū aliquid habet dicit **בער** author, magister, dominus

*Author.
Magister. Διδάσκαλος.
Dominus. κύριος.
Maritus. γαμήλιος.*

maritus. Exodi. xxi. Si habēs uxorem et uxor egredietur simul. pro quo
hebrei legunt. Si maritus uxoris est et exhibet uxor eius secum. Signifi-
cat magistrum. ut Gen. xlix. Inuideruntq; ei habentes iacula .i. periti
sagittarij hoc est magistri balistarū. Significat dominū seu principem.
Leuitici. xxi. Sed ne in principe populi sui contaminabit. Deriuata le-

ctione cognosces. ut est **בעל** **בעל** **על** et cetera. Deu-

terono. xxi. Si dormierit uir cū uxore alterius pro maritata marito.

בער Combustus est. arsit. Numeri. xi. Vocauitq; nomē loci illius
incensio. eo quod succensus fuisset cōtra eos ignis domini. et ps. xviij.
Et carbones succensi sunt ab eo. & Exodi. iij. Et uidebat quod rubus
arderet. et sequitur infra. Quare non comburatur rubus. Isaie primo.
Et succendetur utrumq; simul.

בער Tulit. ut Deuteronomij. xxi. Et auferes malum de medio tui.
& eiusdem. xxvi. Attuli quod sanctificatū est de domo mea. & sequit
Nec separaui ea in qualibet imūdia. ecce idē uerbū trāstulit sepauit.

בער Ardor. succensio. Isaie. iij. In spiritu iudicij et spiritu ardoris.
hebrei exponunt destructionem. deuastationē. et exterminationem.

בער Consumpsit. molestauit. lēgit. depastus est. eruit. ut Exodi. xxi
Si leserit quispiam agrum uel uineam.

בער Iumentum. ut loco supra citato. Exodi. xxi. Et dimiserit iumē
tum suum ut depascatur aliena. duo uocabula discēs hac allegatione.

בער Desipuit. insaniuit. infatuatus est. ut Ieremie. x. Pariter insipi-
entes & stulti probabuntur. fortasse a iumento seu bruto superiori di-

jugatur **בֵּיתִי** defectiue. ut. iij. Regum. viij. Aedificans edificauit domum habitaculum tuum. de hoc faciunt hebreorum grammatici mentionem in capitulo de ijs que in fine deficiunt.

בֵּינִי Structura, edificium. ut Ezechielis. xl. Et mensus est latitudinē edificiij calamo uno. altitudinem quoque calamo uno. & capitur in grā matica hebreorum pro coniugatione.

בֵּן Filius. ut Exodi secundo. Que concepit et peperit filium. Et plura liter **בָּנִים** ut Iob primo. Natiq; sunt ei septem filij. inde **בַּת** filia. ut ps. cxxxvij. Filia Babylonis misera. et pluraliter **בָּנוֹת** ut Iob superiori loco. Et tres filias. dicitur etiam **בַּת** pupilla oculi. ut ps. xvi. Custodi me ut pupillam oculi. Quomodo autem hoc uocabulum significās filios uel filias reperiā diuersis in locis legere posthac poteris in amplioribus grammaticis.

בָּסֶר Vua acerba. ut Hieremię. xxxi. Patres comederūt vuam acerbam et dentes filiorum obstupuerunt. potest etiā significare quēlibet fructum immaturum.

בָּעָה Petiit. quęsiuit. rogauit. ut Isaie. xxi. Si quęritis quęrite conuertimini et uenite. et Isaie. xxx. Et requisita in muro excelso.

בָּעָה Fecit proiicere ampullas. a feruendo dictum secundū David Kimhi in comentariis Isaie. eo quod aqua feruens tales fungos seu uellicas proiciat. unde Hiero. ardere interpretatus est Isaie. lxiij. Sicut exustio igni tabescerēt. aque arderēt igni. inde uenit **אֲבַעְבִּיעוֹת** idest ampulle uel inflationes. pustule. vesice. ut Exodi. ix. Erunt enim in hominibus et iumentis ulcera et uesice.

בָּעָט Recalcitrauit. ut Deuteronomij. xxxiij. Incrassatus est dilectus & recalcitrauit.

בָּעַל Rem cum muliere habuit. coiuit subagitauit. maritaliuit. subiugauit. domi-

LIBER

superius uerbum pro isto, ut et septuaginta quoque fecerunt. Abacuk primo. Quare non aspicias super contemptores tacebis cum deuorauerit impius iustiorē se. Et nos legimus. Quare non respicias super inique agentes & taces deuorante impio iustiorē se, ubi ambę trāslationes non consyderauerunt punctum dagges. Sed Hieronymus gnauiter in commentariis hoc uerbum exponit dicēs. Cur pateris ab impio Nabuchodonosor iustum opprimi Israel. Clarius intelliges Threnorum secundo significatum eius. Precipitauit dominus ne pepercit, pro destruxit & perdidit.

בְּלֵעִי Nisi, absque, preter, excepto, ut Gen esis decimoquarto. Exceptis ijs quæ comederunt iuuenes. & assumit in principio mem, ut psalmo decimo octauo. Quis deus preter dominum.

בִּלְק Deuastauit, destruxit, lacerauit, ut Nahum secundo. Dissipata est & scissa & dilacerata.

בְּלִי Nisi, preter, ut Numeri undecimo. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man uel preter man, aliquando ultimum iod non est de substantia dictionis, sed pronomē primę personę significat, ut Osee decimotertio. Et deū absque me nescies, & saluator non est preter me.

ubi etiam hęc dictio **בְּלִי** synonyma ponitur de qua par erit iudicium, et pene in omnibus **בְּלִי** significat preter, exceptis admodū paucis locis ubi pro non uel ne accipitur, ut Isaie decimo quarto. Cedentem populos in indignatione plaga insanabili, i. pro nō cessante. & Isaie decimo. Ne incuruimini sub uinculo, & tunc recipit in principio mem uel lamed sicut supra ostendimus.

בְּמִי Locus eminens, aliquid excelsum, ut psalmo decimo octauo. Et super excelsa statuēs me, inde ab altitudine altare dicitur, ut tertio Regum tertio. Illud quippe erat excelsum maximum Mille hostias holocaustum obtulit Salomon super altare illud.

בִּנָּה Aedificauit, ut psal. cii. Quia edificauit dominus Sion, et con-

בלה Inueterauit, detritum est, computruit, ut Deuteronomij, xxix
Non sunt attrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum uestrorum
vetustate consumpta sunt, inde **בלה** idest vetula.

בלהה Terror, stupor, turbatio subita, ut Isaie, xviij. In tempore
vespere et ecce turbatio uel stupefactio, sicut **בהלה** de quo supe-
rius dictum est.

בלט Paulatim, clam, ut, i. Regū, xviij. Loquimini ad Dauid clam,
בלם Coartauit, clausit, obturauit, cōstrinxit, refrenauit, ut ps, xxxij
In camo et freno maxillas eorum constringe, idest ad constringendū
seu coartandum, sic enim legitur **לבלום**

בלם Scrutatus est, quesiuit, Hieronymus traduxit in propheta
Amos vellicauit, ut Amos septio. Sed armentarius ego sum uellicans
sycomoros, idem postea exposuit in commentariis Amos strinxit, sed
apud hebreos hoc uerbum significat legere hoc est colligere fructus
siue bacas, testante Dauid Kimhi in suis commētariis hebraicis super
Amos prophetam.

בלע Ingurgitauit, deglutiuit, deuorauit, ut Exodi septio. Sed deu-
rauit uirga Aaron uirgas eorum, inde nomen uerbale **בלע** quod
Hieronymus in quotidianę lectionis nostrę psalterio traduxit præci-
pitatio, licet septuaginta melius catapontismos hoc est demersio seu
proprie ingurgitatio siue absorptio, psalmo, lxx. Dilexisti omnia uer-
ba precipitationis lingua dolosa, Gręci autem, Dilexisti omnia uerba
absorptionis linguam dolosam. Quod idem sanctus Hieronymus
eūdem uersum iustius de hebraica ueritate trāfferens sic interpretat,
Dilexisti omnia uerba ad deuorandum linguam dolosam.

בלע Fortificatum per dagges significat destruxit, perdidit, corru-
pit, oppressit, quem punctum multi non consyderantes exponunt

LIBER

בלעל Malum. iniquū. ut ps. xli. Verbum iniquum constituerunt aduersum me. inde nomē demonis qui est pater oīs malī. ut Nahū. i. Et nō adiciet ultra ut pertrāseat in te belial. ynde q̄ ex patre diabolo sunt dicunt filij belial. ut ludicum. xix. Venerūt uiri ciuitatis illius filij belial. chaldaica trāslatio exponit filios malicię. quidā hebreorū compositū arbitrant a **בל** et **על** qd mentē nostrā nō patit ferri sursū.

בלבל Permiscuit. cōfudit. ut Gen. xi. Quia ibi cōfusum est labiū uniuersę terre. quod hebraice legit. Quia ibi permiscuit seu cōfudit dñs labiū uniuersę terre. & cōuersione ultimę lřę in he aspirationē, ponit

in eodē ca. paulo superius **בלבל**. i. cōfundamus ibi linguā eorum.

inde uolūt deriuare **בלבל**. i. permixta. qd Hiero. cōspersum tra-

duxit Leuitici. ij. Simile cōsperse oleo et absq̄ fermēto. uerbū hoc tin-

ctores inficere dicūt. inde **תבל**. i. confusio. scelus. ut Leuitici. xx. Si

quis dormierit cū nuru sua, uterq̄ moriatur. quia scelus operati sunt.

inde **תבלול** idest macula oculi. quā Hieronymus albuginem no-

minauit, Leuitici. xxi. Si albuginē habēs in oculo. dictū sic a **בלבל**

idest confusione pupillę in oculo. a quo etiam **בבל** Babylonia dicta

est quasi balbel. inde.

בלבל Stramentum iumentorum ex diuersis mixtum fæno et palea

et quisquiliis. a cōfusione siue mixtione diuersorum sic dictum. quod

Hiero. migma gręce, nō inueniēs latinū, a mixtura uocauit. Isaie. xxx

Cōmixtum migma comedent sicut in area uentilatum est.

בלג Contentus est. perstitit firme. ualuit. roboratus est. et conforta-

tus. quanquā Hieronymus tormenta doloris esse uoluit. Iob. ix. Cum

dixero nequaquam ita loquar. commuto faciem meam, et dolore tor-

queor. ubi ponit **אבלג** quod hebrei exponunt, Si dixero obli-

uiscar querelę meę, dimittam iram meam et confortabor.

*Hinc Vulgariter
dicuntur Babciller:
Verba effutire inopta*

בבנ Arboris genus, quam aliqui morum, Hieronymus pyrum appellauit. secundo Regum quinto. Et uenies ad eos ex aduerso pyrorum. & cum audieris sonitum gradientis, in cacumine pyrorum.

בבה Fleuit. ut Osee duodecimo. Fleuit et rogauit eum. & quandoque ponitur absque he littera finali. ut Genesis quinquagesimo. Ruit super faciem patris, et fleuit super eum, et osculatus est eum. inde nomen verbale **בב** idest fletus. ut psalmo tricesimo. Ad uesperum demonstrabitur fletus. quod et **בבה** & quandoque etiam **בבות** nominatur. ut Genesis. xxxv. Vocatumque est nomen loci illius quercus fletus. inde quoque riuorum sinus deriuatur, ad similitudinem lachrymarum abundantium.

בבור Primogenitus. psalmo octogesimo nono. At ego primogenitum ponam illum. declinatur heteroclitice pluraliter **בבורות** uel **בבורי** Significat etiam **בב מות** Angelum. mammona prefectum morti. quem Hieronymus appellauit primogenita mors. ut Iob decimo octauo. Et consumat brachia illius primogenita mors. eam Rabi Ioseph putat esse morbum letalem, quem sequitur mors. Lyra intelligit mortem anticipatam, que preuenit mortem naturalem.

בבור Primitie. ut Exodus tricesimo quarto. Primitias frugum terrae tuae offeres in domo domini dei tui.

בל Non uel ne. ut psalmo decimo sexto. Quoniam a dexteris est mihi ne commouear. assumit in fine iod. ut **בלי** idest non. secundo Regum primo. Clypeus Saul quasi non esset unctus oleo. Rursus idem assumit in principio mem. ut **מבלי** idest non uel sine. Iob quarto. Tigris perit, eo quod non haberet predam. inde **לכלתי** tantummodo. ut. non. preter. ut Leuitici. xx. & **מבליתי** et **מבערי** et cetera que negationem nisi. preter. sine. significant. ut psalmo. xviij. Quoniam quis deus preter dominum. aut quis deus preter deum nostrum.

firmamento &c. ibi habet hebraica scriptura. Et fecit differentiam in aquas quę sunt sub firmamento, et inter aquas quę sunt super firmamentum. similiter ubi sequitur, Et diuidat diem ac noctem. ibi hebraice legitur. ad faciendum differentiam inter diem et inter noctem. inuenit etiam **בִּיצוֹת** ut Ezechielis. x. Et imple manum tuam prunis ignis, quę sunt inter cherubim. & accipit prepositiones quādoq; et nōnunquam articulos. sed inuenitur quoq; declinari per numeros.

בִּיצִים Oua. ut Deuteronomij. xxij. Et matrem pullis uel ouis de super incubantem. eius singulare in sacris literis raro legitur. in aliis tamē libris **בִּיצָה** heteroclite inuenimus. quo etiam nomine singularis quidam liber inscriptus est.

בֵּיר Fouea. cisterna. puteus. quasi **בְּאֵר** Hieremię sexto. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam.

בֵּירָה Palatium. regia. residentia. quod Hieronymus regni exordium traduxit. Ester primo. Susan ciuitas regni eius exordium fuit. idest palatium et residentia. et habet pluralem numerū **בֵּירוֹת**

בֵּית Domus. ut Exodi. xij. Neq; enim erat domus in qua non iaceret mortuus. significat etiam prosapiā seu stirpem. ut Deuteronomij xxv. Sic fiet homini qui non edificat domum fratris sui. item nidum & quicquid habitaculū. ut ps. lxxxiiij. Etenim passer inuenit sibi domū.

בֵּית Intus uel intrinsecus. ut Genesis sexto. Et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus. & Ezechielis primo. Velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius.

בֵּיתוֹן Palatiū. aula. ut Ester septimo. pro eo quod nos legimus. Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, et intrasset conuiuij locum. hebrei legunt. Et rex reuertebatur de horto palatij ad domū conuiuij.

בִּטָּח Lubrice oblocutus est uel protulit. ut Leuitici quito. Anima que iurauerit et protulerit labiis suis. & in nomine uerbali mutat aleph in he literam.

בִּטָּח Sperauit. ut psalmo. xxviiij. In ipso sperauit cor meum. multas & diuersissimas habet deriuatorum uariationes. quas ex arte grammatica querere oportet. et usu librorum.

בִּטָּל Vacauit. ociosus fuit. ut Ecclesiastis. xij. Et ociosi erunt molentes in minuto numero.

בִּטֶן Venter. ut Prouer. xiiij. Venter aut impiorum insaturabilis.

בִּטְנִים Pineę. Hieronymus traduxit Terebinthi fructus. ut Gen. xliij. Stactes et terebinthi et amygdalorum. & in thargum Ierusalimitano sumitur pro oleo aromatico.

בִּיב Concauum. vacuū. inane. Exodi. xxvij. Non solidum sed inane & cauatum intrinsecus facies illud.

בִּין Intellexit. Danielis ultimo. Et ego audiui et non intellexi.

בִּינָה Intelligentia. quamuis Hieronymus uarie in diuersis locis transserat. Nam prouer. iij. interpretatus est prudentiam. Audite filij disciplinam patris. et attendite ut sciatis prudentiam. & eiusdem. xxx. traduxit sapientiam. Stultissimus sum uirorum, et sapientia hominum non est mecum. Inde **חִבֵּין** idest intelligere. ut Prouer. xiiij. Sapientia callidi est intelligere uiam suam. Inde **צִבּוֹן** ut eodē. Et doctrina prudentum facilis. Inde **חִבּוֹנָה** idest intelligentia. quod etiā quādoque prudentiam et aliquando sapientiam traduxerunt. ut ps. cxlvij. Et sapientie eius non est numerus. et sic de aliis deriuatis. in quorum omnium expositione magis pprie loquunt Cabaliste. cū de quinquaginta portis intelligētie scribūt. nō prudētie neque sapiētie. nec cognitionis siue scientie. ostendūtque multas int sapiētiā et intelligentiam esse differentias. qd altera est iudicij altera gratie. ut in arbore decē numerationū ea clarius tractantur. et Iob. xxvij. in fine eius.

בִּין Inter. ut Gen. i. ubi nos legimus. Diuisitque aquas que erant sub

bum enim domini contempsit.

בז Diripuit, depredatus est, rapuit, ut Isaie decimo octauo. Diripuerunt flumina terram eius, nam supra ostendimus quod **בז** inuenitur per apocopen, sed et tunc addit he literam, et dicitur **בזח** in eodem predationis significato, que quidem aspiratio sepe mutatur in aleph, ut hic.

בזק Scintillatio, coruscatio, fulgur, ut Ezechielis primo. Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis, dictum quasi **ברק** quod idem significat, est etiam nomen loci, Iudicum primo Et inuenerunt Adonibezek in bezek.

בזר Disperfit quasi **בזר** sparsit, ut psalmo, cxlvij. Nebulam sicut cinerem sparget, et Ioelis tertio, quos disperferunt in nationibus.

בחל Horruit, abominatus est, teduit, ut Zacharie undecimo, pro eo quod nos legimus, si quidem et anima eorum uariavit in me, hebrei exponunt nauseauit, abhorruit.

בחן Probauit, temptauit, Zacharie, xij. Et probabo eos sicut probatur aurum, et Ezechielis, xxi, Plaude super focum quia probatum est.

בחון Arx, fortalicium, turris, propugnaculum, et robustissimus quisque, translatiue loquendo, ut Isaie, xxiij. In captiuitate traduxerunt robustos eius.

בחר Elegit, ut ps. cxxxv, Quoniam Iacob elegit sibi dominus, & Iudicum quinto, Noua eliget dominus.

בחור Adolescens, iuuenis bellicosus, uir electus, puer ualidus, ij. Regum sexto, Congregauit autem rursus Dauid omnes electos ex Israel, inde nomen adulescentia et iuuentus, ut Ecclesiastis, xi, Letare ergo iuuenis in adulescentia tua et in diebus iuuentutis tue.

בחר Electus, ut ps. lxxxix, Disposui testamentum electis meis.

diffipauit. Isaie. xxiij. Ecce dominus diffipauit terrā. Et paulo inferius
Diffipatione diffipabitur terra.

בֹּלַק Vastauit, nudauit. ut loco q̄ supra. Isaie. xxiij. Et nudabit eā.

בֹּר Puteus, cisterna. ut Genesis. xxxvij. Miseruntq; eum in cister-
nam ueterem quę non habebat aquam. et differt a **בְּאֵר** quod illud

manu artificis. hoc duce natura constat. Item significat carcerem. ut
Genesis. xli. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph
totonderunt. Item significat sepulchrū uel foueā. quod Hieronymus
traduxit lacum. ps. xxvij. Et assimilabor descendētib; in lacū. idest
sepulchrum secundum hebreos. significat etiam terram incultam &
in solitudinem redactam & locum desertum.

בוש Confusus est. erubuit. ut psalmo. lxxi. Cum confusi fuerint &
reueriti qui querūt mala mihi. & supra psalmo. lxx. Confundantur et
reuereantur qui querunt animam meam.

בושה Opprobrium. verecundia. cōfusio. ut ps. lxxxix. Perfudisti
eū confusione. & per epentheseim quandoq; recipit nun lram. et dicit.

בִּשְׁנָה Verecundia. confusio. ut Osee. x. Confusio Ephraim ca-
piet et confundetur. Inde transitium hiphil **הִבִּישׁ** ut psalmo. liij.
Confusi sunt quoniam deus spreuit eos. inde **מִבִּישׁ** idest confusio
nem faciens. Prouerbiorum. x. Et putredo in ossibus eius quę confusi-
one res dignas gerit idest confusionem facit.

בוז Rapuit. prędatus est. ut Isaie. xxiij. Diffipatione diffipabitur ter-
ra. et deprędatione prędabitur. Et geminata ultima litera inuenitur
per defectum uau **בֹּז** deprędatus est. diripuit. ut Ezechielis trice-
simonono. Et deprędabuntur eos quibus pręde fuerant. & pronun-
ciatur quandoq; per apocopen unica zain litera. inde nomen uenit
verbale **בִּזְזָה** pręda. ut Ester nono. Prędas de substantiis eorum
agere noluerunt.

בוזה Contempsit. vilefecit. spreuit. ut Numeri decimoquīto. Ver-

despexit dies paruos. & Malachie. ij. Propter qđ et ego dedi uos contemptibiles. ubi ponitur **זבבים**

בוך Irretiuit. inde uenit **זבב** perplexus est. oberrauit. confusus & dubius fuit. Hester. iij. pro eo quod interpret traduxit. & cunctis Iudeis qui in urbe erāt flentibus. hebraica ueritas habet. & ciuitas Sur san perplexa fuit. inuenit etiam per defectū uau cuius loco surek punctus pronuntiatur Exodi. xiiij. vbi nos legimus coartati sunt in terra. ibi ponitur **זבבים** idest oberrantes. irretiti. dubij. confusi.

בול Truncus. palus ligneus. Isaie. xliij. Ante truncum ligni prociđā est autem species ligni ut sit appositua constructio secundū magistrū Ionam. Palus lignum. quasi diceret lignū palum adorabo. sicut terrā puluerem & imbrem pluuiam.

בול Frutex. qđ Hieronymus traduxit herbam. Iob. xl. Hinc mōtes herbas ferunt. significat autem omne quod terra producit. ut sunt fructus et frutices. et palmites. et sic de quibuscumq; alijs quę media sunt in herbā et lignū. simile est **יבול** ut ps. lxvij. terra dedit fructū suū.

בול October mensis. ut. iij. Regum. vi. Et in anno undecimo mense bul ipse est mensis octauus perfecta est domus. dicunt quidam hebreorum mensē eum uocari a **מבול** idest diluuium Genesis. vi. Ecce ego adducā aquas diluuij sup terrā. eo qđ ille mēsis abūdet imbribus.

בוס Pessundedit. conculcauit. inquinauit. ad nihilū deduxit. ut ps. lx. Et ipse ad nihilum deducet tribulātes nos. Hieronymus in translatione hebraica interpretatur conculcabit. inde nomē uerbale Zacharie. x. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum in medio uiarum in prelio. intercipit sin literam. ut Amos. v. Iccirco pro eo quod diripiebatis pauperem.

בוי Linum. quod Hieronymus byssum interpretatur. Hester. i. Sustentata funibus byssinis atq; purpureis.

בוק Euacuauit. dissipauit. ut Nahum secundo. dissipata est et scissa & dilacerata. & geminata ultima litera **בוקק** deuastauit. uacuauit.

בְּהֵל Nimium uelociter accelerauit, temere festinauit, irruit concitatus, et obruit inconsulto, Ecclesiastis. iij. Ne temere quid loquaris, & eiusdem. vij. Ne sis uelox ad irascendum, Hester. vi. Et cito eum ad conuiuium quod regina parauerat pergere compulerunt.

בְּהֵלָה Terror, turbatio. Hieronymus traduxit uelociter, Leuitici xxvi. Visitabo uos uelociter in egestate &c. quasi diceretur, Constituam tuam super uos terrorem, utrumq; igitur significabit.

בְּחַיָּה Bestia, animal, ut Deuteronomij. xiiij. Hoc est animal quod comedere debetis.

בְּחֵן Pollex seu pedica magna, ut Leuitici decimoquarto, Et super pollices manus eius ac pedis dexteri, et p̄r declinatur in foeminino addito uau **בְּחֻצֹתָ**

בְּחֶק Lentigo, albedo maligna cutis, Hieronymus traduxit maculam coloris candidi Leuitici, xiiij. Sciat non esse lepram sed maculam coloris candidi et hominem mundum, quod alij lentiginem exponunt.

בְּהָר Canduit, Leuitici. xiiij. Vir siue mulier in cuius cute candor apparuerit, inde **בְּהֵר** lucidum, candidum ut nix.

בֹּיָא Venit, ut ps. xxxvi. Non ueniet mihi pes superbie, quod per defectum uau sepius reperitur **בָּא** ut, i. Regum. iij. Timueruntq; philistim dicētes, venit deus in castra inde **תְּבוּאָה** idest, puentus, redditus, ut. iij. Regū. viij. Restitue ei omnia quę sua sunt et uniuersos redditus agrorū, variant eius deriuata & composita mirū in modum per multas regulas grammaticę, tam abundantia quam defectu.

בִּרְיָ Approbrauit, despexit, cōtempnit, ut Prouerbiorū. xxiij. In auribus insipietum ne loquaris, quia despiciūt doctrinā eloquij tui, quod sepius per syncopam uau reperit **בִּרְיָ** ut Prouerbiorū. i. Sapientiā atq; doctrinam stulti despiciunt, & apertius scribit Zacharię. iij. Quis enī

LIBER

rū uobis est quod separauit uos deus. & infra. Seperamini de medio congregationis huius.

בְּרִיל Cartilago siue extremum auris. ut Amos. iij. Si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculę.

בְּרִיל Stannum uel lithargyriū. Zacharię. iij. Et uidebunt lapidē stanneum in manu Zorobabel.

בְּרִיל Bdellium, quod secundū Priscianum in primo est genus lapidis. ut Gen. ij. Ibiq; inuenitur bdellium et lapis onychinus. sunt qui pbdellio trāfferūt carbunculū. teste Hiero. de hebraicis q̄stionibus.

בְּרִיל Rimatus est. fartiuuit. rimas et fissuras restaurauit. ut. ij. paralip xxxiij. Vt instaurarent templū et infirma quęq; fartirēt. inde **בְּרִיל**

rima. fissura. ruina. et omne quod uenit restaurandū. ut. iij. Regū. xij. Et instaurēt facta tecta domus si quid necessariū uiderit instauratōe.

בְּרִיל Priuatio materię seu uacuum. ut Gen. i. Terra autē erat inanis

& uacua. sic etiā Onkelus chaldaicę traduxit. sed scribunt prestantiores hebreorū magistri quod **בְּרִיל** sit res omī forma carens. ut est

materia prima. & **בְּרִיל** aptitudo habendi siue desyderium quod mouet materiam primam ad omnem formā naturalem. ut in primo phisici auditus libro determinauit Aristoteles.

בְּרִיל Smaragdus. uel alius quidam lapis ex gemmis enumeratis.

Ester. i. Super pauimentum smaragdino et pario stratum lapide. quidam hebrei genus quoddam marmoris dicunt esse.

בְּרִיל Turbauit. terruit. horruit. stupuit. Hieronymus traduxit conturbatus est primo Regū. xxviij. Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul. conturbatus enim erat ualde. vbi hebrei legūt. Et uidit ipsa quod Ille tremuit uel stupuit. seu uerius quod attonitus erat ualde. similiter ps vi. Et anima mea turbata est ualde. & in fine. Erubescant et cōturben- tur uehementer idest terreantur.

Hec monstrum.
spallida, in forma, und.
primataq; et forma sub
reliquis elementis q̄sq;
confusis, donec creata fuer
veluti condico m dneretur
amictus. a b.
Hinc proutem Exbre
Interdum q̄d
materia formā appetit
amo. E. recipere.

ל Linum uel linteū, ut Leuitici, xvi. Tunica linea uestietur, sceminalibus lineis uerenda celabit, accingetur zona linea cidarim lineam imponat capiti.

מְדַאֵךְ Mēdax, diuinus siue diuinator, ut Ieremię, i. Gladius ad diuinos eius qui stulti erūt, sic Ioseph Kimhi in cōmentariis Hieremię allegās thargum Ionethę, nam alij interpretantur mendaces.

מַעֲזֵבָה Fulcimentum, baculus, hastile, vectis, ut exodi, xxv. Faciesq; uetres de lignis setim.

מַעֲזֵבָה Membra, fulciti, fortes, solitarij, profunda, ut Iob, xviij. In profundissimum infernum descendent omnia mea.

מֶזֶל Pondus, ut Exodi, xxx., equalis ponderis erunt omnia, pro quo hebraica scriptura habet bad cum bad, quod Onkelus chaldeus interpretat pondus cū pōdere, alij unūq; seorsum qd medici dicūt ana.

מְלֵכִי Solus, solitarius, generis omnis utriusq; numeri threnorū, i. Quomodo sedet sola ciuitas, & Deute, xxxiij, Habitabit Israel confideter et solus, quod Onkelus chaldeus traduxit in unione, Nicolaus de lyra recipiens uerba Salomonis cōmentatoris vangionis exponit pro singulariter et nō gregatim, Itē pluraliter eodem ut supra modo receptis articulis, ut Michę, viij, Habitanter solos in saltu, inde componitur **מִלְכֵי** idest dempto solo, seu preter, ut Leuitici, xxiiij.

Exceptis sabbatis dñi, frequenť enī reperiť p apocopā alterius daleth.

מְלֵכִי Solitarius, per epentheseim uau, ut Oseę, viij, Onager solitarius sibi effraim, & ps, cij, Sicut passer solitarius in tecto.

מְלֵכִי Excogitauit, finxit, mentitus est, ut, iij, Regum, xij, Quintadecima die mensis octauī quem finxerat de corde suo.

מְלֵכִי Diuisit, separauit, ut Genesis primo, Et diuisit lucē a tenebris. Alia deriuata multa reperies ab eo, ut Numeri, xvi, Nunquid pa-

*Gallicū vulgus : baudet
ponit bng asne*

ב

בְּנֵי חָוָה אֵת אָדָם דְּעָצָה

n uel cum. & preponitur uel nomini uel gerundiuis. Genesis primo. In principio creauit. et eodem tricesimotertio. Et prosequer te cum gaudio & cum canticis & cum tympanis & cum citharis.

בִּבְתָּ Pupilla. ut Zacharie. ij. Qui enim tetigerit uos. t̄git pupillā oculi mei. Inuenitur autem per apheresin. ut threnor. ij. Neq; taceat pupilla oculi tui.

בִּאֵר Declarauit. enunciauit. enarrauit. explanauit. ut Deuterono. primo. Cœpit Moyses explanare legem et dicere.

בִּאֵר Puteus. cisterna. fons. Gen. xxvi. ubi nos legimus. Foderūtq; in torrentem et repperunt aquam uiuam. ibi hebraica ueritas habet. Et foderunt serui Iſhac in torrentem et inuenerunt illic fontem aque uiue. ponitur autem hæc dictio sepe pro puteo in eodem capitulo.

בִּאֵשׁ Putruit. Fetuit. pessime oluit. ut Exodi. vij. Pisces quoq; in fluuiō morientur. et putrescet aqua pro fetebit aqua. inde nomen uerbale fetorem significans Ioclis. ij. Et ascendet fetor eius. et uerbum transitiuū secundi ponit Ecclesiastis. x. Muscæ morientes perdūt suauitatem ungenti idest fetere faciūt. simile uerbū reperiēs Exodi. v. Videat dñs et iudicet. quoniā fetere fecistis odorē nostrū. omnia huiusmodi significant **סְרַחֲחִין** idest fetorē. significant etiam odiosum esse & nauseabile. ut Genesis. xxxiiij. Odiosum fecistis me cananēis.

בְּאוֹשִׁים Vuē odibiles et mali saporis quas uocamus labruscas. ut Iſaie. v. An qd expectaui qd faceret uas et fecit labruscas.

בֶּגֶד Esca. ferculum. cibus. ut Danielis primo. Et constituit eis rex anonam per singulos dies de cibis suis.

בִּצְרָה Spreuit. fefellit. preuaricatus est. threnor. i. Omnes amici eius spreuerūt eā. et Hiere. xij. Bene est oībus p̄uaricatoribus q̄ p̄uaricāt.

בִּגְדֵי Vestis uel uestimentū. ut Exodi. xxviij. Faciesq; uestē sanctā Aaron fratri tuo. et infra. Hęc erunt uestimenta.

בְּגִלְלִי Noīe. gratia. p̄pter. Gen. xij. Et uiuet aīa mea ob grām tui.

nipotens benedicet tibi. In eo loco textus hebraicus habet, a deo patris tui et a Sadai hoc est ab omnipotente, ubi ponitur **אנ** similiter Gen. xli. vbi nos legimus, nec erat qui interpretaretur, veritas habet, & non erat interpret ex eis Pharaoni, significat etiā prepositionem cū, ut Gen. xliij. Quos cū ille uidisset et Beniamin simul cum eis, itē paulo post, quoniā hodie mecum sunt comesturi meridiē, capit aliquando pro lamed articulo datiuo, ut Leuitici, xvi. Cumq; mactauerit hircū pro peccato populi inferet sanguinē eius intra uelū sicut preceptū est de sanguine uituli, vbi hebraice sic legitur, Inferet sanguinē eius intra uelum, et faciet ipsi sanguini eius sicut fecit sanguini uituli, significat etiā in uel ad, ut ps. lxxviij. Et nō est creditus cum deo spiritus eius, quod exponunt in deo, ubi ponit **אנ** Et cum iod finali prima fortificata syllaba per dagges inuenit hortandi pro heus ueni mecum, ut Cantorum quarto, Veni de libano sponsa, veni de libano.

אנ Vomeres uel ferramēta quibus proscinditur terra, Hieronymus traduxit aratra Ioelis, iij. Cōcidite aratra uestra in gladios, quidā putant ligones esse quibus fodimus terram siue bidentes.

אנ Tu, pronomē secundę personę singularis numeri, ut Deute, v. Loquerisq; ad nos et nos audientes faciemus, & pluraliter **אנ** ut Gen. xliij. Exploratores uos estis, & assumit hoc pronomē in singlari quandoq; he in fine **אנ** ut ps. vi. Et tu domine usq; quo, quod tamen scemininum eius nunq; facit, sed semper sine he reperitur contrario aliorum nominum more.

אנ Venit, ut Isaie, xxi. Venit mane & nox, et Iob, iij. Quia timor quem timebam euenit mihi, et reperies illud quādoq; per defectum aleph in prīcipio, et cōmutata he in aleph in fine, ut Deute, xxxiij. qui venit cū principibus ppli et fecit iusticias dñi, et mutat aliqn he finalis in iod, ut Isaie, lvi. omnes bestię agri uenite ad deuorandum, similiter mutatur aliquando aleph principalis in he, ut Isaie, xxi. Occurrentes ficienti afferte aquam pro facite uenire aquam.

אנ Asina, Numeri, xxi. Et strata asina pfectus est, scribit etiā cū **ו** post **ח**, ut eodē ca, reperies sepius, Cūq; uidisset asina angelū.

sit tibi, similiter Genesis. xij. vt bene sit mihi propter te.

לִּטְרָה Lucus, ut Deuteronomij. xvi. Non plantabis tibi lucum
omnis arboris iuxta altare. & habet pruralem numerū masculini ge-
neris ut Exodi. xxxiij. lucosq; succide.

בֵּנֵי Bene uel beatus, ut ps. primo. Beatus uir qui nō abiit, quod
hebrei quidam exponunt. Bene uiro qui non abiit.

בֵּרָכָה Beatitudo, ut Gen. xxx. Dixitq; lia. hoc p beatitudine mea,
inde uerbum beatifico, ut eodem loco pro beatificabunt legimus, bea-
tam quippe me dicent omnes mulieres, propterea appellauit eū aser.

דֶּרֶס Gressus, vestigium, incessus, ut psal. lxxiij. Pene effusi sunt
gressus mei. & ponitur aliquando sine uau per cubus. et p dagges
vt lob. xxxi. Si declinauit gressus meus de uia, omnia hęc et eis similia
significant semitam, uiam, vestigium, inde uenit uerbum.

חֲסִידָה Ambulauit, ut Prouer. ix. Et ambulate per uias prudentiæ.

חֲסִידָה Est genus arboris quam alij cedrum alij lignum quod
barbarice prisilium uocant, multi multis modis.

אֵת Articulus obliquorum casuum, ut Gen. i. In principio creauit
deus celum et terram, ubi ante celum ponitur **אֵת** & ante terrā etiā
ponitur **אֵת** ubiq; cum quodā alio appropriato articulo ha. Repe-

ritur et quādoq; articulus esse recti seu nominatiui, sed raro, ut Exodi
x. ubi nos legimus. Reuocaueruntq; Moysen & Aaron. ibi hebraica
scriptura secundum accomodata puncta sic habet, et reuocatus est ipse
Moyses et ipse Aaron scilicet collectiue duo tanq; unus. expono iam
articulum per ipse, habet enī talē sepe significantiā segregatę substantię

quasi sui ipsius, qd ex deriuatis eius cognoscit **אֵת** ut Deu. ultimo.
& sepeliuit eū in ualle terre Moab. qd hebrei exponūt, et sepeliuit se-

ipm in ualle, ponit enī illic **אֵת** sic **אֵת** idest ego ipse **אֵת**
illi ipsi uariando secundum casus, aliquando addita met particula.
Significat etiam in quibusdam locis de uel ab uel ex, ut Genesis qua-
dragesimonono, ubi nos legimus, Deus p̄ris tui erit adiutor tuus & om

*Not. hunc articulum
diligenter serue
Arabes utuntur, & q.*

ipse

*et tanq;
sepeliuit seipm
moyses.*

רַחֵץ Radix, scaturigo, ostiū, effusio, fluctus, riuus, torrens, decur-
sus aquarum, ut Numeri, xxi. Scopuli torrentum inclinati sunt, quod
Onkelus chaldeus effusionem traduxit.

רֶחֶץ Coleus, testis, seu testiculus, ut Leuitici, xxi, ubi ponit hernio-
sus, ibi hebraica ueritas habet compresso uel attrito testiculo, quem
Vlpianus de uerborum significatione uocat **θλασίον** thlasiam.

רֶחֶץ Arbor, et est nomen generale ad omnes arbores et oīa ligna
syluarum, ut Gen, xxi, Abraham uero plantauit nemus.

דָּשַׁן et **דָּשַׁן** et **דָּשַׁן** Peccauit, delictum, multa, ut Leui, v,
quia per errorem deliquit in dñm, est et locus immūdus et desolatus,

חֹשֶׁן Magus, ut nostra translatio habet Danielis secūdo, uerbum
huiusmodi suscitatur ab omni ariolo et mago & chaldeo, & paulo
ante, ut conuocarentur arioli & magi & malefici & chaldei. Sed he-
breorum magistri dicunt esse astrologum, Abraham Ezraides expo-
nit predictum locum de medicis.

שֶׁפֶת Stercus, ut psalmo centesimodecimo tertio, Et de stercore
erigens pauperem, & Nehemię secundo, Et ad portam stercoris, &
pluraliter **שֶׁפֶתֹת** ut threnorū, iij. Amplexati sunt stercora.

שֶׁפֶת Pharetra, ut Iob, xxxix, Super ipsum sonabit pharetra, &
threnorum, iij. Misit in renibus meis filios pharetrę suę idest sagittas.

וְשֵׁן Relatiuū omnis generis et utriusq; numeri quis que quod,
qui, que, qua, Numeri, xij. Hęc sunt nomina uirorū quos misit Moy-
ses. Significat etiam coniunctionem quod, quia, quoniam, immo, ut
primo Regum, xv, Et ait Saul ad Samuelem, Immo audiui uocem do-
mini. Item quandoq; ponitur loco **וְשֵׁן** idest, ut Ruth, iij, Et pro-
uidebo ut bene sit tibi, ubi ponit **וְשֵׁן** nam in ceteris similibus locu-
tionibus inuenies priorem dictionem, ut Deuteronomij, xij, ut bene

Medici

אָרַח Arca, ut Exodi. xxv. Arcam de lignis setim compingite.

אַרְנָבָה Lepus, ut Leuitici. xi. Lepus quoq; nā et ipse ruminat.

אָרֶץ Terra, ut Genesis. ij. In die quo fecit dominus deus terram & celum, tam pro elemento quam etiam pro patria.

אֲרָשָׁה Eloquium, sermo, quod nostra translatio uoluntatem tra duxit, ps. xxi. Et uoluntate labiorum eius non fraudasti eum.

אֲרָשָׁה Desponsauit, ut Deuteronomij uicesimo. Quis est homo qui desponsauit uxorem et non accepit eam.

אֵשׁ Ignis, ut Leuitici nono. Et ecce egressus est ignis a domino & deuorauit holocaustum.

אֲשֵׁי יִסָּד Fundamenta, ut Isaie. xvi. Hijs qui letantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas, quod hebrei exponunt et Dauid Kimhi in comentarijs suis super Isaiam hoc loco traducit, i. fundamen tis hoc est uiris fortibus atq; primarijs, super quibus fundabāt regnū Moab et maxime ciuitatis Kirharefeth, quod Hieronymus traduxit Hieremie. xlvij. muri fictilis.

אֲשֵׁי יִסָּד Dolia, ciphí, secundū Lyram, uel uinacia secundū Hiero nymum Osee. ij. Et ipsi respectant ad deos alienos et diligūt uinacia uuarum, hebrei transferunt lagenas.

אֲשֵׁי יִסָּד Racemi, palmites, quęq; uirentia, translatio comunis habet flores, ut Canticor. ij. Fulcite me floribus, quod Hiero. in eius libri omilijs de origine translatis omilia, ij. sic exposuit. Confirmate me in ungentis.

אֲשֵׁי יִסָּד Puls, offa, frixa oleo simila, ut, i. Paralippomenon, xvi. Et frixam oleo simlam.

אֲשֵׁי יִסָּד Fundamentum, ut Hiere. l. Ceciderunt fundamenta eius,

אֲרוֹזִים pro **אֲרוֹזִים** Monilia, ut infra in litera heh.

אֲרָחָה Semita, ut Iob. xvi. Et semitā per quam nō reuertar ambulo.

a uerbo **אָרַח** idest coepit iter, inde **אֲרוֹרָה** aduena uiator

inde **אֲרִיחָה** comitatus.

אֲרוֹחָה Portio.

אֲרַךְ Prolongauit, ut Deuteronomij. vi. Vt prolongētur dies tui.

אֲרַךְ Tardus, longus, ut ps. cii. Misericors et miserator dominus tardus ira siue longanimis & multum misericors.

אֲרוּכָה Sanatio, reparatio, ut Nehe. iiij. Quod obducta esset cicatrix muri Ierusalem. quod hebrei legunt, quod accesserit sanatio seu reparatio muris Ierusalem.

אֲרָם Syrus, ut. ij. Regum. x. Conduxerunt mercede Syrum rehob.

Significat et Syriam quę cum sit duplex secundū Strabonē libro. xvi. nominat Cœlosyria fluminū gręce Mesopotamia quod sit media int̃ duo flumina sita Euphratē et Tigrim, ut sentit Plinius libro. v. Altera vero Syrophœnicia quę mercatoribus plena est, nam Mesopotamia agricolis et pecoribus gaudet. vnde scriptura duas syrias cōmemorat primo Paralip. xix. Miserunt mille talenta argenti ut conducerēt sibi de aram naharaim idest Syria mesopotamia. et de aram maacha idest syrophœnicia.

אֲרָמוֹת Domus, palatium, lar. penates. penetrale, ut. iiij. Regū. xvi.

Ingressus est palatiū et succēdit se cū domo regia. et plr **אֲרָמוֹת**

ut Hieremie. vi. Surgite & ascēdamus in nocte et dissipemus domos eius, ubi cessat holem propter coniunctam lectionem, inuenitur etiā in hac dictione he aspiratio pro aleph. ut Amos. iiij. Et proiciemini in harmona dicit dominus. quod Symmachus traduxit in armenia. & septuaginta montem remmon. Aquila montem armona. Theodotion montem mona. quinta editio mōtem excelsum. Lyra dicit quod est nomen regionis longinquę ultra terram assyriorum.

אֲרָז Arboris genus, quod aliqui cedrum aliqui pinum nominant.

Isaie. xliij. Plantauit pinum quam pluuia nutriuit.

Duplex syria.

*Arma domus regis beba
armonet) oppositio*

אָרְרָה Collegit. decerpit. Canticor. v. Messui myrrham meam cū aromatibus meis. pro quo hebrei legunt decerpſi uel collegi myrrhā meam. similiter ps. lxxx. Vindemiāt eam omnes qui prętergrediunt viam. pro colligunt uel decerpunt.

אָרְרָה Stabula. pręsepia. ut. ij. Paralippomenō. xxxij. Et pręsepia omnium iumentorum. similiter. iij. Regum. iij. Et habebat Salomon quadraginta millia pręsepia equorum.

אָרְרָה Leo. ut Amos. ij. Nūqđ rugiet leo in saltu. etplur **אָרְרָה** ut. iij. Regū. x. Et duo leones stabāt iuxta manus singulas. inuenit etiā sine aspiratione he in fine **אָרְרָה** idest leo. ut Numeri. xxiij. Ecce populus ut leena consurget et quasi leo erigetur. etpluraliter **אָרְרָה** ut tertio Regum decimo et duodecimo. Leunculi stantes.

אָרְרָה Altare holocaustor. ut Ezechielis. xliij. Et ariel. xij. cubitorum in longitudine. et per similitudinem transfertur ad Hierusalē que uocatur **אָרְרָה** ut Isaię. xxix. Vg ariel ariel ciuitas quā expugnauit Dauid.

אָרְרָה Fortis. strenuus. magnus. robustus quasi leo. ut. ij. Regū xxiij. Ipse percussit duos leones moab. quod hebrei exponunt. duos fortissimos Moab. uel duos magnos et superiores secundum expositionem chaldaicam. et componitur a leone et fortitudine.

אָרְרָה Angelus magnus. ut Isaię. xxxij. pro eo quod legimus. ecce videntes clamabunt foras. hebrei exponunt. ecce angeli eorum clamabunt. ut in cōmentariis Dauid Kimhi super Isaiam prophetam.

אָרְרָה Cedrus. ut Ezechielis. xij. Et tulit medullam cedri. et infra. Et sumam ego de medulla cedri sublimis. & pluraliter **אָרְרָה** Cantico rum quinto. Electus ut cedri.

אָרְרָה Summum domor. tignum seu culmen. quod Hieronymus attenuare et. lxx. cedrum exposuerunt.

אָצֵר Recondit, reposuit, ut. iiii. Regū. xx. Auferent oīa quę sunt in domo tua et quę condiderunt patres tui, & Isaie. xxiij. Non condentur neq; reponentur.

אֲצִיר Thesaurus, Nehe. x. Ad gazophylacium in domo thesauri, & in foeminino **אֲצִירוֹת** ut psalmo. cxxxv. Qui producit uentos de thesauris suis.

אָקִיר Hircus siluestris, nostra translatio uult esse tragelaphum, ut Deuteronomij. xiiij. Bubalum tragelaphum pigargum.

אָכַר Maledixit, execrauit, ut Deute. xxviij. Maledictus eris in ciuitate et maledictus in agro, & inuenit cū simplici **ר** ut, xxiij. Numeri. Veni igit et maledic pp̄so huic, ubi ponit he in fine, et sine he ut infra eodē, noui enī qđ benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quē maledictā cōgesseris, ubi pōit **יֵאָר יֵאָר**, i. maledicēs maledicet.

אָרַב Infidatus est, ut Deute. xix. Si quis aut odio habēs proximū infidatus fuerit uitę eius, inde nomē uerbale **מֵאָרַב** insidię, ut ps.

x. Sedet in insidiis cū diuitibus, inde etiā **יֵאָרַב** paulo inferius in eodem ca. Nomē rei est **אָרַב** & piuralis **אָרַבֹּת** specula ex qua

pspicientes insidiamur, & ponit simile p fenestra uel cataracta celi, ut Gen. viij. Et cataractę celi apertę sunt, & Isaie. lx. Et quasi columbę ad fenestras suas, quod Hiero. fumariū traduxit Osee. xiiij. Et sicut fumus de fumario, uult dicere, de foramine uel fenestra fumarij.

אָרַב Texuit, intrichauit, plexit, ut Iudicum. xvi. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexeris.

אָרַב Tela, tricha, complexio, ut Iudi, eodem capitulo quo supra.

אָרַבִּי Purpura, ut Exodi. xxv. Hyacinthū et purpurā coccūq;

אָרַבִּי Arcula, capsella, ut primo Regum. vi. Ponetis in capsellam ad latus eius.

אָרַב Textor, ut primo Regum. xvij. Hastile aut haste eius erat quasi liciatorium textentium, multa inde deriuantur.

ideft vitta Ezechielis. xliij. Vitte lineę. inde uenit **תפרי** ut Cantorum .iiij. Tabernaculum cortinis uelatum.

אופיר Filius fuit Iectan de ftirpe Sem. cuius cognatio in oriente habitauit. ut Gen. .x. Quando diuife sunt terre et infule fecundū familias filiorum Noę. vnde Iectan cū liberis fuis fertiliffimū Indię fluuiū Gangem et proximā illi terrā omnīū ditiffimā poffedit. eius duo filij Ophir et Heuilah largiffimas aurifodinas fortiti funt. quapropter regiones illę nomina fumpferūt a duobus illis dñis et poffefforibus fuis Ophir et Heuilah. ut Gen. .ij. Nomen vni Phifon ipfe eft qui circuit omnē terrā Heuilah ubi nafciť aurum. & aurū terre illius optimū eft. De altero fcribit. .iiij. Regū. ix. Mifitq; Hiram in claffe illa feruos fuos viros nauticos et gnaros maris cū feruis Salomonis. qui cū ueniffent in Ophir fumptū inde aurum quadringentorū viginti talentorū detulerūt ad regem Salomonē. illud aurū ex ophir nos obrizum nomina mus. teſte Hieronymo ſuper Hieremiam .x. quaſi ophirizum.

נצח Velox. **נצח** Reliquit. deftinauit. Hiero. expoſuit reſeruauit. Gen. .xxvij. Nunquid nō reſeruafte ait et mihi benedictionē. quaſi diceret. nōne reſeruafte apud te mihi benedictionē. ita exponūt hebrei. Item Ecclē. .ij. Et oīa quę deſyderauerūt oculi mei nō negaui eis. ubi ueritas habet nō dimiſi uel reliqui ab eis. Multi trāſſerunt ſeparati diuiſi. ut Numeri. xi. Et auferā de ſpiritu tuo tradamq; eis. et infra auferens de ſpiritu. &c.

נצל Apud. iuxta. ut Leuitici. vi. Et ponēs iuxta altare ſpoliabitur prioribus ueſtimētis. & in ſceminio **נצל** Gen. .xxxix. vbi nos legimus & ille reſuſabat ſuprū. veritas habet. et nō exaudiebat eam ut cōcumberet apud eam cum eſſet ſecum.

נצל Aliquis ex primoribus et magnatibus honoratus. magiſtratus. ut Exodi. .xxiiij. Nec ſuper eos qui procul receſſerāt de filiis Iſrael miſit manū ſuā. pro quo legūt hebrei. & ad magnates ſeu honoratos filiorū Iſrael nō miſit manū ſuā. cui cōcordat trāſſatio chaldaica Onkeli q traduxit **רב רב**. i. magiſtratus. dños. magnos. honoratos.

דִּפְּחָה Deficit, defecit, consummatum est, ut Gen. xlvij. Quare morimur corā te deficiente pecunia, inde nomē uerbale **דִּפְּחָה** defectus,

ut Prouerbiorum, xxvi. Cum defecerint ligna extinguetur ignis.

דִּפְּחָה Nisi quod, veruntamen, sed, ut Numeri, xij. Sed cultores fortissimos habet & urbes grandes, ponitur quandoq; pro non, uel nullus, ut Isaie, xlv. Quoniā absq; me non est deus, hoc dicit scriptura quia nō est, uel quia nullus absq; me. Significat et finem alicuius rei, quādo ultra nihil eius est, ut ps. lxxvj. Benedicat nos deus deus noster benedicat nos deus et metuant eum omnes fines terrę:

אֵפֶה Id quod nō est, et nihil, ut Isaie, xli. Ecce uos estis ex nihilo, & opus uestrum ex eo quod non est.

אֵפֶה Vipera, ut Isaie, xxx. Vipera et regulus uolās, & est species serpentis.

אֵפֶה Continuit se, dissimulauit, mutauit faciem, simulauit uultū, ut Gen. xliij. Rursumq; lota facie egressus continuit se, & Ester, v. Et dissimulata ira reuersus in domum suam, significat etiā fortificari et fortiter se habere.

אֵפֶה Inundatio, fluctus, fortis decursus, torrens, lxx, traduxerunt **אֵפֶה** hoc est fons, ut ps. xvij. Et apparuerunt fontes aquarū, quod Hieronymus in hebraica ueritate interpretatus est. Et apparuerunt effusiones aquarū. Et Iob sexto. Sicut torrens qui raptim transit in cōuallibus. Significat etiā fortem, ut supra uisum est. Iob, xij. ubi nos habemus, & eos qui oppressi sunt releuat, ibi hebrei legunt, & ligamina fortium dissoluit, sunt qui exponunt cincturas uinculorum, nam significat etiam uinculum.

אֵפֶה Cinis, Gen. xvij. Cum sim puluis et cinis, qui alio nomine uocatur **אֵפֶה** Leuitici, vi. Tolletq; cineres quos uorax ignis exussit.

אֵפֶה Velamen, tegumentū, iij. Regum, xx. Et mutauit aspersione pulueris. p et mutabat velamē sup oculos eius. p metathesin **אֵפֶה**

אֵל Ira, ut ps. cxxxviii. et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam. licet quidam textus hebraici pro eo quod nos legimus **אֵל** conuerso modo habeant **אֵל** .i. & super inimicos meos mittes manum tuam, ceterum psalmo, xcvi. Quia iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam.

אֵל Naris, ut ps. cxv. Nares habent et non odorabunt.

אֵל Facies, ut Gen. ii. Et spirauit in faciem eius spiraculum uitae.

אֵל Circumdedit, circumplexus est, ut ps. xl. Circumdederunt me mala quorum non est numerus.

אֵל Constrinxit, cinxit. Exodi, xxix. Quod constringes baltheo et pones tiaram in capite eius.

אֵל Super indumentum quo caput cingimus ad humeros usque. quod nos superhumeralis appellamus. ut. xxviii. & .xxix. Exodi. & est instar pepli quod a flamine flaminium romani dixerunt. quo apud nos Sueuos nostrae mulieres caput uelant. & Ionathas chaldeus super illud. ii. Regum. vi. Porro Dauid erat accinctus ephod lineo. transfert peplum de lino, accipit etiam in fine he ut significet similiter in foemina genere capitis tegumentum ut Exodi, xxviii. Ipsa quoque textura et cuncta operis uarietas &c.

אֵל et **אֵל** De his dictionibus uidimus supra in 'aleph iod.

אֵל Pinsuit, coxit, ut Gen. xix. Et coxit azima & comederunt, inde nomen uerbale **אֵל** Pistor, ut Gen. xl. Pincerna regis Aegypti & pistor domino suo.

אֵל Caligauit, inde **אֵל** Caligo. Prouerbiorum vii. In noctis tenebris & caligine, similiter et **אֵל** ut Iob. x. in fine.

אֵל uel **אֵל** Rota, ut Ezechiel primo. Apparuit rota una.

ps. 18.
circumdedit me
mala quorum non est numerus
& constrinxit me
baltheo et pones tiaram in capite eius

אִשׁ Doluit, egretulit, desperauit, secūdo Regum, xij. Percussitq;

dominus paruulū quem peperit uxor urigē Dauid et desperatus est, inde **אִשָּׁה** flagellū, dolor, desperatio, Multi uolunt hominē ab

afflictione sic dici, ut sciant gentes quoniam homines sunt, ps. ix.

אִסָּה Penus, repolitoriū annonę, cella frumētaria, ut Deute, xxviii, emittet dominus benedictionem super cellaria tua.

אִסָּה Mors, ut Exodi, xxi. Si autem mors fuerit subsecuta, reddet animam pro anima.

אִסָּה Recollegit, retraxit, congregauit, ut Gen. xxx. Abstulit deus opprobriū meum, i. retraxit, & Hiere, x. Congrega de terra confusio nem tuā. Futurū eius habet Micheę, ii. Congregatione congregabo Iacob totū te ubi ponit **אִסָּה אִסָּה** item consummauit, finiuit terminaui, inde **סוּה** finis, ut Ecclesiastis ultimo. Finem loquendi pariter omnes audiamus, sed uidetur aliam radicem habere, ut infra patet in litera samech.

אִסָּר Vinciuit, ligauit, ut, iij. Regū, xxiij. Vinciuitq; eum Pharaonecho in ribla, inde **אִסָּר** victus, ut Gen. xxxix, tradiditq; Ioseph in carcerē ubi uincti regis custodiebant, pro **אִסָּרִים** vinciuntur, & quādoq; deponit aleph ab initio, ut ecclesiastis, iij. Quod et de carcere catenisq; in dū quis egrediat ad regnū, ubi ponitur **אִסָּרִים** pro **אִסָּרִים**

אִת Etiam, quoq;, ut Leuitici, xxvi. Ego quoq; hęc faciā uobis, etenim, adhuc, i. super, et psalmo, xcvi. Etenī correxisti orbē terre qui non cōmouebitur, & quādoq; additur ei **אִת** significat omnino itaq; uel quātomagis, ut, iij. Re. viij. Quātomagis domus hęc quam edificauī tibi, & Gen. iij. Cur pręcepit uobis deus ut non comederetis ex omni ligno, idest, est ne omnino ita quod pręcepit uobis deus. Onkelus exponit vere, quęsitue, quasi diceret est ne uerum.

reximus et erecti sumus. & quandoq; deponit aleph in principio & dicit **נח** ut Gen. xlii. Omnes filii unius uiri sumus.

ננ Linea, perpendiculum, amussis, regula latomi, quod Hiero. trullam interpretať Amos. vii. Quid tu uides amos. et dixi trullam. fortasse a terendo dictam quod ea murus terēdo leuiget. sed maiores nostri non pro tali instrumento sed pro poculo trullam posuerūt. ut est apud Horatium secundo sermonū. Qui ueientanū festis potare diebus Cāpana solitus trulla. melius igit̃ Ionathan chaldeus din idest iustificatorium uocat quo fabri utuntur appenso plumbo.

ננ Ego. ut Genesis. xv. Noli timere Abram ego p̃tector tuus.

נס Coegit. compulit. vimfecit. inde nomen **נס** violētia. ut Ester primo. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum.

נח Iratus est. succensuit. ut psalmo secundo. Ne quando irascať dominus & pereatis de uia.

נח Auis in lege prohibita. Leuitici. xi. quam interpretes tam varie transferūt ut nesciam quid cui credā. alii enim palumbem sylue stem. alii picum. alii miluum. alii graculum. Hieronymus appellat ca radryon. ab eo fortasse quod cristam in uertice gestare uideat. cuius instar inuenio quosdam hebreos uocabulum hoc uoluisse upupam significare. Sed Dauid Kimhi scribit magistros suos p̃cipere quodam milui genus esse.

נח Clamauit. stridit p̃ dolore. singultiuit uel gemit. ut Ezech. xxiij. Ingemisce tacens. mortuorum luctum non facies. inde.

נח Vociferatio. gemitus. stridor. ut ps. cii. Vt audiret gemitus compeditorum et solueret filios interemptorum. nomen uerbale.

נח Animal quadrupes unum ex prohibitis Leuitici. xi. quod aliqui ericiū appellant. Hieronymus Mygalen.

נח Homo. ut psalmo. ciii. homo sicut fœnum dies eius. et plu

raliter **נשים** et fœmininū line aleph **נשים** idest mulieres.

*Sicut mulier dicitur
fœmina est sicut mulier
nomen de uero nomen fœmina
alij tamen hominē ab affectu
dici uolunt ut fot. 62 uide
fot. 80.*

Roland

vbi nos habemus dicite iusto quoniam bene, melius nos, ut patet per translationem chaldaicam.

אמרי Heri, nocte preterita, ut Gen. xxxi. Sed deus patris tui heri dixit ad me.

אני et **אני** Quo, ut ps. cxxxix. Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam, et Canticorum, v. Quo abiit dilectus tuus.

אני O obsecrantis particula, ut ps. cxviii. O domine saluum me fac o domine bene prosperare.

אני Hec dictio etiam significat o sicut superior, quauis illa scribat in fine per aleph, et hec per he, ut ps. cxvi. O domine libera animam meam, & inferius. O domine quia ego seruus tuus, interpretantur quadoque obsecro, ut Exodi, xxxij. Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum.

אני Luxit a lugeo, contristatus et moestus est, ut Isaie, iij. Et moerebunt atque lugebunt porte eius.

אני Fatauit, fortuitu permisit incidere, forte tradidit, ut Exodi, xxi. Qui autem non est insidiatus sed deus illum tradidit in manus eius.

אני Ego, ut Gen. xv. Ego dominus qui eduxi te de terra chaldeorum.

אני Nauis, ut Isaie, xxxiii. Non transibit super eum nauis remigum. Dicit etiam classis, ut, iij. Regum, ix. Classem quoque fecit rex Salomon.

אני Significat etiam nauem, ut long. primo. Et inuenit nauem euntem in tharlis.

אני Suspirauit, gemuit, long. primo. Quid ingemuit animal.

אני Gemitus, ut Isaie, xxxv. Fugient dolor & gemitus, & dicit secundum Dauid Kimhi suspirium.

אני Nos ut ps. xx. Ipsi obligati sunt et ceciderunt nos autem sur-

obsecro, fimp

Magnam quid portendit
hoc primo ego et populus
et apud
græcos, latinos et hebreos
vixit etiam semper
tributum vel cum quoniam
luna fructus vel
quid quidam magnum
significat diligenter
et ab aliis
et hebreorum

אֱמוּנָה uel **אֱמוּנָה** Fides. creditū. ut Deute. xxxij. Generatio enī peruerſa eſt. et infideles filij. ubi in hebreo habet & filij in quibus non eſt fides. exponunt hebrei ideſt ueritas. Significat etiam adiectiue fidelē. ut Prouerbiorū. xx. Multi homines miſericordes uocant. **אֱמוּנָה** autē fidelem quis inueniet. quaſi exponeret. **אֱמוּנָה** credentiarū. ſi grāmattice liceret. inde **אֱמוּנָה** fidelis. Numeri. xij. Seruus meus Moyſes qui in omni domo mea fidelis eſt. ſignificat & firmum.

אֱמוּנָה Veritas. ut pſalmo. xxxvi. Et ueritas tua uſq; ad nubes.

אֱמוּנָה Artifex ſeu opifex. ut Can. vij. Quę fabricata ſūt māu artificis.

אֱמוּנָה uel **אֱמוּנָה** Alumnus. Nutricius. ut Eſter. ij. Qui fuit nutricius filię fratris ſui Ediffæ.

אֱמוּנָה Pręualuit. confortatus et fortificatus eſt. ut pſ. cxlij. Libera me a perſequentibus me quia confortati ſunt ſuper me. & Ioſue. i. Confortare et eſto robuſtus. pro **אֱמוּנָה**

אֱמוּנָה Subrubicundus ſeu vulpecularis color. ut Zacharię. vi. Et in quadriga quarta equi uarij et fortes. pro quo ultimo hebrei exponunt lucide ruſcentes.

אֱמוּנָה Dixit. ut Iſaie. lxvi. Hęc dixit dñs deus. & mſta deriuāt ab eo.

אֱמוּנָה Verbum. ſermo. eloquium. ut pſ. xij. Eloquia domini eloquia caſta. ideſt ſermones dei ſermones puri. ſimiliter **אֱמוּנָה** ut pſ. xxxvij. Quoniam audiuerunt uerba oris tui.

אֱמוּנָה Extremū rami. palmes in ſummitate arboris quod proprie verber dicitur. ut Iſaie. xvj. Et ſicut excuſſio oleę duarum uel trium oliuarum in ſummitate rami.

אֱמוּנָה Magnificauit. exaltauit. elegit. pręmauit. laudauit. ut Deu. xxvi. Dñs elegit te hodie. et paulo ſuperius. Dñm elegiſti hodie. inde quidā exponunt illud Iſaie. iij. **אֱמוּנָה** Eligite laudate amate iuſtum quia bonum. ab **אֱמוּנָה** ideſt laus uel amor.

fides & ueritas

אֱמוּנָה, אֱמוּנָה, אֱמוּנָה

אֶמָּה uel **אֵם** Populus. tribus. profapia. ut Numeri. xxv. pro eo

quod trāslatio nostra dicit p̄cipis nobilissimi Madianitarū. hebraica lectio habet capitis populorum familię Madianitarum. & Gen. xxv. Duodeci p̄cipes tribuū suarū. ubi pluralis ponit n̄erus ab **אֶמָּה**

sed plurale alterius est **אֶמֶם** ut p̄s. cxvj. Laudate eū oēs populi.

אֶמָּה Cubitus. mensura. ut Genesis sexto. Et cubito consummabis summitatem eius.

אֶמָּה Frons. postis siue superliminare. ut Isaie. vi. Et commota sunt superliminaria cardinum.

אֶמָּה Ancilla. Genesis. xxi. Eiice ancillam hanc & filium eius.

אֶמָּה Saccus. ut Genesis. xliij. Imple saccos eorum frumento quantū possunt capere. et pone pecuniā singulorū in summitate sacci.

אָמֵן Fiat uerum. deriuatum a superiori scilicet uero. ut Deuterono mij. xxvj. Et dicet omnis populus amen. & Hieremię. xi. Et respondi & dixi amen domine.

אֶמָּה Verus. uerum. seu ueritas. ut Hieremię. x. Dominus autem deus uerus est ipse deus uiuens. & p̄s. li. Ecce enim ueritatē dilexisti.

אֶמָּה Defecit. imbecillis. infirmus fuit. et sepe geminato I profer-
tur **אֶמָּה** ut Nehemię quarto. Quid Iudę faciunt imbecilles.

Et **אֶמָּה** Isaie. xvi. traduxit Hieronymus desertum esse quoniā suburbana hessibon deserta sunt idest defecerunt. nam aliter idē uer-
bum traduci p̄s. vi. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. eius
fœmininum ponitur Ieremię. xv. Infirmata est quę peperit septem.

אֶמָּה Vere. ut Genesis. xvij. Num uere paritura sum anus.

הָאֵמֵן Pro uero credidit. ut Genesis. xv. Credidit Abraham deo.
& p̄s. cxvi. Credidi propter qđ locutus sum. ubi ponit **הָאֵמֵן**

*Amen. Da verbo
id est. quod firmum esse
significat*

*Amen hoc compositum
est ex prima media & ultima
litera totius alphabeti hebraice
n de dō dō dō dō dō dō dō
hessibon. Ego sum hinc
nec. & uita. fœm.
Ego sum. a. & c.
sum. & fœm.
Vide. m̄st. uerum alphas
hebraice*

*Nulli dicunt uerbo.
Ere. p̄m. uer. uer.*

nos et centuriones. ibi hebraica ueritas habet. et pone super eos principes millium & principes centenorum.

אַרְמֵי uel **אַרְמֵי** Armenta. boues. Deute. vii. Oleo et armētis gregibus ouium tuarū. et Deute. xxvii. & greges armentorū tuorū.

Inde **מַאֲלִיפֹת** idest robusto foetu plene. ut psal. cxliii. Oues eorum foetose.

אֶלֶּה Docuit. ut Iob. xxxii. Tace docebo te sapientiam.

אֶלֶּה Preceptor. magister. dux. doctor. ut psalmo. ly. Tu uero homo unanimes dux meus & notus meus.

אֶלֶּה Bos. et scribit p l fortificatum. ut ps. cxliii. Boues eorū crasse.

אֶלֶּי Molestauit. coercuit. angariauit. oppressit. ut Iudicū. xvi. ubi hoc uerbum Hieronymus per multa circumlocutus est dicens. Iugit adhereret spacium quieti non tribuens. pro affligeret eum.

אִם Si. ut Exodi primo. Si masculus fuerit interficite eum. si foemina referuate. ponit autē quādoq; p an precedente quēsitio **אִם** ut Exo.

xvii. Est ne deus in nobis an nō. Item pro siue. ut Ecclesiastis ultimo. Siue bonum siue malum. & cum pēdicto quēsitio **אִם** significat num

ut Numeri. xvii. Num usq; ad internecionem cuncti delendi sumus. Et cum **אִם** significat sed. ut psal. primo. Sed in lege domini uoluntas

eius. exponit etiā pro uere cū in multis aliis tum in hoc loco Numeri xvi. Sin autē nouam rem fecerit dñs. ut sit. vere nouam rem faciet dominus. accipit aliquādo p itaq; uel quodsi. ut Exo. xx. Quod si altare lapideū feceris mihi. & designare uidetur negationē scilicet nō. ut ps. lxxxix. Semel iurauī in sancto meo si Dauid mentiar. & psalmo. xcv. ut iurauī in ira mea si introibunt in requiem meam.

אִם Mater. ut Genesis tertio. Mater cunctorum uiuentium. & plura

liter **אִמֹת** Matres. ut Threnorum. ij. Matribus suis dixerunt.

אֶלֶּי *אֶלֶּי*

אֶלֶּי *אֶלֶּי*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

אִם *אִם*

nauerunt simul inutiles facti sunt.

אֶלֶם Manipulauit, uel collegit fasciculos, inde **אֶלֶם** fasciculus, manipulus, ut Gen. xxxvij. et ecce nos manipulantes manipulos, quod magis latine Hieronymus sic. Putabā nos ligare manipulos in agro. Idem etiam in foeminino eadem significatione profertur eodem quo supra loco **אֶלְמָה** & in plurali **אֶלְמוֹת** ut illic.

אֶלֶם Vtiq̃, certe, expletiva particula, ut psalmo, lviij. Si uere utiq̃ iusticiam loquimini.

אֶלֶם אֶלֶם Mutus, ut in titulo psalmi, lvi. Ad uictoriam super columba muta, quod Dauid Kimhi exponit columba palatij, et Exodi quarto, aut quis fabricatus est mutum.

אֶלְמָן Viduatus, ut Hieremie, li. Quoniam nō fuit uiduatus Israel et Iuda a domino deo suo.

X^{heq}. as. **אֶלְמָנָה** Vidua, ut Gen. xxxvij. Esto uidua in domo patris tui donec crescat sela. *uxor eius uidua. psal. 99,*

אֶלְמָנוֹת Viduitas, ut Isaie, liij. Et opprobrij viduitatis tuę non recordaberis amplius.

אֶלֶן Arboris genus quod quercū interpretant̃, ut Osee, iij. Subtus quercum & populū et terebinthum, ubi et **אֶלָה** reperies quid sit, ut supra monstratū est, inde pluralit̃ **אֶלֹנִים** Ezechielis, xxvij. Quercus de basan, & **אֶלֹנֵי** quod etiam querceta significat et planicies arboribus ordine cōsitas, vnde Hiero. conuallē trāstulit, Gen. xvij. Apparuit aut̃ ei dñs in cōualle Mamre, quasi diceret, in campo, in planicie, ubi arbuſta siue querceta mamre sita fuerunt.

אֶלֶף Mille, ut Numeri, xxxi, mille uiri de singulis tribubus eligant̃. Et pl̃r **אֶלְפִים** ut Exodi, xviij, ubi nos legimus cōstitue ex eis tribu

אֲנִי Heus uocandi composita dictio ab **אֲנִי** idest ad et iod quod si-
gnificat me. significat enim huc ad me. ut Exodi. xxxii. Si quis est dñi
iungatur mihi. quasi diceret. Quis est domini heus huc. et sic proprie
legendum esset.

אֲנִי Ad. de quo supra ut dixit dominus ad Moysen.

אֲנִי Significat quandoq; de uel ab. ut Gen. xli. Omnesq; prouincie
veniebant in Aegyptum ut emerent escas a Ioseph. Significat contra-
erga. aduersum. ut. i. Regum. xxvi. Quis es tu qui clamas erga uel ad-
uersus regē. Nam nō ad regem sed ad Abner Dauid clamabat. Sepe
etiam significat in. designans non tantum ad locum sed etiā quādoq;
in loco. ut. i. Regū. xvii. Et misit Dauid manum suam in peram. ecce
ad locum. & percussit Philistē in fronte. ecce in loco. uel secundū he-
breos. percussit eum super frontem. nam et alias significat super. ut di-
cit Rabi Kimhi in comentariis super quatuor. i. Regū. iij. Omnia que
locutus sum super domū eius. significat et coram. Sic igitur uarie pro-
sententię cōmoditate poteris interpretari. ut sepelire me cū patribus
meis in spelunca duplici. ubi Genesis. xlix. bis ponitur **אֲנִי** primo
pro cum. secundo pro in.

אֲנִי Deus. ut Habacuk tertio. Deus ab austro ueniet.

אֲנִי Deus. ut Exodi. iiii. Deus hebreorum uocauit nos.

אֲנִי Deus. ut Gen. i. In principio creauit deus celum et terram

& secundum Hiero. ad Marcellā communis numeri est. quod et unus
deus sic uocetur et plures ut **אֲנִי** idest celum et celi. ut apud nos

athene. thebe. & secundū Moysen Aegyptiū in libro perplexorū pri-
mo hoc nomē cōuenit deo. angelis. et hominibus admiratiōe dignis.
Inuenitur et pro idolis & iudicibus. vbi enim nos legimus Exodi. xxi.
Offerat eū dñs diis et applicabit ad ostiū. exponūt hebrei iudicibus.
Sic etiā chaldaica trāslatio habet. adducat eū magister suus ad iudicē.

אֲנִי Fetuit. corruptus et inutilis factus est. ut Iob. xv.

Quanto magis abominabilis et inutilis homo. et ps. xliii. omnes decli-

*Q. et abis diligente quid
significat pro de quid habet
dicitur dñs. qñt. p. or. hebre
in aut. מִי יְהוָה
Abi. bñ. dñs. dñs. dñs. dñs.
gen. xxi. dñs. hebrei dñm
: מִי יְהוָה : mundi. ineffabile*

*den. & deos.
fletus. fletus. fletus.
fletus. fletus. fletus.
fletus. fletus. fletus.
fletus. fletus. fletus.*

vehementer cum inuenerint sepulchrum.

אלה Iurauit, ut Iudicum .vii. Mille et centum argenteos quos se paraueris et super quibus me audiente iuraueras.

אלה Execratio, iuramentum, ut Gen. xxvi. Sit iuramentum inter nos & ineamus foedus, & pluraliter **אלות** execrationes, maledictiones, ut Deute. xxx. Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, inde **תִּלָּל** .i. labor, fatigatio, ut threnorū. iij. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

אלי Plange, querulare, ut Ioelis primo. Plāge quasi uirgo accincta sacco, sic enī Ionathas chaldeus planctum traduxit, p eo ponēs **אלי** Ezechielis. xix, & tu assume planctum super principes Israel.

אליה Cauda, ut Leuitici. iij. Adipem et caudam totā cū renibus.

אליה Arbor, Hiero, traduxit terebinthū, Gen. xxv. At ille infodit eas subter terebinthum quę est post urbem sichem, eandē dictionem postea traduxit pro quercu Iosue ultimo. et tulit lapidem per grandem posuitq; eum subter quercum quę erat in sanctuario domini, qđ alii exponunt de tilia, alii uero exponūt limen secundū Jonathan chal.

qui interpretat **אליה** qđ est ianuē limē ut sup de **אלי** diximus.

אליהם Idola, dñi gentiū, ut Isaię p̄rio. Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt.

אליה Nomen fontis unde oritur fluuius vbal ut supra in ea dictione ostendimus, et melius uidetur Danielis. viii.

אליה Pars indeclinabilis de qua supra uidimus, significat aut qñq; nisi, ut Numeri. xxi. Et nisi asina declinasset de uia, & sic in pluribus aliis locis, nam paulo superius affirmatiuam condicionem significat in eodem capitulo, Si quomodo possim pugnans abigere eum.

אָרָטוֹר Arator, agricola, ut Hieremie, li. Et collidam in te agricolam
& iugales eius.

אֵל Non, ut ps. cxi. Non det in cōmotionem pedem tuum, et signi-
ficat idē qđ unde, similia sunt **לֹא אֵל בָּלְבָל בָּלְבָל**
que negationem significant, & secundum aliquos ponit **אֵל** **עַל**
idest supra uel contra, ut, i. Regum, xxvii. Contra meridiem iude, ue-
rū tamen **אֵל** per segol pro ad traducimus, ut et dixit dominus ad
Moysem Exodi, x. & sic de aliis locis, significat etiam **אֵל** per patha,
nonne uel num, ut, i. Regum, xxvii. In quem irruisti hodie, pro quo
scribitur nonne irruistis hodie scilicet interrogatiue.

אֵל Deus, ut ps. l. Deus deorum dominus locutus est, & fortis, Exo.
xv. Quis similis tui in fortibus domine, & ps. xlii. ad fortē uiuum, qđ
nos male legimus ad fontē, nam etiā, lxx. traduxerūt ischyron, i. fortē.

אֵלֵּי Tamen, sed, tantum, nisi, solum, preter.

אֵלֵּי Nihil, res nullius momēti, idolum uanum, demoniū. Hiero.
traduxit peruersum dogma, ut Iob, xii. Prius uos ostendens fabrica-
tores mēdaci, et cultores peruersorū dogmatū, & plurali **אֵלִים**
idola, demonia, ut Leuitici, xix. Nolite cōuertere ad idola nec deos con-
flatiles facietis uobis, forsitan ab **אֵל**, i. nō deriuatū qđ nihil sit boni.

אֵל גְּבִישׁ Grando, ut Ezechielis, xii. Et dabo lapides pergrādes,
pro grandinis.

אֵל Ve dolētis ululantis et eiulantis est, ut Michee, vii. Ve mihi,
& ab eiulatu sic dicitur, ut Iere, xlviii. ululate et clamate, et paulo post
ideo sup Moab eiulabo, ubi ponit in priā psona futuri tēpōris **אֵלֵּי**

אֵל Fortiter, Hieronymus traduxit uehemēt, ut Iob, iii. Gaudēt qđ

*De lura notatub
ut deirans*

Nicolaus de lyra dicit quod sit nomen propriū deserti sed negligent
& incaute aspexit orthographiam, nam mansionem Israheliticā deserti
significat, scribitur in fine per mem, ut Numeri, xxxiii. De sochoth ue
nerunt in etham quę est in extremis finibus solitudinis. Cum uero
propriū est aluei Iordanis ut hic, scribitur per nun in fine, & Exodi
xiii, notatur etiam alueus maris eodem uocabulo cum legitur. Cūq;
extendisset Moyſes manū contra mare reuerſum est primo diluculo
ad priorem locum id est ad alueum consuetum

אנ Sed, at, uerū tamen, aut, quidē, certe, etiā, saltē, ut Exodi, x. Sed
nunc dimitte peccatum mihi etiam hac uice, & Gen, xxix, Os quidem
meum es et caro mea. Significat etiam quam ut, ps, lxxiii, Quam bo
nus Israel deus, Cōponitur et cū **אנ** id est uerū tamē ut sit **אנא**
tantūmodo, ut Numeri, xij, Num tantūmodo per Moyſen locutus
est dominus,

אכל Comedit, ut Deute, viii, Vt cū comederis et saturatus fueris,

אכל Esca uel uictus, ut Genesis, xlii, De terra Canaan ut emamus
uictui necessaria,

אכל Deuorauit, consumpsit, combussit, ut, iii, Regum, i, Descēdat
ignis de celo et deuoret te, et exodi, iii, & uidebat quod rubus arderet
et non combureretur, & Deute, iiii, Dñs deus tuus ignis cōsumēs est,

אכלה Acies gladii, ut Hieremię, xlii, Deuorabit gladius et satu
rabitur, alias acies gladii saturabitur, sic **מאכלה** Culter ad imo
landum propter acuitatem sic dictus,

אנן Siquidem, certe, itaq;, autem, uero, ut ps, lxxxii, Vos autem
sicut homines moriemini,

אכח Inclinauit, flexit, curuauit, diuertit, cōpulit, ut Prouerbiore
xvi, Anima laborantis laborat sibi quia compulit ad illud os suum, &
significat idem quod **כפח** ut ps, cxlvi, Dominus erigit elifos, pro
quo hebrei exponunt inclinatos recuruos,

latine a uiro querere quod mulieri conueniret sicut nos in lingua he-

braica facere consueuimus, dicit etiam **אִשָּׁה** & pluraliter **אִשִּׁוֹת**

nam qđ inuenit **אִשִּׁים** idest mulieres ab **אִשָּׁה** deriuatur.

De hoc Vido fit. 61.

אִשָּׁה Vnusquisq; uel quilibet, uel quisq; ut Exodi, xxv. ubi nos legimus expandentes alas et operientes oraculū. respiciantq; se mutuo uersis vultibus. ibi hebraica ueritas habet. & erunt expandentes alas superne uicissim plectentes alas eorū super propiciatoriū et aspectus eorum quisq; ad fratrem suum. in eodem significato etiam in foemini no genere dicitur **אִשָּׁה** ut eiusdem, xxvi. pro eo qđ nos legimus

quinq; cortine sibi iungent mutuo. illic hebraica ueritas habet. quicq; cortine erunt iuncte una quicq; ad sororem suam.

אִשָּׁה Heros uir magnus et caput atq; p̄cipuus. ut Iudicū. vii. nō est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filij loas uiri Israel. mēdose enī legit Israelite sed potius uiri Israel idest capitis Israel, & primo Regū. xxvi. Nunquid non uir tu es.

Heros: heros

אִשָּׁה Homo patricius & nobilis. Adā uero homo plebeius e uulgo ut ps. xlix. ubi nos legimus. Quicq; terrigenę et filij hoīm. Habraica ueritas habet tam filij plebei quam filij patricii hoc est filij **אִשָּׁה**

אִשָּׁה Imago nigra in pupilla oculi. et capitur pro pupilla ut ps. xvii. Custodi me ut pupillam oculi. Et uolunt quidā dicere qđ hec sit forma diminutiuiorum apud hebreos scilicet **אִשָּׁה**

אִשָּׁה Durus, fortis, robustus ut Numeri, xxiii. Robustum quidē

est habitaculum tuū. & Deuteronomii, xxi. circūlocutus est interpres eam dictionem dicens. & ducent eam ad uallem asperā atq; saxosam. pro forti & dura.

אִשָּׁה Nomē Aluei fluuiialis. ut ps. lxxiiii. Tu siccasti fluuios ethan.

Hieronymus iuxta priorem significationem traduxit flumina fortia.

אִים Horribilis et terribilis, ut Habacuk, i. horribilis et terribilis est, cuius fecmininū est **אִמָּה** Can. vi. terribilis ut castrorū acies.

אִמָּה Terror horror, nomē ut Geñ. xv. Et horror magnus et tenebrosus inualit eum.

אִמִּים Populi sunt Gigantē Deute. ii. Deniq; moabite appellant

eos emī. et dicunt sic a terrore quoniā uisu sunt horribiles et timendi.

אִין deriuatum ab **א** quesituum est loci, ut **מֵאִין** idest unde Geñ. xxix. Fratres unde estis

אִין Non, ut Geñ. xxvii. Nō est hic aliud nisi domus dei, cuius etiā compositū inueniūt **מֵאִין** idest non, nec, neq; ut Hiere. xxx.

Ve quia magna dies illa nec est similis eius. & similiter **כֵּאִין** quasi

pene, ut psalmo. lxxij. pene effusi sunt gressus mei.

אִפָּה Modius, ut Le. xix. equusq; sextarius scribitur etiam absq; iod, ut Leuitici. v. Simile partem ephi decimam.

אִפָּה Vbi, ut Iob. xxxvii. Vbi eras qñ ponebā fundamēta terre.

אִפּוּא Vbi, Geñ. xxvij. quis, ubi, ille est qui dudum captam uena

tionē attulit mihi. & est articulus sine coniūctione media quis, ubi, simile Habacuk. ii. Sol luna steterunt, non sol et luna.

אִפּוּא Nunc, uel hic, Hieronymus exposuit posthac Geñ. xxvij.

Et tibi posthac fili mi ultra quid faciam. Inuenies etiā per uau solam scriptū in Iob **וְאִיהָ אִפּוּ** xvii. vbi nunc ergo est p̄stolatio mea.

אִישׁ Vir, ut Beatus uir qui non abiit. Et Beatus uir qui timet dñm.

& pluraliter **אִישִׁים** Isaie. liii. nouissimum uirorum. eius fecmini-

nūm scribitur sine iod et in fine cum he.

אִשָּׁה Mulier, ut Genesis secundo. Hæc uocabitur uirago quoniam de uiro sumpta est. Voluit enim interpretes deriuatiui

*Nomen mulieris ex
uiri nomine deriuatum.*

Oide fet. 61,

*150 Cux dicta sit uirago
alij dicunt uirgēs*

אֵלֹהִים Fortitudo. robur. uirtus. auxiliū. potestas. ut ps. xxiij. Tu autem domine ne elongaueris auxiliū tuum a me. inde **אֵל** fortis ut

Exodi. xv. Quis similis tui in fortibus domine. & pro deo fortissimo ponit. ut Gen. xxxiij. Inuocauit super illud fortissimū deū Israel.

אֵלָה uel **אֵלֹן** Arbor. quercus. ut Iudicū. ix. Et constituerūt regem Abimelech iuxta quercū quę stabat in Sichem. & ubi habet in hebraico p arbore ī genere **עֵץ** ibi chaldeus exponit **אֵלֹן** arbor uel lignum.

אֵרֵן Aries. Gen. xxiij. Viditq; post tergum arietē. & pluraliter. ps. xxix. Afferte domino filios arietum.

אֵלֵךְ Ceruus. ut ps. xlij. Quemadmodū ceruus desyderat. similiter etiam **אֵלֵךְ** Gen. xlix. Nepthalim ceruus emissus. & pluralit̃ po-

nitur Canticorum. ii. Adiuro uos filię Ierusalē per capreas ceruosq; camporū. & est comunis generis. Nā in fœminino Hiere. xiiij. ponit cerua in agro peperit scilicet **אֵלֵךְ**

אֵלֵךְ Limē. frons edificiū. frontispiciū uel circūstantia liminum uel margo fenestrarū de cuius uocabulī uaria interpretatione uide Hieronymum in commentariis super Ezechielem. xl. ubi reperies

אֵלֵךְ אֵלֵךְ אֵלֵךְ אֵלֵךְ p frōte supliminari postibus limine.

אֵלֵךְ אֵלֵךְ אֵלֵךְ אֵלֵךְ Margines fenestrarum.

אֵלֵךְ Si. ut Ester. vii. Atq; utinā in seruos et famulas uenderemur. pro atq; si in seruos rē.

post uersiculū noli regibus o samuel noli regibus dare uinum. & sequitur quod translatio nostra nō habet. et principibus non sit sicera seu ebrietas.

א Ve. ut Ecclesiastis . x. Ve tibi terra cuius rex est puer.

איל Ve. ut Ecclesiastis quarto . Ve soli qui ceciderit. compositū

ab **א** idest uē. & **ל** idest ei.

איה Vultur. ut Leuitici. xi. Miluum ac uulturem iuxta genus suū.

איב Inimicus est. ut Exodi . xxiij. Inimicus ero inimicis tuis. inde **איב** inimicus. i. Regum. xviij. & factus est Saul inimicus Dauid. & **איבה** inimicia. ut Genesis. iij. & inimiciā ponā inter te et mulierē.

איר Afflictio. perniciēs. calamitas. interitus. Prouerbiorū primo.

Ego quoq; in interitu uestro ridebo. & ps. xvii. preuenerunt me in die afflictionis meę.

איד Vapor. quod translatio nostra fontem nominat. Genesis. ii.

Sed fons ascendebat e terra. sed alii nubem interpretantur. sicut Onkelus chaldeus traduxit.

איד Quomodo. ut Genesis. xxxix. Quomodo ergo possum hoc

malū facere. quod per paragogē h aspirationis dicitur qñq; **איבה**

Threnorum primo. Quomodo sedet sola ciuitas. quod aliquando per geminatum caph scribitur **איבה** ut Canticorum quinto.

Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa. laui pedes meos quomodo inquinabo illos.

איבה Vbi. deriuatum ab **א** ut Canticorū primo. Vbi pascas ubi cubes in meridie.

איל Dominus. auxiliator. fortis. potens. robustus. Ezechielis . xvii. Sed et fortes terrę tollet.

E. H. S.

LIBER

quod paulo superius posuit cū diceret, venerūtq; ad aream atad quę sita est trans Iordanē, & secūdum hebręos teste Nicolao de Iyra, atad non est nomen proprium hoc loco, sed area hęc septa fuit spinis unde area spinarū dicta est, ego inuenio Genesis tertio in translatione chaldaica Onkelū hoc esse uocabulo usum cū litera hebraica habet spinas & tribulos germinabit tibi, traduxit Onkelus chaldeus pro tribulis atadin pluraliter, alias translatio nostra uertit rhamnum, ps. lviij. Priusq; intelligerent spinę uestre rhamnum.

אָטם Occuluit, clausit, obstruxit, obturauit, ut Isa. xxxiii. Qui obtu-

rat aures suas ne audiat sanguinē **אָטם** occultum clausum Ezech.

xl. Et fenestras obliquas in thalamis. qđ Ionathas chaldaice traduxit fenestras occultas, & translatio. lxx. habet fenestras absconditas.

אָטם Funis instita, Hieronymus traduxit tapete Prouerbiorum

vij. Intexui funibus lectulum meum strauit tapetibus pictis ex egypto, & proprie est tendiculum uel zona.

אָטם Strinxit, urgebat, clausit, obturauit, ut ps. lxix. Neq; absorbe-

at me profundum neq; urgeat super me puteus os suum, Male nanq; traduxit qui ait, et ne coronet super me puteus os suum, hoc enim per aleph scribitur illud autem per ain literam.

אָ Vbi, ut Genesis quarto, Vbi est Abel frater tuus, & est quęstiuū

loci, recipit in fine quandoq; h ut.

אָ Vbi, Genesis, xviij. Vbi est Sara uxor tua, et ab eodem uoca-

bulo **אָ** deriuatur **אָיב** vbi et **אָיב** ubi.

אָ Insula, ut Isaie, xx. Et dicet habitator insule huius, & pluralit̃ **אָי**

ut Hier. ij. trāsite ad insulas cethim, uel **אָי** Ezechiel, xxvi. Et tur-

babuntur insule in mari, Et ponitur **אָ** sepe pro non per apocopen (nun literę, ut Prouer, xxxi.

אַחֲלֵמָה Amethystus. ut Exodi. xxviii. tertio ligurius achates &

amethystus. alii exponunt pro crystallo.

אַחֵר Alius uel alter. ut ps. cix. Et episcopatum eius accipiet alter.

אַחֵר Post. i. Esre. vij. Post hec autem uerba. unde multa deriuantur. ut

אַחֲרִית ultimum. nouissimum. postremum. finis. Deute-

ronomij. xxxii. Vtinam saperent et intelligerent et nouissima eorum prouiderent.

אַחֲרָיִת Retrorsum uel posterius. ut Gen. ix. Et incedentes retrorsum operuerunt uerenda patris sui.

אַחֲרָיִם Ultimi. Genesis tricesimo tertio. Lyā uero et filios eius in secundo loco. Rachel autem & Ioseph in nouissimo.

אַחֵר Tardauit. ut Deuteronomij. xxiii. cum uotū uoueris domio deo tuo non tardabis reddere.

אַחֲשֶׁרֶפֶן Dux. ut Esre. viii. Satrapis qui erant in conspectu regis et ducibus. similiter et Ester. iii.

הַאֲחֲשֶׁרָיִם Mulę ex equa et onagris mansuefactis secundū

Plinium libro. viii. ca. xliiii. veloces in cursu pro quo Hieronymus traduxit veredarios celeres. ut Ester. viii. Egressiq; sunt veredarii celeres nuncios perferentes.

אַט Declinauit. uestigauit. ut Osee. xi. Et declinaui ad eum ut uesteretur. quasi diceret uestigia duxi super eum. Vnde Gen. xxxiii.

scribitur. et ego sequar paulatim uestigia eius. ubi ponitur **לְאֲטִי**

idest uestigia sequēdo per paragogē iōd. et eius natura est significare pedetentim. plane paulatim saltem.

אַטֵּר Tribulus seu genus spinarum. quod aliqui carduum uocant.

Genesis ultimo. Quod cum uidissent habitatores terre canaā dixerunt. ubi uerba sunt diminuta in nostra translatione. Nam sic legi deberet. et uidit habitator terre cananę luctum in area atad.

dum aliquos hebreos transfertur. unus non redimit. redimāt singuli
vel redimat quisq. ut sit **אֶחָד** pro **אֶחָד** sicut alias **אֶחָד** ponitur

pro **אֶחָד** inde **יְחָד** simul in unum. et assumit quandoq. iod in

fine sicut **אֶב** ut Gen. xiiij. Fratris esol & fratris Aner.

אָחוֹת Soror. ut Canticor. viij. Soror nostra parua et ubera non
habet. In plurali **אָחוֹת** sorores ut in grammatica.

אֶחָד Unus. ut Ezech. xxxvij. et rex unus erit oībus imperans. et
seruus meus Dauid rex sup eos & pastor unus erit oīm eorū.

אֶחָדִים Pauci. ut Gen. xxix. Et uidebant illi pauci dies prę amoris

magnitudine. & secundum hanc significationē multa deriuant ab eo.

אֶחָד Carectum. pratum fceni. seu ulua. ut Iob. viij. Nūquid uirere
potest scirpus absq. humore aut crescere carectum sine aqua.

אֶחָד Apprehendit. tenuit. ut Exodi. xv. Dolores. alias tremores te

nuerunt habitatores philistim. vnde participialiter Canticorum .iij.

Omnes tenentes gladios. & eodē ca. tenui eum idest apprehendi eū.
sicut eiusdem ca. secundo capite nobis uulpes. inde uenit.

אֶחָדָה Idest apprehensio. possessio. ius utendi fruendi. hereditas.

ut Gen. xxiii. Date mihi ius sepulchri uobiscū. et eiusdē. xlvii. Ioseph
vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegipto.

אֶחָדָה Potentia facultas. Hieronymus traduxit utinam in ps. cxix.

Vtinam dirigant uig meę. quidam optatio mea. alię oratio mea. lxx.
gręce traduxerūt **οφελον** ophelon quod ab utili utinam dicimus quasi

utile nam. & .iij. Regū. v. Vtinā fuisset dñs meus. ubi ponit **אֶחָדָה**

& est obsecrantis per prepositionē aleph. nā absq. eo rogare et orare
& obsecrare significat. ut Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū

deum suum. ubi ponitur **יְיָ** & exponit Ionathas chaldeus bone
domine mi,

IN Tunc. ut Exodi. xv. Tūc cecinit Moyſes et filij Iſrael. & quādoq; ſcribitur in fine iod. ut **IN** pſ. cxxiiii. Forſitan uiuos deglutiffent

nos. quod hebrei exponunt certe. utiq; tum.

*ſperges me dñe hyſſopo,
et mundabor.*

אֲזִיב Hyſſopus herba. ut Exodi. xii. Fasciculumq; hyſſopi tingite in ſanguine.

*Exod. hyſſopus,
hebraice, grece, et latine.*

אָבִיִּית Abiit. reſſit. defecit. ut Deuteronomij. xxxii. Videbit quod

infirmata ſit manus. quod hebrei exponūt. videbit quod abiit robur. & Iob. xiiij. Quomodo ſi recedant aque de mari. eſt etiā nomen lapidis mōſtrantis uiam tranſeuntibus ſecundū Iſonathan chaldeū **אָבִיִּית**

Præceptor & ſcientiarū inueſtigator. Ecd's. xii. & inueſtigans compoſuit parabolas multas.

אָזְנוֹ Auris. ut Exodi. xxix. et pones ſup extremū auriculę dextere Aaron & filiorę eius. & habet in plurali **אָזְנוֹת** ut pſ. xl. aures

autē perfeciſti mihi. unde uenit **אָזְנוֹ**. i. obedit. ut Prouerbiorę. xvii. Malus obedit linguę iniquę.

אָזְנוֹת Ferramenta quibus manus ligantur ideſt manicę ſeu catenę

ſiue compedes. ut Hieremię. xl. Quando tulit eum uinctū catenis in medio omniū. & quandoq; ſcribit ſine aleph. ut circa finem libri pſal morum Ad alligandos reges eorum in compedibus.

אָזְנוֹת Cinxit. accinxit. i. Re. ii. Et infirmi accincti ſunt robore. vbi he

braica ueritas hēt. Infirmi accixerūt robur. unde nomē **אָזְנוֹת** ideſt cingulum. Iſaię. v. Cingulum renum eius.

Arula, anſula.

אָזְנוֹת Pyra. roguſ. caminuſ. qđ Hiero. traduxit arulā Hier. xxxvi. & poſita erat arula corā eo plena prunis. qđ ſecundū hebreos exponi poſſet. & roguſ ante eū ardens. uel potius p foco poniť ut dū ſeqť et p̄icit in ignē qui erat ſuper arulā ideſt focū donec consumeretur omne uolumē igne qui erat in arula ideſt ſuper focum.

אָזְנוֹת Heu dolentis et luctuſ uox. ut Ezechielis. vi. et dic heu ad omēſ abominationes malorum domuſ Iſrael.

אָזְנוֹת Frater. ut pſ. xlix. Frater nō redimit. redimat homo. qđ ſecū

xcvi. Alluxerunt fulgura eius orbi terre. secundum grāmaticam id est fecerunt lucere fulgura orbē. nam terre nō ponit quod si possemus latine. utiq; exponeremus lucificauerūt magis pprie. qd saltē illuminauerūt dicamus. vnde **יָאֵר**. i. faciat lucere hoc est illuminet p̄s. lxvii.

Illuminet uultū suum sup nos. inde **מֵאֹר** luminare et pluralit̄ foe-

minine **מֵאֹרוֹת** ut Geñ. i. Fecitq; deus duo luminaria magna. sed **אֹר** declinat̄ masculine **אֹרִים** inuenit̄ etiam **אֹרָה** ut Ester. viii. Iudeis autem noua lux oriri uisa est.

אֹר Chaldeorū est uallis. uel loci pprium nomē. multi ut cōueniat superiori uocabulo dixerūt esse lustrationē chaldeorū quam diis suis peragebant. nam lustrare illuminare dicimus. ut Virgilius. Postera phœbea lustrabat lāpade terras. & potest utrūq; significare idem uocabulū. tam locū uallis in chaldeā in quo Aran natus est. ut scribitur Geñ. xi. Et mortuus est Aran ante Tharah patrē suum in terra natiuitatis sue in vr. chaldeorū. quā etiam lustrationē ignis chaldeorū idolis solēnem a quo idololatrię crimine deus Abrahā p̄seruauit. ut Geñ. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldeorū. multa de hoc fingunt̄ in libro de agricultura Aegiptiorū. teste Rabi moyse egyptio in perplexorum libro. iij. ca. xxx.

מֵאֹרָה Cauernula in quā uoluit se aspis. ut Isaie. xi. Et delectabit̄

ifans ab ubere super foramine aspidis & in cauerna reguli &c. scribit̄ autem in plerisq; codicibus per iod loco uau sic **מֵאִירָה**

אֹרוֹת Herbe uirides ad uescendū aptę & uisum aspectu illustrantes. ab illustratione sic dictę secundū magistros hebreorū. ut. iiii. Re. iij. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas.

אֹר Pluuia. ut Iob. xxxvij. Frumentū desyderat nubē & nubes spargit lumen suū. pro quo melius hebraica ueritas habet nubes spargit pluuiam suam.

אֹר Fulgur. ut Iob. xxxvij. ubi legit̄ in trāslatione nostra. & lumen illius sup termīos t̄re. exponit̄ ab hebreis et fulgur illius sup alas t̄re.

אֹת Signū. ut Deute. xij. Et p̄duxit signū aut portentū. et euenerit signū et portentū. sicut **אֹת** significat l̄ram ut infra in grāmatica.

qđ translatio chaldaica oñdit traducēs **אֱלֹהִים** ut Nūeri

xiii. ubi legitur. Viuo ego & implebit glōria dñi uniuersa terra hebraica ueritas habet, & uere uiuo ego.

אֶלֶם Palatium, uestibulū porticus, ut. iii. Re. vi. Et porticus erat antē templum, xx, cubitorum.

אֵן Virtus, fortitudo, iniustitia, dolor, luctus, tristis, murmurās, ut lob. xviij. Artabunt gressus uirtutis eius, & eiusdē. xx. Filij eius atterent egestate et manus illius reddent ei dolorē suū, sic infra. xxi. Deus seruabit filiis illius dolorē patris. Hec omnia simul uoluit complecti Hieronymus cum Numeri, xi. pro **מִתְאַנְנִים** traduxit murmur

populi dolentium prē labore, & pro murmure specialiter ponit threnorū. iij. Quid murmurauit homo uiuens.

אֵן Iniquitas, vanitas, Isaie. xxxij. Et cor eius faciet iniquitatem, pro quo. lxx. uana intelliget. *quod est dolorem pulgo interpretatur.*

אָרָר Instanter hortatus est & coegit, ut Exodi. v. Prefecti qđ operum instabāt, i. festināt cogeāt, ubi ponit **אָרָר** & significat **אָרָר**

festinauit, ut Iosue. x. Stetit itaq; sol in medio celi et nō festinauit. oīa eiusmodi significata ad festinationem, impulsionem, oppressionē, tribulationem pertinent.

אֹר Luxit a luceo, ut Geñ. xliij. Pro eo qđ apud nos legit. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis, hebraica ueritas habet. Mane lucebat, & uiri dimissi sunt ipsi et asini eorū, & ps. cxxxix. Et dixi forsītā tenebrę cōculcabunt me & nox illuminatio mea, qđ hebraica ueritas sic habet. Et dixi forsītā tenebrę opperiēt me et nox luxit corā me, ubi ponit **אֹר**, i. luxit, quod uolēs Symmachus imitari traduxit, et nox lux circa me sedit, potest et rectius exponi, & nox illūinauit circa me, ponit itē in imperatiuo apud Isaiā. lx. **אֹר** surge illuminare Ierlm. qđ magis grammatice diceretur surge luceſce, atq; dictio Ierlm nō ponit i hebraico, sed in iſterptatione chaldaica Ionethe inuēit. deīde in iā dicto uersu ponit et **אֹר**, i. lux uel lumē, & a superiori uerbo transitiuū secundū deriuamus **אָרָר**, i. fecit lucere hoc est apparere, ps.

in dñm uide: quod galle dicitur. qđ bon. dñs. / bona uide: sunt bonae hęc: hęc bonae dicunt. 778

Lux in primogenitis: Sit lux:

Ponitur etiam hoc uerbum **נָחַץ** sepe pro placet. item pro decet.

ut Prouerbiorum. xxvi. Quomodo nix in estate et pluuie in messe. sic indecens est stulto gloria. quod uerbum euerbo dicitur sic. non decet stulto gloria. uel non placet. uel non est pulchrum seu decorum stulto. Deriuata & denominata ab illo sepe per defectum aleph aut uau reperiuntur. quod ex arte grammatica discere licet.

נָחַץ Bestiam quandam monstri generis significat. sed quo apud Latinos appelletur nomine uel cuius sit nature nihil certi potuerunt interpretes inuenire Isaie. xiii. ubi scribitur. Sed requiescent ibi bestiae & replebuntur domus eorum Ohim. quod Hieronymus transtulit draconibus. Aquila typhonibus. Symmachus dimisit uerbum absque interpretatione ohim sicut & Ionathas chaldeus qui more chaldeorum mutauit in in n dicens ohin. Septuaginta et Theodotion traduxerunt clamores uel sonitus. Alii Martichoras et barbari uocant Marder. multi hebreorum dicunt esse feles marinos. preceptor meus exposuit cercopes. Nicolaus de lyra putat aues esse magnas solitudinem amantes. Tanta diuersitas ignorantia eius nominis **נָחַץ** profiteatur. cum quibus traſeo.

נָחַץ Ve ut Numeri. xxi. ve tibi Moab peristi popule camos.

נָחַץ Stultus. ut Osee. ix. Scitote Israel stultum prophetam. unde nomen **נָחַץ** sine iod stulticia Prouerbiorum. v. & in multitudine stulticie sue decipietur.

נָחַץ Si quesitiuum. si forte. nonne si. nunquid si. Gen. xvij. Si fuerint qui quaginta iusti in ciuitate. & sic consequenter. & significat quicquid absque si tantummodo forte seu forsitan. ut Iosue. ix. Forte in terra quae nobis forte debetur habitatis.

נָחַץ et **נָחַץ** Verum. perfecto. vere. certe. verumtamen. alioquin. ut

Iob. ii. alioquin mitte manum tuam. quamuis Hiero. exponat quicquid pro utinam ut Iob. xi. atque utinam deus loqueretur tecum. sed tamen proprie significat uerum.

PRIMVS

אֹרֶב Python demon. & ars pythonissandi. ut Leuitici. xx. Vir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus.

אֹרֶר Torris uel ticio. ut Zacharię. iij. Nunquid non iste torris est erutus de igne. cuius plurale ponitur in Isaia. vij. Cor tuum ne formidet a duabus caudis ticionum fumigantium istorum.

אֹרֶרֶת Propter. causa. gratia. ut Iosue. xiiij. Nosti quid locutus sit dominus ad Moysen. Hominē dei de me & te in cadesbarne. vbi magis proprie debuit trasserri propter me & propter te. vel gratia mei & gratia tui. vel mei causa et tui causa. vel deniq; super causa mea & super causa tua. hoc ultimū est propriūssimū. nam cōmuniter ponitur preponendo **על** idest super. Numeri. xij. propter uxorem eius.

אֲרָה Desyderauit. ut Isaie. xxvi. Anima mea desyderauit te in nocte.

vbi anima est septimi casus. nam desyderauit est primę psonę preteriti perfecti indicatiui modi.

אֲרָה Desyderium nomen uerbale ab **אֲרָה** uerbo superiori. ut

Deuteronomij. xij. vbi textus in nostra translatione est obscuratus cum legitur. Si autem comedere uolueris & te esus carniū delectauerit. occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quā dedit tibi in urbibus tuis. nam de uerbo ad uerbū textus ita legitur. Verum tamen in omni desyderio animę tuę occides & comedes carnes iuxta benedictionem dñi dei tui in omnibus portis tuis. ubi ponitur **אֲרָה**

pro desyderio & uoluptate. inde **אֲרָה** idest desyderata uel desy-

derabilis. uel placens. quod nostra trāslatio habet formosa. Cantico- rum primo. Nigra sum sed formosa. aliud nomē uerbale **אֲרָה**

idem quod desyderium. cxij. ps. Desyderiū peccatorum peribit. dicit etiam finis. terminus. uel limes. Gen. xlix. Donec ueniret desyderium collium eternorū. quod hebrei exponunt finis uel terminus. & a passi- uo uenit **אֲרָה** idest desyderabiles factę sunt. pro eo quod Cantico- rum primo capitulo legitur. Pulchrę sunt genę tuę sicut turturū.

LIBER

אֵל Vbi, ut Osee, xij. Vbi est rex tuus.

אֵל Tetendit tentoria, quod Hieronymus exposuit habitavit, ut

Gen. xij. Lot uero moratus est in oppidis quę erant circa Iordanē et

habitavit in sodomis. & nomen uerbale ab eo deriuatū **אֵל** idest

tentoriū, tabernaculum, ut Ps. cxxxi. Si introiero in tabernaculū do-
mus meę. Sic Iosue. vij. Et abscondi in terra contra mediū tabernaculi
mei. Et inuenit per ablationem aleph Isaie. xij. Nec ponet ibi tētor

arabs sic **אֵל** et **אֵל** pro **אֵל** Isaie eodē ca. Stellę cęli &

splendor earū non expandent lumen suum. Ab eius trāsitiuo secundo
quod ponit Iob. xxv. **אֵל** idest faciet extendere siue spargere

seu expandere quod noster translator per incuriā traduxit sic. Ecce
luna etiam nō splendet, quod si latine possemus magis proprie extē-
tificabit uel sparsificabit diceremus. Et caue ne putes idem esse uerbū
quod scribitur Iob. xli. Sternutatio eius splendor ignis, ubi ponitur

אֵל & xxix. eiusdem libri. Quando splēdebat lucerna eius super

caput meū. ubi ponitur **אֵל** Quando enim splendorē significat

in primitiuo suo nullum habet aleph naturaliter.

אֵל Aloes, ut Canticorū. iij. Mirrha et aloes cū omnibus pri-

mis ungentis. Alij dicunt genus esse aromatis qđ medici sandalum &

arabes zandel uocant, ponit & **אֵל** in eodem significato Pro-
uerbiorū. vij. Mirrha & aloes.

אֵל Vel, aut, si, ut Leuitici. i. Si autem de auibus holocausti oblatio
fuerit dño. de turturibus uł pullis columbe, ubi nostra impressio
habet et pro uel sed male.

Arabs lingua

PRIMVS.

אֶרֶן Peristillium, columna auxiliaris uel basis ut Exodi. xxxviii.

Centum bases factę sunt de cētum talentis, talentum ad basem in plurali adne uel adanim ut eodem ca. paulo superius, inde **אֶרְנִיָּה** .i.

fundatio uel fulcimentum.

אֶרֶר Magnificum, forte, excellens, admirabile honoratū ps. viii.

Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum. Et significat magnum Ezechiel. xvii. & erit in cedrum magnam, item in tēminino line iod **אֶרֶרֶת** et significat grande, ut eodem ca. ut sit in

uineam grandem, cuius passiuum Exodi. xv. ponitur, dextera tua magnificata est **נֶאֱרַרְתָּ** pro **נֶאֱרַרְתָּ**.

אֶרֶרֶת Lodix hirsuta, ut gen. xxv. In morem pellis hispida, uoca

tur etiam uestis quędam pilosa babylonica hoc nomine ut Iosue. vii. vidi enim inter spolia pallium coccineum.

*Quoddecimus mensis
februarius,*

אֶרֶר Mensis februarius ut Ester. ix. Igitur duodecimi mensis quę adar uocari iam diximus.

אֶרֶרֶן Solidus Esrę. viii. Et crateras aureos. xx. quę habebāt solidos millenos.

אֶהֱבֶה Dilexit ut Gen. xxxvii. Israel autem diligebat Ioseph. inde no

men uerbale **אֶהֱבֶה** amor uel amicitia Canticorum. iii. Ascensum

purpureum media charitate constrauit, significat etiam dilectam, ut eodē capitulo. Adiuro uos filię Ierusalem per capreas ceruosq; camporum. ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam, cętera huiusmōi quę in eodem libro.

אֶהָהָה Vox clamantis cum dolore Ioelis primo. Aha diei quia ppe est dies domini, Et Ieremię primo Aaa domine nescio loqui.

fuerit, cuius foemininum eodem capitulo ponitur **אַרְמְרִית** & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit siue sub rufa. A colore hoc uenit vocabulū lapidis **אַרְם** idest sardius Exodi. xxviij. alii uocant rubinum lapidem.

אֶרֶץ Solum, Terra subrufa, ut Genesis sexto. Cumq; cœpissent
homines multiplicari super terram, unde homo dictus est.

אדם Homo primus Genesis secundo, erant autem uterq; nudus

Adam & uxor eius, sic nominatus ab **אדמה** idest terra de qua

sumptus est. Genesis tertio capitulo. Vt operaretur terram de qua sumptus est. Item significat totam humanam naturam ut Numeri. iij. Ab homine usq; ad pecus. & Genesis primo. Creauit deus hominem masculum & foeminam creauit eos.

אֲרִי Dominus. ut Isaie primo. Propter hoc ait dominus dominus
exercituum, & habet in plurali אֲרִיִּים coniuncti legēdo, ul' אֲרִיִּים

diuissim idest domini. & pluraliter sic sepe de deo dicitur qui est super omnia unus. De primo ut psalmo. lvi. Confitemini dominis dñorū. vbi nostra translatio habet domino. veritas autem dominis. De secundo sic scribitur Malachię primo. Et si dominus ego sum ubi est timor meus. quo in loco hebraice ponitur pluraliter domini. dicunt hebrei hoc fieri ob diuine maiestatis reuerentiam. Quidam distinguūt nomen hoc prophanum a sacro per puncta camez & patha. Hoc sciendum est quod אֲדֹנָי tetrasyllabum adonai semper sacrum et נֹכַח prophanum est.

De chanach. i. Eva. fol.

1555. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 110. 120. 130. 140. 150. 160. 170. 180. 190. 200. 210. 220. 230. 240. 250. 260. 270. 280. 290. 300. 310. 320. 330. 340. 350. 360. 370. 380. 390. 400. 410. 420. 430. 440. 450. 460. 470. 480. 490. 500. 510. 520. 530. 540. 550. 560. 570. 580. 590. 600. 610. 620. 630. 640. 650. 660. 670. 680. 690. 700. 710. 720. 730. 740. 750. 760. 770. 780. 790. 800. 810. 820. 830. 840. 850. 860. 870. 880. 890. 900. 910. 920. 930. 940. 950. 960. 970. 980. 990. 1000. 1010. 1020. 1030. 1040. 1050. 1060. 1070. 1080. 1090. 1100. 1110. 1120. 1130. 1140. 1150. 1160. 1170. 1180. 1190. 1200. 1210. 1220. 1230. 1240. 1250. 1260. 1270. 1280. 1290. 1300. 1310. 1320. 1330. 1340. 1350. 1360. 1370. 1380. 1390. 1400. 1410. 1420. 1430. 1440. 1450. 1460. 1470. 1480. 1490. 1500. 1510. 1520. 1530. 1540. 1550. 1560. 1570. 1580. 1590. 1600. 1610. 1620. 1630. 1640. 1650. 1660. 1670. 1680. 1690. 1700. 1710. 1720. 1730. 1740. 1750. 1760. 1770. 1780. 1790. 1800. 1810. 1820. 1830. 1840. 1850. 1860. 1870. 1880. 1890. 1900. 1910. 1920. 1930. 1940. 1950. 1960. 1970. 1980. 1990. 2000. 2010. 2020. 2030. 2040. 2050. 2060. 2070. 2080. 2090. 2100. 2110. 2120. 2130. 2140. 2150. 2160. 2170. 2180. 2190. 2200. 2210. 2220. 2230. 2240. 2250. 2260. 2270. 2280. 2290. 2300. 2310. 2320. 2330. 2340. 2350. 2360. 2370. 2380. 2390. 2400. 2410. 2420. 2430. 2440. 2450. 2460. 2470. 2480. 2490. 2500. 2510. 2520. 2530. 2540. 2550. 2560. 2570. 2580. 2590. 2600. 2610. 2620. 2630. 2640. 2650. 2660. 2670. 2680. 2690. 2700. 2710. 2720. 2730. 2740. 2750. 2760. 2770. 2780. 2790. 2800. 2810. 2820. 2830. 2840. 2850. 2860. 2870. 2880. 2890. 2900. 2910. 2920. 2930. 2940. 2950. 2960. 2970. 2980. 2990. 3000. 3010. 3020. 3030. 3040. 3050. 3060. 3070. 3080. 3090. 3100. 3110. 3120. 3130. 3140. 3150. 3160. 3170. 3180. 3190. 3200. 3210. 3220. 3230. 3240. 3250. 3260. 3270. 3280. 3290. 3300. 3310. 3320. 3330. 3340. 3350. 3360. 3370. 3380. 3390. 3400. 3410. 3420. 3430. 3440. 3450. 3460. 3470. 3480. 3490. 3500. 3510. 3520. 3530. 3540. 3550. 3560. 3570. 3580. 3590. 3600. 3610. 3620. 3630. 3640. 3650. 3660. 3670. 3680. 3690. 3700. 3710. 3720. 3730. 3740. 3750. 3760. 3770. 3780. 3790. 3800. 3810. 3820. 3830. 3840. 3850. 3860. 3870. 3880. 3890. 3900. 3910. 3920. 3930. 3940. 3950. 3960. 3970. 3980. 3990. 4000. 4010. 4020. 4030. 4040. 4050. 4060. 4070. 4080. 4090. 4100. 4110. 4120. 4130. 4140. 4150. 4160. 4170. 4180. 4190. 4200. 4210. 4220. 4230. 4240. 4250. 4260. 4270. 4280. 4290. 4300. 4310. 4320. 4330. 4340. 4350. 4360. 4370. 4380. 4390. 4400. 4410. 4420. 4430. 4440. 4450. 4460. 4470. 4480. 4490. 4500. 4510. 4520. 4530. 4540. 4550. 4560. 4570. 4580. 4590. 4600. 4610. 4620. 4630. 4640. 4650. 4660. 4670. 4680. 4690. 4700. 4710. 4720. 4730. 4740. 4750. 4760. 4770. 4780. 4790. 4800. 4810. 4820. 4830. 4840. 4850. 4860. 4870. 4880. 4890. 4900. 4910. 4920. 4930. 4940. 4950. 4960. 4970. 4980. 4990. 5000. 5010. 5020. 5030. 5040. 5050. 5060. 5070. 5080. 5090. 5100. 5110. 5120. 5130. 5140. 5150. 5160. 5170. 5180. 5190. 5200. 5210. 5220. 5230. 5240. 5250. 5260. 5270. 5280. 5290. 5300. 5310. 5320. 5330. 5340. 5350. 5360. 5370. 5380. 5390. 5400. 5410. 5420. 5430. 5440. 5450. 5460. 5470. 5480. 5490. 5500. 5510. 5520. 5530. 5540. 5550. 5560. 5570. 5580. 5590. 5600. 5610. 5620. 5630. 5640. 5650. 5660. 5670. 5680. 5690. 5700. 5710. 5720. 5730. 5740. 5750. 5760. 5770. 5780. 5790. 5800. 5810. 5820. 5830. 5840. 5850. 5860. 5870. 5880. 5890. 5900. 5910. 5920. 5930. 5940. 5950. 5960. 5970. 5980. 5990. 6000. 6010. 6020. 6030. 6040. 6050. 6060. 6070. 6080. 6090. 6100. 6110. 6120. 6130. 6140. 6150. 6160. 6170. 6180. 6190. 6200. 6210. 6220. 6230. 6240. 6250. 6260. 6270. 6280. 6290. 6300. 6310. 6320. 6330. 6340. 6350. 6360. 6370. 6380. 6390. 6400. 6410. 6420. 6430. 6440. 6450. 6460. 6470. 6480. 6490. 6500. 6510. 6520. 6530. 6540. 6550. 6560. 6570. 6580. 6590. 6600. 6610. 6620. 6630. 6640. 6650. 6660. 6670. 6680. 6690. 6700. 6710. 6720. 6730. 6740. 6750. 6760. 6770. 6780. 6790. 6800. 6810. 6820. 6830. 6840. 6850. 6860. 6870. 6880. 6890. 6900. 6910. 6920. 6930. 6940. 6950. 6960. 6970. 6980. 6990. 7000. 7010. 7020.

Tota humana natura

PRIMVS.

אֵפֶסְתָּ Epistola, ut Neemie, vi. Et epistolam habebat in manu sua fortasse a superiori uerbo deriuatum & a colligēdo dictum. eo quod in epistola multorum negocia & uerba plura colligantur, & habet in plurali **אֵפֶסְתָּ** .ii. paralipomenon. xxx. Scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen.

אֶגֶרָה Nummus, ut primo Regum secundo. Et offerat nummū argenteum & tortam panis.

אֶרֶב Mœstus est, afflictus, infirmatus, tristis, & mœrore consumptus est, per conuersionem uerbi **רָאָב** quod idem significat, ut ps.

lxxxviij. ubi dicitur oculi mei languerunt prę inopia, veritas habet oculus meus infirmatus est ab afflictione uel mœrore consumptus est. **אֶרֶם** Rutilauit, rubuit, ut threnorum, iij. Rubicundiores ebore an-

tiquo, quod uerius traducitur rubuerunt splendore seu aspectu plus quam aurum uel corallius siue margarita, unde nomen uerbale rutilus uelut ignis **מֵאֶרֶם** ut Nahum secundo, Clipeus fortium eius

ignitus. Quod alio in loco Hieronymus transfert rubricatum. Et pluraliter **מֵאֶרֶמִּים** Exodi vicesimoquinto, & pelles arietum ru-

bricatas at potius rutilantium, a quo nomen qualitatis **אֶרֶם** rubi-

cundus ruber ut canticorū, v. Dilectus meus cādidus et rubicūds, unde **אֶרֶם** Esau dicitur Gen. xxv. quam ob causam uocatum est

nomē eius Edom, Sepe geminat ut **אֶרֶמֶר** rufum uel rubeū vt

Le. xij. Vestis lanea siue linea q̄ leprā habuerit in stamīe atq; subtegmīe aut certe pellis uel qcquid ex pelle cōfectū ē si alba uel rufa macula

LIBER.

אגלי Nomen proprium loci in Isaia nominati.

אגם Stagnum, fossa, lacus. ut psalmo .cvi. Posuit desertum in stagnum aquarum. & in plurali fortificat in primitiuum per dagges dicendo **אגמים**

אגמין Ferreus circulus uel hamus. ut Iob xl. Nunquid pones circum in naribus eius.

אגמון Cacabus siue ahenum quod supra focum pēdet. quod nos caldare nominamus. alii ollam interpretantur. ut Iob .xli. Sicut olle succensc atq; feruentis. hoc ita esset dicendum. de naribus eius uel meis exibat fumus sicut olle feruentis et caldaris.

אגמון Iuncus ab eo deriuatum quod **אגמ** apud Isaiam .xxxv. dicitur. ut uiror calami et iunci. quod hebreorū doctores uocāt **אגמ**

אגן Crater ut Exodi .xxiii. Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis & misit in crateras. & habet **אגנות** in plurali. & in numero singulari **אגן** ut Cant. vii. Vn b licus tuus crater tornatilis.

אגת Ala exercitus. & ab Hieronymo traducitur agmē. ut Ezech. xvij. Et omnes profugi eius cum uniuerso agmine suo gladio cadēt. & dicitur **אגת** quasi **בגת**.

אגרטלי Pelues quo manus lauant. Hieronymus traduxit phialas. Ezre primo. Phialę aureę triginta.

אגר Collegit. ut Deuteronomij .xxviiij. Et uinum non bibes nec colliges ex ea.

PRIMVS

Iosue. x. Et dominus misit super eos lapides magnos de celo. sic etiam coniunctim proferendo **אבני** Exodi. xxxix. Et parauerunt lapides

onychinos astrictos & inclusos auro.

אבנט Baltheus sacerdotalis Exodi. xxix. Cingescq; baltheo.

אבנים Cathedra ubi paries sedet tempore partus, uel ubi figulus sedet laborando Exodi primo. Quando obstetricabitis hebreas.

אבוס Præsepe, Prouerbiorum, xiiij. Vbi non sunt boues præsepe vacuum est.

אבק Puluis ut Nahum primo. Et nebulę puluis pedum eius. &

Canticorū. iij. & uniuerſi pulueris pigmentarii ubi ponit **אבקת**

אבר Preualuit Inde abir ualidus idest potens et robustus Genesis .xxxix. Per manus potentis iacob. de quo uocabulo supra diximus.

אבר Ala uolucrum & penne & membrum ut ps. liij. Quis dabit mihi penas sicut columbe. uerius alas. unde deriuatur **אברה** quæ

dictio partem significat circa posteriora uolucrum. uel etiam alam ut Iob. xxxix. Penna struthionis similis est pennis herodij.

אגורה Fasciculus ut Exodi duodecimo. Accipietisq; fasciculum hyssopi & tingetis in sanguine.

אגוז Nux ut Canticorum sexto. In hortum nucum descendi.

אגל Gutta. stilla uel emanatio. Iob tricesimooctauo. Vel quis genuit stillas roris. inde agallim nomē proprium loci in Isaia nominati.

LIBER.

אֶבֶר Mucro, gladius, inde uenit districtio seu frendor gladij, in Ezechiele

אֶבְרָתָהָרֵב Districtio, pauor, frēdor, sonitus, fremitus, stridor gladij uel mucronis.

אֶבֶר Fortis, strenuus, primas, angelus, cēlū, saginatus, ps. lxxvii.

Panem angelorū manducauit homo. Item deus, ut sepe in ps. cxxii. Tabernaculum deo Iacob, & iterz, votum uouit deo Iacob.

אֶבֶר Oberrauit, impegit, conuolutus est, perplexus & implicatus est. Isaie. ix. & conuoluetur in superbā fumi.

אֶבֶר Luxit, sic Osee. x. quia luxit super eum populus eius, similiter

Iob. xiiii. vnde ducit nomen uerbale **אֶבֶר** idest luctus uel plāctus.

Genesis ultimo. Quod cū uidissent habitatores terre canaan dixerūt planctus magnus alias luctus grauis est iste Aegyptiis.

אֶבֶר Sed, profecto, utiqz, sed et, atqz. Genesis. xvii. Sed et Sara uxor tua pariet tibi filium.

אֶבֶר Planicies, qd Hieronymus nō trāstulit Iudicū. xi. Percussitqz

ab aroer usqz dum uenias in Minnith. xx. ciuitates. et usqz ad abel que est vineis confita idest ad planiciem uinearū. similiter .i. Regum. vi. vsqz ad abel magnam idest ad planiciem.

אֶבֶר Riuus seu fluuius, sed Symmachus transtulit paludem, & se-

ptuaginta atqz Hieronymus portam. Danielis. viii. Vidi autē in uisione esse me super portam vlai, ubi ponitur vbal. Est autem secundum hebræorum grammaticos vbal proprium nomen fluuii, et vlai nomē fontis unde oritur vbal ut infra.

אֶבֶר Lapis sub uocē masculinā est generis feminini, ut Gen. xxix.

& os eius grādi lapide claudebat. Et in plurali **אֶבְרֵי גְרָדִים**

Delecti: quibus corpus animi infirmum: finguntur
 supradicta dantur: ut; republika consulabunt
 huiusmodi: ut; eorum: similitudine
 pater: appellabuntur

PRIMVS

נָשׂוּ אֶרְבֶּעַ אֲרָצוֹת

corruptus

verum masculinum bi
 minum declinatum

ἐγχετο; ἐν τῇ

καταφύγιον

ὁ δὲ δὲ

βουλομαι περὶ

ἡδονή: ἡδονή

ἐν τῇ πόλει: ἐν τῇ πόλει
 ἡδονή: ἡδονή

Ater etate honore et cura diuissim scribitur puncto camez
 p Ezechiel,xxij. Patrem et matrē contumeliis affecerunt in te.
 Coniunctim uero pūcto patha ut Gen, xvij. Pater multarū
 gentium. Et recipit in fine paragogen iod. & dicitur אָבִי Gen. x.
 Pater oīm filiorum Heber. Declinatur in plurali sicut nōmina fœ
 minina אֲבוֹת ut Numeri, xxxviij. Accesserunt principes patrum

per familias Gallad. Significat etiam eo nomine et maior. et dominus
 & author. et magister. Inuenitur et in Daniele אָבִי idest pater

tuus. vide magistrū Paulū Ep̄m Burgensem in additōne psal. secūdi.
 אָבִי Virgultum siue lignum uirescens. palmes aut surculus inue
 nitur p apocopen ultimib geminati etiā fortificatū puncto dagges in
 numero plurali Canticorum sexto. Descendi in hortum nucum ut
 uiderē אָבִי idest amœna uirgulta seu ligna uiridia atq; fructifera.

quod Hieronymus poma transtulit.
 אָבִי Spica cū nouis frugibus tritici seu hordei. torrefacta igne.

uocabulū alludens ad superiorem palmitē surculum siue uirgultum.
 cuius instar spica fruges gerit. Vnde mēsis nouarū frugū qui a nobis
 Iulius ab hebreis mensis אָבִי siue אָבִי nominatur.

אָבִי Perijt. Isaie. lviij. Iustus perijt. Et ps. prio. Via pētōr peribit.

אָבִי Voluit. Deuteronomij, xxiij. et nō uoluit domūs deus tuus
 audire Balaam. inde deriuatur uocabulū sequēs.

אָבִי Voluptas. & per apocopen ultimę literę. eo quod qui
 caret sine uoluptatis dicitur pauper.

אָבִי Pauper. inops. ut ps. lxx. Ego uero egenus et pauper.

fit mat. secunda thau patha per dagges fit tha solidum quidem. cui cō
sonat thau raphatū. et sibilans. & sic erit thath. collige totum & fit
matthath. **יְחִיָּקִים** quatuor syllabas habet. priā iod seua mussat

vocem uix sensibilem et non silet. quia sequitur uocalis. secūda he vau
holem facit ho. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta quf hirik fa
cit ki. cui additur iod uocalis quę non pronunciatur quia nō punctat.
ad hoc consonat mem idest m et fit kim. comprehēde omnes syllabas
& fit Iehoiakim nomen apud Syros idem et unum cum eli. et eliakim
vt scribit Philo Iudeus. Vnde Iehoiakim pater Marię uirginis cogno
minatur Eli. Tria enim ut dixi hęc nomina Aegyptiis & Syriis sunt
synonyma. Eli, Eliakim, et Iehoiakim. **מִרְיָם** duas habet syllabas.

prima mem hirik facit mi. cui consonat res idest r et fit mir. seua nāq;
finalitatis ratōne nō pronunciať. secūda iod camez facit ia obliquum.
cui consonat mem finale clausum idest m et sic est iam. comprehende
singula & fit Miriam illibata uirgo nata hucusq; de sanguine regali
Dauid. quam nos uocamus Mariam theotocon.

יְהִשׁוּעַ duas habet syllabas. prima iod zere facit ie. cui ascribitur

he lenis aspiratio cum subnotatione seua. quę non legitur. ut patet su
pra de proferendo & non proferendo in principio. secunda dexterū
sin cum vau surek facit su spumans. cui rursus ascribitur he tenuis fla
tus et non legitur quia non punctatur. comprehende singula et fit
Ihesuh. nomē illud pentagrammaton super omnia excelsum. de quo
aliqua in Capnione nostro edidimus. plura post hac fauente deo scri
pturi. cum sermo hebraicus nostris hominibus me docēte factus erit
notior.

Habes Dionysi frater quę de literis atq; syllabis ad tui doctrinam col
ligere potuimus. uberiora p̄cepta in quibus ante omnia te ipsum ex
erceas. ut quamprimum in legēdo promptus fias. Nunc ad dictionū
proprietates accingimur. quas in scripturis hebraicis maxime diligē
ter aspicias uelim. sic enim multas et maxime intricatas labyrinthos
λαβυρινθους in theologia cum honore summo potes euadere.

PRIMVS.

quia finit syllabam sequente consonante, secunda lamed hirik facit li. cui additur iod uocalis que non pronunciat quia non punctatur, collige singula et fit hesli. **לְהוֹס** duas habet syllabas, prima nun camez

facit na obliquum, secunda heth va surek facit hu anhelū. iunge mem finale idest m et erit hum. collige totum et fit nahum. **עֲמוּס** duas

habet syllabas, prima ain camez facit a obliquum & gutturale, secunda mem vau holem facit mo, cui consonat samech idest s et sic est mos, collige & fit amos. **מִתְּתִי** tres habet syllabas, prima mem patha

facit ma, quia uero thau recipit dagges iccirco quasi gemina partim priori consonat syllabe & fit mat, secunda thau camez facit tha obliquū, tertia thau hirik cum sibilo raphe facit thi, cui subiungitur iod uocalis sine puncto, & ideo non legitur, collige totum et fit matthathi.

יֹסֵפִי duas habet syllabas, prima iod vau holem facit io, secunda sa

mech zere facit se, cui consonat phe finale sic erit seph, collige et fit lo/ seph, qui dicitur iunior et cognominatur arses. **יִעֲנָה** tres habet syllabas,

prima iod patha facit ia, secunda ain seu a mussat uocem a uel e incertā in gutture, tertia nun zere facit ne, cui subiungitur he aspiratio tenuis que non pronunciat, comprehende singula et fit laaneh qui dictus est hircanus secundus. **מִלְכִּי** duas habet syllabas, prima mem pa

tha facit ma, cui consonat lamed idest l et sic fit mal, qui seu a finalitatis ratione non legitur, tertia caph hirik per dagges facit ki cui additur iod uocalis scripta sed non legitur quia non punctatur, comprehende singula et fit malki **לֵוִי** duas habet syllabas, prima lamed zere facit

le, secunda vau digamma golicum et hirik faciunt vi, cui superadditur iod sed nō legitur, comprehende singula et fit leui. **מִתְּתִי** duas habet

syllabas, prima mem patha facit ma, & comunicato thau propter dagges

LIBER

na obliquum, cui adde nun finale & erit non. comprehendere singula & fit lohanon. **יְהוֹנָן** tres habet syllabas, prima iod seua mussat

uocem et profertur cum roncho breuissimo. nec filet sequitur enim vocalis. secunda he vau surek facit hu aspiratione leni. tertia daleth camez facit da obliquum. cui additur he tam exilis flatus ut percipi nequeat, unde non pronuntiatur quia nō punctatur. collige totum et fit lehuda dictus Hircanus primus.

יוֹסֵף duas syllabas habet, prima iod vau holē facit io, secunda samech zere facit se rectum. cui subiungitur phe finale idest f et erit seph. nam caph & phe semper in fine aspirantur. quamuis raphe eis nō superponatur. hoc ualde notato. comprehendere singula & fit Ioseph qui dicitur primus. **שִׁמְעִי** duas habet syllabas, prima dexterum sin & mem camez fa

ciunt schma obliquum et spumans, nam seua sub sin nō legitur. quia sin et mem sunt connexiles. secunda ain hirik facit i cui addit iod uocalis ut fit diphthongus impropria. collige totum et fit schmai. qd ultra montani dicunt semai. **שִׁמְעַי** tres habet syllabas. prima mem

patha facit ma. quia uero sequens thau dagges in uentre cōtinet. ideo quasi geminata partim priori syllabę consonat & fit math. secunda thau solidum & patha faciunt tha. cui cōsonat alterū thau raphatum & fit thath cum sibilo finali. nam seua nō pronuntiatur eo qd finalis sit sequente cōsonante. tertia iod camez facit ia obliquum. cui subiungit he tenuis spiritus sed nō pronuntiatur quia non punctatur. comprehendere singula et fit matthathiah. **מַתְּתִיָּה** duas habet syllabas. priā

mem camez facit ma obliquū. secūda aleph vau holē facit o diphthōgum inpropria. cui si cōsonet thaf raphatū fit oth cū sibilo finali. connecte et fit maoth. **מַתְּתִיָּה** duas habet syllabas. prima nun patha facit

na rectū. secunda gimel hirik facit gi. & addit iod uocalis quę eo non pronunciat qd nō punctat. cui cōsonat daleth. i. de et erit gid. collige & fit nagid **נָגִיד** duas hēt syllabas. priā heth segol facit hę obliquū

et anhelū. cui cōsonat samech. i. s et fit hes. nam seua non pronunciat

PRIMVS.

יִשְׁחִיָּהוּ quatuor habet syllabas. prima iod aleph holem facit io.

secunda sin dexterum hirik facit si spumans. quia uero iod continet dagges. ideo quasi geminata utrinque seruit. tertia iod consonans & camez faciunt ia obliquum. quarta he vau surek facit hu tenui flatu. comprehendere et fit Ioschiiahu. **יְבוּיָהּ** tres habet syllabas. prima iod

seua facit e mussans idest uocem subitanam et obtusam. pronunciat autem quia iod et caph non sunt connexiles. secunda caph raphatum cum hatefcamez facit cho cui consonat nun. & seua non legitur propter finem syllabe. sic fit chon. tertia iod camez facit ia obliquum. cui subiungitur in fine he flatus lenis & inperceptibilis qui non legitur. comprehendere modo et fit Iechoniah ille uictus in Babylone qui cognominatur

Iehoiachin filius Iehoiakim filij Iosie. **יְהוֹיָכִין** quatuor ha

bet syllabas. prima sin dexterum seua mussat uocem spumantem. pronunciat autem seua quia sequitur uocalis. secunda aleph patha facit a rectum cui sonat lamed cum seua quod non profertur & sic fit al. tertia thau dagges hirik fit thi durum ac solidum. quarta aleph zere facit e rectum cui consonat lamed idest l et erit el. comprehendere et fit schealthiel pater ipsius phadaia et auus ipsius Zorobabel. **זְרֹבַבֶּדֶל** quatuor

habet syllabas. prima zain seua facit uocem subitanam tenui sibilo. et profertur quia zain et res non sunt connexiles. secunda res kibuz facit ru. tertia beth daggeffatum & camez faciunt ba solidum et obliquum. quarta beth raphatum hoc est digama golicum et segol faciunt ve. cui cum additur lamed idest l erit uel. comprehendere singula et fit zerubauel ille filius phadaia et nepos ipsius Salathiel. **רֶשֶׁעַ** duas habet syllabas.

prima res segol facit re obliquum. secunda sin dexterum et camez faciunt scha obliquum et spumas. cui subiungitur ain gutturalis. qui non indicat aliud nisi motum gule. aliter non profertur quia non punctatur. comprehendere et fit resa. qui cognominatur mesollam. **יְרֵמְיָהוּ** tres syllabas habet. prima iod vau holem

io. secunda heth camez ha obliquum & anhelum. tertia nun camez

phat, comprehendere singula et fit Ichoschaphat. **יִרְרָם** duas habet

syllabas. prima iod cōsonans cū vau holem facit io. secūda res camez facit ra obliquum, cui consonat mem finalis idest m sic erit ram, comprehendere et fit Ioram. **אֶחָיוּרָם** quatuor habet syllabas. prima

aleph patha facit a rectū. et quia preponit hatef ideo correpta syllabam intelligas. secūda heth patha facit ha rectum et anhelū. cui consonat zain tenuis sibilus et fit haz. et seua nō legitur quia finit syllabā. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta he vau surek facit hu cum aspiratione leni. comprehendere singula et fit ahaziahū. **יִרְרָם** duas

habet syllabas. prima iod vau holem facit io. secūda thau raphatum camez facit tha obliquū sibilans, cui consonat mem finalis idest m & erit tham, comprehendere singula et fit iotham. **אֶחָיוּרָם** duas habet syl-

labas. prima aleph camez facit a obliquū. secūda heth camez facit ha obliquum et anhelum propter flatū fortē ipsius heth, cui cū zain consonat sibilus tenuis erit haz, comprehendere singula et fit ahaz.

חִזְקִיָּאֵהוּ quatuor habet syllabas. prima heth hirik facit hi anhelū.

cui cōsonat zain tenuis sibilus sub quo seua non proferit quia finit syllabam. et sic fit hiz. secūda quif hirik facit ki. tertia iod camez facit ia obliquū. et quia cōtinet dagges in uentre ideo quasi geminata pferit q̄rta he vau surek facit hu leni flatu. cōnecte singula et fit hizkiāhu. **מִנַּחֵם** duas habet syllabas secundū citramōranos. priā mem nun

patha facit mna. quia seua tacet & nō legitur eoq̄ consonātes in principio dictionis sunt connexiles iuxta regulam superius datam. secūda sin dexterum cum segol facit sse obliquum & spumans ac geminandū propter dagges in uentre. cui subiungit he tenuis quē nō pronunciat quia non punctatur. cōprehendere singula et fit mnasse. **אֶמֶן** duas

hēt syllabas. priā aleph camez facit a obliquū. secūda mem vau holē facit mo. cui si consonet nun idest n erit mon, collige totū et fit amon.

PRIMVS

cui iungitur iod sine puncto & facit diphthongum ai. comprehendere
& fit *ī*lai. **רַי** duas habet syllabas, prima dalet hamez facit da

obliquum, secunda vau consonans hirik facit vi, cui si consonet dalet h

finale idest d erit vid, comprehendere singula et fit David. **דָּוִד**

duas habet syllabas, prima sin dexterum cum seua tacet spumando
quia cum initio dictionis duę connexiles ponuntur, et sub prima scri
bitur seua, tunc citra montes seua non legitur, ergo dicita, sin dextere
cum lamed holem facit slo spumando ut sit schlo, secunda mem holem
facit mo, cui superadditur lenis aspiratio quę non pronunciatur, com
prehendere singula et fit schlomoh. **מֹחֵלֹם** quatuor syllabas ha

bet, prima res seua mussat uocem & non silet quia sequitur uocalis, sit
ergo re subitaneum, secunda heth patha facit ha rectum & anhelum,
tertia beth digamma golicum cum seua quod pronūciatur, quia sequi
tur uocalis quapropter mussat uocem et fit fe, quarta ain hamez facit
a obliquum gutturale, cui consonat mem finale idest m et dicitur am,
comprehendere singula et fit Rehaseam uel Rohoboam. **אֶמְהָרָה** tres

syllabas habet, prima aleph hatefpatha facit a breue et rectum, secunda
beth digamma cum hirik facit vi, cui subiungitur iod partim uocalis
quę non pronunciatur, & ideo ponitur in uentre iod dagges quasi
sit iod geminatum, tertia iod consonans cum hamez facit ia obliquū,
cui superadditur he aspiratio lenis, quę nō pronunciatur quia nō pun
ctatur, collige totum et fit avijah. **אֵיִיִּיִּי** duas habet syllabas, prima

aleph patha facit a rectum, secunda samech hamez facit sa obliquū cū
sibilo acuto, cui subiungitur aleph quod non pronunciatur quia non

punctatur. **אֵיִיִּיִּי** quatuor habet syllabas, prima iod seua

mussat uocē et profertur, quia sequitur uocalis, secunda he holem vau
facit ho, tertia sin dextere hamez facit sa obliquū et spumofum, quarta
phe raphatū hamez facit pha obliquum, cui consonat teth, i, t et sic erit

LIBER.

omnia et fit hezron. **רם** monosyllabū, res camez facit ra obliquū.

cui si cōsonet mem terminalis idest m fit ram. **רמירב** quatuor

habet syllabas. prima ain patha facit a rectum & gutturale. quia uero sequens mem in medio dictionis positum in uentre suo continet punctum dagges. ideo tanq̃ litera gemina est pronuncianda. quapropt̃ tam priori syllabę cōsonat quam posteriori. In eo autem q̃ primę syllabę consonat facit am. secunda mem hirik facit mi. cui subiungit̃ iod uocalis quę cum non punctatur etiam non pronunciatur. iuxta regulam superiore capitulo datam circa eius pricipium. tertia nun camez facit na obliquum. quarta daleth camez facit da obliquum declinādo ad o. cui si cōsonet beth raphatum idest digāma golicum erit das siue dab. comprehende singula et fit Amminadab. rectius Amminadaf.

נחשת tres habet syllabas. prima nun patha facit na rectū. secūda

heth seua mussat uocē cum expresso anhelitu et facit a uel e obtusum. tertia sin dexterum & vau cum holem faciunt scho. cui si cōsonet nun finale. i. n erit xon siue schon. comprehende singula et fit Nahaschon

seu Naheschon. **שלמ** duas habet syllabas. prima sin sinistrum

patha facit sa rectum et acutum. cui si cōsonet lamed idest l fit sal. nam seua non pronunciat̃ propter finalitatis rationē. secunda mem camez facit ma obliquū. cui adiūgitur aleph & nō legitur quia nō punctat̃. comprehende totum et fit Salma. **בע** duas habet syllabas. prima

beth cum dagges et holem faciūt bo solidum & nō aspiratum. secūda ain patha facit a rectum et gutturale. cui cōsonat zain tenuis sibilus & est az. comprehende singula et fit boaz. **עבר** duas habet syllabas.

prima ain holem facit o gutturale. secūda beth raphatū cum zere facit ue rectum. cui cōsonat daleth et fit ved. collige & erit oued ul̃ obed per digāma. **עש** duas habet syllabas. prima iod consonans

cum hirik facit ij. secunda sin dexterum camez facit scha obliquum.

PRIMVS

super occipitium ipsius vau et facit ho cū anhelō spirītu, cui si cōsonet
res idest r erit hor. comprehende singula et fit nahor. **נָהֹר** duas

habet syllabas. prima thau per dagges ergo nō sibilat. sic thau camez
facit tha obliquum. secunda res patha facit ra. cui si subiungatur heth
idest flatus fortis erit rah. comprehende singula et fit tharah.

אַבְרָהָם tres syllabas habet. prima aleph patha facit a rectū. cui si

consonet beth raphatum idest digāma golicum fit ab. i. af. et eius seua
non legitur, quia br sunt literę connexiles. uel uerius quia beth termi
nat syllabam. secunda res camez facit ra obliquū. tertia he camez facit
ha obliquum cum minimo flatu. quia he est pfile idest aspiratio lenis.
cui si consonet mem terminalis idest m erit ham. connecte singula &
fit afraham seu abraham per digāma golicum. **אַפְרָחָם** duas habet

syllabas. prima iod hirik facit ij. ubi prior est consonans et posterior
vocalis. cui si consonet zade fit ijz. secunda heth camez facit ha obli
quum & anhelū. cui si consonet quf erit hak. comprehende singula
& fit ijzhak. **יַעֲקֹב** tres habet syllabas. prima iod consonans cum

patha facit ia rectū. secunda ain seua mussat uocem in gutture. et facit
exiguū e uel a non curo utrum. tertia quf holem facit ko. cui si con
sonet beth raphatum idest digāma golicum erit koffiue cob. compre
hende singula et fit laacob uel laecof. **יִהְיֶה** tres habet syllabas.

prima iod seua facit ie. & pronunciať quia sequit uocalis. secunda he
vau surek facit hu leniter. tertia daleth camez facit da obliquum. cui
si addatur lenis aspiratio erit dah minime aspiratum. cōprehende sin
gula & fit ichudah. **יְהוּדָה** duas habet syllabas. prima pe p dagges

cum segol facit pe obliquum. secūda res segol facit re obliquū. cui si
consonet zade idest z erit rez. comprehende & fit perez. **יְהִי**

duas habet syllabas. prima heth segol he obliquum et anhelum. cui si
consonet zade fit hez. & seua silet quia finit syllabam. secunda res vau
holem facit ro. cui si consonet nun finalis. i. n erit ron. comprehende

LIBER

facit scha obliquū et spumās. secūda lamed patha facit la rectū cui si adiungat heth fortis aspiratio erit lah anhelū. comprehendē singula et fit schalah. עֶבֶר duas habet syllabas. prima ain cū zere facit e rectū in

ruma gutturis. q̄a ain est l̄ra gutturalis. secūda beth raphatū cū segol facit digāma golicum et e obliquū idest v̄e. cui si consonet res erit v̄er. comprehendē singula et fit Eugr. פֶּלֶג duas habet syllabas. prima

pe segol p̄e obliquum. & profertur p̄e et non phe seu fe. quia litera pe habet punctū dagges in uentre. secūda lamed segol facit l̄e. cui si consonet gimel erit l̄eg. comprehendē singula et fit p̄el̄eg. רַעֲיָ duas ha

bet syllabas. prima res seu a mussat re. breuissimo roncho. secūda ain vau surek facit in propriam diphthongū v ut supra ca. quinto. quia uero quando post consonantem sub qua scribitur seu a sequit̄ uocalis tunc seu a semper pronūciatur. iccirco seu a uocem licet exiguā habet. comprehendē singula et fit Reu. quod nostra biblia legit ragau. consueuit nāq; Hieronymus sepe ante literam ain quę est gutturalis g ponere. ut ostendat motum gutturis siue ruminis debere uocalem ain

p̄cedere. sic fecit in Gomorra Gen. xix. q̄d hebraice scribit עֲמֹרָה

Et in Gomor mensura Exodi. xvi. quod scribit עֲמֹר et sic de alijs.

optimum factu facies discipule. si huius non obliuiscaris. שֶׁרֶג

duas habet syllabas. prima sin sinistrum. idest sibilus acutus cum seu a facit se subitaneum. nā m seu a non silet. sed pronūciatur ex regula superioris capituli. quę dicit sic. In alijs uero nō cōnexilibus tā in primis quam in medijs syllabis seu a non silet sed mussat. secūda res vau cum surek facit ru. cui si consonet gimel idest g erit rug. comprehendē sin

gula & fit serug. נֶחֱרַר duas habet syllabas. prima nun camez

facit na obliquum. secūda heth et vau cum holem qui pūctus signat

PRIMVS.

Et nota qđ ea in fine ſemp̄ aspirať. pronunciaťq; ſicut chi gręca uť ch.

מֶתוּשֶׁלַח quatuor habet ſyllabas. prima mem ſeua muſſat uocē

ſubitaneā et exilē ſiue tū e intelligas ſiue a. nīhil curo dūmodo ſit uix cōprehenſibilis ſonus. qua ppter quidā loquunt me quidā ma. et hic memorię tuę ponas uelim inſignē notam. ut poſthac recorderis me hoc in loco tibi dixiſſe. qđ ppter inſtāneā et tā exiguā ſoni apprehēſionem ſeua a diuerſis diuerſimode pronūciať ſecundū diuerſas uocaliū uoces. Ego uero iuxta mores Iudeorum Alemanię ſemper ex ſeua ronchiū. i. ſonitū nariū cōcipio en breuiſſimū et obtuſum. notato hec. quia nō oībus in locis oīa p̄cipimus. ſecūda ſyllaba thau uau ſurek facit thu ſibilās propť raphe. terciā ſin dextrū et ſegol faciūt ſche obliquū et ſpumās. obliquū ppter ſegol. ſpumās propť punctū ad dexteram ipſius ſin cōſonantis ſuprapoſitū. quē ſolēt aliqui in ipſius literę humeris ponere ſic **ו** ſimilit̄ de ſiniſtro intellige. aliť aut de dagges iudicandū eſt. qui pūctus oīno in uentre locať. quarta ſyllaba lamed patha facit la. cui ſubiūcto heth forti aſpirationi oriť lah anhelū. comprehendē ſinglā et fit methuſchelāh. **לֶמֶד** duas habet ſyllabas. priā

lamed camez facit la obliquū. ſecūda mē ſegol facit mē obliquū. cui ſi iungať caph finale raphatū. i. ch fit lamēch. **נ** duas hēt ſyllabas.

priā nun holē fit no. ſecūda heth patha facit ah et nō ha. cōprehendē ſinglā et fit noah iuxta regulā in ſuperiore ca. datā. **שׁו** monosyllabum cōſtituit ex ſin dextro cū zere qđ facit ſche. cui ſi iūgať mē. i. m fit ſchem. **אַרְפַּכְשָׁד** tres habet ſyllabas. priā a patha facit a rectū

cui ſi cōſonēt res. i. r fit ar. ſecūda pe raphatū cū patha facit pha. cui ſi conſonēt caph raphatū fit phach. nā ſeua ſubſcriptū nō legiť. iuxta regulā in ſuperiore ca. datā. qđ in fine tā ſyllabarū qđ dictionū ſiue plures ſint conſonātes ſeu una ſola ſemp̄ ſeua ſilet. habes igit̄ arphach. terciā ſin dextrū patha facit ſcha ſpumās. cui ſi cōſonēt daleth. i. d erit ſchad. comprehendē ſingula et fit arphachſchad quod in noſtra biblia Ar-

faxad legimus. **שָׁלַח** duas habet ſyllabas. priā ſin dextrę cū camez

LIBER

thau raphatū, i. thau bleſū et ſibilās. dic ergo ſic. ſchin zere ſche. iūge
thau ſibilās fit ſcheth. hunc ſibilū exprimere nō poſſū ꝑ ſcripturā no-
ſtrā niſi ſupponēdo iacentē lineā. **שני** duas habet ſyllabas. priā

aleph hateſſegol facit ē obliquū et breue ꝑꝑꝑ hatef. ea ſyllaba generat
ronchū en correptū. ſecūda nun vau holē et fit no. iunge ſin dextrū
& ſpumofum ſic oritur noſch cōprehēde ſingula et fit Enoſch. **קני**

Duas hēt ſyllabas. priā quz zere facit ke cui iungit iod ꝑ diphthōgū q̄
eſt quīta nūero. et fit kei. ſcd' a nun camez facit na obliquū cui addēdo
aliud nun. i. n fit nan. cōprehēde ſingula et fit keinan. Habet autem
nun finale aliam figurā quam antecēdēs. quia eſt una de quīꝑ termi-
nalibus cōſonantibus ſupra notatis. **מחלל** quinꝑ habet ſyl

labas. prima mem patha facit ma rectū. ſecūda he hatef patha facit
ha leniter correptū ꝑꝑꝑ hatef. tercia lamed patha la. quarta lamed
ſeua muſſat ſubitanēū e. pronunciatur autem et nō tacet. quia cum ſe
quīꝑ uocalis punctata ſemper pronunciaꝑ ſeua. ut in ſuperiore capitlo
patuit. quinta aleph zere facit e rectum. cui ſubiungendo lamed ideſt
l erit el. cōprehēde ſingula et fit Mahalaleel. **לל** duas habet

ſyllabas. prima iod camez facit ia obliquum. eſt autē iod cōſonans.
quāuis enim ſit litera uocalis ſcilicet aptitudine. tamē uſus hic eius eſt
cōſonans. & regulariter ſemper iod in principio ſyllabę eſt cōſonās
actū. quod memento diſcipule. ſecūda reſ ſegol facit re groſſum ſiue
obliquum cui ſubiungēdo daleth ideſt d erit red. cōprehēde ſingula
& fit iared. **רר** duas habet ſyllabas. prima heth cum hatef

patha facit ha rectum & breue. rectum ꝑꝑꝑ patha. breue
ꝑꝑꝑ hatef. & forti anhelocꝑ flatu eſt pronuncianda. quia eſt daſia
et aſpiratio fortis. quę cum ad latinitatem tranſſertur debet a nobis
ꝑꝑꝑ h ſcribi. nam altera ſcilicet ꝑꝑꝑle aſpiratio apud latinos non ſcri-
bitur ſed uocalis ſola quam aſpirat. ſecūda nun vau holem facit no.
cui ſubiūcto caph raphato ideſt ch erit noch. cōprehēde ſingula
& fit Hanoſch. Caph autem oblonga non habet figuram ei ſimilem
quę in uerſu alphabeti ponitur. quia eſt una de quinꝑ terminalibus.

PRIMVS.

Schlomo Dauid ḥschai obed Boaz Salma Nahschon

גִּחְשׁוֹן שַׁלְמָא בְּעוֹ עֹבֵד יִשִּׁי בּוֹאֵז שַׁלְמָא

Ahaziah Ioram Iehoschaphat Afa Abia Rehabaam

רְחַבְעָם אֲבִיָּה אָסָא יְהוֹשָׁפָט יוֹרָם אֲחִזְיָהוּ

Ioschiahu Amon Mnasse Hiskiahu Ahaz Iotham

יֹחָז אֲחִיז חִזְקִיָּהוּ מְנַשֶּׁה אָמוֹן יֹאשִׁיָּהוּ

Iehuda Iohanan Refa Zerubabel Schealthiel Iechonia

יְכִנִּיָּה שְׁאֵל־תֵּי־אֵל וְרֵבְבֵל רֶשַׁע יוֹחָנָן יְהוּדָה

Hefli Nagid Maoth Mathathia Semei Ioseph

יוֹסֵף שְׁמַעִי מַתְתִּיָּה מֵאוֹת גִּידִי חֶסְלִי

Leui Melki Iane Ioseph Matthathi Amos Nahum

נָחֻם עָמוֹס מַתְתִּי יוֹסֵף יַעֲזַח מֶלֶכִּי לֵוִי

Iehoiakim Mathath

מָרִים

Virgo

Maria

Miriam

מִתֵּה יְהוֹיָקִים

אֲרָם duas habet syllabas. aleph camez facit a obliquū. est igit̃ ea sylla

ba in^t a et o uoce media pferēda: secūda syllaba dalet^h camez simili^t da. et iūcto mem dam ea fit Adam. quia uero duo camez sese cōsequūt posterius ad uocē o decliat. iō dicūt Adom. claudīt aut̃ mem nec est sūlis ei lṛe quē i uersū alphabeti notat̃. quia ex quicq; terminalibus una ē solū i fine locāda. שֵׁת monosyllabū nomē est. cuius priā cōsonās

uocatur sin dextrū. idest schin spumofum. secunda uero cōsonans est

DE DOCTRINA EMERICA

Post tot & tam uarias elementorum et syllabarum regulas, opinor apprime quā utilissimū fore, imo ad artificium legēdi ferme necessarium. electa quēdā uocabula in mediū afferre, quę nō sint auribus tuis omnino peregrina nec tamen nō difficilia cōprehensione simul atq; platione ut illis os & spiritū conformes. solēt enim quę aliena penitus existūt, iuxtaq; huius linguę idioma de trito loquendi calle aberrant, sepe animum Neophyti terrore aut desperatione principio auertere p̄sertim in eo studio quod adhuc nostra lingua illustratum non est. Econtrario accidit, ut is qui operam & impendū ad initia quēdam artis applicat, maxime quidem nolit circa uulgaria & omnino trita sudare propter laudē uirtutis adipiscendā, quę semper circa ardua uersat̄. Vnde conueniēs esse duxi p̄claram Marię uirginis profapiam erudiendis pponere, quā sepe in ecclesia licet indocte p̄nunciatam festis exercere diebus audierunt, nec tamē sic uulgo decātātā, ut nō totis oporteāt uiribus ad syllabas colligēdas intēdere. Quare sensibus hęc imis res est non parua reponas.

Virbis ardua p̄t

Virgilina

INCIPIT GENEALOGIA MARIAE VIRGINIS EX QVA HOMO NATVS EST
 REX REGVM IESVS DEVS OPT. MAX.
 Hanoch Iared Mahalaleel Cainan Enos Seth Adam

אַרם שֵׁת אֵנוֹשׁ קֵיִן מַחֲלָאֵל יָרֵד חֲנוֹךְ

Euer Sala Arfachschad Sem Noa Lamech Methuselach

מֵתוֹשֶׁלַח לָמֶךְ נֹחַ שֵׁם אֲרַפְכְּשָׁד שָׁלַח עֵבֶר

ijzhak Afraham Tharah Nahor Serug Reu Peleg

פֶּלֶג רְעוּשָׁרוּג צִחֹר פֶּרֶז אֲבִרָהָם יִצְחָק

Amminadab Ram Hezron Perez Iehuda Iacof

יַעֲקֹב יְהוּדָה פֶּרֶז חֲצֹרֹן רָם עַמְיָזָב

Ezra illo scriba. nam dissyllabū est. eo quod zain nō continet punctū dagges. Secunda exceptio est. Quando una eademq; consonans in medio dictionis geminatur idest consequēter bis ponitur. tunc si prima consonans per seua notatur. regulariter seua pronunciatur. ut

*Quia eas consonans
in eas dictione
geminantur.*

הללויה Alleluia. nam si seua non pronunciaretur. tunc contextū

Alluia diceretur trissyllabum. nunc uero tetrasyllabum est. idest laude deum. Hec de seua consonantium dicta sint. Quando autem post consonantem sub qua scribitur seua sequitur uocalis. tūc seua semp pronunciatur. ut **תאניה** theena ficus. & **שמעו** audient. tris

syllabum quę ambo leguntur Gen. iij. **מערה** meara trissyllabū

spelunca eiusdem. xxiij. Item **קחו** Sumite. eiusdem. xliij. quod est

Camez.

Aduerte diligenter.

dissyllabum. et sic de aliis similibus. Illud quoq; de camez etiam huc afferre perplacet. quod usus nos hactenus magis quam ars docuit. Nam quoties duo sese camez consequuntur. posterius ad pronunciationem ipsius o uocalis declinat. seu quod pluribus est in more primum o rectum. secundum a obliquum sonat. quod & in monosyllabis eque accidit. presertim in lamed desinentibus. & in ijs dictionibus quarum antecedens litera per camez & sequens per seua scribitur. Obseruatur id etiam a quibusdam in polysyllabis dictionibus cum ultima per camez scribitur et sequitur dictio monosyllaba. quę omnia continentur his exemplis.

Bo Ethmoch Adom Chol Hochma

בו **אתמר** **ארס** **כל** **הכמה**

quod ad ultimum interpretať suscipiā eum Isaie. xliij. at uero in primis quisq; admonēdus est me nō iam doctis scribere sed rudibus. quibus lacte opus sit nō solido cibo. Quapropt̃ de legēdo tantū p̃cepta polliceor nō de scribēdo. In hoc enim rudimentorū libro saltē hoc unū te docebo. ut scripta legas. nō ut legēda scribas. Nam sin aliť. ego certe multa conficerē ingenij et r̃atis indicia. quę tñ adnuēte deo nō omittā posteaq; te sensero elemētarios limites egressum. altiora desyderare.

LIBER.

profeta, sic obseruandum est in ternis cōnexibilibus si qua inuenia n̄.
sola enim tertia punctabitur uoce quam imitetur. duarum autē prece-
dentium quolibet punctum seua subiunctū habet qui silet & quiescit.
ut stran & strepan. In ahastran et ahastrepan Ester. viij. & Ezre. iij.
atq. viij. In aliis uero nō connexilibus tam in primis quam in mediis
syllabis seua nō silet sed mussat, ut **יָמִין** lemin *Dextra*. & **דְּבָרִים**

debarim uerba. & **לְשׁוֹנוֹת** leschonoth lingue, simili **לְמַדְרֵי**
docebunt ubi m et d non sunt connexiles. In fine autem tam syllabarū
quam dictionum siue plures sint cōsonantes seu una sola, semper seua

silet, ut **בַּלְטַשְׁצֶר** idest Baltischazer. Danielis. iij. Daniel

cuius nomen Baltasar, habet quippe tres syllabas. et prima desinit in
duas consonantes. l. et. t. quarum quolibet scribitur per seua, attamen
nō legitur uox sed uirtus ambarū consonantiū deseruit puncto patha
quod sub beth signatum est. quapropter ita legitur balt. exemplum
regulę in fine dictionis ubi similiter puncta seua silet, ut in nomine
Artaxerxis Ezre. vii. quod scribitur **אַרְתַּחְשַׁשְׁתָּא** et legitur

Arthahschafft. Non absimiliter putabis fore iudicandū de unica con-
sonante quę uel syllabam finit uel dictionem. quia seua punctus sub
illa notatus non profertur sed silet, ut **לְבָנָה** nomen arboris quod

profert libne. Item **בְּכַתֵּר** sic Castor .i. scyphus. Item **יִשְׁשַׁבֵּר**

ijfah char quod nos legimus Isachar. Hęc autem regula de medio di-
ctionis duas habet exceptiones maxime quidem memorabiles. quas
optimum est non ignorare. Prima exceptio. Cum in medio dictionis
duę consequenter posite uidentur consonantes. quarum prima in se
continet punctum dagges subscribiturq. seua. eo casu profertur con-
sonans fortiter ac si esset gemina propter dagges. ut supra patuit. &
seua profertur suo more breuiter admodum, ut **סִיפֶרָא** quod le-

gitur Siffera trissyllabum. Iudicum. iij. Non autem sic in **עִירָא** .i.

*Dextra
Verba
Lingue*

Artaxerxes

*Exceptio in scena
qui dz profertur*

*Offitium aspirationis
in fine p. metatona
heth. finalis q. metatona. et.*

scripta. similiter heth. officium enim illarum literarum in fine dictionum est puncto cuique spiritum postergare. accommodareque uel asperum uel lenem quamuis in scribendo he & heth differant. nam he terminalis nunquam punctatur. sed heth terminalis quandoque punctum subiectum habet. ut **רוח** quod pronuntiatur Ruah et non ruha. Dignum nota

Seua q. n. proferitur.

Connexiles consonantes.

Regula.

profecto. nec obliuioni dandum quod dixi cum fuerit heth terminalis. nam si alia litera sequatur. ipsa quasi aliam simul syllabam incipiens flatum suum priore ordine accommodat. ut **רוחי** idest ruhi. & **רוחו**. i. ruho. Sed quando ipsum sibi ipsi finale syllabam efficit. tunc uox puncti subiecti precedit flatum. & flatus fortis ipsam prolationem uocis consequitur. Ceterum nec id te lateat qualis usus in puncto seua consueuit obseruari. Solet enim ea quandoque proferri quandoque non. In consonantibus namque connexilibus alio ultra alpes alio citra more utuntur. Sunt autem connexiles binarie secundum Prisciani doctrinam in fine libri primi artis grammaticae. BD. GD. CT. PT. MN. SB. SC. SL. SM. SP. ST. Et apud hebreos sicut de s ita de z iudicandum est. Omnes quoque mutae precedunt tres liquidas singulariter singulas. scilicet l. n. r. sed huic in solum preponi possunt. c. d. g. t. In fine uero dictionis omnes liquidae inueniuntur antes. sed tres tantum precedunt x. uel cs. scilicet. l. n. r. Ternarie item capitales poterunt coherere. scr. str. spr. similiter. scl. stl. spl. Finales autem cum sunt liquida primus. deinde muta. tertio s. Illo accurate considerato. animaduertendum est quod seua punctus quoties consonantibus subscribitur connexilibus apud germanos solet quiescere atque silere. apud italos uero & hispanos paululum moueri ac musitare ceu si quoddam exilium subaudias. quod experimur in superposito biblicae initio **בראשית** ubi muta et liquida sunt una con-

nexiles. ideo seua sub beth a Germanis non proferitur. dicunt enim bresith sicut latini breuis. Capiamus secundum libri biblicae initium. et inuenitur

secunda dictio **שמות** ubi connexiles sunt sm. ergo seua punctus

quiescit et silet citra montes idest in germania. mussat autem ultra montes dicunt enim germani smoth. Itali et hispani semoth. Iambice prima scilicet ualde correpta. similiter **ספר** idest Hispanus. & **צפניה**

LIBER.

DE PROFERENDO VEL NON PROFERENDO

N conficiendis autem syllabis uocales quēdā proferuntur.
i quēdam uero non proferuntur. Nam quēcūq; habent unū
de punctis uocalibus ille proferunt secundum uocē puncti
sibi adnexi. Excipiuntur ambę aspirationes in fine syllabę. cum sub eis
notatur seu a, exemplum de he. iij. Re. x. **וְיִתְחַדְּדוּ** idest, et inter
feci eū, exēplum de heth. lsaie. liij. **וְיִתְחַדְּדוּ**. i. et desyderauimus

eum, quia nō pronunciantur nisi sequatur uocalis altera. Quę autem
nullum punctū habent, tamen si scriptę sint, tamen non proferuntur.
sed accipit ipsa syllaba uocē suam a puncto in eadem syllaba literā uo
calē precedente, excipit iod finalis in tribus speciebus. prima quādo
per digresim soluit diphthōgus ut **אִי** tunc digresis facit dissyllabū
oi. Secūda species qñ pcedit v surek ut **אִי** trissyllabū. i. suspēsus.

Tercia species. Quādo iod pnoialiter adiicit q̄tenus p se significet ut
פִּי trissyllabū idest facies mea. Istis tribus speciebus uocalis iod fi

nalis quamuis nō punctet tamen nihilominus profertur naturali suo
sono scilicet l. in aliis aut manet regula, p q̄ clarius explicāda. liceat
exēpli causa primā biblię dictionē i māus sumere. q̄ est **בְּרֵאשִׁית**

bresith. in q̄ dictiōe uides duas uocales literas scilicet aleph et iod. Q
si aleph e dictiōe tollas nihilominus lege bresith. qa sub res cōsonāte
pūctus sedet q̄ zere uocat. ergo cū res et zere faciāt re. uidēus aleph
ad uocē re nō necessario accedere. eodē mō de iod lra uocali iudican
dū est. q̄ si nō esset scripta. nō minus cōsonans sin et pūctus hirik face
rēt si. cōiunctoq; thau fieret sith. et sic bresith. qd nō solū in medio di
ctionū diligēt uerę etiā in fine ualidius est cōsyderādum. nam secūda
dictiō biblię **בְּרֵא** bara. i. creauit. cōstituit ex beth et camez. i. ba. &

res camez. i. ra ubi aleph q̄scit et silet tætsi scriptū. Est qñ duę lre uo
cales in fine dictiōis silet quantūuis scribāt ut **הִיא** hi. i. hec. nam he
lra et pūctus hirik faciūt hi. cetera silet. Illud q̄q; in primis notandū
est. uocalē he aspiratōis notā in fine dictiōnū nuncq; pnūciari. tætsi

*Regula
re proferuntur
puncti uocem*

De aspirationibus

*Ambe aspirationes non
pronunciantur nisi sequat
uocalis altera. in fr
quidem dictiōis et si
punctis sunt subsonate
aliquam mōq; proferuntur*

*Vocalis iod. qñ
profertur*

Primā biblię dictiō

Due lre silent

*Aspiratio finalis non
pronunciatur*

De diphthongis

Quid diphthongus.

Thaf, non Than.
E fau

November

Aprils

digamma uoluitur.

7

Priscianus

I.oe

improprie diphthongi

memoria teneas. multū enim ualebit ad syllabas pronūciandas. Accedit ad hoc etiā noticia diphthongorū. quarum expeditionē usq; huc referuauimus. nā absq; his nec syllabas nec dictiones recte leges. Est autē diphthongus duarū uocum sub unico puncto cōmixtarū monosyllabica eloquutio. Diphthongorū alię dicunt p̄prię. alię uero improprie. Diphthongi proprie sunt sex. af. ef. if. ai. ei. oi. prima diphthongus est af. ut thaf sic תא Ezechielis. ix. Signa thau super frontes uirorū.

Similiter עפ Esaf Gen. xxv. Et uocatum est nomen eius Esau. Secunda efut Kissef idest nouēber sic כסליו Zacharie. vii. in quarta

mēsis noni qui est Casleu. Tertia if. ut zif idest aprilis sic יף iij. Re. vi. In anno quarto mense ziu. Et licet Romani pro ijs dicant au. ei. iu. Gręci tamen in hoc imitantur Hebręos. ut cum dicunt Astocrator p̄ autocrator idest imperator. Esangelion pro euangelion idest Euan gelium. Ifgenios pro Eugenios idest barbatus. debet tamen hoc loco F leniter et nō fortiter sonare sicut digamma colicum quondā. p̄ quo latini inuenerunt v consonantē. teste Prisciano in li. i. quod adhuc hodie nominari potest digamma colicū. Quarta diphthongus p̄pria est ai. sicut apud latinos Virgilius. Aulai in medio libabāt pocula bachi. Ita quoq; hebraice hai sic היא idest uiuus. Pl. xlii. Sitiuit anima mea

ad deum fortem viuū. vel ai per camez ut עי Iesē. Quinta diphthongus est ei. ut heil sic היל idest diuitię seu abundantia. Iob. xx. iuxta

multitudinem adinuētionum suarū. quomodo etiam latini. Terētius in Andria. Hei metui a Chrifide. Sexta diphthongus est oi. ut hoi sic הוי idest vę. Ierem. xxi. Vę frater et ue soror. qđ latini in e finiunt vt hoe. Oratius in odis. Heu hoe parce liber. Ceterę alię dicunt diphthongi inproprie. quāuis enim duabus sub una syllaba uocalibus scribant. tamen in ipsa prolatione nō est plurium uocū cōmixtio. sed una tantum uox sonat. Sunt autem inproprie diphthongi numero tres. I

vt א uel ע Out א uel ע V ut א uel ע Hęc itaque de diphthongis pauca sufficiant rudibus.

LIBER.

De seua.

schuth qur zok poz iph nis lem igch lhet hest gad ab

אבג דהוז חט יך לם נס עה פץ צק קר שת

Ex quibus alphabetis & pūctis ita syllabas cōfice. aleph patha a. beth patha ba. gimelpatha ga. dalethcamez do. he camez ho. vau zere ve. zain zere ze. heth segol he. teth segol te. iod segol ie. caph holem co. lamed holem lo. mem holem mo. nun hatefcamez no. samech hatefcamez so. aleph et vau surek v. ain et vau surek v. ain kibuz ü. pe kibuz pū. sade kibuz zū. qof kibuz qū. sin scheua sch. taf seua th.

Vt autem ad ulteriora facilior tibi pateat aditus. oportebit primo tēptare vires. preparare os & calamū. iugiter instare ut post agnitionē elementorum et syllabarū scientiam. ad dictionum possis prolationē peruenire. id fiet si te prius in multarū syllabarū connexione diligēter exerceas. quomodo Demosthenem aiunt lapillis in os proiectis lram rho grēcam quā uitio lingue diu proferre non poterat. studio infesso ac immenso labore multum et sepe repetisse. quatenus ex lōgo saltem usu nihil obstarēt quā rho ipsum eloqueret. quod cum ita cōtigisset. fert dīxisse uerbis grēcis eurika to rho reroreumenō. ut ostēderet q̄ labor im. pbus omnia uincit. Reuertamur igit ad syllabas. & experiamur quid sibi coherētes efficiāt. ut si dicas aleph patha beth iā exoritur ab beth patha gimel bag. gimel patha daleth gad. he patha fdain hafd. quod iccirco sic noto. ut accurate memoria teneas quoniā in epilogo elemētōrū audieris duplex esse z. unū ualde lene q̄d uocat zain. & ut ea lēitas platiōis molliciāq̄ pateat. ego tibi p zain ascripsi fdain. q̄le et Hieronymus prior me fecit. nā cū debuisset scribere librē Ezrē p zain. scripsit Esdrē. scilicet p zain fd. aliud est z asperē et uocat zade q̄d pronunciat sicut ts. ut ezem quasi etsem. sic ez quasi ets. memento igit te habere duo z scilicet zain et zade. unū lene alterē durē. duo s scilicet samech et sin. duo t thau et teth. et adhuc ambobus his mollius d idest daleth. quā lram daleth ea de causa multi etiā aliquātulum sibilant. et q̄d nos iod ipsi ius dicūt. Item qof et caf atq̄ ambobus his mollius gimel. duas aspirationes he et heth. q̄rum prima leniter efflat. secūda fortit̄ anhelat. duo a scilicet aleph et ain. q̄rum primū in ore. secundū in gula. Horū oīm sic sepe meminerim. ut ea ip̄e fidelius

Modus studij

Demosthenis

Oia uincit Labor

zam. fdain.

Diversa Pronunciatio

Duo .x. f. zam. & zade.
Duo .v. f. samech & sin
Duo .h. f. thau & teth.
Duo aspirationes f. he & heth.
Duo .x. f. aleph & ain

PRIMVS

tur Beth cum patha iunctū fit Bal. Hic te mihi puerę prebeas & ferule
afueſcas uelim. Nam de ſingulis literis atq; punctis experiemur mon
ſtrato ad oculū exemplo, quapropter arrige aures et intēde oculos.

A Rectum.

tha ſa ra qa za pa a ſa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a
אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

A Obliquum.

tha ſa ra qa za pha a ſa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a
אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

E rectum

the ſe re qe ze pee ſe ne me le che ie te hhe ſde ve he de ge be e
אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

E obliquum.

the ſe re qe ze pe e ſe ne me le che ie te hhe ſde ve he de ge be e
אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

I

thi ſchi ri qi zi phi i ſi ni mi li chi ij ti hhi ſdi vi hi di gibi i
אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

O rectum.

tho ſcho ro qo zo po o ſo no mo lo co io to hho ſdo vo ho do go bo o

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

O obliquum.

tho ſcho ro qo zo po o ſo no mo lo co io to hho ſdo vo ho do go bo o

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

↓

thū ſū rū qū zū pū ū ſū nū mū lū cū iū tū hū ſdū vū hū dū gū bū ū

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

ALPHABETVM XXII. LITERARVM.

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

Vocales sex א ה י ע ה Reliquæ sunt consonantes. Aspiratio lenis ה Aspiratio fortis ח Vocales simul & consonantes. iod. & vau. Consonantes principales simul & media time sunt.

כ מ נ פ צ Consonantes terminales tantum ח ט ס ז ת י צ

Consonantes substantiales. צ ק ר ש ת י צ

Consonantes accidentales. ב ו א ת ב נ ה מ ש ל י ב ו

Consonantes aspirandæ uel roborandæ ב ג ד כ פ ר ת

Sibilus Samech & Sin sinistri, pronuntiatur sicut sigma, seu s Romanorum subtili & acuto sono. Sibilus sin dextri, fit dentibus directe coniunctis, & ab eis lingua retracta instar sonitus impetuofaræ aq̃ræ. Sibilus zade sicut ts scaber durus et asper. Sibilus zain sicut sd tenuis & blandus. Sibilus thau lingua inter superiores & inferiores dentes inserta & ore blefo. Sibilus caph aspirati hoc est raphe supraposito fit applicatione radicum lingue ad vuulam faucis, asthma exprimendo sicut greci solent in litera chi. Pronunciatio literæ ain oritur in rumine gutturis, sicut aleph in oris concauo. Puncta uocum sunt. X. A patha—et camez—Ezere—et Ithirik—subter. O holē—supra. et hatefcamez—V surek—et kibuz—. Vox autem exilis & obtusa seu a. Puncta composita hatefpatha—: hatefcamez—: et hatefegol—: Dages—: in uentre literæ fortis, in media dictione geminat literam. Raphe—supra literam leni flatu aspirans. Punctus unus—: quandoq; ponitur in he finali, & significat relationem rei ad rem, uocaturq; mappik

DE SYLLABIS.

Abes materiam literarum, et formam punctorum, quibus inter se applicatis componitur syllaba, de qua nunc a diffinitione incipientes differemus. Syllaba est applicatio literæ uel literarum ad uocum puncta. Nam si Beth cum patha sociabit fit Ba. Eodem modo quo apud latinos, si b & a iungantur. Similiter si post beth sequat lamed cū patha sociatū, fit Bla. Si yō ante lamed inuenia-

Generalis trajectio
divisiones
Puncta simplici
Composita
mappik

PRIMVS.

more semper proferenda, non habet obliquiorem se. producitur aut cum iod superadditur. Accedit quarta uocalis O. simpliciter ore rotundo enuntianda, cuius loco hebrei unum punctum superponunt, & uocatur Holem, debetque recte proferri atque subtiliter, ut in addo, beneuolus, subdolos, Eregione solet inueniri uox aliqua, quæ ab o ad a declinet, sitque media inter o & a, sed plus accedat sono ad o quam camez supra memoratum, ideoque uocatur Hatef Camez, Consuevit autem ab indistincte proferentibus, semper loco ipsius o pronuciari, ut Codorlaomer rex Elamitarum, & subscribitur lineamento ipsius Camez prepositis duobus punctis alternatiue inuicem constantibus sic: Quinta Romanorum uocalis est V, ad quam uocem effingendam solet Vau accipi cum puncto in uentre eius incluso sic uocatque Surek, Collateralis eius est collectio labiorum, & scribitur tribus punctis scalariter seu gradualiter sibi inuicem subiunctis sic, & nominatur kibuz, habetque eum sonum quem apud gallos V scilicet commixtione i uocalis, Est autem uox media inter v & i qualem olim greci sue literæ hyphilo dedere, Vnde solebant in uentre ipsius v notam uocalis i ponere sic v, quam postea eximētes subteradnexuerunt sic Y ut in harpyia, Descripsimus hebreorum uoces claras nouem numero, Restat alia vox ebes, obtusa, & tam exilis, ut uel uix uel nunquam audiat, et uocat seua, scribiturque ad similitudinem hatef supra ostensi, duobus punctis alternatiue inuicem subiunctis sic: Vnde solet quandoque eo uocabulo hatef nuncupari, ut in hac dictione comprimo, seu amraphel, si per m labia claudas, non poteris ad ulteriorem syllabam procedere, nisi os rursus aperueris, eaque uocula quæ tunc apertione labiorum exoritur, quantulacumque et quantumuis sit breuiuscula dicitur seua quasi proferas comproprimo amaraphel, Est enim indiscretus sonus, qui propter sui tenuitatem uix queat sensu apprehendi, Preponitur autem Hatef supra memoratum tribus uocibus, Patha, Camez, et Segol, & dicitur hatefpatha, hatefcamez, & hatefsegol, idest rapidum atque uelox, indicatque uocem correptam, Reponitur quandoque in he finali punctus, qui relationem pronominalē significat, & uocatur Mappik, sed nihil ad pronunciationem pertinet.

EPILOGVS DE ELEMENTIS.

Complectamur itaque breuibus, quæ hucusque docuimus, ut cito dicta percipiant animi dociles, teneantque fideles,

LIBER

linguē sibilum sicut et quibusdam gentibus consuetudo est literam s.
ore rustico et spumante proferre.

DE VOCIBVS.

¶ Vnc ad secundā partē elemētōrū. quas esse uoces diximus.
manū apponamus. Est autem uox secūdum Aristotelem in
libro de Anima secūdo. aeris respirati ab anima in partibus
uocalibus percussio ad arteriam. Ea fit apud latinos quinque. apud
Hebręos autem decem modis. Latini enim uocum notas cum ceteris
literis insertas habent. Hebręi autē solūmodo habitu uocales literas
in alphabeto. Voces autē actuales extra uersum alphabeti posuerūt.
Quapropter aliud est apud eosdem uocalis. et aliud uox. Vocalis est
litera quāprimū apta in uocem arterialem prodire. adhibitis domici-
liorum suorū uarietatibus. Sed uoces sunt puncta literis coherentia.
quę rictum oris pro literarum diuersitate aperiunt. Vt autem uoces
hebręorum clarius intelligas. procedam secundum uocales latinas.
A. E. I. O. V. quarū singulę una dempta. bifariam diuiduntur. scilicet
in uocem subtilē siue rectam. et uocē grossam siue obliquam. et sic
erūt uoces decem ut experiemur. A rectū hac linea notat — soletq;
pferri more italogū. a. sicut in appello et affectus et parapside. dicitq;
patha. A obliquum signat hoc lineamento ~ fitq; clausiore oris rictu.
et a superiore declinat sono paululum. ad O germanis certe crebrum
in loquēdo. Vnde quam illi syluam uocant Orcyniam. Aristoteles
eā in meteorologicis scribit Arcyniam. & uerius tanq; ab Harce idest
pice cognominatā. Et quod gręcis marmaros a nobis marmor dicit.
Medium est igitur per participationem inter a italicum. & o id quod
uocamus camez. Sequitur uocalis secunda latinorum. E. cuius instar
hebręi duo puncta tenent sic. & uocatur zere. proferturq; subtilit;
ut E in epigrāmate. Erigone. Emācipare. Enim. Ennula. Contra uero
grossum imitantes sueuorum E. scribunt tribus punctis sic. et nomi-
natur Segol. declinat autem in pronunciando ab e ad a. ut si cupias
inter e & a italicum aliquod per participationem inuenire medium.
quali earum uocalium cōmixtione. apte proferas Segol. dum tamen
ab e incipias & in a desinas uno hiatu. sic sueui e pronunciant in error.
ergo. extra. esse. tessara. Tertiā latinorum uocalem imitatur pūctus
vnus subiectus sic. & uocatur Hirik. quę cum sit uox purę latinitatis

Quid uox.

Aliud uox aliud uocalis

Quid uocalis.

Quid uox.

Patha. x. Rectum

Camez. x. obliquum

zere. e. subtile

Segol. e. (vasum)

Hirik.

*Sublimiales lē.
Consonantes lē.*

initia dictionū denotāt. ut **הַטְּסַפְּרָזוּעַצְרָק**. Accidentales
autē quę simul etiā grāmaticas passiōes atq; inflexiōes deriuatio-
rumq; formationes indicant et secundum Rabi Mose Kimhi sunt iste

אֵת כְּנֶה מְשִׁלִּי בֹו Sed Rabi Mose ben Gebirol sic eas

colligit. **אֵת שְׁלֵמָה בֹּתָב**. Accidentaliū alia solent capiti

*Duplex modus
nunciandi**Raphe**relatiōe hāc**no.**Dagges**W. vi.
sin. fēn. schin**Dagges. lras. exasperat
veluti subgeminat. ut
L. amma. אַמָּא*

bus dictionū praponi tantū. ut **אֵלֶּבֶשׁ** alię uero tam in pīcipio
quam in fine reperiuntur. ut **תְּכֹנִיּוֹם** Consonantium item
aliquę solent duplicem pronūciationis modum suscipere. possunt
enim uel leniter uel fortiter pronūciari. & sunt sex **בְּגֵר כֶּפֶר ת**
Quando enim quadam mollicie ac leui spiritu proferuntur. tunc aut
supra capita earum ponitur uirgula iacens quę nominatur raphe sic
— aut certe si nō superponatur nihilominus tamen superposita intel-
ligitur. Sic Beth. loco V consonantis enūciatur. Caph. loco chi gręcę
litere. quę apud nos ualet ch. Item Pe. loco phi quę ualet. F. uel. ph.
Similiter Thau. loco thita quę latinis ualet th. efficitq; in pronūciari-
do hebraice linguam blesam. Si enim supra thau lineam raphe iacen-
tem conspexeris. opertebit te in sibilando linguam inter superiores
& inferiores dentes collocare. & sonitū emittere qualē anseres solent
cum iracundia mouētur ad uindictam. Contra uero enūciatę lite-
rę si puncto in uentre posito notētur. qui punctus Dagges nominat.
tunc fortius ac duriusculē nec ultra liquide pronūciantur. Solet
enim pūctus dagges ita literas fortificare. ut sępe unica litera pro ge-
minis habeatur. Duę uero sunt quę neq; dagges neq; raphe suscipiūt
scilicet Teth et quf. Penultima autem Sin. dupliciter quoq; enū-
ciatur. Si enim in sinistro latere supraponatur ei punctus. exprimet
uocem sigma uel s acuto sibilo. Quod si idem pūctus in latere dextro
supraponatur. tunc emittet sonitum aque uehemētis ex altis rupibus
impetu labentis et spumantis. unde illud posthac breuitatis causa Sin
dexterum uel s spumofum siue spumans appellabo. ad significandum
spumantis aque sonitū. quem & imitabimur cū superiores et inferio-
res dentes directe cōnectimus linguam a dentibus retrahēdo. Eum
sonū germani per sch. Itali per sci. Galli per xul' ch significare conāt.
Vnde literā sin Italia scribit scin. Gallia etiā Celtica xin uel chin. et
Sueuia schin. Quoqmō scripseris itelligito pingue spumofum & lati-

LIBER.

DE ELEMENTIS.

Vas et uiginti hebreorū literas esse, per quas scribimus
d omne quod hebraice loquimur, non solum iudeorū do-
 gmata, uerumetiam christianorum pręcepta sunt testes.
 quod Syrorum quoq; lingua et Chaldeorum, auctore Hieronymo
 approbat, Eorum elementorū hoc modo notant figure nominatq;

| | | | | | |
|---------------------------|-------------------------|-----------------------------|-----------------------------|-------------------------|---------------------------|
| ^{et}
vau | ^{he}
he | ^{daleth}
daleth | ^{gimel}
gimel | ^{beth}
beth | ^{aleph}
aleph |
| v | h lene | d | g gh | b | a |
| ו | ה | ד | ג | ב | א |
| ^{lamed}
lamed | ^{caf}
caf | ^{iod}
iod | ^{teth}
teth | ^{heth}
heth | ^{sdain}
sdain |
| l | c | i | t | h forte | z |
| ל | כ | י | ת | ה | ז |
| ^{zade}
zade | ^{pe}
pe | ^{ain}
ain | ^{samech}
samech | ^{nun}
nun | ^{mem}
mem |
| z | p | a | s | n | m |
| ז | פ | א | ס | נ | מ |
| | ^{thau}
thau | ^{sin}
sin | ^{res}
res | ^{quf}
quf | |
| | t | s | r | q | |
| | ת | ש | ר | ק | |

*Idem quod son
 hieronymus dicit
 bar tra: hecl:
 516: A*

Plato in cratilo

Quod autem Socrates in Cratilo Platonis cum Hermogene loquitur.
 Quę elementorum nomina proferimus, ipsa uero elemēta nequaquā.
 id per quam maxime in hebraicis locum habet, uis enim literę sola di-
 ctionibus inseritur, uox autem ipsius de foris subiungitur. nam aliud
 nihil Beth, Vau, Mem, et Pe exprimūt, nisi labiorum gesticulationē.
 sicut Daleth, Teth, Lamed, Nun, Thau linguę impulsus, et Zain,
 Samech, Sin, Res, Zade, dentium exhibilantem crepitum. Similiter
 Gimel, Caph, Quf, & Iod consonans, palati uuulęq; commotionem.
 Hęc illarum est uirtus literarum atq; potestas, non ut totę secundum

Cabalistica ars.

deinceps altiora deo annuente daturus. quæ ad arcanam Pythagoræ disciplinam et artem Cabalisticā deferuiunt. a nemine prorsus intellecta nisi hebraice prædocto. Recte uero sperauerim quoslibet religionis christianæ studiosos nō tā libenter a Iudeis quā abste sacerdotē & a memetipso quanq̃ uxorio ista suscipere Rudimenta hebraica. quippe utrisq̃ christianis. et ex parētibus christiāis Georgio & Elissa Phorcēsis municipii ciuibus pgnatis. Hortor ergo te mi Dionysi. ut ad laudē & gloriā dei optimi maximi. atq̃ utilitatē sacre scripture. simul etiā ad præparationē abstrusissimarū artiū. et antiq̃ssimæ priscore philosophiæ hunc librum pluribus idoneis industriisq̃ hominibus impertiaris. quatenus auxiliare nomen dei summi cōspicue agnoscat. diligenter ametur. & feruētissime laudetur. quod est benedictum in sæculū. Nunc in calce præfationis hoc unū admonuisse te uelim. quod hic liber contrario latinis more legēdus est. Qui enim primus putat quinternio. is ultimus extat. Transuersandus igitur liber est. et secundum singula eius folia a dextera legēdus ad sinistram. Eodem modo quæcumq̃ sunt hebraice scripta. suum a dextera ad sinistram sumunt tramitem. In ipsis autem foliis quæcumq̃ latina scribuntur. ea more latinorum a sinistra leguntur ad dexteram. Hæc tu notabis quam diligentissime. Nos iam ad elementa ipsarūq̃ literas pergitur.

4



[Faint, illegible text visible through the paper, likely from the reverse side.]

rarum quedam sunt uocales, quedam Consonantes. Vocales appellantur que hiatu solo ex intimis pulmonibus apte sunt depromi, potissimum animi adminiculo fretę. Dicuntur autem uocales ad uocem exprimendā aptiores, nullo extraneo utentes instrumento, nisi tantū spiritus uarietate, ut **אֶחָד** Domicilium tamē possident He & Heth in p̄cordiis, Ain in gutture, Aleph et Iod in oris concauo, Vau in rictu, Ex his bine prodeunt aspirationes, Lenis ut He, fortis ut Heth, sicut apud gręcos Dasia & psile, oriūtur quoq; diphthongi quedā, Nam Aleph et Vau, similiter ain et vau faciunt o uel u, aleph & iod, significant i uel e, Vau in fine sine holem uel surek significat digāma golicū, et facit diphthongū af uel ef, sicut apud gręcos *av* et *ev* Similiter iod in fine nō punctatū, facit diphthongū, cōmiscendo uocem i cum p̄cedēte puncto, ut hęc infra latius patebūt. Et sicut apud latinos i et u quandoq; sunt uocales quandoq; consonantes, ita vau & iod in hebręorum sermone, Consonātes sunt cum palati & labiorum ministerio utuntur, Vocales sunt cum solo exprimuntur oris hiatu, Quando autem consonantium numero habentur, tunc uel pro simplice assumunt consonāte uel pro duplici, omnino secundū doctrinā Prisciani Cęsariensis grammaticę artis libro primo, Cōsonantes sunt literę que uocibus adiunctę, instrumentorum adminicula in pronunciando requirunt, Instrumenta sunt, labia, lingua, dentes, et palatum, Consonantium uero alię sunt biformes alię uniformes, Biformes dicuntur que sub uno nomine duplices caracteres possident, & sunt numero quinq; Caph, Mem, Nun, Phe, Zade, Earum autem figurę quas in alphabeti uersu positas cernimus, principales nominantur istę, **א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ** que in principio dictionum siue etiam in medio tantum locari debent, & nunquam in fine, Tēminales autem figurę dicuntur istę, **ק ר ש ת פ** quę solum in fine dictionum inueniuntur positę, uno tantum uersiculo excepto, **אֶחָד** nono, Multiplicabitur eius imperium, ubi Mem terminalis dictionem inchoat, quod mysterium altiore requirit indaginem, quam quę ad grammaticum spectet, Reliquę sunt uniformes cunctę, quod ubique olcorum una & sola caractēris specie scribantur, Est et alia **xxii**, literarū partitio, Ex eis enim undecim sunt substantiales tantū, & reliquę undecim simul etiā accidētales, Substantiales sunt que solū pri-

Prima hęc dicitur

Vocales que sunt

Priscianus

Litterę biformes

Esaię

Alia dicitur

PRIMVS.

nomen ingrediantur dictionem, sed q̄ aptitudine sua prebeant appli-
cationem uocis ad uocalia instrumenta. Iam uerum esse conspicias q̄d
Stagirita philosophus in libri de celo uolumine tertio scripsit. elemē-
tum esse in quod alia corpora diuiduntur, cum insit uel potentia uel
actu. Inde literas iuxta Prisciani sententiam elementorum uocabu-
lo nuncupauerunt, quia coniunctę literalem uocem quasi corpus ali-
quod componunt, et ingrediuntur quidem syllabas cūctę alphabeti
literę potentia tantum, uoces autem actu ipso atq; endelechia, sicut si
essent literę colores, & puncta lumen. Ne igitur a consueta latinis se-
mita omnino aberrē, quo nostri facilius aliena discāt. Libuit elemēta
hebraica in duas parteis diuidere. Nam alia uocabimus literas, alia
voces. Literę sunt alphabeti signa. Voces sunt addita pūcta. Nec mi-
reris peregrina hęc & inaudita, oportet enī te in hebraicis aliū institui
quam uel in gręcis uel in latinis, quoniam ab illis diuersa est hebreorū
loquela. At qui ex Ammonii peripatetici sentētia, in suo de interpre-
tatione Aristotelis commento. Cum gens quęlibet propriis utatur
uocibus, peculiare etiam literarum notas asciscit, nō naturales sed
positas, quę pro modo suę linguę constituti loco habeantur. Idq; cer-
nitur ea ī natione potissimū, quę ut Cicero uoluit in oratiōe Pro. L.
Flacco, semper romanis moribus fuit aduersa, quo fit, ut etiam cōtra-
rio Romanis more scribere uideantur. Latini enim a sinistra scribunt
ad dexteram, Iudei uero a dextera ad sinistram. Et sicut Aęgyptii dex-
terius se gręcis scribere iactant Herodoto authore in libro cui titulus
est Euterpe, ita Iudei sese dextrorsum. Latinos autem sinistrorsum
ducere calamus arbitrantur, quod putāt lapidum et seminum iactu
patere. Accedit etiam commodum, quod Beth, Caph, Lamed, Phe,
et Quf, hoc est, B, C, L, P, & Q, conuersis inter se figuris pingūt La-
tini atq; Iudei, ut facile credas in hoc Rudimentorū libro sepe alienis
& insuetis preceptionibus opus fore.

DE LITERIS.

a Vdiuisti elementorum diuortia, bifariam separata. Pri-
mę partes literarum sunt. Vocum puncta secundas
obtinēt. De primis est priore loco dicendum. Lite

*Latine atque
breue conuersis
et se figuris
etc.*

scripsi cui titulus exarbat *μικροπαιδεια* idest Micropedia: eā anno post
 pictonibus Gallie Aquitanis publice legi atq; illic in Iure Ciuili Ca-
 thedram merui, Regressus inde in Sueuiam uxore mihi ducta sumpsi
 Doctoris insignia, populares causas apud tribunalia & iudices exer-
 cens. Cumq; me ad Serenissimum Imperatorem Fridericum tertium
 indytus princeps Eberhardus Probus is qui postea in splēdidissimis
 Vangionū Comitibus a Max. Aemiliano Romāorū rege uno imperii
 consensu Dux primus Vuirtembergensium auctoratus est, de cuius
 patriciis ego quoq; Consul eram. Tum reperi ea in legatione Iudeū
 doctum simul atq; literatū nomie Iacobū Iehiel Loans imperiali mu-
 nificētia & doctorem Medicinę et Equitem auratū. Is me supra quā
 dici queat, fideliter literas hebraicas primus edocuit. Postuero lega-
 tus Rhomā ad Alexandrum sextum qui reliqui fuerant ea in lingua
 canones, eos a Cesinatensi Iudeo scilicet Abdia filio Iacobi sphurno
 petiui qui me quotidie toto legationis tempore perquā humaniter
 in hebraicis erudiuit nō sine insignis mercedis impendio. Quod iccir-
 co germane frater ad te scribo ut animaduertas, et sepius cū tua mēte
 reuoluas, quantis laboribus temporibus & impensis hebraicę lingue
 sola initia sortitus sim, quę tibi nunc longe uberiora trado quam acce-
 perim. Dictionariū enim hebraicū multo & acri studio solus cōfeci,
 & exercitiāmēta cetera quę tibi et oculis et animo uidere licebit. Sane
 recordatus miseros nostra etate Iudeorū casus, qui non tam ex Hispa-
 nię quam etiā Germanię nostrę finibus pulsi, coguntur alias sibi sedes
 quęre atq; ad Agarenos diuertere, quo futurū est ut tandē hebrai-
 ca lingua cum sacrarum literarum magna perniciē penes nos posset
 desinere atq; euanescere, mecū ipse cōstitui ad tradendā Christianis
 hebraici sermonis peritiā hoc libro prima fundamenta iacere pro
 Clementis pape quinti sacra constitutione de magistris lata. Quod
 cum ante me inter latinos nemo fecisse appareat, Spero inde gratiam
 haud mediocrem & apud posteros laudē absq; inuidia non intermo-
 riturā consequi. Tribus itaq; uoluminibus totū negotium adiuuante
 deo conficiam. Primum erit de literis, syllabis, & dictionibus usq; ad
 ea uocabula quę a K incipiūt. Secundū de dictionibus inchoantibus
 ab L. usq; ad finem uocabularii. Tertium de arte grammatica et eius
 exercitatione. Inscriptio huius libri est de rudimentis hebraicis eo qđ
 non iam doctis sed rudibus ac erudiendis ea uolumina cōposuerim.

Vorms reuchm

*Doctor medicus
 hebreus iacobus iehiel*

rem maiores nostri fugerūt. qui prope mea sentētia est infinitus. uel
sue dignitati putauere impar. quod summis diuinarum humanarūq;
rerū disciplinis relictis. quasi ludī magistri ad puerilia elementa se cō-
uerterēt. Ego miseratus tam sanctas literas. indolui mea etate studio
fos diutius hebraicę lingue sciētia carere. quapropter illorū ingenio
fauens ausus sum. licet supra modum forsan temere. primus omnium
& tam graue pondus meis humeris imponere. & simul offerre me la-
tratibus mordaciū. utinam iudaicis solū. Necq; a dignitate uiri docti
reputaui alienum. ad elemētaria consortia declinare Aurelii Opilii
exemplo. qui non est dedignatus post philosophiam primo. deinde
artem rhetoricam. nouissime grāmatica sectari. Nihil aliter de Ateio
Prętextato philologo Suetonius Trāquillus testat. Simile quoq; de
Valerio Catone qui dictus est Latina Syren. Fateor itaq; circa litera-
rum rationem. puerorū esse studia. et esse me etiā eo nunc prouectū.
ut partim me philosophū partim iuriscōsultum arbitrentur. his de
causis maxime. tum quod ex Capnione nostro quē edidimus de uer-
bo mirifico non nihil quod uerę philosophię accedat sibi persuadeāt
posse exandari. tum quod iam annos cōplures super fortissimis sue-
uis confederatos principes dignitatem triumuiratus. nō ambitione
sed electione mera sim consecutus. eumq; honorem usq; in hunc diē
seruare me sentiant inconcussū atq; sanctū. attamē nihil me huius
elemētarię artis dispudet. quoniam ab ineunte protinus adulescentia
illud ipsum ex usu mihi fuit estq; in more semper. contemplationibus
magnis ludicras disciplinas adiungere. semper discendo docere si non
summos uiros. at infimateis. Postea enim q̄ anno ætatis meę duode-
uigesimo Prisciani Cēsariensis literaria studia in schola Parisiorum
aggressus sum. biennio post apud Rauracos dictionariū collegi. quē
appellauī Breuiloquum. eo tempore atq; eodem Basileę cis Rhenū
in loco sub Andronico Contoblaca natione gręco linguam gręcam
didici. quam elapsis inde quatuor annis inter Gallos primo apud Ge-
nabū quas nūc Aurelianas uocant seminaui. ubi tempore protracto
et Iuri Ciuili dedi operā. et fui a doctoribus honore Papinianistarū
decoratus. Anno Dñi. M. CCCC. LXXIX. Vide mi frater quanta
circumspectione uitam duxi Nam uniuerſam stipem quam discendo
impendi. docendo acquisiui. simul enim & didici latinorū iura & do-
cui gręcorum pręcepta. de quibus tunc artem grāmaticā gręce con-

Aurelius opilius

Latina syren

*Capnion, Liber de
Verbo mirifico*

*Rauracos
basilea, basile*

*Genabum
Aurelianas, nunc
grecum, gen*

LIBER.

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS
LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM
SVVM GERMANVM DERVDIMENTIS
HEBRAICIS LIBER PRIMVS

Erſepe mihi cogitanti de cōmuni ſacrarum literarū iactura
p Dionyſiſrater. quę cum multitudine ſophiſmatum annis ſu
perioribus tum maxime nunc propter eloquentię ſtudio
& poetarum amcenitatem non modo negliguntur, uerumetiā a quā
plurimis contēptui habentur, in mentē uenit tandē oportuni cuiuſdā
remediij, ne ſancta biblię ſcriptura uel aliquando tota pereat. et ſimul
animarum noſtrarum progreſſus cum ſuaui cantu Sirenum quas ne
Vlyſſes quidē audiret ad inferos abeat. Ad iſtū autem modū ei peri
culo ſuccurrendū putaui. Primum omnium, cum ſit in animis noſtris
(neſcio unde) inſitū multę uarietatis deſyderiū, quo ſit ut uerſet in ore
illud adagium, uileſcit quotidianū, erit neceſſe ueterem ſanctarū lite
rarum dignitatem in nouam faciem latinis hominibus haſtenus inco
gnitam reuerti, ut nimia familiaritate quotidianę lectionis exploſa,
nouum & natiuū in diuina ſcriptura dicendi genus, quale os dei locu
tum eſt, noſmetipſi non ſine quadā inauditi ac recentis nuper ſtudiij
admiratione apprehendamus. Tunc enim tollit omnium interpreta
tionū cōmune faſtidium, cum illa ipſa ueteris teſtamenti biblia in ſua
primordiali hoc eſt hebraica lingua, & legi a noſtris et itelligi poſſit.
haud ſecus neq; alio more atq; primaria eius inſtitutio a ſummo rerū
conditore inchoata deſyderat. Quod plane fieri nequit, ſi non prius
hebraicorum uocabulorum proprietatem et uerā conditionē ſermo
nis a quo fonte omnis theologia ſcaturiuuit auido conatu libenter aſſe
quamur. Cuius doctrina quamuis ſit puerilis, tamen quia ſubtilior
quędam cognitio quam ea literarum ratio alit, conſuetudo hebraicę
loquele ac uetuiſſimorum librorum lectio crebra confirmat, ex ea
pręceptione oritur, nō tantum nō uenit contemnenda, uerum etiam
tanq; omnium preſtantiſſima non aliter quā liberi noſtri infantes ex
oſculanda, et totis brachijs amplexanda. Cum igitur hebraicę biblię
paſſim in Italia imprimātur, quas ſibi quiſq; pauco gre mercari facile
queat, neq; tamē ex omī literatiſſimorū hoīm numero in hūc uſq; diē
inuētus ſit unus uel itē alē, qui p ſctiſſima theologia linguā hebraicā
grāmaticorū more chriſtianis demōſtraret, fortalſe qd uſ tantū labo

frater reuelm
Dionysius reuelm

hominis animi
mentis auctor

Lingua dei et ſcra
Lingua hebraica